(2

MARCI

HIERONYMI

VIDAE CREMONENSIS,

ALBAE EPISCOPI,

OPERA.

VOLUMEN II.

NEAPOLI

EX TYPOGRAPHIA AZZOLINO, ET SOC:

MDCCCXXXIII.

MARCI HIERONYMI

VIDAE CREMONENSIS

ALBAE EPISCOPI.

HYMNUS

DEO OPTIMO MAXIMO

Accipe, summe pater summi fabricator olympi,
Quæ tibi, quae nato, quæ amborum carmina amori
Sacra ferens cecini, cælique Quiritibus olim,
Dum vacat, atque humiles juvat alte linquere terras,
Et fortunatas superûm percurrere sedes.
Ipse ego, tentatum multis opus ante, camœnas
Vertice ab Aonio duxi Jordanis ad undas,
Perque Palaestinos saltus, super ardua sisto
Montis Idumaei, saepe unde faventibus auris
Tollere se, et liquidas mecum juvat ire per oras,
Et caelum peragrare, adytisque insistere divûm,
Atque tuos etiam non exhorrescere vultus.
Nulla erat ante via, praerupta, atque aspera saxa,

Et densi late obducebant omnia vepres.
Ipse manu validam quatiens utraque bipennem
Latum limitem ago, fruticum cedentibus umbris.
Jamque aditus datur, atque via licet ire patenti.
Sat ludo, scenaeque datum. Ludicra priorum,
Fictaque sat vacuas tenuerunt carmina mentes.
Nam quis non teneros molli pede lusit amores,
Et nemora, et fontes, atque inter pocula lusus?
Aut quis non divosque, virosque in prælia miscet,
Dum validos juvat arma, tubasque æquare canendo?
Vana superstitio mentitos numina divos
Jam sileat, pudeat scelerum, quæ plurima cælo
Affingunt, pudeat sedes scelerare beatas
Versibus, et superos probris involvere nostris.
Jam pia relligio cælo caput extulit, aurea
Luce fugans tenebras, haud falsi Numinis index.
Carmina nunc mutanda, novo nunc ore canendum.
Jamque alias silvas, alios accedere fontes
Edico, jam nunc polluto calle relicto
Hac iter esto, huc Musarum revocantor alumni.
Hac casti vates in relligione manento.
Jam teritur via facta recens, veniuntque vocati
Certatim vates, nova cursu semita fervet.
Quam juvat interdum vestigia nostra legentes
Cernere nos juxta juvenes per amœna vireta
Eductos studio nostro decerpere flores,
Quos capiti imponant plexa sibi quisque corona!
Spero etiam fore, quum, quæ nos extundimus ipsi
Infabricata, acieque retusa, utcumque dolata,
Dum me deficiunt aliis rupta otia curis,
Dum populos mihi commissos pascoque, regoque,
Olim aliquis divis, et Musis carior ipsis

In melius feret, atque impensius arte polibit.
Et quae vi nostra primo patefacta labore est,
Mollius ille viam solidabit marmore secto,
Auro addens etiam decus, et Gangetide gemma:
Ut teneant oculos discrimina mille colorum.
Mi sat erit specimen clari monstrasse laboris,
Ut superet mox ille, ut pulchræ præmia laudis
Prima ferat, primos felix potiatur honores;
Inde alii, atque alii semper melioribus auris.
Haec quaecumque, tamen tibi, qualiacumque, sacramus,
Summe pater, cui nam hæc potius de more dicemus
Mortali, in terris qui gratus digna rependat?
Praemia nulla hominum moror, haud me purpura regum
Ulla movet, nullos nos supra inhiamus honores.
Si terrena forent quicquam, aut mortalia cordi,
Sat mihi Tuscorum Medycum persolvit honorum,
Et sat opum, rebus quum maximus alter, et alter
Praesset, praestantesque viros ad digna vocando
Munera, ad egregias pretiis accenderet artes.
Nil ultra in terris quæro, par regibus ipsis,
Contemptu rerum, contemptu dives honorum.
Tu mihi solus ades, mihi tu persolvere solus
Præmia magna, meisque potes subscribere votis,
Nulla licet meritis abs te sint debita nostris
Præmia, tu nisi quae nobis victoribus offers
Sponte tua bonus, at nil tale merentibus ipsis,
Dum sontes, et adhuc dubia certamus arena.
Nam licet humanae non spernas munera vocis,
Nil nostri tamen oris eges; laudumque tuarum
Omnia plena, sonant cælo, terraque, marique.

Siqua mei tamen est ratio tibi habenda laboris,
Quae tua magna quidem in genus indulgentia nostrum est,
Da, pater, extremae quum vitae advenerit hora,
Te praesente mori, nil me terrentibus umbris,
Inque tuos animam amplexus effundere ovantem.
Hoc tantum mihi, plura aliis optantibus adde.

DEO

Hocce quid est? ubi sum? quae mentem insueta libido
Sollicitat? solito longe mihi pectora major
Arripuit calor, et labefactis ossibus haesit,
Insolitoque meas novus est vapor igne medullas.
Quo rapior? quo vota trahunt? quae tanta cupido
Sevocat abductam mortali a corpore mentem,
Jgnotasque vias late jubet ire patentis
Aetheris, et liquido mihi sedem figere caelo?
Terra, vale; curaeque humiles, hominesque, valete.
Nulli audita cano, veterum omnibus obvia vatum
Carmina jamdudum, et mortalia cuncta perosus
Tollor humo, totusque levem prope vertor in auram:
Aereasque plagas superare, et linquere nubes
Sub pedibus, rapidoque viam conjungere Soli
Dulce mihi, summoque in vertice sistere mundi.
Non iter occurrens nostrum tot motibus aer
Detineat studio spectandi, et quaeque legendi.
Nil morer aut ventos, aut saevi fulminis alas,
Nubesque, pluviasque, nivesque, albasque pruinas,
Eque coloratis caelestem nubibus arquum
Fœderis antiqui monimentum insigne per aevum.
Omnia jam vulgata, meas neque clara morentur

Astra vias, non sideribus volventibus orbes
Instabiles, gelidae quis nescit cornua Lunae,
Aut quibus indicta est radiantis regia Solis?
Ipse licet Sol alta petat, totiesque profundi
Impositus caeli dorso liquidum aethera tranet,
Ille meis longe inferior tamen evolet alis.
Altius ipse viam ingredior, quodcumque creatum,
Infra me jacet, alituum gens incola caeli
Ipsae etiam subsunt acies post terga relictae.
Supra axes mundi, supra mirantur euntem
Sidera, vestigantem ecquid sit originis expers,
Quodque, ut morte caret, pariter quoque nesciat ortus,
Quod semper fuerit, quod numquam cœperit esse,
Auctoremque sui se tantum noverit ipsum,
Caetera quum penitus fuerint ipso omnia ab uno.
Hoc molimur opus, voti haec summa ardua nostri.
Ignotum, piceaque procul cáligine septum
Nubibus in mediis acie deprendere tendo.
Quicquid id est, magnum certe, et mirabile nosco
Numen habere, licet lateat, fugiatque videri,
Quidve sit ignorem, cuncti tamen esse videmus.
Clarius atque suo longe se lumine prodit.
Ac veluti, objectu nebulae quum delitet olim,
Tum nemo potis est obductum cernere Solem;
Non tamen ignorem qua caeli parte prematur
Obsessum jubar, immenso quod lumina mundo
Sic etiam positum, lucemque, diemque ministrat,
Aethereique, utcumque, ignis tralucet imago:
Haud secus id nostros sub sensus ire recusat,
Nec se oculis plane mortalibus explicat umquam.
Esse tamen scimus, mentisque indagine porro

Deprensum largo sentimus pectoris haustu
Undique diffusum, nobisque in viscera lapsum,
Corda movens intus non missae murmure vocis,
Sed tacito impulsu, atqne potenti Numinis aura,
Qua nos usque movet. Quo vero id nomine dicam?
Aut nullum, aut prorsus non enarrabile nomen.
Illi nomine enim quid opus discriminis ergo,
Quum nullis penitus regnent consortibus unum?
Non animal, non res, non pars, non fœmina, non mas,
Quicquid es, o seu vis, seu mens, seu spiritus ille
Qui mare, qui terras, qui caelum Numine comples,
Cuncta movens, mota amplectens, amplexa gubernans,
Primo te esse quidem cuncti sentimus, et unum;
Inde bonum simul experti, verumque vocamus.
Nec tamen es tantum, verusque, unusque, bonusque,
Caetera ceu possunt dici quoque pleraque: sed tu
Ipsum esse, ipsum unum, verumque bonumque vocaris;
Quae tamen inter se haud distant diversa, sed usque
Sunt connexa adeo, ut penitus sint quattuor unum.
Nec confusa uno tamen involvuntur acervo,
Singula sed propria ratione et nomine distant,
Inque vicem secreta suo se munere produnt.
Mira quidem haec, tibi sed nil est mirabile porro.
Quod fieri nequit, ipse potes; potes omnia, quando.
Nec tibi vis ulla obstat, agis simul omnia, nec te
Est opus ante animo, quando agis, versare sagaci.
Quod vis, id potes, idque simul molimine nullo
Perficis usque, tuum sane est opus ipsa voluntas.

Quod loqueris, facis idem, opus, et vox editur una.
Ut dixti, ut subito ad verbum emersere creata
Omnia, et ex nihilo cœpit splendescere mundus!
Tu rerum tu principium, tu terminus idem.
Principium sine principio, sine fonte scatens fons,
Tu tibi principium, tibimet tu terminus ipse.
Incipis abs te, si incipis, in te desinis ipsum.
Incipis idcirco nunquam, non desinis unquam.
Ceu se qui sequitur longis anfractibus usque
Per sua decurrens vestigia labitur annus:
Nec se sponte sua discedens deseret umquam,
Donec tempus erit, donec qui tempora cœpit,
Finiet idem, instantis origo, et terminus ævi,
Quum volet, haud idem sibi finis, et exitus ipsi.
Non tibi heri, non cras, non quod fuit, aut erit olim,
Objicitur, sed nunc, hodieque haud labitur umquam.
Quod factum, infectum facis, indictumque videri,
Quod dictum est, penitusque hominum de mente revellis.
Quod nunc est, tibi semper erit, nec præterit ætas,
Nec te tempus habet, quæ nobis cumque futura,
Sunt tibi facta, oculisque tuis subjecta, priusquam
Terra patens foret, aut cæli pulcherrimus ordo.
Tunc neque tempus erat, neque post, neque dicier ante.
Omnia solus eras, in te omnia, tunc quoque te nos
Aut cælo dignos, aut certe sontibus umbris
Transcripsisse ferunt, et jam sua praemia cuique
Pro meritis solvisse, vel ut tua certa voluntas:
Quamvis hinc longo fuimus post tempore creti.

Proinde preces quum stat nobis tibi fundere, laudesve,
Ante audis, quam sint conceptæ in pectore nostro:
Et benefacta hominum, et commissa piacula nosti,
Ante homines dias veniant quam lucis in oras.
Omnia scis, et cuncta vides, tibi lumina mille,
Mille acies, et parva loquor, tu lumina totus,
Totus et ipse acies, nec quicquam te latet horum,
Quae sunt, quae fuerunt, quae sero deinde futura.
Nec tibi opus luce ad visum, neque lumine, tu lux
Ipse tibi, tu cuncta illustrans lumina lumen.
Et latebras quaerant mortales turpibus orsis,
Nec metuant oculos incurrere cuncta videntis?
Non usquam locus ullus, ubi non ipse quiescas,
Omnibus inque locis ades omni tempore praesens
Diditus in partes omnes, tamen omnis ubique
Integer usque manes, nec te regio ulla prehensum,
Conclusumve usquam cohibent loca, liber ubique
Funderis, atque extra nullus te terminus arcet.
Et si quid, mundus quod non circum ambiat usquam est,
Id nihil est, nisi tu, tuaque haud finita potestas.
Non oneri tamen es rebus, quibus insitus haeres:
Ipse sed es tibimet sedes gratissima ubique.
In te uno requies tua, tu te nixus in ipso es,
Cuncta tua replens vi, es totus in omnibus usque
Tactum omnem supra, sine vi, motuve, situve;
Quod si adeo non sit, subito passim omnia casu
Cernere erit ruere, in nihilumque redacta referri.
Omnia sustentas, procuras omnia, alisque,
Dum praesens ades, ipsa tua est praesentia vita,
Omnibus ipsa salus, agis omnia in omnibus, uno

Excepto tamen ; ipse mali neque enim auctor in
ullo es ,
Nec potis es sanctam noxae ulli flectere mentem;
Quod cadit in nostros , simul ac te amisimus , ausus.
Caetera semper agis , non te tamen omnia agentem
Exercet labor : at requies tibi summa , tibi alta
Ocia , tranquillaque solutus mente quiescis.
Omnia fers : oneri tamen haud obnoxius ulli es.
Ceu quoque si forte admissis irascere nostris ,
Pace tamen tecum frueris , placidaque serenus
Mente sedes, varium sane , et mutabile quicquam
In te non cadit , aut nostrae incostantia mentis.
Utque novus numquam, numquam veter incipis esse,
Semper idem es, plenusque tui, procul extera quae-
que ,
Atque aliena tibi absistunt , quidquid potis esse ,
Aut non esse , tibi non congruit , omnia firma
In te sunt nullos hominum metuentia casus.
Quicquid habes , unus ditissimus , illud es ipsum ,
Et nihil est in te penitus te praeter eumdem ,
Tuque tui pars ipse , tui pariter quoque totum es.
Accessus tibi sunt nulli , nullique recessus.
Quicquid habes , tibi fixum adeo , atque tenaciter
hæret ,
Ut nequeat traduci alio , neque vertier umquam.
Dum luces , lux ipsa quidem es : dum vivis , id ip-
sum es
Vivere : dum sapis , ipsa adeo sapientia tecum est,
Ut nusquam queat ab se se divellier ipsa.
Quandoquidem nihil es concreti , aptive secari
In partes , sed mens purissima corporis exsors ,
Ipse tuis pollens opibus , nihil indigus extra.

Idcirco usque tibi constas, et sedibus iisdem es,
Nec te operum piget auctorem, non poenitet umquam,
Et siquando opus inceptum non perficis, et te
Subducis, non consilium immutabile vertis,
In melius sed flectis opus, neque enim illa voluntas
Tum primum subit: a prima sed origine rerum
Sic fixum stabat menti, immotumque sedebat.
Nam veluti varios in serta recentia flores
Jungere nos juvat, et longo contexere tractu,
Atque ita consertos divûm suspendere templis:
Aeternas sic te in seriem connectere caussas
Aeternam perhibent, ut firma lege sequatur
Usque alia ex alia, stabilis neque desinat ordo.
Has præter nihil in terris, caelove, marive
Evenit: eveniunt præeuntibus omnia caussis,
Ut non e nostro cadat ullus vertice crinis
Te sine, non ullae in silvis ex arbore frondes.
Unus cuncta moves caussarum maxima caussa.
Et nihil est fortuna, nihil quoque denique casus,
Incertum quodcumque cadat, nisi nomina vana,
Quae sumus infirmis commenti sensibus ipsi.
Quippe obscura licet sint pleraque, et abdita nobis,
Fit tamen haud quicquam, quod non provideris ante,
Quam vasti aethereos mundi procuderis orbes,
Saeclorumque novus procedere cœperit ordo.
Atque ideo nobis interdum siqua videntur
Facta quidem temere, et penitus ratione vacare,
Non tamen eversæ te protinus accusamus
Justitiæ, at potius nebulis ascribimus atris,
Et tenebris, quibus indociles involvimur ipsi,
Quis mentem abstrusam, quis Numinis alta profundi

Consilia exploret? latet inscrutabilis ordo,
Et series longa tegitur conserta catena.
Ante oculis alti mortalibus abdita ponti
Antra legam, penetremque imi sola operta profundi,
Observata vaga tua quam vestigia mente,
Occultasque vias penitus deprendere possim.
Usque lates, gaudesque nigris obnubilus umbris,
Nec toto appares usquam mortalibus ore.
Quas ego non latebras, quas non mundi impiger oras
Nequicquam scrutatus, inaccessosque recessus
Saepe adii, dum te per plana, per ardua quæro
Actus amore tui, flagransque cupidine vultus,
Nubila quo cæli, tempestatesque serenas?
Nam quoniam in terra visum te saepe recenti
Audieram, priscisque parentibus ore locutum,
Primam terram adii, multum scitatus ab illa,
Ecquid forte suis latitantem viderit antris,
Teque, tuosque aditus, et inobservabile porro
Norit iter, nihil illa meo sermone movetur,
Sed circumfuso se ostendit in aere tantum
Pendentem, atque suis libratam nixibus offert.
Tum pictos variis prætendit floribus agros,
Tot silvas, tot de nullo quoque semine plantas,
Pomaque, et haud uno nitidas e germine fruges,
Tempore quæque suo vice provenientia certa.
Tum varias late diverso in corpore vitas,
Alituum, pecudumque genus, genus omne ferarum,
Quæque suam certo servantia fœdere formam,
Naturæ et stabili se propagantia lege.
Hoc opus omne tuum, hæc manuum monimenta tuarum.
Tu sator, atque opifex rerum, atque ipsius origo

Naturæ, si quicquam illa est, nisi nomen inane.
Te tamen haud ullis terrarum partibus usquam
Aspicio, tua nec coram fas ora tueri,
Nec nisi se oculis præbent mortalia nostris.
Inde abeo, et quoniam quum nondum luminis ortu
Clara foret tellus, sed adhuc in nocte lateret
Fumida suffundens cæcæ caliginis umbras,
Jam tuus æquoreis innabat spiritus undis,
Luce recens orti perfundens cærula ponti;
Protinus immensi convertor ad æquora ponti
Vestigans, liquidis ecquis DEUS erret in undis.
Apparet vastus tumidarum gurges aquarum.
Nil nisi pontus adest, variaeque sub æquore formae,
Monstraque, deformes phocæ, atque immania cete,
Totque alii vitreo nitidi sub gurgite pisces,
Qui se se usque etiam generatim in saecla propagant,
Quadrupedum ut genus omne, et vitæ pennipotentum.
Nec minus undisoni maris admirabile visum est
Ingenium, accessus tot certa lege, recessusque
Et modo crescentis falsas superare lacunas
Litora, detecto modo se subducere fundo;
Bisque die id, dum sol semel undique circuit orbem.
Ista quidem auctorem longe super omnia magnum,
Artificem præ seque ferunt, ultroque fatentur.
At nihil hic simplex nostris non sensibus haustum,
Subjectumve oculis video, nil funeris expers.
Necdum oculos lux illa explet lux maxima nostros
Lucis inaccessis habitans pulcherrima in oris.
Post hinc digrediens volucres quoque tollor in auras,
Aereasque plagas, si fors tu spiritus auris
Misceris, gaudesque leves percurrere tractus.

Occurrunt mihi ventorum spirantia flabra,
Nimbique, et pluviae, atque nives, canaeque pruinae
Et ros, congretique instar salis horrida grando,
Fulguraque, elisisque corusci e nubibus ignes,
Quaeque movent humiles audita tonitrua mentes.
Magna quidem haec visu artificem testantia magnum.
Nam quis non DEUS, humana sed stirpe creatus,
Alituumve etiam superûm de gente volucri
Tam varium excudat tanta arte coloribus arquum,
Mortalive manu opus haud imitabile fulmen?
Parva sed ista tuae mihi sunt vestigia lucis.
Necdum se mihi vis aurai simplicis illa,
Spiritus ille offert replens nullo omnia tactu.
Nondum te teneo, qua te regione requiram?
Quo sequar? ut perhibent, tibi sedes arduus aether.
Aethera conscendam, quis quaeso accomodet alas
Praepetis enanti mihi nunc super astra columbae?
Astra sequar pennis, puraque in luce quiescam.
Jamque adeo immensi suprema volumina mundi
Intueor propius rapida vertigine volvi,
Caetera in obliquum adversa nitentia motu
Sidera per stabiles orbis qui volvitur, axes:
Unde dies nocti semper succedit, et usque
Mensibus exactis in se se volvitur annus,
Verque suo rediens semper se tempore profert
Post hiemem, sequiturque aestatem autumnus inhaerens.
Vix oculis propiora fero mortalibus astra.
Admiror lucem, admiror rutilantia longe
Lumina, et inventi mihi spes accenditur ignis
Quem cupio, quem dudum inhians toto athere quaero.

Ut vero athereae lucis fontemque, domumque
Longius aspexi medium inter sidera Solem
Auricomum, et totum radiis vibrantibus aureum,
Laetitia exsilui, neque tantum lucis in ullo,
Qui non longe esset supra omnia, credere quibam.
Lux tamen illa expers vitae, et sine sensibus ignes,
Lux alia de luce, aliis deque ignibus ignis,
Artificemque suum ceu caetera sidera novit.
Necdum oculis se se práebet nitor aureus ille
Qui quum cuncta movet, non est obnoxius ulli,
Exterius qui se moveat, se conciet ipsum,
Sponte sua exoriens numquam, ut neque desinet
umquam.
Restabant unae aligerae toto aethere mentes,
Aethereae caelestum animae, vitaeque volucres,
Primorem stipant quae mentem examine denso,
Usque ministerio intentae; jussaeque rotatu
Sidera perpetuo torquent volventia mundi.
Accessi, mediumque dedi me laetus in agmen.
Hîc choreae, hîc cantus hilares, thiasique, chori-
que,
Gaudiaque, et laeti lusus, hîc omnia laeta.
Illum adeo mihi qui visus praestantior omni
Illorum e numero, sanctum ceu Numen, adoro.
Inclamant omnes, in primis verba precantis
Ipse arcet, refugitque, humilis cui thura parabam,
Seque DEUM negat, atque DEI vix cernimus ipsi
Instar, ait, simul ad laudes, et carmina laetus
Interrupta redit, cantusque instaurat, et illud
Sanctius, ac claris longe sublimius astris,
Cum sociis lumen canit indefessus, et usque
Laeta cohors regem laeto clamore salutans,

Sanctus, Sanctus, ait, Sanctus, ter maxime, terque
Optime, quo melius nihil, at nihil omnia prae te.
Tu pater es, tu te fœcunda mente volutans
Ipsummet te totum obiens, in teque reflexus,
Concipis ipse tui exemplum, tuae imaginis instar,
Haud ulli visum, sed inobservabile prorsum.
Ceu quum secum aliquid mortales farier orsi
Concipiunt tacito ante latens in pectore verbum,
Quam vox aereas audita edatur in auras.
Sed quod tu tecum mente ingens concipis alta,
Verborum haud simile est hominum, dum corde premuntur,
Sed sine principio (dictu mirabile) Verbum,
Quod semper fuit, est, et erit sine fine, sine ullo
Interitu æternum, nulloque obnoxius ævo
Fœtus, ab æterno genitus, sine matre parente
Filius, æterno proles æquæva parenti.
Semper es, et numquam tecum unicus ipse fuisti,
Quin fuerit tecum pariter quoque et unica proles.
A vobis numquam alter abest, regnatis uterque,
Omnipotens, et uterque ingens, immensus uterque,
Et pariter DEUS, æqualisque potentia utrique.
Quin et concordes., vosque inter mutua amantes
Communi (nullis opus extricabile verbis)
Afflatu æternum semper spiratis amorem.
Quodque ab utroque fluit, consorti spiritus aura
Numen habet, pariterque DEUS quoque regnat ubique
Omnipotens, ceu tu; omnipotens, ceu filius ipse.
Tres tamen esse DEOS si quis putat, avius errat:
Unum Numen idem tribus est, tribus una voluntas,
Una eademque tribus natura, atque una potestas,
Majestasque eadem, atque DEUM ter dicimus, unum.

Quandoquidem quod tu, sit quamvis alter et alter,
Haud tamen est qui tu, ast alius numeratur utervis:
Nec natus pater est, nec natus spiritus, aut tu
Alteruter, vestrûm sua sunt discrimine certo
Munera cuique, nihil confusum est, inque volutum.
Tergeminoque DEUS polles cumulatus honore.
Te nullus fuit ante DEUS, neque post erit ullus.
Unus es, æterno qui Numine cuncta gubernas
Abditus, ingens, omnipotens, ter ubique tremendus,
Cuncta supercilio quatiens, cuncta igne corusco
Terrificans; cæli superas dum concutis arces.
Hæc memini, atque alia alterni miranda canebant,
Et mihi sublimem lucem eminus ostendebant,
Lucem admirandam, quam cernunt clarius ipsi,
Quum sint ætheree, et nullo prope corpore mentes,
Dura quibus tristis præclusa est janua leti.
At mihi mortali in medio caliginis atræ
Visa est clausa, nigraque procul circumdata nocte.
Incertum possim nebulosam an dicere lucem,
Lucentemne magis nebulam, jubar intus inesse
Dignosque tamen aurifluis fulgoribus ingens,
Quodque omnem exsuperat magno discrimine lucem;
Si quicquam fas supremæ componere luci,
Unde omnis ceu fonte fuit lux cætera largo.
Terrenam ut superant cælestia lumina lucem,
Cætera ut ingenti concedunt sidera Soli
Lumine; Solque animos cælestes aureus infra est,
Sic tibi non tantum assurgit lux omnis ubique
Aetheris immensi, tibi sed collata repente
Fit nox, et nigra pallens obducitur umbra:
Inde mihi siquis quandoque eruperit ardens
Per cælum radius, mentique affulserit ignis,

Præterit, et rutila cæli fugit ocior aura,
Quæ cecidit, seu visa polo cecidisse sereno;
Nec blando mihi fas oculos saturare nitore.
Si mihi nunc siquis velamina nubis opacae
Demat, et exsertum penitus det cernere lumen,
Quod colimus, cui thura damus, cui ponimus aras,
Ignotumque animis cupidis ardemus, et usque
Flagrantes acri frustra tabescimus igni.
Quove magis sensu comprendere tendimus, ægrosque
Altius in cælum visus attollimus, hoc tu
Effugis, aspectuque magis tua subtrahis ora
Nube tegens, piceaque involvis nubis amictu;
Exiguamque tuae miramur imaginis umbram.
Ac veluti siquis Solis, Lunaeve labores
Deficiente velit paullatim cernere luce,
Non ille arrectos extollat ad æthera vultus,
Verum aut subjectis cælum speculetur in undis,
Aut vitro lucente, ubi plurima ludit imago;
Sic nobis altum spectantibus ora tueri
Fas numquam tua; nec veram prope cernere formam
Infirmi nequeunt humani luminis orbes,
Maximus es: nemo quantum tamen expedit umquam.
Optimus es*: nulli qualem tamen edere fas est.
Credo equidem faciem propius, tuaque ora tueri,
Atque uti es omnino potis est haud noscere quisquam,
Terrena quam mole diu, membrisque prematur.
Aversum te terga oculis vix cernimus aegris.
Et potius, quid non sis quivis promere possit,
Quam vera valeat penitus te reddere forma;
Quippe tuae aspicimus tantum vestigia dextrae.
Quicquid habet tellus, mare, caelum, quicquid et aether

Latipatens, opus omne tuum, quodcumque videmus,
Sentimusve, tuum est, nobis haec reddit imago
Plurima te in speculo, liquidisque tuemur in undis.
Terga tuae sunt haec, et posteriora figurae.
Proinde quis amota te possit cominus umbra
Ferre oculis, qualis, quantusve amplecteris omnia
Undique diffusus, nullo de lumine lumen,
Lux nulla de luce, omnis sed lucis origo?
Nemo equidem credo vim tantam luminis absque
Interitu ferat, aut torrentis flumina lucis.
Idcirco te mortales metuuntque, tremuntque,
Seque tuae cupidos solantur imagine formae,
Atque aciem ad veros non audent tollere vultus.
Omnibus es timor; unde DEUM dixisse priores
Te credunt aliqui verae rationis egentes.
Te vulgus tremat, et mortalis caetera turba,
Sisque aliis metus, ut libet, ac formidinis horror:
At mihi blandus amor, mihi sis placidissimus ardor.
Noctes, atque dies toto te pectore versem.
Te sine sit mihi dulce nihil, te pro omnibus optem,
Unum depeream, totis hunc sensibus aestum
Implicitem, hunc imis exardens ossibus hauriam:
Hoc mihi solvantur flagrantes igne medullae.
Hos mihi mens unos semper suspiret amores,
Numquam operum, numquam meritorum oblita tuorum.
Quod sim, quod vivam, quod sensu, animoque capaci
Praeditus utar, uti sanctae tuae imaginis instar,
Muneris omne tui est, tibi gratia debita soli,
Cui numquam dignas potis ullus solvere grates
Pro meritis, licet ille sacrae se destinet arae

Sponte sua, et saevos torrendum jactet in ignes.
Sancte, veni, neque te jam aspectu subtrahe nostro.
Lux nulla de luce, ullo haud de lumine lumen,
O nitor exoriens nostrae pulcherrime nocti,
Quo fugis? appare mihi tandem, et nube remota
Exserere, atque tuo flagrantem reffice vultu,
Voxque meas age nunc primum tua personet aures.
Te semel inspecto vitam haud finire recusem,
Si nequeam in solitam vim lucis ferre profusae.
Sed potero, atque operum patiens amor omnia vincet,
Qui me jamdudum male habet, totisque medullis
Urit, tabentique animo te suggerit unum:
Unum te noctu, te luce usque aucupor unum
Usque tui desiderio perfixus amoris.
Ac veluti, ab nemorum quem dudum algentibus umbris
Excivere canes, medioque egere sub aestu
Aequora per longo camporum libera cursu,
Cervus hians liquidae fontem memor optat aquai,
Suetus ubi gelida se se perfundere lympha;
Haud aliter fontem mea te sitis arida vivum
Suspirat! caeloque cadentem demoror imbrem.
Rumpe moras, age, fons vivus, caeli aureus imber
Labere, et aurifluo labris sitientibus amne
Affer opem, arentemque sitim, ros imbrifer, exple.
Jamdudum desiderio, genibusque solutis
Deficio exanimis, tua dum frustra atria lustro,
Ostiaque insisto immensam claudentia lucem.
Pande fores: te pande mihi, per te datur unum
Ad te aditus, tuque ipse tuimet janua clausa es.
Suscipe me, et validas intranti suffice vires,

Et mihi quidquid opum, quidquidve daturus honorum,
Tolle precor: mihi te solum, nudumque repende.
Es mihi pro rebus cupido satis omnibus unus.
Egredere, optatos, fulgur velut, exsere vultus,
Et ferrugineum caliginis aufer amictum,
Lumine Sol oriens rigat ut caeli arvà recenti.
Si vero, quum sis passim ingens, totus ubique,
Respuis externos sine corpore spiritus haustus,
Atque ipsi vere penitus tibi cerneris uni,
Quod nihil omnino prae te sit corporis exsors,
Quodve loco certis non insit partibus orbis;
Saltem parva tuae lucis scintilla corusco
Emicet igne; meamque serenus discute noctem.
Cernere si nequeo, temet sis quantus in ipso,
Quod dabitur, simul orbem acri lustraveris igni;
At saltem, qui sis in rebus, quantus abundes
In nobis, quantusque animis caelestibus insis,
Aspiciam, dulcique tuo fruar eminus ore.
Tantum si mihi non pigeat te ostendere, qualem
Affulsisse ferunt vacuis in saltibus olim
Pastori Isacidae, soceri dum pasceret agnas
Collucente rubo, flammisque ardente coruscis,
Quum tamen illaeso frondes cum stirpe virerent,
Aut quale effusum per cornu rasile transit
Lumen, et inclusus transpectu cernitur ignis:
Quamquam o, sed mea me graviora piacula tardant,
Ne te ferre queam, qualem te legifer idem
Palmiferi vidit nimboso in vertice Sinae
Fulminibus crebris fumanti monte tonantem:
Da mihi te, eque rubo tua vox utcumque feratur,
Meque voca, mea nec quicquam commissa morentur;

Si potuit quondam qui teque, tuosque petebat
Insidiis, sanctum de caelo cernere lumen,
Teque audire, fuit postquam ad meliora vocatus,
Exutus veterem Paulus cum nomine mentem.
Me quoque verte, tuum est misereri, et parcere semper
Subjectis, coramque admissa fatentibus ultro,
Quos tuus ipse sui gnatus lavit amne cruoris,
Quando operis tibi cura tui, nec deseris umquam,
Quos semel in dias eduxti luminis oras,
Sponte sua sibi ni desint, perdantque volentes.
Mentibus in nostris semper seris aurea recti
Semina, si quicquam ingredimur te judice dignum,
Tu nobis das velle prius, dein sufficis aptam,
Qua fieri id possit, vim, nec te subtrahis umquam,
Tramite ni recti male suasi sponte relicto
Labimur in scelus, et votis agitamur iniquis,
Atque tuam oppositis animis avertimur auram.
Tunc fugis, et fœdis abis irrevocabilis orsis.
Nam quamvis hominem admoneas, foveasque, tegasque,
Quodlibet audendi est tamen omnibus aequa potestas,
Et nobis laxas nostri usque relinquis habenas.
Justitiae tantum memores, rectique, piique
Esse jubes, atque ipse coli te praecipis unum.
Et quamvis mortale genus nil promere possit
Laude tua dignum, nec quicquam mente capaci
Concipere egregium (neque enim te pingere veris
Fas cuiquam dictis, sed inenarrabile Numen
Majestasque tua est) nostras tamen, optime, laudes
Non refugis, gaudesque hominum pietate benignus.
Quippe tener simul emersit per inania mundus,

Cuncta tuas ora in laudes solvere repente,
Artificemque agnovit opus, te lucidus æther,
Te sancti volucres, nova gens radiantis olympi,
Et numen sensere tuum polus alter, et alter
Lunaque, Solque recens, et sidera matutina.
Omnia plaudebant, supera omnia laeta sonabant,
Et cecinere novum tibi carmen vesper, et ortus.
Interea aereis sua erat quoque plurima campis
Lætitia, et toto strepuere tonitrua cælo,
Continuoque ignes fulsere in nube corusci,
Atque humiles rutila lustrarunt lampade terras.
Nec vos, immensi, mora distulit, æquora ponti.
Exsultastis, aquæ, plausu, exsultastis, arenæ,
Et caudis, nitidi, planxistis marmora, pisces.
Cernere erat, qua cæruleas supereminet undas,
Omniferam dorso tellurem murmure læto
Intremere, et celeri velut assultare chorea.
Necdum quadrupedes gustarant pabula in arvis,
Nec variæ volucres rostro se pascere acuto
Assuerant, prius omne pecus, prius omne volantum,
Reptantumque genus mira te laude ferebant,
Et rerum auctorem, servatoremque canebant.
Ipse latens, mediisque in nubibus igne coruscus
Gaudebas, operique tuo faber indulgebas;
Qualis, cui crescit natorum plurima pubes,
Omnes quum videt insignes pietate, sibique
Subjectos, pater ille animum labefactus amore
Laetatur secum, et tacito sub pectore gestit.
Tandem natus homo est, cœpitque animata moveri
Gleba recens, cæloque arrectos tollere vultus.
Illi prae cunctis animantibus ipse dedisti
Divinos altae mentis divinitus haustus,

Ut nullum in terris propius te accedat, et undis
Ingenium haud veræ omnino rationis egenum.
Muneris idcirco tanti memor ore canebat,
Et meritas toto solvebat pectore grates,
Cum consorte tori incedens per amœna vireta,
Halantesque tibi flores, et serta legebat.
Felix o nimium, tecum si fœdere pacto
Mansisset dictis, nec turpi jura resolvens
Arsisset voto; vetitique cupidine pomi
Seque, suumque genus veniens mersisset in ævum,
Omnia suffundens mortis nigrore repente.
Tu tamen o nostras nimium miserate ruinas
(Suasit amor) demum nos ultro in pristina reddis,
Nec sinis in tenebris, altaque voragine volvi.
Nam tandem auxilium cælo demittis ab alto,
Qui reduces noctis nos tantæ evolveret umbris,
Non tot veridicis olim de vatibus unum
(Quod poteras) non alitibus de civibus unum,
Qui cæli supera alta colunt: sed munere tali
(Quæ pietas? qui tantus amor?) tuus unica proles
Fungitur ille. tui vera, atque simillima imago
Filius, æternum qui tecum vivit, et unum
Est, et idem tecum, tibi nec divellitur umquam.
Nascitur humana sub imagine nascitur ille,
Qui semper fuit, est, et erit, cui sidera parent;
Mortalique DEUS tegitur sub mole, nec artus
Respuit humanos, nec vitæ incommoda nostræ
Factus homo, mortique etiam se subjicit ultro,
Ut nos æternæ mortis de faucibus haustos
Eriperet, claroque humiles inferret olympo.
Ille etiam, mundo quum venerit ultimus ævi
Terminus, ante nova quam flagrent omnia flamma,

Arce tuo missu ad terram descendet ab alta
Aetheris, ut vitas hominumque, et crimina discat
Quæsitor; quem non bene vel malefacta latebunt:
Pro meritis statuet pœnas, et præmia cuique.
Quum vera ingenti flamma arserit orbis ubique,
Continuo tellure nova, caeloque recenti
Cernere erit lustrata hominum volitare per auras
Corpora clara magis cæli radiantibus astris,
Omniaque ætherei complere sedilia cæli.
Tu, pater, in mediis tot millibus æthere summo
Totus collucens, radiisque micantibus ardens
Longe omnes supra pro majestate sedebis
Cum Nato æquipotente, tuumque afflabis amorem
Omnibus, atque tuo lætos dignabere vultu,
Unde animis venit alma quies, sine fine voluptas
Tunc te sicut es, et sine nube videbimus atra,
Et nil jam levibus speculi debebimus umbris.
Felices omnes, et conditione beati
Quisque sua, haud animis tendent optantibus ultra,
Alter et alterius non suspirabit honores.
Omnibus unus erit junctis amor, atque fovebunt
Mutua se, dulcique animis ardore liquescent.
Nec se ulli poterunt posthac submittere culpae,
Ut cæli volucres post prima pericula cives,
Ter felix sine fine quies, sine fine voluptas!
Tunc neque erit finis, neque tempus, desinet ae-
vum;
Quodque est, quodque olim fuit, et quod deinde
sequetur,
Unum erit, immensi requiescent sidera mundi,
Mobilis et circum torqueri desinet orbis.
Ipse etiam cursusque sui, assiduique laboris

Oblitus Sol stabit, iners nihil edet in auras
Terra parens, nil jam gigni, nil crescere, alive
Cernere erit, nil mutari, nil denique obire.
Omnia semper erunt eadem, terra, æquora, cælum,
Sideraque ultrici mundi lustrata favilla
Haud infra aetherei fulgebunt lumina Solis
Lumina quæ solida mundo nunc luce ministrat.
Tunc mage erit longo Sol lucidus intervallo.
Nullus erit nimbus, nullæ toto æthere nubes,
Quæ se se objiciant, et opacum lumen obumbrent.
Otia mundus aget, tu solus gignere prolem
Unigenam perges fœcundo in sæcula verbo.
Gignendi nec finis erit; et uterque beatam
Concordi afflatu semper spirabitis auram,
Sol uti inexhaustum nihil umquam mittere lumen
Desinit, usque nova perfundens omnia luce,
Omnia perpetuo conservans fota calore.
Unus cuncta reges, eris omnia in omnibus unus.
In te unum conversi animis flagrantibus omnes,
Mirari, amplectique omnes, pascique, fruique,
Aeternumque tuas resonabunt omnia laudes.
Salve, summa boni, fons veri, lucis origo.
Si quid justitiæ est nobis, rectique, piique,
Si quicquam virtutis, id omne id fluminis instar
A te fonte venit recti omnis, cum tibi juncti
Hæsimus, hanc trahimus tua per commercia partem.
Tu pietas, tu justitia es, tu cætera virtus
Omnis, et in nostras emanas undique mentes.
Tu vigor es rerum; tu vis, tu lucidus ille
Splendor, quo cæli regitur pulcherrimus ordo.

Tu soli radios, tu praebes augmina Lunae,
Caeteraque accendis, pascisque micantia cæli
Sidera luce tua, et totum jubare æthera vestis.
Saecula tu reparas semper fugientia, mundo
Tempora dispensans, annos, mensesque, diesque;
Et lucis, noctisque pares tu dividis horas
Atque orbis velut es sator unicus, omnium origo,
Sic etiam tu cunctarum concordia rerum.
Tu mundi tu concentus, tu consona Musa
Perpetua in seriem nectens elementa catena,
Suspendisque gravem telluris in aere molem,
Et suspendis aquas, tot vasti stagna profundi,
Atque pares orbis lati moderaris habenas.
Omnia solus agis, solus, pater, omnia curas.
Nec te centimanum dicam tamen, es tibi totus
Ipse manus, totusque oculi, digitique, pedesque,
Brachiaque; et mundo nova semina sufficis unus.
Usque novas animas in membra recentia fundis
Humani generis sator indefessus, et orbem
Finibus in cunctis variis animantibus imples.
Nec sine te it quicquam aereas in luminis oras.
Per te concipiunt fœcundis imbribus agri,
Seminaque educit dias calor almus in auras.
Gramine convestis sola: versicoloribus arva
Floribus appingis, pictisque tapetibus ornas
Semper vere novo; nec certus rumpitur ordo.
Spicea serta gerens, maturaque semina curva
Falce legens alimenta animantibus ingruit æstas.
Rore levi arentes reficis nocte humidus herbas.
Hinc varia arboribus pendentia poma coloras,
Et nitidas lentis suspendis vitibus uvas.
Venit hiems; nive, et albenti tegis arva pruina,

Telluremque gelu premis, et vaga flumina sistis.
Tu, quoties libuit, veluti deprompta reclusis
Thesauris profers ventorum immitia flabra
Imbripotens, nimbos, tempestatesque coerces.
Fulguribus terras, et sævo fulmine terres.
Omnia mox cæli detecta luce serenas,
Aereas equitans nubes, lateque sonoris
Ventorum invectus pennis cava nubila differs,
Das leges, et jura polo, tibi curia sancti
Aetheris obsequitur; nutusque observat heriles
Sanctorum chorus alituum, tibi in omnia summum
Imperium, tu rex regum, tibi sceptra, tibi ipsa
Regna accepta ferunt reges, et Numen adorant
Accurvi, votisque vocant, metuuntque, tremuntque,
Atque humiles uni tibi corda ferocia ponunt.
Insani, tibi qui se frustra opponere signis
Infestis audent, atque irrita bella lacessunt.
Quandoquidem ceu das, adimis quoque regna superbis.
Quanta tuæ sit vis, quam sæva potentia dextræ,
Cælestum volucrum scit quondam maximus ales,
Olim qui roseo, ceu Lucifer, ore nitebat,
Et matutino præbebat lumina cælo.
Cum sociis nunc in tenebris, et nocte profunda
Sontibus infelix aeterno carpitur igni
Noctipotens umbris terror crudelibus, et fax,
Lucifugisque animas miseras exercet in oris.
Scit Babylon superas educta turre sub auras,
Terrigenas quali disjeceris ense gigantes.
Scit Segoris, scitque infelix Asphaltidos undæ
Accola, quas urbes subito telluris hiatu

Hauseris, et pluvio gentem deleveris igni
Ausam immane nefas, vim cæli inferre ministris
Aligeris tenerae juvenum sub imagine formae.
Tantus agit furor insanos, tam cæca cupido!
Tu pedibus salsas das ire impune per undas
Suspensis genti, dum vim fugit hostis, amicæ,
Et mare velivolum concreta dividis unda.
Nec mora, vorticibus pelagi in se deinde reversis
Arma inimica viros, currusque sub æquore mergis,
Et duram Aegyptum luctu prosternis amaro;
Quam non ulla prius potuerunt edita cælo
Flectere signa irae cælestis nuntia monstra.
Tu potes hostiles nullo ariete vertere muros
Ad solum clamorem hominum, sonitumque tubarum.
Tu quoties opus, insolitis terroribus hosti
Adverso immitis tenebrasque, metumque, fugamque,
Et conversa adigis dare terga sequacibus umbris.
Vox tua terribile est tonitru, tua dextera fulmen.
Tu populum innumerum deserta per invia vectum
Concreto cæli pavisti rore tot annos,
Tu largum duris e rupibus elicis amnem.
Tu dulces in aquas fontes convertis amaros.
Tu rerum quandoque vices, et fœdera rumpis,
Et quas fixisti leges, idem ipse refigis.
Hinc precibus validi herois, dum prœlia tendit,
Sol cælo stetit immotus, mirantibus astris,
Cæteraque assiduos requierunt sidera cursus.
Hinc conversa retro quoque flumina subsedere,
Aut subito obsceno manarunt rubra cruore:
Et segnis quadrupes humana voce locuta est.
Olim etiam pluviam multos innubilus annos

Haud aer dedit, et latices latuere reposti.
Ante haustnm largis deleras imbribus orbem.
Tu cererem exiguam Nati convertere in artus
Divinos, corpusque potes sacrantis ab ore.
Quid mirum, si ferrum etiam natet amne liquenti
Suspensnm, nec mole gravi subsidat in ima?
Si vim sponte suam dediscat mitior ignis,
Nec pueros cremet in media fornace canentes?
Arida si nitido revirescens germine virga
Non expectatos det obusto cortice flores?
Per te etiam surdis penitus sæpe auribus orti
Sunt visi claras audire, et reddere voces.
Nec non capti oculis, et blanda luce carentes
Jucundum cæli potuerunt cernere lumen.
Ut sileam, quos in media jam morte jacentes
Incolumes servas, nutuque in pristina reddis.
Quin etiam exstinctos, ima et tellure repostos,
Quum libet, amissæ revocas ad munera vitæ;
Idque aliis das posse, tuas qui pectore casto
Implorant vires, et sanctum Numen adorant.
Nil adeo nostris tam viribus inconcessum,
Quod non evaleat quisquis te pectore toto,
Toto corde colit, totis te sensibus haurit.
Ille etiam avulsos in salsas æquoris undas
Transferet, ac coget per inania currere montes.
Ille etiam velut ante oculos ventura videbit
Vaticinans, populisque canet longe ante futura.
Largius ipse homini te saepe infundis amico,
Cætera de nihilo quem propter cuncta creasti.
Illum etiam demum cæli dignaris honore.
Respice nos bonus, et nodo tibi necte tenaci.
Nos facere id potis est unum, ac servare beatos.
Nam quicumque tibi se junxit, et altius haeret,

Teque habet, omnia habet, nulliusque indigus
ultra est.
Omnia sunt in te, per te omnia, te omnia ab uno.
Si quid opus, nulli dees, omniaque omnibus unus
Sufficis, et te, qui fis omnibus omnia, præbes.
Tu vigor es fessis, jactatis æquore vasto
Tu portus, tu fons liquidæ sitientibus undæ.
Tu requies, tu pax animis placidissima nostris.
Tu modus es rerum, mensusque, et daedala forma,
Metaque, tu pondus, munerusque, ordoque, de-
corque.
Tu cunctis communis honos, tu vita, salusque.
Tu cunctis communis amor, tu plena voluptas
Omnibus, et virtus, abs te sapientia, si qua es
Mortali, tu lex, tu spes certissima, tu lux,
Tu via, tu ratio, desunt mihi carmina, desunt
Verba, tibi quo plura cano, tibi plura canenda
Restant mortali non evolvenda labore.
Non te orbes capiunt, non ampli semita cæli
Ardua, non ratio, non mens, non denique sensus.
Atque adeo maris immensi tot stagna, tot undas
Ebibere enitor, totumque haurire profundum.
Hic mihi si æternum sonet immortalis aheno
Gutture vox, centumque obeant hæc munera linguæ,
Seminaque excudam laudum usque abstrusa tuarum,
Haud equidem exiguam sperem comprendere partem
Sint ideo potius tibi nostra silentia laudi.
O decus, o jubar æternum, inviolabile lumen!
Summum unumque bonum, summarum maxima
summa!
Si quid honos, si quid laus, si quid gloria, id omne
Unus habes, tibi honos, tibi laus, tibi gloria soli.

DEI FILIO

DEO OPTIMO MAXIMO

Principio ante ævi primordia, et ante creata
Omnia Verbum erat æternum, immemorabile Verbum,
Usque DEUM propter residens, haud Numinis expers,
Divinique haustus, sed erat quoque Numen idipsum,
Eque DEO DEUS, et verum de Numine Numen,
Quod DEUS æterna produxit origine nullo
Temporis obsequio se in se met mente reflectens,
Concipiensque suae proprium hinc sibi imaginis instar;
Quo sine nil horum constat, quaecumque creata.
Fons vitae, fons lucis erat mortalibus aegris:
Lux ea sed tenebris primo radiabat in altis,
Nec claram caecae lucem agnovere tenebrae.
Huc missus vates, lucem qui proderet almam
Gentibus, et largo lustraret lumine mundum,

Veridicoque rudes prænuntius ore moneret,
Non lux ipse quidem, sed tanti luminis index.
Lux erat ille autem, qui primo lumine semper
Affulget primas mundi ingredientibus oras.
Non aberat mundo mundi fabricator: at ipsum
Auctorem haud agnovit opus, sed ei obstitit orbis,
Inque sua advenientem alii exclusere, neque illum
Admisere sui, sed quotquot luce recepta
Accepere, piis tum primum oblata facultas,
Et monstrata via est, qua cæli surgere ad auras
Possent, seque DEO ceu pignora jungere cara,
Lustrati velut, atque iterum divinitus orti.
Nam Verbum omnipotens (agite hic assurgite dictis
Mortales, venerati animis) mirabile Verbum
Dilapsum cælo moribundos induit artus
Factus homo DEUS, et nostris habitavit in oris,
Unde salus omnis nobis est orta sepultis.
Tantane te pietas miserantem incommoda nostra,
Tantus adegit amor, cæli ut de lumine claro
Te nostris velles ultro immiscere tenebris,
Quum sis æterni proles æterna parentis,
Luciferum ante satus roseum? tu Lucifer ipse,
Cæteraque astra tuo tu lumine cuncta serenas,
Qui cigni neque cœpisti, neque desinis umquam,
Principio semper genitus, gignendus et usque,
Principium de principio, de fonte oriens fons.
Tu Sol, atque idem splendor de Sole refulgens,
Splendor qui Solem illustras splendoribus ipsum,
Lux de luce micans, clarum de lumine lumen.
Sol omnis fons justitiæ, pietatis origo.
Splendor qui totum illustras splendoribus orbem.
Tu mortale hominum genus ipsa ab origine rerum

Vidisti curas humiles, et vana fovere
Consilia accurvum terris, cælestium inane.
Huc ideo accesti moribundo corpore septus,
Te medium dans inter nos, interque parentem.
Ut nos erudiens, numquam ante audita moveres,
Arcanis inscripta notis in codice clauso,
Quem septem custudibant adamantina signa.
Hic veterum coram evolvens oracula vatum
Lustrasti nos luce nova, ut concreta videntes,
Atque oculis subjecta, etiam possemus adire,
Quæ fugiunt hominum visus, vix pervia menti;
Atque ita nos veheres tua per vestigia ad astra:
Qualis avis, non jam implumes quum sedula natos
Invitat, tenditque volatu educere in auras,
Ipsa supervolitat nidum alludentibus alis,
Paulatimque levi se tollit in aera lapsu.
Non alia humanum genus artes obtusa tot annos
Corda gerens, poterat sublimi pectore digna
Concipere, et volucri cælum tramittere mente.
Nam tibi cuncta pater, quæ sunt, quæve ante fuere,
Quæve dehinc ventura, uni detexit: et æque
Omnia scis, et cuncta vides, videt omnia ut ille.
Te quamvis genuit pater auctor, non tamen umquam
Te fuit ante pater, numquam non ipse fuisti
Filius æterno soboles æquæva parenti.
Ceu, quamvis longe æternis pereuntia distant,
Splendor ab igne oritur, splendorem non tamen ignis
Ante iit, at simul atque ignis tum cœpit oriri,
Ortus item pariter splendor diffulsit ab igni,
Aeternusque foret pariter, si æternus et ignis.

Non pater est te major, habes patris omnia, et in te
Est pater, ut genitore itidem tu semper in ipso es.
Quaeque potest pater, aeque eadem potes omnia ab illo.
Tantum te genuit pater amplius, ispe neque illum
Gignis, nec pater es, sicut neque filius ille.
Tu patris aeterni aeterna, atque simillima imago,
Tu patris invicti robur, tu dextera, et ingens
Brachium, inexhaustusque vigor, virtusque perennis.
Tu patris aeterna es sapientia cuncta videntis,
Qua maria, et terras, caelum, aethera, cuncta creavit.
Nam DEUS aethereos quum mundi excuderet orbes,
Aereasque plagas conflaret, quumque liquores,
Et circumfusas laticum suspenderet undas,
Libraretque suo tellurem pondere nixam;
Inque vicem validis connecteret omnia vinclis,
Ipse aderas operi indulgens, nutu omnia firmans,
Omnia componens, sine te nihil; omnis ubique
Est per te decor, et rerum pulcherrimus ordo.
Namque sinu patris ipse aderas nova cuncta creantis
Ante mare, et terras, caeli ante patentia regna,
Ante humiles colles, anta alta cacumina montes,
Fluminaque, et fontes genitus, praerupta priusquam
Fundamenta gravi telluris mole locaret,
Filius exstabas ante omnia saecula natus,
Amplexusque patrem aeterno devinctus amore
Gaudebas tecum, torrens unde illa voluptas
Illa immensa fluit gaudent qua cuncta creata,
Quae sensus hominum supra est, super omnia abundans,
Auribus ut nemo hanc, nemo umquam mente capaci

Hauserit in terris, animas ea sola beatas
Efficit aethereis exemptas corpore in oris,
Ut nihil ulterius quaeraut, nihil amplius optent.
Tu tamen o nostros adiisti sponte labores,
Mortalesque auras hausisti, has noctis in umbras
Editus, humanosque puer collectus in artus.
Verus homo, verus pariter DEUS, unus utrumque
Nasceris, et caeli nostri non respuis oras,
Eque sinu patris in terras te dejicis imas
Solis lucis egens, quum sis fons lucis, et ipsum
De nihilo extuderis, nullaquc e lampade Solem,
Caeteraque illustrans caeli succenderis astra.
Nasceris, et subito aspectu caelum omne serenas
Editus in lucem pura de virginis alvo;
Quae penitus thalami, tactusque ignara virilis,
Numinis afflantis sancta concepit ab aura.
Nasceris: in terris pax nascitur aurea tecum,
Pax omnem sensum exsuperans, insueta voluptas.
Nasceris: ut verni species patefacta diei,
Omnia laetitia perfundis, gaudia ubique
Plena seris, mira rorant dulcedine montes
Undique, mellifluaeque redundant nectare valles
Undique, felici distillant omnia rore.
Nam caelum omne liquens, caelique volubilis orbes
Desuper insolitis tunc imbribus irrorarunt,
Et pluviam nubes felici rore dedere,
Quo tellus imbri, Zephyrisque tepentibus alma
Concepit gravis; et gremio flos ortus aperto
Exseris os, campisque comas diffundis apricis
Circum suave rubens, et circumfusa coloras
Gramina, divinos longe rus halat odores.

Tu ros, tu pluvia, eque polo fluis aureus imber.
Expectatus ades tot saecula ab omnibus imber.
Candida te excipiunt intactae vellera lanae:
Nec tamen excepto maduit lana humida ab imbri.
Porta aeterna manet caeli alto in limine clausa,
Per quam aditus nulli penitus fuit orbis ab ortu.
Ipse sed ingrediens soli tibi sponte patentes
Isque, redisque fores, nec claustra immota resignas,
Quale vitrum radiis penitus Sol transit adactis,
Illaesoque domus subit interiora metallo,
Intimaque illustrans penetralia lumine vestit.
Plurima forte olim serpens tabo, atque venenis
Fontesque, fluviosque, lacusque infecerat omnes,
Omnes errabat mors passim infusa per undas.
Circum victa siti longas effusa jacebant
Per ripas armenta, genus simul omne ferarum,
Nullaque suspectas labris arentibus undas
Libabat quadrupes: vicinaque flumina tantum
Spectabant veritae caecum sub gurgite virus.
Ecce ferus cervo assimilis, capraeve fugaci
Montis ab aerei decurrens vertice summo,
Tramite declivi saltus praetervolat altos.
Jamque fugam per plana tenens, ingentia campi
Transmittit spatia, et volucri volat ocior aura.
Convertere oculos commota armenta repente
Ad sonitum, atque viam venienti abducta dedere.
Ille lacum ingrediens longo ferit aequora cornu,
Fronte quod in media solum gerit, ilicet omnis
Ad tactum subitis fervoribus aestuat unda,
Exsultantque vada, spumispue incanuit amnis.
Nec mora, prosiluere ferae simul undique in undas,
Securaeque mali medicatum hausere liquorem.

Currite, montanae vos, huc accurrite, Nymphae,
Ferte rosas, legite alipedi candentia vestro
Lilia, narcissosque, et purpureos hyacinthos.
Texite odoratas vario de flore coronas,
Atque salutiferum sertis innectite cornu.
Tu noster quadrupes, coeli o lux clara sereni,
Vertice ab aethereo tu nostrae caussa salutis
Certa venis, tuaque omne abigit praesentia virus.
Grex lectarum ovium caecis custodibus ibat
Omnis Idumaeis passim dispersus in arvis:
In pecus omne ferae crassari impune: fremebant
Hic illic miseris balatibus omnia circum.
Pastor ab adverso Carmeli vertice missus
Venisti tu cogere oves, oviumque mederi
Vulneribus pius, ingluviemque inhibere luporum,
Unius ut tandem pastor foret unus ovilis.
Currite, Idumeae vos, huc properate, puellae.
Visite pastorem numquam ante haec sæcula visum.
Cernite ut incessu gravis, ut spectabilis ore
Egregio, formaque viros superemiuet omnes,
Cuncta DEO similis, vultum, vocemque, coloremque,
Haud spirans mortale, DEI quantum instar in illo!
Sternite humum venienti; et olentia spargite ubique
Graminaque, et flores, calathisque occurrite plenis,
Et patrio de more novum date gutture carmen.
Ecquis Idumaeo venit ecce e tramite pastor
Transiliens colles, montana cacumina tranans,
Divini specie juvenis pulcherrimus oris;
Undique divinum jactans de corpore amorem?
Ecquis, odorato ut thalamo novus, ecce, maritus
Egrediens multo incedit sublimis honore,

Fragranti, latos humeros adopertus amictu,
Atque ipsos blando montes exurit amore?
Omnia amant juxta, mitescunt omnia circum.
Currite, pastores, pastorem visite amantem.
Currite longinquis, reges, a finibus orbis:
Dona parate opibus, regumque invisite regem.
Sed quid ego aspicio textum illi informe rubore,
Squalentem guttis tunicam? chlamys atra colorem
Insolitum veluti calcata duxit ab uva,
Compressique pedum macularunt vincla racemi.
Ah tibi quis niveos tam fœde infecit amictus?
Ah tibi quo species evanuit illa repente,
Qua sanctorum animae in caelo laetantur amorum,
Alituum caelestum acies, gens aethere nata?
Tune ille aeternae splendor nitidissime lucis,
Pulcher luce magis, roseo formosior astro,
O caeli jubar, o oriens, o Lucifer alme
Lumine cuncta rigans, illustrans omnia luce?
Lucis ubi nunc ille nitor? tun' Phosphorus ille
Praebebas mundo qui lumina matutinus?
Quem quondam vario rerum ipsa in origine cantu
Laudabant celeres mundi septemplicis orbes,
Laudabant elementa tuum admirata decorem,
Loudabant alternantes et vesper, et ortus,
Lunaque, Solque, Poloque orientia sidera utroque,
Hei mihi Lucifero quantum mutatus ab illo es!
Hei mihi mutato quam factus decolor ore!
Quam niger aspectu! quam deformatus amictu!
Quis te percoxit tantus calor? haud tibi vultus
Sol aestu infuscat, non purpura tinxit amictus.
Longe alius rubor, atque alii infecere calores.
Solus amor nostri fuit horum caussa malorum,

Solus amor fusci fuit idem caussa ruboris.
Unus tu nobis collectas comprimis uvas
Suppositus trabe, mole gravi, sub pondere iniquo:
Deque tuo expressi tortu fluxere liquores,
Et totum quae vina hilarant dulcedine mundum.
Ast etiam quae nam juvenili in corpore cerno
Vulnera? quam lata patefactum molle fenestra
Pectus hiat! plantae quam dira cuspide fixae!
Ecce manus ambae ferro quoque arantur acuto,
Vulnificisque caput redimitus sentibus horres,
Affixusque trabi vitam heu quoque denique fundis.
Cui hominum hoc de te licuit scelus? an DEUS istis
Vulneribus, mortique etiam succumbit acerbae?
Ipsi tunc etiam flerunt tua funera montes,
Aspraque saxa tuo doluerunt fissa dolore.
Ipsa parens frugum se se moestissima tellus
Planxit, et insolito tremuit succussa fragore.
Nec potuit lacrimas Sol dissimulare, serenam
Quum ferrugineo faciem velavit amictu.
Ah dolor, admissi nullius conscius, insonsque
Occidis, et pœnas aliena ob crimina pendis,
Qui neque contraxti proavitam ab origine culpam,
Nec tenui ipse tuum maculasti crimine nomen.
Nos inconcessa decerpsimus arbore poma,
Unde omnis spes nostra absumpta, salusque sepulta:
Ipse tuo cunctam solvisti sanguine noxam
Arboris affixus plantas, et brachia trunco.
Nostra tuo de peste salus, de funere vita
Nostra oritur, laetique tuo languore valemus.
Namque licet mortale tibi, et violabile corpus
Esset, mortali ut matris de sanguine cretum,
Nulla tamen furti obstabant contagia aviti,

Antiquaeve notae suberant vestigia nusquam,
Quam generi princeps hominum generator inurens
Heu genus infelix transmisit in omne nepotum.
Quandoquidem intemerata parens genitricis in alvo
Ipsa suae afflanti circumdata Numine, labem
Vel non admisit, vel protinus eluit omnem.
Tu volucris foeta illa, tuo quae sanguine natos
Pascis, et admoto terebras tibi pectora rostro.
Agnus eras sacer ille, patri mactandus ad aram
Victima morte obita qui nostra admissa piares,
Ablueresque tuo nos hostia sancta cruore.
Tantae molis erat nos caeli in regna reponi,
Unde procul pulsi malesuadi fraude colubri
Sedibus ignotis tot longe erravimus annos,
Pellacis colubri, hamatae qui agmine caudae
Magnam etiam superûm detraxit ab aethere partem.
Vincis io, atque hydro tandem obluctatus acerbo,
Infernas penetras sedes, et morte subacta
Vivis adhuc vita meliore, animasque piorum
Carcere perfracto, Erebi vastator ab umbris
Eripis, et tecum caeli alto in culmine sistis.
Tu leo promissus magni de sanguine Judae
Nasceris ille, malisque venis occurrere nostris.
Vincis io, et magna vi vincula nostra refringis,
Vincula queis sibi nos addictos hostis habebat,
Atque triumphatum compescis viribus Orcum.
Quique modo informi leto sine honore jacebas,
Jam pulcher visu, jam formosissimus ore
Pristina divini prae te fers signa decoris,
Atque agis insignem repetens supera alta triumphum:
Qualis ubi exutus senium, nitidusque juventa

Puniceis surgit Phoenix a funere plumis,
Jamque suos adit Aethiopes, Indosque revisit.
Circa illum volucres variae comitantur euntem,
Et vario indulgent cantu, plausuque sequuntur.
Tu lapis informi primo quem mole jacentem
Projecere viri, neque eum inter levia saxa
Miscuerunt operi; mox ipsa in fronte locatus
Aedibus in summis, qua prominet angulus extra,
Parieti utrique datus validis compagibus omne
Nectis opus, totaque nites spectabilis arce.
Nec tamen hic indefensos nos deseris umquam.
Usque foves praesens, et amico Numine firmas,
Nosque mari in vasto tot tempestatibus arces,
Nec sinis abruptis victa rate obire procellis.
Tu pelagi velut in medio firmissima cautes,
Quam neque convellunt venti, neque fluctibus undae.
Hac super alta novae posuisti moenia genti,
Quae totum daret aucta tuis sub legibus orbem.
Hic adeo fessis statio tutissima nautis,
Huc quae saepe mari in medio nostra ardua puppis
Aestuat insanis ventorum exercita flabris,
Se recipit, temnitque minas, et murmura ponti.
Usque invicta silex te saevis objicis undis.
Impetus huc omnis, illisaque frangitur unda.
Objice quo defensa, licet vi crebra fatiscat,
Tuta tamen ponto numquam cava mergitur alnus.
Tu nos, olim ut pollicitus, non deseris umquam:
Tu nos de caelo praesens pascisque, tegisque:
Sufficis aeternae tu nobis pabula vitae.
Tu noster victus, tu nobis pabulum, et esca,
Tu caelo ros concretus demitteris alto

Suavis, et optatos referens cuique ore sapores
Tu nobis liquidae emanas fons vivus aquai.
Flumine ab aetherea semper sitientia labra
Nostra rigas, largumque in nobis efficis amnem,
Cujus rursus aquae salit usque ad sidera cursu
Impetus, et superûm laetantem temperat urbem.
Abs te omnis vis nostra oritur, vigor omnis abundat:
Nostraque, siqua, tuo firma est in robore virtus.
Tu velut in campis latis uberrima vitis
Brachia protendens, nos ceu qui plurimus inde
Palmes agit se se, laxisque effundit habenis,
Et gravidus circum nitidis exuberat uvis.
Tu fortunati abstrusus thesaurus olympi,
Aurum ubi caelicolûm, et gemmae servantur, et omnes
Caeli claudis opes ditissimus, atque recludis.
In nos usque etiam mortales largus inundas.
Huc omnis pleno dimanas copia cornu.
Abs te omnis auri vis, atque opulentia abundat.
Quod semel aeterno longe ante exordia rerum
Munere concessit genitor tibi, conditor orbis,
Semper habes, nec quum hic terrenos induis artus,
Amittis quicquam decoris caelestis in aethra,
Non te adeo intactae claudebant viscera matris
In terris, ut non quoque in aethere luce micares
Idem eadem, aeterno genitus sine matre parenti,
Nec minus ac prius aethereo DEUS altus olympo
Regnabas cum patre, licet terraque, marique
Errares homines inter mortalia curans,
Verus ibi, hic verus: nec non ludebat imago.
Et plagis quum te objiceres morti obvius ultro,

In te solus homo sensu tulit aspera morte,
Nec DEUS est quicquam lacero tum corpore passus.
Nam divina quidem, quae simplex, quaeve tuentum
Rejicit aspectum complecti nescia sensu,
Quum natura sibi applicuit mortalia membra,
Naturamque hominum, haud maculas contraxit ab illis,
Nullaque per talem admisit contagia nexum:
Sed penitus seorsum pura, atque intacta remansit,
Cui nihil omnino terrenae labis inhaesit.
Dissimiles species naturae utriusque repugnant.
Sicut ubi immundas Sol lambit lumine fossas,
Tetra ubi proluvies grave olet cœnoque, fimoque,
Non tamen effusi radii, dum sordibus errant,
Infusas ducunt ea per commercia sordes.
Rursum igitur solito pariter sublimis honore
Regnas, humani prae te fers corporis artus
Amplius, intacta quos traxti e virgine nascens
Filius omnipotens patris omnipotentis; et haeres.
Sed quod erat mortale olim, et violabile corpus,
Nunc immune necis stellas super emicat omnes,
Praefulgensque novo premit ipsum lumine Solem.
Quaeque tuos anima accessit divinitus artus,
Formari inciperes sanctae quum matris in alvo,
Numinis insolito tecum dignatur honore,
Felicesque animas longe supereminet omnes,
Tecum una imperium caeli omnipotentis adepta.
Namque tibi, quaecumque usquam potis esse, potestas
Omnis ubique data est caelo, terraque, marique,
Omnia ut aeterna ditione in saecula frenes.

Insuper insigni es genitoris munere adeptus
Præclarum, et dictis non enarrabile nomen,
Insolitum, evectum super omnia nomina nomen,
Quod cælum, tellusque tremunt, atque infera regna,
Suppliciterque uni genua accurvantur ubique.
Idem etiam effoeto quum venerit ultima mundo
Tempestas, rapidis qua flagrent omnia flammis,
Mortales iterum missu genitoris in oras
Advenies, hominum ut vitas, et crimina quæras,
Pro meritisque voces ad pœnam, et præmia quemque.
Te genus humanum aspiciet fulgere per auras
Aereas fulva in nebula, quem mille sequentur
Sanctorum hinc, atque hinc acies, cœtusque volucrum.
Quattuor aere cavo ventos de partibus orbis
Omnibus humanum genus huc excire jubebis.
Omnibus innumeræ gentes a finibus ibunt
Magnum ad concilium, non tantum corpora viva,
Verum etiam quondam defuncta cadavera vita,
Ossaque ab exesis surgent rediviva sepulcris,
Atqua iterum blandæ data inibunt limina lucis.
Mille hominum hinc, illinc acies, novaque agmina ubique
Occurrent tibi per volucres liquidi aeris auras.
Interea magni simulator judicis hostis
Seditione potens multos sub imagine falsa
Ludet, et abductos recto sub signa vocabit,
Atque tibi infestas contrarius instruet alas.
Quem verus mundi pro talibus arbiter ausis
Turbine corripiens terræ ima in viscera condes.

Ut vero genus humanum tot millia campis
Institerint latis, victor medio ipse theatro
Secernes, dextraque pios in parte locabis,
Laeta gregem ceu pastor agens in pascua mites
Matutinus oves semper sejungit ab hædis:
Læva autem coges sontes miserabile vulgus.
Tum cælum quoque signa dabit, tum cardine rupto
Axis uterque loco absiliet, stellæque ferentur
Aethere præcipites, tum Sol ferrugine tectus
Protinus amissa ceu mœrens luce latebit,
Lunaque obisse suum mirabitur obruta lumen.
Omnia noctescent tenebris caliginis atrae.
Tum flammæ ultrices, vibrataque fulgura cælo
Corripient subitis mortalia cuncta favillis.
Ardebunt fontes: ardebunt flumina, et alta
Aequora: flammescetque auris candentibus aer:
Et veter extremos considet mundus in ignes.
Tum cælo lignum venerabile sideris instar
Fulgebit nostræ monimentum insigne salutis,
Aethere mixta comas ramis felicibus arbos.
A læva sontes, et quos scelera impia damnant,
Ibunt infernos Erebi flammantis in ignes,
Omnes, ut sua quemque prement commissa, cremandi:
Dextra autem insontes, quorumve oblita piacla,
Digrediens terris tecum ad tua regna vocabis,
Felicem quemque in sedem, quam cuique paravit
Protinus a prima pater æquus origine rerum,
Insignique vehes victor super astra triumpho.
Salve, vera DEI soboles, rex ætheris idem,
Bis genite, humani generis certissima ubique
Spes, atque indubitata salus, lux aurea mundi,
Nobiscum DEUS, interpres superumque, hominumque.

Tu capitis nostri gemmis contexta corona,
Ipsum tu caput, et decus omne, et gloria nostra.
Tu rex, tu nostri dux agminis inclytus ille,
Quem metuunt infernæ acies gens æthere pulsa.
Tu custos, vigil, et magni tu pastor ovilis.
Tu medica arte potens, qui vulnera nostra mederis.
Tu via, tu veri vis, tu te vita secutis,
Tu nostri fundamentum templi, atque columna,
Templum ipsum, et cælo contermina vertice turris,
Perque gradus ara assurgens, aræque sacerdos.
Janua tu, ac reserans cæli penetralia vectis.
Tu ratis, et portus, tu lex, tu legifer ipse.
Tu folia evolvis signato in codice clausa;
Abstrusasque notas, septenaque claustra resignas.
Tu nobis nostra aversum ob commissa parentem
Et mala pro meritis cuique, haud toleranda parantem
Concilias bonus, atque tua pro gente precando
Usque assurgenti te comminus objicis iræ;
Vulneraque obtendis, quæ quondam es corpore passus
Deditus, et laceros pro nobis detegis artus.
Tu patris admotus dextræ, subnixus eodem
In solio immensum consorti Numine mundum,
Majestate eadem paribus frenatis habenis:
Omnia perpetuo afflantes recreatis amore:
Omnia concordi reparatis saecula nutu.
A genitore fluit per te vis omnis amoris,
Mutua quo inter se se et amant, redamantque beati
Cælicolæ, inque vicem mortales, spiritus ille
Qui mare, qui terras, qui cælum Numine complet,
Vobiscum DEUS ipse etiam, tres ordine certo,
Numen idem, tres tergemino DEUS unus honore,
Maximus, optimus, omnipotens in sæcula regnas.

SPIRITUI SANCTO

DEO OPTIMO MAXIMO

An deus in nobis? quid nos mortalibus oris
Sevocat o, nostrasque rapit super æthera mentes?
Non ea vis opis humanæ, non pectoris hujus.
Desuper exstimulat Numen, deus insidet ipse,
Intus agit deus, et nostro se pectore versat.
Hoc duce mortales fines transcendimus, aptis
Cognatisque animis cælo supera alta tenentes.
Hoc sine prostratique solo, in tenebrisque voluti
Jactamur, nec mens nobis ignobilis altum
Quicquam agitat; quicquid recti, sanctique movemus,
Hoc manat de fonte, boni hinc fluit omnis origo,
Hoc de Sole oritur lux, hoc de lumine lumen
Quo fruimur, quo nos supra nos tollimus acti,
Hoc uno afflati præcordia ab igne calemus.
Si nunc ille meis se se implicet ossibus ignis

Plurimus, et sancto me cæli incendat amore.
Si lux illa meis oculis se lumine largo
Explicet, et nubem de pectore differat atram,
Quo me tollere humo valeam, et sublimia cæli
Rimari: quo fas acie sit cernere coram,
Unde ea vis ipsa, unde calor; quo fonte redundet
Indeprensus amor, qui tanti luminis ortus.
Si mihi nunc ipsum reseret se denique Numen,
Seque, suumque initum, primumque ab origine
fontem.
Fallor? an ille ruit calor? ecce mihi artubus ardor
Ingruit, ante oculos lux en mihi plurima oberrat.
Unde nova hæc species? unde hæc tam clara repente
Tempestas? jam tollor humo, jam plurima nubes
Rarescit, solvitque aciem, tenebræque dehiscunt.
Jam videor (liceat dictis res pandere opertas,
Quisquis es, ore tuum sit fas recludere Numen)
Jam videor, qua siderei plaga lucida cæli,
Vera ubi pax, ubi summa quies, ubi plena voluptas,
Cernere sublustri non enarrabile lumen
In nebula, immensum radiis quæ circuit orbem.
Luminis in medio regem ipsum ardentis olympi
Ingentem, immensum, miro splendore prementem
Omnia, et humanos stringentem lumine visus.
Omnia majestas replet; omnia gloria obumbrat.
Propter eum sedet en gnatus patris unica proles
Aeterni æternus, pariter sine stirpe, sine ullo
Semine, principioque carens, et temporis exsors,
Quem pater usque alta se in semet mente reflectens
Ipse suæ æternum concepit imaginis instar,
Arcanum ceu sub tacito nos pectore verbum.

Concipimus, quod mox linguaque sonoque receptum
In vocem formetur, et extra rumpat in auras.
Ambobus par majestas, par gloria, et unum
Numen idemque, quod est genitor, pariter quoque natus,
Unum ambo, æternus pariter, immensus uterque,
Omnipotens et uterque, orbis fabricator uterque.
Nil patris sine, nil nati sine Numine cretum.
Ecce autem ulterius, quis tanti luminis ardor?
Mira oculis mihi se facies nutantibus offert.
Hic ego totum aciem cuperem me vertere in ipsam,
Inque oculos, tenuemque in mentis simplicis auram,
Res incomprensas sensu quo cernere possem.
Quis porro tantis radiis globus igneus ille
Circuitu longo amplexus cæli aurea templa?
Ut procul absiliunt flammæ hinc, atque inde coruscæ,
Ut porro absistunt scintillæ, ut et ignis anhelat,
Et facibus crebro emissis fluit aureus imber!
Quam placida mihi demulcet præcordia flamma!
Quam mira mihi pertentat dulcedine pectus!
Aut me animi fallit, mentemque insomnia ludunt,
Aut domus hæc sancti fornaxque, et fomes amoris.
Huc omnis conflatus amor, conflata voluptas
Omnis, et ex omni concessit gratia cælo.
Nam quis tertius ille, micat qui propter utrumque,
A genitore fluens per natum Numine juncto?
In mediis vix apparet splendoribus aurea
Nube, mea prohibet quæ lumina, circumfusus.
Quam similis, parque ambobus! quam Numine compar!
Hic DEUS hic, ni fallor, adest, quem denique quæro,

Quem sequor, humana quem tendo exponere voce
Implentem maria, et terras, cælique profunda
Numine, et amplivaga recreantem protinus aura.
Non factum, genitumve, nec ullo auctore creatum
Profluit ecce patris, gnatique e Numine eodem
Numen idem, semetque ideo procedit ab ipso
Numen idem, calor omnipotens, diffusilis aura
Perpetuo itque, reditque reciproca, mutuus ardor,
Amborum communis amor, hic aureus ille
Halitus, hic DEUS ille, hic amor, quo cuncta creata
Omnia quo constant, quique omnia condita servat,
Et maria, et terras, aurasque, et sidera cæli,
Atque homines, et quæ sub caelo animantia vivunt,
Quadrupedum genus, et volucrum, vitasque natantum,
Graminaque, et stirpes, animaque carentia saxa,
Erutaque effossa tandem tellure metalla,
Omnia quae in nihilum redeant collapsa repente,
Sustentata fuant nisi tanti Numinis aura.
Hic amor est quo mortales regnator olympi
Prosequitur bonus, hic idem quo nos quoque contra
Grati illum ardemus, quo se superique, hominesque
Mutua amant inter se se pietate foventes.
Hic amor est caeli, terrarum haec mutua flamma
Cuncta fovens, nodusque tenax, et amabile vinclum,
Caelestum vis magna, DEI immemorabile donum.
Hinc omnis pietas, hinc omnis denique virtus.
Aura potens, amor ignipotens, spirabile Numen,
Spiritus ipse, tui apparent vestigia ubique
Numinis ampla: tuum est quodcumque, ubicumque videmus.
Tu digiti quibus immensum fabricavit olympum

Rerum opifex, quibus ingentem per inania librat,
Et circumfuso suspendit in aere molem,
Cuncta tuis elementa ligans contraria vinclis:
Muneribusque tuis passim plena omnia abundant.
Quum pater omnipotens cum nato immania mundi
Mœnia constituens caeli procuderet orbes,
Tertius ipse aderas (neque enim distractus ab illis)
Omnia componens, jam tum aurea luce coruscus,
Summa equitans levibus mulcebas aequora flabris.
Jam tum purgatis liquentem fluctibus undam
Flamine lustrasti, quae dehinc mortalibus aegris
Elueret prima contractam ab origine labem;
Unde salus animis proavita fraude sepultis.
Inde rudes illi prima illa a stirpe parentes
Terrarum obliti coepere ad sidera mentes
Tollere, mortalemque hominem desuescere, puro
Pectore concepto per te jam desuper igni,
Et peragrare acie caeli sublimia templa
Admissi superae depasci lumina lucis,
Vimque Dei paulatim animis sentire latentis
Occultam, ingentem: tum veri pectore pleno
Cernere venturos casus, longeque remotos
Veridica populis porro praedicere voce.
Hinc sacri tripodes, hinc sancta oracula divûm,
Hinc Solymi vates numeris arcana locúti,
Carminaque ediderunt diae praesaga Sibyllae.
Idem a stirpe feros, et duro pectore agrestes
Erudiens subito egregias divinitus artes,
Instruis, atque loqui docto das ore repente,
Et caussas orare, et sanctas condere leges.
Nam genus humanum terris extollere ab imis
Ad caeli jubar, et superis adjungere tendis,

Nubiferoque vehis nos aere in aethera purum.
Nec quisquam sanctis excluditur aetheris oris
Aut fato adverso, aut alicujus numinis ira
Debitus aeternis mundi ante exordia pœnis.
Quum primum dias exorti luminis oras
Visimus antiqua suffusi labe parentis,
Qui se seque, suumque genus corrupit in aevum,
Immemor heu nimium promissi fœdere pacti,
Indecores cælo vix lumina tollimus ægre,
Prostratique solo sine spe, sine honore jacemus
Transcripti infernis Erebi post funera flammis.
Usque adeo veteris serpunt contagia noxae.
Tu vero nostris ubi sensibus aspirare
Incipis, auxilioque venis fera corda movendo,
Admoniti incipimus paulatim agnoscere rerum
Auctorem; regemque hominum, superûmque fatentes
Oramus nobis facilem, veterumque malorum
Nos piget, et vitae exsecramur facta prioris.
Jam magis atque magis (neque enim tu deficis
usquam)
Spe veniæ haud dubia audemus confidere rebus.
Jamque juvat, quaecumque jubent oracula, legesque
Explorare animis, et jussa capessimus ultro.
Continuo ne sint nobis facis abdita fraudi
Nostra admissa tegens, et crimina noxia deles
Imbre tuo, veterumque malorum oblivia misces,
Atque novam in nobis mentem, nova corda renatis
Sufficis, abstersaque nitent nova cuncta senecta,
Et simul optato mentes succendis amore,
Quo cælo placiti, quo digni evadimus astris.
Hoc superûm pater insigni nos munere donat
Sponte sua bonus, haud nostra pietate merentes.

Non opis id nostrae, non nobis tanta facultas.
Ni pater omnipotens ad cari vulnera nati
Respiceret, qui morte obita mala nostra piavit,
Humanumque suo lavit genus omne cruore.
Inde salus, operum inde omnis fiducia nostrûm.
Ne qua tamen priscae subsint vestigia labis,
Sponte caput sacris de more immergimus undis,
Praesenti quas illustras tu Numine praesens,
Et veluti instillas vitam hoc sub gurgite mersis,
Unde renidescunt animæ, velut æra corusca
Detersa prorsus prisca rubigine scabra.
His opibus firmati animi, his radicibus actis
Tollunt se, in meliusque suis quoque viribus usi
Crescunt, et superas per se nituntur ad auras,
Dum pietate sua meriti post funera cælum
Concilio superûm, atque æterna pace fruantur.
Hæc promissa piis animis uberrima merçes,
Praemia tanta manent tam parvo parta labore.
Te sine nil tamen audemus, nil possumus ipsi,
Et benefacta parum valeant sine Numinis aura
Nostra tui, non tantum animos impellere nostros
Incipis, e tenebris revocans in lumen apertum
Sponte tua, haud meritis nostris (a te omnis opum vis
Nostra oritur, nostri tu fons, et caussa vigoris)
Verum etiam mox ipse juvas comes additus usque,
Fortunasque tua nostros virtute labores.
Ac veluti arescant herbae, silvaeque comantes
Intereant, nisi mater alens radicibus imis
Sufficiat vires, occultaque pabula tellus;
Sic noster sine te vigor, et vis desinat omnis
Hausta cito, incassumque fluant sine fruge labores
Mille animis se se objiciunt discrimina nostris:

Mille nocent pestes, occultusque imminet hostis
Semper, et egregiis hominum invidet additus orsis.
Quot scelerum facies; tot nobis retia tendit,
Tot laqueos, quis enim queat hos evadere casses?
Ast ubi noctipotens manus haud ignara nocendi
Incautos petit inferno submissa barathro
Lucifugae pestes, tetrae sine corpore vitae,
Intentuntque dolos, nobisque illudere doctae
Nituntur recto captas abducere mentes;
Ilicet ipse ades, et medio in certamine fessis
Affulges, retegisque dolos, atque irrita frangis
Tentamenta, tuoque magis nos Numine firmas.
Omnibus auxilio es, satis omnibus unus ubique
Diditus, et gentes passim diffusus in omnes.
Nec quemquam tu muneribus bonus eximis ultro
Ipse tuis, omnes invitas, allicis omnes,
Omnibus incutiens blandum in praecordia amorem.
Infelix, qui te non audit crebra vocantem,
Pulsantemque diu, duro sed corde reluctans,
Sed tua jussa negans clausas dimittere in aures
Ah miser oblato se se subducit amori,
Ipse suis obstansque bonis, lucemque perosus.
Quo monitus te quisque libentius audit, eo illi
Semper ades, propriorque, et Numine largius imples.
Et cui tu semel indulges, non deseris umquam
Se se sponte sui nisi deserat immemor ipse
Heu nimium infelix, ab semet proditus ipso.
Nam simul atque animus maculis se infecit aberrans
Curriculo huc illuc palanti corde, relictis
Limitibus, superûm, ac recti contemptor, et illex,
Continuo fugis, ac polluta ab sede recedis.

Persentit miser ille tuum evanescere Numen,
Omniaque in pejus ruere, et retro acta referri,
Et magis, ac magis usque obtusa rigescere corda.
Qui modo sidereo tendebat lumina caelo
Arrectus, penetrans acie sublimia olympi,
Colloquioque fruens superûm, nunc obsitus umbris
Obscuris, atque ora solo teterrima pressus
Serpit humi, in cœnoque gravi sine honore volutat,
Cunctaque se circum tenebris noctescere cernit.
Qualis, qui modo conspectis tendebat in armis
Actus equo, prima signans intonsa juventa
Ora, puer, forma ante alios pulcherrimus omnes,
Si, quum primum castra subit, forte acta sagitta
Hostis ab aggeribus candentia pectora fixit,
Volvitur: ora modis tabescunt pallida miris:
Labitur omnis honos, fugit omnis gloria formae,
Et modo qui toto spirabat corpore amorem,
Nunc gravis aspectu est, aurasque incestat odore;
Sic animus te praesenti nitidissimus olim,
Te fugiente, situ, ac tenebris involvitur atris
Decolor, atque omni formae spoliatus honore.
Sic olim, qui matutini sideris instar
Larga ministrabat radianti lumina caelo,
Lucifer ille chori caput alitis, et jubar, alto
Excussus caelo, lucemque exutus, in ima
Conjecit se se, et nigris immiscuit umbris.
Fortunatus et ille DEI quem filius olim
Unicus in partem regni, sortemque locarat,
Bissenos inter proceres lectissimus ibat:
Verum sponte sua dejectus culmine tanto,
In praeceps ruit, abs te te sine luce relictus.
Tanti tui immemorem ceperunt taedia amoris.

Non tamen, ut primum te quisque avertitur, illum
Deseris omnino longa irrevocabilis ira :
Sed longe observas, tendat quocumque secutus ;
Atque iterum, atque iterum mulces, nec deficis
umquam.
Ac veluti genitrix puerum, qui plurima fugit
Conscius ob malefacta domi., seque abdidit altis
In silvis, nunc huc errans, nunc avius illuc,
Prosequitur pia, et incassum vestigia pone
Observata legit, precibus nunc allicit illum,
Nunc commota minas addit, si forte latescens
Audiat, et voces incertas irrita jactat.
Quam metuit, neve esca ferae, neu praeda latroni
Incomitatus eat, torrentisve incidat undis !
Haud secus aversa siquis te mente reliquit
Ah miser, oblitusque sui, ingratusque salutis,
Prosequeris, rursusque vocas, rursusque remulces
Aversum, invitumque trahis, si forte vocatus
Audiit, indoluitque admissis, crimina fassus,
Lustratusque sacerdoti commissa piavit,
Protinus insinuas illi te, iterumque revisis,
Sopitosque juvat rursus succendere sensus,
Fœderaque ablutis maculis in prima reponis.
Nec semel id satis : at quoties te avertitur ille,
Te toties ultro averso placabilis offers.
Est veniae locus usque, et habent peccata regressum
Nec requies, donec vitae labentibus annis
Ultima cuique dies moribundi advenerit aevi.
Tantus amor nostri, tantae custodia curae.
Fortunatam animam macula cui contigit omni
Detersa afflari tam sancta desuper aura,
Cui datur incendi tam sancto desuper igni,

Semper et in dulci flagrando vivere flamma.
Illa DEUM, DEUS illam ultro bonus ardet, amantique
Indulgens ultro dulcem respondet amorem.
Quicquid agit, fluit insolita dulcedine amoris.
Semper amat tecum, dulcique in amore quiescit.
Tota in amore, parum curans mortalia, fixa est
Nec potis est ipsum tam sanctum Numen amare,
Quin quoque mortales juncto simul ardeat igni.
Ante alios tamen o felices, terque beatos,
Atque quater, gravida qui te genitricis in alvo
Hauserunt, neque dehinc in dulces luminis oras
Exorti excussere tuum de pectore Numen;
Sed culpae exsortes, et vita puriter acta
Servavere tuum intacti sub funere munus.
Id paucis concessum autem, quos aequus amasti,
Et quibus eximia indulsisti Numinis aura.
Non tamen, excepto divini corpore nati,
Te tam praesenti quisquam umquam Numine passus
Quam quondam Judaea genus, pulcherrima virgo,
Quae superûm puro concepit ab aethere regem
Semine de nullo, nullis temerata hymenaeis.
Munere tu solus functus thalamique, thorique
Virgineam implesti fœcundis flatibus alvum.
Huc omnis vis, huc aestus profluxit amoris,
Erupitque ingens totis fornacibus ignis.
Quo vero aggrediar post matrem carmine, quanto
Numine, quam largo torrente undaveris ipsos
In partus? mecum hîc fandi vis victa laborat,
Verbaque res superat, majoraque viribus audeo,
Ardua, inaccessa, et nulli concessa priorum.
Quando animus, qui numen erat, flagrasse putandus

Igne intus, toto quum dulcem corpore amorem
Jactaret? quacumque viam spectabilis ibat
Huc, illuc circum ora ferens gratissima caelo,
Omnia inundabant mira dulcedine, amabant
Omnia, non ipsi montes ardore vacabant.
Usque adeo occultos afflabas sensibus ignes,
Et laetos membris, haud ulli visus, honores.
Olim etiam apparens oculis mortalibus olli
Luce palam, cunctisque videntibus affulsisti
Praepetis in faciem collectus, et alba columbae
Ora gerens, mira de caelo voce secuta.
Post iterum te mortales mortalibus aegri
Conspexere oculis manifesto Numine ferri
Cum sonitu caelo illapsum sub imagine flammae
Multifidae, linguis veluti vibrantibus aureis,
Terrificisque locum implesti splendoribus omnem
Filius omnipotens patris omnipotentis ut olim
Pollicitus fore, sidereas rediturus ad arces,
Ut pro se in terris sua deinceps munera obires,
Nec nos in tenebris volvi paterere relictos.
Protinus ecce viri calefacti Numinis igni,
Qui modo, morte ducis prostrati, cuncta timebant
In latebris, nunc intrepidi mira ore loquuntur,
Mira sonant, varias linguis, longeque remotas
Inter se gentes imitantur munere vocis,
Uno eodemque sono diverso more locuti.
Agnoscunt populi patriae commercia linguae,
Verbaque, quisque suae, atque eadem discrimina vocum.
Quique modo indociles vitam piscosa secundum
Flumina venatu tenui sine more trahebant,
Edocti nunc mira canunt praecepta per urbes.

Continuo penetrant aulas, et limina regum,
Contra stare ausi soliorum edicta superba,
Bissenique, hominum genus id, te praeside freti
Exstincti ducis, ac divicta a morte reducti
Nobile per gentes omnes vexere trophaeum,
Et factum egregium totum sparsere per orbem.
Inde alii, atque alii tanto pro nomine vitas
Effudere, alacres in aperta pericula euntes.
Atque ita terrarum totius protinus orbis
Tam varias linguis gentes, quam moribus omnes
Junxisti, ut populus iisdem sub legibus unus
Extemplo fieret, studiisque, et amore coirent.
Hac homines tu pace ligas, iis nexibus unum
Efficis, et vinclo nectis fera corda tenaci.
Infelix domus illa, urbes caelestibus illae
Invisae, quas igne tuo non plurimus afflas.
Tu placidam per corda seris mortalia pacem,
Blandaque mortali praebes solatia vitae,
Laetitia ingentem perfundens undique mundum.
Per te odia, et lites, per te fera bella quiescunt.
Tu pacem regesque inter populumqne, patresque
Concilias, das te in medium, et sacra fœdera sancis.
Tu thalamos socias nova tu connubia jungis,
Quaeque homines pacta inter se, conventaque firmant
Ipse ligas, propria ut maneant compagibus arctis.
Quodcumque incipimus recti, quodcumque paramus,
Aspicis, et cursu in medio nostra orsa secundas;
Nec quicquam ordimur, nisi nomine rite vocato
Ante tuo; stratique solo, genibusque voluti
Auxilium, atque tui flammam imploramus amoris.
Ipse venis, tu pectoribus mala gaudia nostris
Excutis, abstergisque animos, purosque revisis,

Et nos largus opum dono septemplice laetos
Insignis, nostrasque vehis super aethera mentes.
Tu matutinus, tu vespertinus et imber
Aureus ille venis cælo, sitientia corda
Nostra rigans, laetisque feracia frugibus exples.
Quum se se objecit nobis res dura repente,
Hæremusque diu ancipites, animisque labantes
In tenebris versamur, ades lux protinus, et nos
Instruis, ac mentem pulsa caligine lustras.
Nec cunctaris, ubi tristis præcordia mœror
Nostra premit, solator ades, dulcemque profundis
Lætitiam mœstis, et gaudia mentibus affers,
Terroresque animis arces, et Numine amico
Pectora demulcens, pulsa formidine firmas.
Insuper et nobis quæcumque, ubicumque pericla
Objiciunt se se, nusquam nos deseris ipse,
Nusquam abes: et duce te casus evadimus omnes.
Salve hominum pax et requies: divina voluptas.
Huc ades, atque tuum populis innecte calorem.
Si quando validis, hominum fera pectora flammis
Flagrasti, et rapidis fervoribus indulsisti,
Nunc opus igne tuo: nostras succende medullas
Acrius, et totis nobis incumbe caminis.
Aspice mortales quam densa nube premantur,
Aut quibus in tenebris jaceant, quo frigore segnes
Algescant animi priscæ pietatis inanes.
Incipiant flammis desueta calescere corda,
Et cælum aspicere, et jucundum cernere lumen;
Exutique dolos, recti accendantur amore
Rursus et ad priscas referant se moribus artes.
Præcipue tamen obscura caligine mersa,
Quæ sanctum eversis Germania Numen ab aris

Expulit, et cælum sceleratis provocat armis,
Luce tua verum aguoscat lustrata, nec ultra
Sæviat, at veteri pietate resuscitet aras:
Unaque nobiscum sit ei sententia concors.
Quod si sponte tuis stimulis parere recusat,
Et lucem refugit, furiisque insistit in iisdem,
Sit nostros saltem reges divinitus inter
Jam jam aliquis pariter pietate insignis, et armis,
Cui largo infundas divinum Numine robur,
Atque habilem pariter membrisque, animisque vigorem:
Quo se se præstans animi, patiensque laborum
Audeat indomitis urgenti opponere bello,
Atque armis petere, atque malo ad meliora vocare,
Ac ferro late serpentem exscindere pestem.
Ut coeant animi, et studiis communibus acta,
Nobiscum tendat gens effera, sentiat unum.
Siqua tamen lapsis contagia moribus obstant,
Et vetus in nobis virtus elanguit illa,
Illa prior qua fama ætas super æthera adibat,
Irrepsitque situs dejectis legibus ater;
Rursus nostra tua recalescant pectora flamma,
Huc jace, sancte, tuis tedam e fornacibus unam,
Quae totum accendat sanctis ardoribus orbem.
Nos primum pete, qui in sedem convenimus unum,
Saxa ubi depressum condunt prærupta Tridentum
Hinc, atque hinc, variis acciti e sedibus orbis,
Ut studiis juncti, atque animis concordibus una
Tendamus, duce te freti, succurrere lapsis
Legibus, et versos revocare in pristina mores.
Teque ideo cœtu celebramus, et ore ciemus.
Sancte veni, penitus te mentibus insere nostris,
Aura potens, amor omnipotens, cæli aurea flamma.

JESU CHRISTO

OPTIMO MAXIMO

Et solus late locus est, et fletibus aptus,
  Et rediit, qua non mœstior ulla, dies.
Ipsi etiam montes, densae hac in rupe cupressi
  Ipsæ etiam querulo vertice flere jubent.
Tunc etiam silices durum sensere dolorem,
  Et rupti ingenti dissiluere sono.
Tunc etiam, sed jam erumpit mihi pectore fletus,
  Et lacrimas oculi fluminis instar agunt.
Flere juvet saltem, lacrimisque explere dolorem.
  Quando aliud nil est quod tibi persolüam,
Mutua nec satis est, vitamque rependere vitæ,
  O qui nostra tuo funere damna levas.
Nos patris æterni nostra irritavimus iras
  Fraude: cruore tuo tu probra nostra lavas.
Nos dulces vetita decerpsimus arbore fœtus:
  Distentus dira tu trabe furta luis.

O nimium nostros nimium miserate labores,
O nostri nimium, nil memor ipse tui.
Non genus humanum, non mundi machina tanti,
Non tanto merces digna labore fuit.
Scilicet æterni proles æterna parentis
Factus homo, sontes ne moriamur, obis?
Quem pater ipsi sui, sine origine, concipit instar,
Dum se se æterno cogitat usque animo
Me miserum, quæ te pietas, pulcherrime rerum,
Tam nova, qui, quæso, tam novus egit amor?
Ah sat erat te sidereis de sedibus actum
Tædia virginei longa tulisse uteri,
Aut hinc mortales eductum in luminis auras,
Cum pecore, agresti delituisse casa,
Inde vagum huc illuc nostros adiisse labores,
Dum mundum ad leges, et nova jura vocas.
Neve ignominias memorem, aut quæ plurime inultus
Passus es indigno corpore ludibria,
Hei mihi non avibusve, ferisve cubilia desunt:
At rerum auctori desit ubique locus.
Sola fuit, tibi quæ nodosis roboribus crux
Heu nimium durum præbuit hospitium.
Hæc fuerat servis pœna olim, hæc furibus æqua,
Quos tecum cerno mortem obiisse parem.
Quæ tam dira manus, quæ nam tam barbara porro
Gens tantum obtusis sensibus ausa nefas?
Quo ruitis, miseri? qui tantus mentibus error
Insidet? in vestrum tenditis exitium.
Me potius, me me, qui feci, hoc perdite ligno.
Hic nihil admisit, fraus mea, furta mea.
Te ne ita cum diris pendere latronibus, omnis
Vitai cursus cui sine labe fuit?

Qui neque contactu intemeratæ virginis alvi
 Contraxti antiquæ signa luenda notæ.
Sed genitrix pura cæli concepit ab aura ;
 Nec potuit facies dissimulare genus.
Ut sileam benefacta, tot et miracula rerum,
 Quæ non humana perficiuntur ope,
Insigni poteras forma, et juvenilibus annis
 Immissæ pectus reddere molle ferae.
Pulcher luce magis, vel sidere matutino,
 Oceanus liquidis quod modo lavit aquis.
Sed quem hic te aspicio? hæc facies tua ne illa serena?
 Hi ne oculi? hic roseo gratus in ore color?
Aurea ne hæc menti lanugo? hoc verticis aurum
 Propexum? hic toto corpore priscus honos?
Qua modo cumque ibas, blandi nova semina amoris
 Jactabas: dulci in ore sedebat amor.
Hunc ne ego conspicio te, formosissime rerum?
 Heu color, heu species quam tua facta alia!
Squalidula ut facies, ut lassula lumina livent!
 Languidula ut cervix, mortua ut ora jacent!
Non ea cæsaries, concretaque sanguine barba,
 Non est is plane qui modo vultus erat.
Serta tamen capiti, regisque insignia cerno;
 Sed quæ vulnificis sentibus hirta rigent.
Et pictum video corpus juvenile rubore;
 Sed quem haustus flagris sparsit ubique cruor.
Ne palmas morer, aut terebratas cuspide plantas,
 Hei mihi, quam latum pectore vulnus hiat!
Quod tulit aes, quæ nam hasta tuo intepuisse cruore?
 Nec tum æs delicuit? nec fuit hasta cinis?
Quum Sol ipse caput nitidum abditus obscurarit,
 Et vasto tellus sit tremefacta sinu?

Debueras, Sol, æterna ferrugine cælum
Occulere, et terris usque negare diem.
Debueras tellus æterno percita motu
Collabi humano haud ultra adeunda pedi.
At vos, monstriferi quid tunc o barbara ponti
Condita desertis æquora littoribus,
Quæ vos quæ tenuere moræ? quibus abdita claustris
Hic nulla effusis signa dedistis aquis?
Vos tum diluvio mersas absumere terras
Aequum erat, atque hominum fluctu abolere genus.
Nam quid enim cælum, atque ultores ætheris ignes
Flebilibus precer hic in mea vota modis,
Quum pater et cæli, rapidi moderator et ignis,
Qui poterat flammis omnia diluere;
Ipse suum gnatum pro nobis jusserit ultro
Supplicium infandæ morte subire trabis?
Agnus eras sacer ille, sacram mactandus ad aram
Pro nobis aeterno hostia sacra patri.
Fixum erat id caelo: nullo pote mole moveri.
Nil Sol, nil tellus, nil maria alta juvent.
Tu quoque te nostrae es largitus sponte saluti,
Et tibi pro cunctis dulce obiisse fuit.
Atque ideo orabas moriens veniam hostibus ipsis,
Ne foret hoc ulli munus inane tuum.
Hoc quoque nos fruimur, grato sed amore dolemus:
Et memores tumulo solvimus exequias.
Tu tamen exutus quae morti obnoxia, vivo
Sedibus aethereis corpore sceptra tenes.
Venturus nostras extremo tempore noxas
Quaesitum, quum res funditus igne ruent.
Aspice nunc bonus, et dignos nos effice, quos tunc
Exemptos pœnis in tua regna vehas.

IN EUCHARISTIAM

THURA pii date thura, volet vapor ater ad auras.
Suppliciter genibus nixi advolvamur ad aram.
Numen inest, magni praesentia Numinis instat.
CHRISTUS adest veroque animis se corpore nostris
Terrenam in speciem, vescis sub frugibus offert;
Mortalesque fugit crusti sub imagine visus.
At vero, quod non oculi, sensusque capessunt,
Obtusi comprensum, animi vis vivida sentit
Interius, pulsaque fides caligine monstrat
Indubitata, DEI ex ipsius vocibus orta.
Quod neque percipiant animi, nisi luminis aura
Divini evecti extulerint se nubila supra,
Oblitique hominem penitus, caelestibus apti.
Ergo age, prisca fides, nostro succurre labori.
Quod renuunt sensus, ratio quod nostra refutat,
Ipsa doce, in tenebrisque tua nos erige luce.
Illustrans, certa dum relligione parentum
Annua sacra ferunt cives, tantoque paratu
Intenduntque vias, et textis compita inumbrant,

Hostia qua festam ducenda est sancta per urbem.
Ordine flammarum longo pompaque frequenti,
Nos quoque solemnem laeti comitemur honorem.
Flore novo spargamus humum, fundamus odores
Veris opes varias, interque canamus eundum
Laetitiam ingentem, et sacrae mysteria lucis,
Ut caeli quondam rex omnipotentis homo idem,
Ac DEUS humanos indutus corporis artus
Bis sex cum sociis epulatus nocte suprema,
Insolitasque dapes, insuetaque pocula mensis
Intulerit, miranda novo de more locutus:
Utque laboratam cererem, immedicataque liba
Fregerit, et sociis dederit partitus in omnes,
Dilueritque merum patera libantibus eadem:
Utque omnes verbis extremum affatus amicis
Non illas de more dapes, non pocula sueta.
Testatus dare, sed formam sua viscera in illam
Vera, ac viva novis epulanda apponere mensis.
Hoc est corpus, ait, meus hic de vulnere sanguis
Fundendus, commissa hominum qui diluat omnia.
Hoc este, hoc omnes haurite ex pocula fonte.
Sic facite, et posthac servate in saecula morem,
Et sacris moniti jam nunc assuescite mensis.
Nam quoties haec verba meo mea nomine docti
Nota super sanctis repetetis frugibus ore,
Ipse adero, totoque epulis subito inserar almis
Corpore; visceribusque meis, et sanguine opimo
Excipiam laetos, veteris solamen amoris:
Et numquam nostri hinc abolescet gratia leti.
Infelix vero his dapibus quicumque carebit
Aversus, tanti meritique, et muneris exsors.
Nulla illi post funus erunt commercia nostri.

Vos tamen has lustrati animis accedite mensas,
Et manibus puras, puris contingite fruges.
Este procul, quibus est fœdi mens conscia facti:
Vita piis erit, atque eadem mors sontibus esca.
Uno, eodemque salus fluet atque e fonte venenum.
Sic ait, atque suis manibus se se ipse gerebat,
Ipse onus, ipse oneris pariter moderator, et auctor,
Omnes dum sacro libamine pavit ad unum;
Factorum ac decorum monimentum insigne suorum.
Quem ritum moniti mox servavere minores,
Libamusque sacrum sacra cum sanguine corpus.
Nam simul ante aram verba illa augusta sacerdos
Protulit ore premens, caelo dilapsus ab alto
CHRISTUS adest, vivoque epulis se corpore miscet.
Illa crediderim caeli ardua tecta sub hora
Fervere, stellatasqus fores, atque hostia pandi,
Plumipedesque acies laeto descendere olympo,
Et terras petere, atque aram se examina circum
Fundere, caelestique dapes sepire corona:
Et totum effundi tanta ad spectacula caelum,
Dum Numen se se terrenis inserat escis.
Non tamen omnino manifesto corpore vulgo
Dat se in conspectum: visus, tactusque refugit
Externa tectus forma, nec crede sapori,
Dum gustu exploras cererem, laticesque lyaeos
Divinum in corpus, versosque in sanguinis undam.
Nam penitus re mutata manet ipsa figura,
Quae fuit ante, manet faciesque, colorque, saporque
Pristinus: et quamvis id sit quod non fuit ante,
Quale tamen fuit ante, manet, quantumque videtur,
Nil versum exterius, sed enim simile omnia priscae
Naturae, ut specie queat una fallere visus

Obtusos, dum sola oculis, et sensibus ipsa
Objicitur species, frugumque occurrit imago,
Quæ gustum, visumque hominum, tactumque lacessit.
Intus CHRISTUS inest, et inobservabile Numen.
Tum, quamvis animo, atque oculis diversa simul se
Objiciant, aliudque oculis, aliudque tuentes
Mente volutemus, tantum tamen una subest res,
Unaque vis, neque enim coeunt duo corpora in uno,
Quod ratio vetat, et prorsum natura refellit.
Haud secus exuvias indutus, et ora leonis
Incedat si forte aliquis plaudente theatro,
Non duo tunc pariter considant pelle sub illa
Vir, feraque, at potius dicam exteriora leonis,
Interiora hominis, quid énim componere fando
Divina humanis prohibet, sublimibus ima?
Credite, mortales, mentesque abducite ab aegris
Sensibus, atque animo caelum peragrate volucri.
Credite, nec titubate, hic vera est corporis umbra,
Hic corpus verum, hic est vera cruoris imago,
Hic verus cruor, ipse suimet CHRISTUS imago.
Credite, mortales, animos adhibete, fidemque.
Mortales, genus infirmum confidite dictis
Illius, qui nec fallit, neque fallitur umquam.
Quandoquidem nihil externae clarissima dicta
Lucis egent, per seque suo se lumine produnt.
Ante mare, et tellus, et caeli concidat axis,
Illius quam cassa fide sint aurea dicta,
Sanguine quae moriens nobis testata reliquit.
Non tamen ad nostras acies venit, hacque nigranti
Stipat se veluti nebula, atque obducitur umbris,
Quanta sit ut nostrae fidei indulgentia, tectus,

Exploret, non visa jubens nos credere, ceu quae
Luce palam sunt usque oculis obnoxia nostris.
Quum tener orbis adhuc foret, ac pubentibus annis,
Jam tum relligio hæc atavos incessit agrestes.
Jam tum aliquis longe præsaga mente recludens
Sacra abstrusa, rudem congesto cespite in aram
Triticeos orbes, et liquida vina ferebat,
Plurimaque orabat cæli conversus ad axem.
Quæ fieri humana nequeunt ope, cuncta DEO uni
Pervia sunt, et plana; potest DEUS omnia quando.
Ille potis mediis pueros educere flammis
Illæsos, nutuque ignem sopire furentem.
Ille potis summis ferrum suspendere in undis,
Ut natet, et non jam propria vi tendat ad ima.
Ille etiam, quoties penuria adegit edendi,
Millia multa hominum solis saturavit in agris,
Et cerere e tenui ingentes conflavit acervos.
Illius imperium pavet omnis victa potestas,
Assurgit rerum natura, elementaque parent,
In quamcumque jubet migrantia sæpe figuram.
Qui potuit liquidas in vinum vertere lymphas,
Aut virgam in colubri sinuosos flectere tortus,
Rursus et in veterem formam transferre colubrum,
Non poterat sanctum in sua viscera vertere crustum
Funditus; atque etiam forma ipsa pascere sensus,
Atque novam subito ecce oculis offerre figuram,
Nec se conjicere in miras tecto ore latebras?
Illi aliter visum, ne viscera forte cruenta
Humanum horreret genus, attactusque paveret,
Dum premeret tremulam mandens sub dentibus escam
Nam si cui veram in speciem manifestius olim
Ostendit se se nudoque apparuit ore,

Ac tepido emicuit saliens cratere fugatis
Sanguis imaginibus; stetit, immotusque sacerdos
Abstinuit tactu, atque impasta altaria liquit,
In solitam donec redierunt omnia formam.
Haud secus, admota qui morbis arte medentur,
Ne gustu horrescat languens, medicamen amarum,
Melle linunt super, et dulci sub cortice condunt.
Ne vero quo liba modo, quove ordine quære
Tenuia divinos CHRISTI conflentur in artus
Vi sermonis, et omnipotenti Numinis aura.
Nulli fas hominum mortali corpore septo
Scire ea: vix volucres norunt sine corpore mentes
Aligerûm genus, ætherei gens incola cæli.
Tantum agite, properate, sacris discumbite mensis.
Divinas libate dapes, libate beata
Pocula: velatumque dapis sub imagine Numen
Concipite, intus inest Numen, DEUS insidet intus.
CHRISTUS adest, et nos invitat corpore vesco.
Ne dubitate, DEUS simul hîc, simul æthere in alto,
Cunctus adest, simul hîc; simul et quocumque vocatur:
Rite tamen templis in cunctis, omnibus aris,
Divinum dum farre pio libamus honorem.
Quodque hîc; est et ibi pariter discrimine nullo,
Totus ibi, hîc totus, neque eum tempusve, locusve,
Esse vetant, quibus haud divina obnoxia, ubique,
Quin etiam violare manu ne parcite liba
Mystica, et in socios partiri protinus omnes.
Nam fragilem quotcumque in frusta incideris orbem
Cælestis libi, CHRISTI inviolabile corpus
Restat idem in cunctis, orasque amplectitur omnes:
Nec findi in partes ullas divina potest vis.
Nos tamen albentem frugemque, et fissile crustum,

Et liquidos latices veneramur Numinis instar :
Non quia sint ipsum Numen color ille saporque ,
Sed quia divini sint Numinis argumenta ,
Significentque oculis quod mens inde altius hauriat ,
Quod nequeunt oculi , nequeunt deprendere sensus.
Atque ideo exiguo quovis in fragmine CHRISTUM
Accipimus , quavis sacrati in parte liquoris.
Namque subest sanctum ut numquam sine sangui-
ne corpus ,
Sic quoque non suberit sanctus sine corpore sanguis.
Noc toto hîc majus, quum quæ pars esse videtur.
Quantus ibi , hîc tantus , DEUS haud includitur ullis
In spatiis : nec fas metiri corpora sancta.
Omnis ibi , hîc omnis : hîc integer , integer illic.
Sicut ubi (quamquam ratio diversa) liquenti
Sæpe lacu in noctem Lunæ resplendet imago
Plurima , et hîc illic se se speculantibus offert
Omnibus usque eadem ; atque sui ipsa simillima
ubique est.
Sicut item speculi si in partes fregeris orbem ,
Quicquid ab adverso reddebat imaginis orbis
Integer , illud idem pars quælibet undique reddet;
Nec plura in toto , quam mox in parte videbis.
At vero quamquam qui se sub frugibus offert ,
Ille idem est patrisætherea qui regnat in aula ,
Hîc aliter tamen, atque illic, utcumque se habet res.
Ille idem est etiam trabe qui pendebat ab alta :
Hic tamen exemptus morti vim haud accipit ullam
Artubus immortale , atque impenetrabile corpus ,
Cui morbi nihil officiant ; algorve , famesve.
Nec toties morti locus est in corpore CHRISTI ,
Qui semel admissis pro nostris obtulit ultro

Ipse suum caput æterno sacra victima patri.
Multa licet sanctis toties eat hostia ab aris,
Et matutinis renoventur funera sacris.
Tum quamvis, dum languentum servantur in usus
Sancta adytis occlusa, situ consumpta vetusto
Interdum aspicias, squalentiaque exiguus mus
Carpserit, aut similes tulerint libamina pestes,
Vim nullam admittit tamen inviolabile corpus.
Nam rerum species ubi cœptæ peste teneri
Pollutæ, Numen subito evanescit in auram,
Corporis exuvias laceras sine honore relinquens.
Relliquiæ restant ambesæ, ingloria signa.
Quæ pietas, qui tantus amor tibi, maxime rerum,
Ut DEUS æterni soboles æterna parentis
Tam fragili ingrediens ultro pro fruge venires,
Atque homini fieres repetitis pabula mensis,
Et matutinis toties sacra hostia in aris?
Hoc erat ille sacer qui quondam apparuit agnus
Suppositus pueri insontis pro cæde parata.
Hoc erat ille vetus quem gens epulata quotannis
Mandebat rite, ac solemni more sacrorum
Cum festinata cerere, atque agrestibus herbis.
Festinata ceres tu nobis, tu mola adorea,
Farque pium, tu liba sacros lectissima in usus,
Liba quibus nulli fas quondam assuesse profano.
Hoc erat illa atavis deserta per invia nostris
Protinus e cælo veniens errantibus esca.
Copia nil aliud tostae tanta illa volucris,
Desuper insolitum nidorem halantibus auris.
Nil aliud ros concretus portenderat ille
Dulcis, et optatos referens cuique ore sapores.
Vescimur hoc vere nunc cæli rore, fugata
Nube palam, veros nunc icta e caute liquores

Haurimus : laterisque tui nos irrigat unda
Mixta mero, suaves misces namque inde liquores,
Et dulci ambrosia, dulci nos nectare pascis.
O hominum miserate famem : miserate labores,
Uno quum satures tot cæli examina verbo
Alituum cælestum acies, tot millia millium:
Quæ tibi tanta fuit, rerum pulcherrime, cura?
Qui tibi tantus amor nostri, ut tua viscera nobis
Objiceres epulanda, dares te in pocula : in escam,
Quos tamen ex humili finxisti pulvere quondam
Infirmos, decorisque tui nihil instar habentes?
Tu volucris fœta illa, tuo quæ sanguine natos,
Visceribusque tuis terebrato pectore pascis.
Tu, quoties facimus, teque nltro in vota vocamus
Verborum memores, caeli ecce allapsus ab aula
Candidus ille venis agnus, viva hostia ad aram,
Quam veterum portendebant oracula vatum,
Cordaque nostra simul replet ecce inopina voluptas.
Elicimus tenui liquidis te murmure ab astris,
Visceribus non nostra tuis quo viscera alantur,
Nec tuus ut sanguis nostri pars sanguinis haustus
Evadat, neque enim confuso corpore in unum
Miscentur quae morte carent mortalibus addita.
At potius veluti gemmaeque, aurumque medentur
Corporibus saepe affectis, morbisque resistunt,
Non quod ea stomachi rapido concocta calore
Paulatim se se languentum in viscera vertant;
Sed quia vi quadam inspergant admota latenti
Laetitiam, dulcique hilarent praecordia motu:
Sic quoque tu nostris animis, et mentibus haerens
Robur ades, vires occultaque pabula praebes,
Nec quicquam in nostros tua viscera digeris artus:
Sed potius nos admotus te vertis in ipsum.

Hinc primum specimen degustant corpora nostra
Vitae immortalis, superûmque assuescimus aevo.
Quippe hominum sic diffusus per pectora ubique
Mutua mortales concordes fœdere jungis
Aeterno, quos pascis, amas, quos corpore sancto
Refficis, uno eodemque repente in amore calescunt,
Et dulci inter se nodo juncti usque tenentur.
Atque ita nobiscum DEUS hic mortalibus oris
Usque manes, verti dum caeli desinat orbis,
Olim ut pollicitus, nec habent promissa regressum.
Te duce securi gradimur per quaeque viarum
Aspera: suscepto te non deest copia victus.
Tu dux, tu comes, aeterni tu copia victus.
Et quae deficimus, tu nobis omnia supples.
Siqua forte labant in nobis spesque, fidesque,
Continuo tua nutantes praesentia firmat.
Teque omnis praesente viget fiducia nostra,
Solis nota piis, vulgo inconcessa voluptas.
Accedo has quoties epulas, subito aethera mente
Concipio, subito mihi sensus eripis omnes,
Inque tui aspectu liquido ardens corde quiesco.
Sanctum, augustum, almum, caeli admirabile munus.
Qua te voce sonem? quo te nunc nomine dicam?
Nullum te dignum reperimus carmine nomen:
Nullum te dignum verbis molimur honorem.
Salve, vita hominum, non enarrabile donum,
Desuper illabens nova caelo gratia aperto.
Per te mellifluі rorant dulcedine montes:
Per te mellifluae complentur nectare valles.
Omnia inexhausto mellis torrente redundant:
Omnia amant, sancti tu nobis pabula amoris
Sufficis, aeterni tu nobis pocula amoris
Ipse amor, ipsa animis nostris innexa voluptas.

JESU CHRISTO OPT. MAX.

DE CAROLO V. IMP.

De conjuratis Germanis hæc dicat arma,
 Christe, tibi, has victor Carolus exuvias,
Non hoc ille sibi tanto discrimine bellum est
 Aggressus: curæ sed tua causa fuit.
Quo gentem eversas victam revocaret ad aras,
 Ne caderet priscus relligionis honos,
Objecit se se furiis Aquilonis iniquis
 Nec timuit sævis obvius ire feris.
Vicit io, et fusos disjecit montibus hostes.
 Gens fera procubuit Cæsaris ante pedes.
Jamque adeo ille, animo sibi qui promiserat alto
 Imperia, atque aquilas, cernitur ire minor.
Qui gentem in regem regni spe captus inani,
 Inque suum armavit membra coacta caput.
Quo ruis ah, demens? quæ te tum dira cupido
 Impulit? ipse tuum tendis in exitium.
Sic adeo virtus, sic magni Cæsaris arma
 Nota tibi, et nusquam cedere docta manus?
Non aquilæ imbellis forti contendit hirundo:
 Non metuit cervi cornua longa leo.
Quum pugna abstinuit, tua demens arma timori
 Esse ratus, subito tu tibi victor eras.
Tollebasque animos vento tumefactus inani,

Jam meditans ipsi demere sceptra Jovi.
Ille autem, parcens cum prælia detrectaret,
Horrebat gentis cæde madere suæ.
Contigit en nulla tandem victoria cæde.
Victus es, et nusquam sanguine inundat humus.
Hac opus arte fuit, cognatæ ita parcere genti:
Hoc decuit cives vincere marte pium.
Haud minor invitos cives servasse putandus,
Quam foret externos sternere caede, labor.
Sed quoties renuit collatis cernere signis,
Se toties vicit, ter tua causa jacet.
Terque piam Deus hanc causam ratione probavit.
Pro vero steterunt numina, cede Deo.
Cede animisque tumentibus altos exue fastus.
Et patrum sanctis legibus obsequere.
Nec tantum in te possit amor sceleratus habenti,
Desine sacrilega carpere sacra manu.
Jam redeat versa ad ritus Germania avitos.
Armipotens, prisco vivere more juvet.
Sentiat unanimis nobiscum nube remota
Sit nobis eadem relligio, et pietas.
Si qua tamen lapsis contagia moribus obsunt,
Mutua communi probra lavemus aqua,
Et quæ de spatio palantia defluxere,
Priscorum ad rectum nos revocemus iter.
Interea, Cæsar, claris assuete triumphis,
Qua jam cœpisti tendere perge via.
Hac iter ad cælum duri clarique labores
Exemptum morti te super astra vehent.
Jamque tibi longe cedit superata vetustas.
Jam tua Romulidum gloria obumbrat avos.
Et majora manent licet hæc sint maxima de te
Sidera venturi nuntia mira parant

Grata tua est cælo pietas, mensque optima nil est
  Quod metuat virtus præside tuta Deo.
Hi præstans animi, majoraque mente capesse.
  Hi decus, hi verae gloria militiæ.
Ille eris immensum qui Christi legibus orbem
  Subjicias, ubi sol cumque colorat humum
Jam jam unum duce te reget unus pastor ovile
  Disjectas cogi, te duce, oportet oves
Christe, gregis pastor tanti, rex maxime regum
  Huic tua pugnanti prælia dexter ades.
Cumque tua intrepidus subeat tot ubique pericla
  Pro causa, objectis da superare malis.
Atque diu incolumen serva mortalibus oris.
  Hac tuta in terris vindice sit pietas.

IN J. CHRISTI CRUCEM

Nam quod te memorem? quo caesum e vertice lignum
Dulce optanti animo mihi robur, amabilis arbos?
Te, bona crux, nimbi, tempestatesque coruscae,
Infernaeque potestates fugiuntque, tremuntque,
Inque tuos aciem nequeunt intendere ramos.
Infelix olim fueras, feraleque lignum
Supplicii genus, informis trabs hospita leti:
Nunc prope Numen habes, sancta, et venerabilis arbor,

Caelo mixta comas caput inter sidera condis,
Hospitis ingentis pulcherrima reddita tactu.
Te tulit ante humeris, quem tu mox ipsa tulisti,
Rex hominum superûmque, DEI certissima proles.
Depositi ingentis, capitis tibi credita cura
Tam cari, tanti tu pignoris unica custos.
Fortunata! tibi divinos contigit artus
Tangere, fam sanctique inspergi rore cruoris.
Fortunata! salus in te omnis nostra pependit,
In te meta fuit nostrorum extrema malorum.
Per te jam pater omnipotens mortalibus aegris
Dat veniam, et veteres bonus obliviscitur iras.
Pro nobis stetit, atque reis pro sontibus ipse
Filius oravit caussam, et nece diluit ultro
Crimina: tu sedes oranti grata fuisti.
Victima pro nobis magno se se ille parenti
Obtulit: oblato tu nobilis ara fuisti.
Illum afflictum atro sudantem sanguine praesens
Vidisti, et vitam per cuncta exempla trahentem;
Tandem animam longis singultibus exspirantem.
Fortunata arbos! in te ille ille unicus ales
Deposuit senium, moribundosque exuit artus,
Ut novus exsurgens rursus, nitidusque juventa
Aethereas pennis caeli remearet ad auras
Omnigenûm volucrum cantu, et plaudentibus alis.
Fortunata arbos! in te fœta illa volucris
Molle sibi rostro pectus terebravit acuto,
Atque suo implumes saturavit sanguine natos.
Quae pietas? qui tantus amor? nos crimine nostro
Occidimus: moriens nos ille a morte reduxit,
Delevitque notas quas non contraxerat ipse.
Nos ideo numquam e stratis consurgimus orta

Luce, vel ingressa jam nocte ad strata redimus,
Nostra tuo quin nos armemus pectora signo;
Et tua lustratae imprimimus vestigia fronti.
Nil agimus, nil incipimus, nil pectore magnum
Molimur non ante tuo munimine tecti.
Auspiciis tu nostra tuis incepta secundas.
Tu nostrum augurium, tu sors, tu praepetis omen.
Quin etiam ad quosvis motus, ad murmura quaeque,
Et strepitus improvisos noctuque, dieque
Ad tua confugimus tremefacti protinus arma;
Queis freti vanum revocamus corde timorem.
Proinde tibi magni curvato poplite reges
Oscula dant proni, positisque insignibus ultro
Assurgunt, tectamque auro, gemmisque micantem
Suspendunt inter baccata monilia collo,
Et duce te audentes in aperta pericula vadunt,
Praemittuntque tuum pugnanda in prœlia signum
Jamque Aquilis tua Romulidum mage nota figura est.
Hoc signo dux in campis pugnavit opertis
Inclytus infernas acies, obscenaque contra
Castra, Erebique plagas victor penetravit ad imas,
Exemitque pios vinclis, et carcere caeco,
Quos secum spoliis veheret super aethera opimis.
Nobile tu signum, tu pompae insigne praeibas
Semper, et egregii testis praenuntia facti.
Templorum te culminibus, te turribus altis
Erigimus, tu summa tenes fastigia, ubique
Turres, tecta tua sunt omnia tuta sub umbra.
Quumque omnes nos extremo sub tempore vitae
Deseruere, comes remanes tu sola, nec umquam
Amplexu, dum spiramus, divellere nostro
Nec tantum vivos, sed et aurae munere cassos

Tutaris, positosque cavis impressa sepulcris.
Quid mirum summo si te veneramur honore?
Ipsi etiam pueri laeti, immixtaeque puellae
Serta tibi, et flores nectunt, tibi carmina dicunt,
Te celebrant cœtu, te festa fronde coronant.
Jamque adeo late in terris tibi templa, tibi aras
Mortales statuunt: tibi cerea dona cremantur,
Et pia thura; diemque tuo de nomine dicunt.
Ac prope divinos orbis largitur honores,
Haud quia sit Numen, quia sit tibi sensus, at olli
Ista ferunt cujus leto tibi gloria parta est.
Quin, suprema dies arsuro ubi venerit orbi,
Sideris in morem fulgebis, et aethere toto
Flagrantem insolita lustrabis lampade mundum.
Luce piis addes animos: at sontibus, ingens
Horror eris, cupient retro transacta referri
Lustra, suis frustra orantes oblivia factis.
Tu lignum porro illud eras, medicabile lignum,
Tactu cujus aquam in dulcem fons versus amarus.
Tu lignum, genus in quo hominum, genus omne animantum
Servatum quondam immensis evasit ab undis.
Tune etiam malus, tune ille altissimus olim,
In quo sublatus pendebat aheneus anguis?
In te oculos, conversi omnes, conversa tenebant
Ora, salus id erat serpentum morsibus ictis.
Quippe hominum infernus genus omne momorderat anguis.
Tu nobis tu complexo serpente mederis
Omnibus, et validos in pristina sospita reddis.
Tu nos inferni paene haustos eripis undis.
Tu dulces in aquas fontes convertis amaros,

Et lacrimas tandem nostras in gaudia vertis.
Salve, hominum indubitata salus, spes certe quietis
Aeternæ, per te patet alti janua caeli:
Utque orbi quondam ingressa est mors arbore ab illa,
Per te hominum generi sic tandem reddita vita est.
Effice, mortales curis mortalibus omnes
Oblitis per te divina luce fruamur,
Amplexique tuos tollamur in ardua ramos.
Vitam autem quia non datur omnibus exhalare
Tali in sede, ipsumque imitari funere regem,
Ut pueri infirmo nequeunt medicamina ferre
Corpore, et altrices ipsae acria pocula sumunt,
Ad pueros virtus tamen hausto in lacte redundat:
Sic fluat exstincti divino e corpore regis
In nos transfusus dolor, et præcordia tangat.
Saltem animo, saltem mœsto doleamus amore
Noctes atque dies; neque nos conturbet amaror,
Verum ea amarities nobis medeatur, et aegra
Quæ nunc nostra jacent recreentur corda, necisque
Illius emanet nostra in præcordia virtus,
Sponte suo nostras qui solvit sanguine pœnas.

MAGNÆ

MATRI VIRGINI

At quo, Diva, tuas mortali carmine laudes
Ingrediar, quas cælestes cælestibus oris
Vix audent tentare chori? nec mole gravantur
Corporea, atque tuos coram mirantur honores.
Ipse, mihi quoties animum tua vivida imago
Impulit, atque aciem te contra tollere tendo,
Obruor, et nimia perfundor luce; nec absens
Ferre tui valeo radios, aut spicula vultus.
Nam tu Sole velut divinum corpus amicta
Incedis regina, caput redimita coronis
Sidereis, tibi sub pedibus micat aurea luna;
Igneaque astra premis subterlabentia mundi.
Mente olim pater omnipotens te legerat alta
(Nondum mundus erat) multis de millibus unam,
Quæ cæli regem pareres enixa sub auras.
Atque ideo postquam divino fœdere rupto
Primus in orbe parens hominum se perdidit ipse,
Seque, suumque genus veniens corrupit in ævum,
Sola malo exorta es, veterique impervia noxae.
Seu tua te genitrix intactam, et prorsus avitæ
Secretam maculæ gravida concepit in alvo,
Seu simul atque utero concreta es, cælicolûm rex

Communem exemit labem, puramque reliquit,
Ne tuus exoriens pura dilapsus ab æthra
Parte olim fœtus foret insyncerus ab ulla,
Nec priscam traheret materno a sanguine labem.
Teque dehinc crescens procul omni innoxia culpa
Sanctam, incorruptam servasti præside amico
Tuta DEO, ac veluti latis nitidissima campis
Virga oritur, primosque novo dans vertice flores
In regum fortunatos traducitur hortos,
Continuo sedes liquisti parvula avitas,
Templi adytis oblata, parentum debita votis,
Sancta ubi priscorum vatum monimenta revolvens
Sensisti superûm regem tot vocibus olim
Promissum terris mortali matre oriturum.
Jam tum lætitia, dulcique cupidine pectus
Capta, DEUM casta versabas mente propinquum,
Et venerans matri fœtæ pia dona parabas,
Si fors o vestris ea sors contingeret oris,
Si vestro concessa forent ea munera saeclo.
Nescia venturi nondum tua gaudia cernis:
Nondum, Nympha, tuos persentis pectore honores.
Jam jam, nulla mora, adveniet demissus ab astris
Nuntius, ille tuas quam lætis vocibus aures
Mulcebit! quando implebit præcordia amore
Pennipotens! tu cælicolûm acceptissima regi,
Plena DEO, nuribus felix magis omnibus illa es.
Parce metu, humanum, virgo, obliviscere morem.
Concipe divinos haustus, teque insere caelo.
Non aliam porro manet hujus gloria partus.
Tu rerum auctorem tactus ignara virilis
Concipies, gravis aetherea divinitus aura,
Solaque virgineum servabis fœta pudorem;

Vellus uti lanae impenetrabile restitit imbri,
Caetera quum madeant gravibus circum humida
nimbis.
Tu porta clausa aeternum: superûm ipse per illam
Ingreditur rector, nec claustra immota resignat,
Tu rubus ille oculis flamma crepitante cremari
Visus, at illaesae mansere in stipite frondes.
Hinc etiam pueris media in fornace pepercit
Ignis, et innocuæ lambebant corpora flammæ.
Hæc te monstra petunt unam, hæc miracula tangunt.
Promissis nec sera fides, simul ecce repente
Cum tonitru medium veluti discedere cælum
Vidisti, simul auricoma circumdata nube
Sensisti præsens in te descendere Numen
Desuper afflatam leviter spirantibus auris.
Quis tibi tunc sensus? qui, virgo, in pectore motus?
Credo equidem, tibi cor dulci flagrabat amore,
Et penitus totis ardebas suave medullis.
Tum quoque lætitia, ac mira dulcedine pectus
Delicuisse reor, tibi quum montana petenti
Læta occurrit anus cognato a sanguine juncta,
Atque utero exsultante tuos præsensit honores,
Felicemque uteri te terque, quaterque vocavit.
Tu vero, teneri qualis rosa plena pudoris,
Ore rubens cælo referebas carmine grates,
Teque adeo indignam, et meritam nil tale canebas.
Parva sed hæc, majora manent, date lilia plenis,
Virginei, date thura chori, date serta canistris.
Nascitur humana sub imagine nascitur infans
Qui semper fuit, est, et erit, sine fine, sine ullis
Principiis DEUS; immensi quem mœnia mundi
Non capiunt, visusque hominum, tactusque refugit.

Sæpe mihi videor te poplite cernere, virgo,
Submixam, infantemque recens mirarier ortum
Flagrantem, et raris late vibrantibus aureum,
Teque tuos prono venerantem pectore fœtus,
Attonitumque senem tantis vix hiscere monstris.
Felices nimium pastores o quibus olim
Contigit in stabulis insuetos cernere partus!
Tantum o si quoque me si saecula vestra tulissent,
Pavissemque meas vestris in saltibus agnas.
Me sine monstratum vos numquam issetis ad antrum
Carminibus moniti cælestibus, ipse ego primus
Speluncæ foribus virides silvestria myrtos
Munera suspendissem, et florea serta tulissem,
Insuper et canna cecinissem carmina agresti,
Carmina, quæ tibi nunc, regina, utcumque laboro.
Nec me felici quisquam extrusisset ab antro
Amplius, usque tibi famulari dulce fuisset,
Infantique, senique tuo, tum me neque vestro
Indignum viles stipulas substernere asello.
Hîc ego vidissem reges puero ampla ferentes
Munera ab Aethiopum terris duce sidere vectos
Ante tuos, carique pedes procumbere nati.
Vidissem volucres te mira in veste ministros
Sæpius affari, curasque avertere dictis,
Solarique inopem vario in discrimine rerum;
Dum puero metuis, capitique pericula caro
Longe arces, animo semper suspensa labanti.
Usque adeo senis in templo morientis inhærent
Sensibus extremae voces, quum jussa recenti
Pro partu geminas aris fers dona columbas,
Afforre, quum tibi, virgo, animum dolor occupet ingens,

Et quasi cor gelidum pertranseat ensis adactus.
Nec veterum deerant responsa horrentia vatum,
Gnatum pro multis mactandum funere acerbo.
Jamque minis tum facta fides, jam nuntius ales
Nocte senem monet in somnis consurgere, tecumque
Accelerare fugam, patriæ neque fidere terræ,
Ne rex, dum sceptris cavet haud securus avitis,
Divinam sobolem crudo necet efferus ense,
Impie, mentis ubi es? quo te rerum impulit error?
Quid pueros jugulas cunis, et ab ubere raptos?
Tene putas posse aeternis occurrere olympi
Consiliis? morti nondum est obnoxius infans,
Nondum jussa patris supremi munera obivit
In terris, nondum factis se ingentibus orbi
Supra hominem ostendit per tot miracula rerum,
Quae non humanis opibus, non artibus edet.
Ante novas condet leges, nova fœdera mundo:
Ante salis sicco pede caerula percurrenda:
Sedandi imperio fluctus, canaeque procellae.
Ante graves linquent languentia corpora morbi
Illius ad nutum: rursusque ad munera vitae
Consurgent, quorum tellus jam texerat ossa.
Ille etiam prius exigua (mirabile!) fruge
Millia multa hominum desertis pascet in oris.
Ille etiam tacitas hominum intra pectora curas
Inspiciet, silvae arebunt, terraeque dehiscent,
Nec gravia ora ferent, verbis dum fulminat, hostes.
Omnia quae coram admirans laetabere, virgo.
In primis tibi cor mira dulcedine tanget,
Quum puer in templis, adolens dum sacra, relictus,
Quaesitusque diu velut ecce repente oriens Sol
Lucidus, ore oculisque nitentibus apparebit.

Illum de magnis mirabere rebus agentem,
Et veterum dictis reserantem oracula vatum
Primores inter proceres, juvenumque magistros:
Quos omnes jam tum bis sex vix messibus actis
Erudiet puer, atque rudes docto argeut ore
Aureus, immortale sonans (mirabile dictu!)
Sensibus illapsus, penitus præcordia tanget,
Et dulcem toto jaciet de corpore amorem
Luce recens orta, vel sidere pulchrior aureo.
Tunc illam circumfusæ longo ordine matres
Laudibus attollent quæ tales optima partus
Ediderit, tenerisque immulserit ubera labris.
Illum amplexa sinu, toto illi pectore inhærens
Oscula fragranti capiti, dabis oscula fronti
Sidereæ, stellisque pares libabis ocellos
Ore, alterna flagrans dulci præcordia amore.
Nec minus inde etiam tacita lætabere mente,
Fontis aquam latices quum Bacchi vertet in atros
Te mandante, tuo promet liquentia vina
Munere, et insolitos hospes mirabitur haustus.
Hæc tibi, mater, erunt, oberit nihil ante tyranni
Vesani furor, ipsa tamen cælestibus ultro
Consiliis pare; quæ fidus detulit ales.
Tolle moras, pete, Niliacas interrita sedes.
Cuncta favent, tibi nox nigrantes explicat alas,
Et te sublustri gradientem amplectitur umbra.
Cernis ut intonsi prærupta cacumina montes
Demittant, plaudantque comis nemora alta coruscis,
Et solitum præter varios humus afflet odores?
Illa, credo, etiam noctu volucresque, feræque
Adventante DEO Numen sensere propinquum,
Obviaque abrupto stupuerunt flumina cursu:

Donec lætanti vos Nilus condidit alveo,
Fama ubi jam totam non læta impleverat oram
Bethlen largifluo puerorum undasse cruore,
Dum tuus ante omnes nequicquam quæritur infans.
Quid tibi tunc animi? toto hæsit pectore sanguis,
Et tua ceu gelidus subiit præcordia mucro.
At non hic, virgo, vestrorum hæc meta laborum
Hæserat, ingentis neque erant ea debita luctus
Tempora, verum olim longe majora manebant.
O dolor! horrendæ quis morti crederet illum
Deberi pater est cui clari rector olympi,
Cui mare, cui tellus, cui cælum paret, at æther?
Verum sponte neci caput obvius obtulit ipse,
Primi hominum ut lueret scelus exitiale cruore
Ipse suo, moriensque genus mortale piaret.
Id placitum patri æternum, cæloque sedebat.
Id quoque venturi, virgo, tu præscia noras:
Cuncta oblita velut tamen, atque ignara malorum
(Tantus amor matris) crudeli victa dolore es.
Fama tuas simul ac saevissima perculit aures
Heu gnatum scelere exceptum, insidiisque suorum
Unigenam summos fœdatum immaniter artus
Trudi ad supplicium, atque trabem jam stare nefandam,
Exsiliisse ferunt subito extra mœnia, et omnes
Te plangore vias, queruloque implesse ululatu.
Qualis avis pastu rediens, cui pastor ab alta
Arbore suspensum nidum dejecit, et aufert
Implumes fœtus etiam nunc ore querentes,
Illa volat circum, vix se raptoris ab ore
Temperat, et querulis late loca vocibus implet.
Tunc tua inhumanæ miseratæ incommoda rupes,

Atque tuo æreae silvæ doluere dolore.
Ast ubi pendentem ferali robore porro
Vidisti approperans, mediaque in morte teneri
Jactantem huc, illuc oculos, si forte suorum
Siquem forte alas inimicas cerneret inter,
Deficis, et fessos aegro collaberis artus.
Quos gemitus, quas deinde trabem complexa querelas.
Ore dabas? non hæc olim tibi gaudia cælo,
Non promissa tibi hæc divino pignore dona.
Sic nuribus te felicem magis omnibus unam?
Sic ventura tuos florere in saecula honores?
Felices illas, fortunatasque vocabas,
Pignora cara quibus flere ipso in limine vitæ
Contigit, et longo paullatim assuescere luctu.
Parcite, mortales iter illac forte tenentes,
Quos omnes in se se, atque in sua funera mater
Victa animi armatos lacrimosis vocibus excit,
Ipsa quoque ut simul in trunco moriatur eodem.
Parcite, et aerei nimbosa cacumina montes,
Ne cadite in matrem subita convulsa ruina,
Exorata licet, licet ultro sæpe vocata,
Dum juvat immitem sic saltem explere dolorem.
At non sic etiam positus caræ genitricis
Filius oblitus, media te in morte supremum est
Affatus, quas o voces, quae verba vel ipsi
Pectore ab invalido rupit miserabilis hosti!
Tandem in te ah moriens morientia lumina liquit,
Et dulcem ut potuit, vultu servavit amorem.
Hic tu muta siles, lacrimisque absumpta profusis
Non jam ullos gemitus, non jam ullos amplius edis
Singultus, tacito dolor intus pectore sævit.

Ipsa parens frugum pro te mœstissima tellus
Planxit, et ingenti tremuit succussa fragore:
Et silices erat hic nulla vi cernere apertos
Findere se, et mœsti, ut poterant, dare signa doloris.
Palluit aspectu, cælum, atque illustre repente
Desuper insolitis umbris caput alta petens Sol
Occuluit, medioque die nox plurima oborta est,
Et populi æternas mundo timuere tenebras.
At non te longo, virgo, intabescere luctu,
Passus, ubi primos lux tertia protulit ortus,
Jam nigras Erebi sedes populatus, et umbris
Educens sursum manes, animasque piorum,
Evasit tumulo, saxumque reliquit inane,
Atque tibi primum divino apparuit ore,
Post aliis, sibi quos lectos subjunxerat olim
Consortes tantorum operum, sociosque laborum.
Quas lacrimas tibi crediderim excussisse repentem
Lætitiam? quali tibi tum præcordia motu
Exsultasse? fides tua quæ præsenserat usque,
Nunc oculis adaperta vides, nunc clara liquet res.
Aspice ut exutus moribundos filius artus
Divinam induerit speciem, inviolabile corpus
Insolitis radiis, insueta luce coruscum.
Parva mora, hinc terris illum supera alta relictis
Vidisti petere, atque cava se condere nube,
Ad cælumque aperire viam mortalibus ægris.
Nec tamen in terris desertam, inopemque reliquit,
Dum mortalis adhuc vitali vesceris aura.
Ipse sed omnipotens tibi plurimus insidet, et te
Noctes, atque dies præsenti Numine servat.
Præside quo, quæcumque premant, secura malorum,
Cælestum degis moribundo corpore vitam.

Nunc veterum relegens latebrosa oracula vatum,
Nunc animo cælum peragrans, totaque volutans
Mente DEUM, frueris nati omnipotentis amico
Numine, perpetuum tibi qui tuus afflat amorem:
Desuper ambrosia hac, dulci hoc te nectare pascit.
Jamque dies aderat laetissima, qua tibi terras
Linquere fas erat, et claro succedere caelo.
Vix placido moriens clausisti lumina leto,
Turbine corriperis rapido, veherisque per auras
Solis inardescens radiis, te lucida nubes
Purpurea longe fulgentem amplectitur aura.
Te circumvolitant dextra, laevaque frequentes
Alituum cœtus cæli stellantis alumni,
Subvectamque ministerio te praepetis alae
In sublime ferunt, sanctae de vertice Idumes
Pastores admirati videre sub auras
Enantem, et claro signantem tramite caelum.
Talis ab Eois Aurora attollitur undis:
Talis Luna recens roseo caput exserit ortu,
Utraque sed longe obtuso tibi lumine cedit.
Sed neque te primo jubare aequet maximus ipse
Sol lucis fons exoriens comitantibus horis.
Sic caelum expectata subis; thiasique, chorique
Te circum, et liquidi resonant per nubila cantus
Castrorum in morem, nitidis quum exercitus armis
Pulcher it, ære acies de monte adversa refulget.
Antiqui proceres gentis decora alta vetustae
Occurrunt, vatesque pii ventura locuti
Excipiunt laetam, et summa ad fastigia ducunt,
Laetitiaque fremunt super, MARIAM alta beati
Ingeminant per templa chori, MARIAMQUE frequentant,

Ingentique procul reboant supera ardua plausu
Et totum exercent intus nova gaudia caelum.
Filius hic etiam sancti regnator olympi,
Qui dextrae aeterni patris assidet aethera torquens,
Optatos dedit amplexus, tibique oscula fixit
Pronus, et aeterno matrem devinxit amore.
At pater insignem solio sublimis ab alto
Aeterna capiti implicuit de fronde coronam,
Affixitque tuae gemmantia sidera fronti,
Et super alituum superûm templum omne locavit
Sublimem, rerum dominam, caelique potentem,
Unde humiles mundi labentis despicis orbes,
Lunamque, Stellasque, videntemque omnia Solem:
Augustaeque procul telluris inertia rides
Pondera, et insanis exercita pectora curis.
Salve, sancta parens, eadem, salve, innuba virgo,
Regia progenies, genus alto a sanguine Judae,
Cui pater omnipotens pleno se Numine fudit,
Gratiaque acceptam matres superextulit omnes.
Qua primum dias prodisti in luminis auras,
Luce eadem nostrae spes est exorta salutis.
Femineos lapsus, ignominiamque pudendam
Ulta tui generis, genus ipsum ad sidera tollis
Prisca hominum genitrix, et matrum maxima mater
Prima tulit generi tristis contagia leti:
Tu, virgo, longo post tempore prima salutem
Felici peperisti utero mortalibus aegris.
Illa dedit merso lacrimas, tu gaudia mundo.
Illa homini invexit pœnas, tu praemia, per te
Janua aperta piis caeli, quam clauserat illa
Circumventa dolis malesuadi et fraude colubri.
Ipsum tu valido victrix pede proteris anguem

Frustra insultantemque, et sibila colla moventem.
Munere quo superas cæli regina per oras
Inveheris; caelique nurus te mille sequuntur,
Mille chori celebrant, servatricemque frequentant.
Caelicolae assurgunt omnes, tibi regia paret
Aetheris immensi,quodcumque, ubicumque creatum,
Infra te longe jacet, et tua jussa facessit.
Nos quoque divinos, ut cuique est copia, honores
Largimur, tibi centum arae, tibi maxima centum
Thure calent delubra, tuis pia munera templis
Afferimus casiasque, et nardi halantis aristas.
Ipsae te matres adeunt, peplumque ferentes
Textilibus donis augent, et templa coronant
Primitiis florum, ac suspensis frondibus umbrant.
Ut primum fari incipiunt, te nomine jussi
Compellant, primaque sonant te voce minores.
Omnis ubique tuis indulget laudibus aetas,
Omnis ubique domus, totae de turribus urbes
Te veniente die, te decedente salutant,
Plurimaque auratis resonat tibi tibia templis
Tu laudes bona mortales, tu munera vocis
Humanae non spernis, opis nihil indiga nostrae.
Vota hominumque, precesque audis, ubicumque vocata,
Rite tamen, nostrosque levas miserata labores.
Tu bellum,morbosque graves, pestemque, famemque
Avertis, caelique minas: tot sospite mortes,
Tot clades, tot das miseris evadere casus.
Utque mari magno jactatos turbine nautas
Servat stella, polo si tandem affulserit alto,
Sic tua lux, quaecumque instent, quaecumque premantve,

Nos regit, inque omni tutos discrimine reddit.
Nunc, o stella maris nostri, nos aspice praesens.
Eripe tot pelagi paene haustos fluctibus atris.
Nunc lucem, lucisque tuae jubar exsere, et orbi
Exorere, ac radiis nigrantem discute nubem.
Ne quaeso, ne nos inopes hîc desere, siquid
Dulce tibi fuit in terris, et amabile quicquam,
Per te, per carum oramus tua pignora natum,
Perque sinus illos quibus haerens vagiit infans,
Brachiaque implicuit collo, innexusque pependit
Dulce onus interdum, perque ubera quae tener hausit,
Per pueri dulces risus, perque oscula blanda,
Per teneros lusus, per quicquid denique in illo
Dulce fuit tibi curarum, gratumque levamen,
Ipsum illum patris ad solium complexa precando
Da, genitrix, facilem; et si forte piacula nostra
Aversum terris faciunt, tu sedula nobis
Concilia, ut justas patris in nos leniat iras,
Et quaecumque suis merito miscetve, paratve,
Diluat ille sui praesenti rore cruoris.
Mille procul cerno nobis instare pericla,
Mille neces, rebus prope versis, mille ruinas.
Jn nos Turca ferox toto ruit agmine, et armis
Cuncta movens nos extremis conatibus urget,
Iamque sibi ingentes orbis promittit habenas.
Interea nostri, quos huic se opponere monstro
Aequum erat, inter se reges fera bella moventes
Confligunt, totoque (nefas!) concurritur orbe.
Tu tantum terrorem animis labentibus aufer.
Tu nobis tu, Diva, pios miserata, quietem
Redde, petens placida mitescant sæcula pace.

BEATO MICHAELI

Quem te esse dicam, praepetum pulcherrime,
    Quo te profectum ex agmine,
Caeli volatu qui pererras atria
    Armis coruscus aureis?
Tune ille caelitum inclytus princeps ducum,
    Dux alitum ales mentium,
Quas ipse in orbis maximus primordio
    Creavit omnium sator,
Aulaeque praeposuit beatos incolas
    Felicioris aetheris?
Ut te ferocem intueor ense, ut aënea
    Hosti imminentem cuspide,
Simul juventae flore, et impubi gena,
    Et ore dulci amabilem!
Ut arma pectus masculum fulgentia,
    Plumae ut leves humeros decent!
Salve, volucris alme ductor agminis,
    Cui creditae caeli fores.
Tu contudisti insanientis Phosphori
    Bellator insolentiam.
Contaminata cum manu ille corruit
    Inhospitale sub chaos,
Ubi silentes territat remugiens
    Umbras tremendo murmure.

Satis superque debitas pœnas luit
Inefficax superbia,
Ultore te, referre militaria
Te signa fusis hostibus
Videre ovantem sidera admirantia,
Uterque te vidit polus,
Et ipse summus civium in medio pater
Laudavit alitum choro;
Post quem tibi omnis aula caeli militat
Secreta coetus in novem.
Regi ipse semper assides propinquior
Reconditorum particeps,
Quae deinde subsequentibus tu detegis,
Mox alter aperit alteri,
Ad infimum descenderit donec gradum
Semper minor scientia.
Nec alter alteri invidet praestantiam,
Sed sorte quisque amplus sua est.
O plurimum beata gens caelestium
Felix genus volatile!
Vos Solis usque illius intuemini
Os quo beantur omnia:
Metus nec ullus vellicat, ne forte sit
Perennis haec felicitas,
Quae fixa clavo firmius adamantino
Haeret moveri nescia.
Vos aetheris regis ministri sidera
Torquetis, et caeli vagos
Orbes rotatis, unde tempus, et die,
Et noctis immotae vices.
Vos temperatis aeris flatus truces,
Imbres, pruinas, et nives,

Et fulminum saevas coercetis faces,
Ne mundus ingens conflagret.
Vobis profundum in aequor est imperium aquas
Volubiles regentibus:
Globumque terrae sustinetis pendulae,
Et quicquid in terra viget.
Vos alites hero ab supremo crebrius
Ad nos venitis nuntii,
DEIQUE nostra afflatis almi pectora
Inusitato Numine,
Animisque nostris insidetis additi,
Ducesque adestis in via,
Nos donec exemptos humo nil invidi, in
Vestros adoptetis choros.
Adeste nobis, namque quos vos prœlio
Fregistis, hostes nos premunt,
In nosque victi virus omne colligunt,
Et tuto inermes provocant.
Adeste, diris pestibus resistite
Non insueti laureis.
Tuque, o, supremo, ductor agminis, die
Princeps ades certantibus:
Quum falsa veris addita exprobrant probra,
Absolve nos calumniae;
Vitasque corpus exuentes suscipe
Hasta procacem arcens manum.

EX CANTICO MOSIS

CANTEMUS inclyto aetheris regi DEO
DEO omnium fortissimo.
Incomparabili extulit se gloria,
Suam hic potentiam explicans.
Equos, et equites hostium sub aequore
Vorticibus involvit rubro.
DEUS ille virtus mea, DEUS potentia,
Mei et triumphi gloria,
DEUS salutis auctor effectus meae
Servat sua me dextera.
DEUS hic meus, præ omnibus diis mihi.
Ejus canam usque gloriam.
DEUS hic parentium meorum antiquitus.
Ejus canam potentiam.
DEUS velut bellator arma Pharaonis,
Currus, et omnem exercitum
Nos insequentem fluctibus maris asperi
Inhospitalibus obruit.
Huic nomen Omnipotens, potentes hostium
Demersit alto principes.
Illos profunda ponti inexplicabili
Hausit vorago gurgite.
In ima desedere, ceu moles gravis
Excisa monte ab arduo.
Dextera tua, DEUS, omnium pulcherrimo
Se se trophaeo insigniit.

Dextera tua hostem contudit validissima.
Tuos es ultus aemulos.
Excanduisti, absumpsit ira ecs tua,
Flamma aridam ut stipulam vorat.
Excanduisti iratus, in eos aequoris
Opes coegisti humidas.
Nobis recessit unda, et alti gurgites
Lato relicto limite,
Fundum ut per imum de manu insequentium
Elaberemur hostium.
Videns propinquus hostis, omnibus mare
Patere concavum ratus,
Alensque inanes spes, ait secum: insequar;
Concludam eos; spolia auferam.
In hostium pecunias grassabimur,
Auro potiti explebimur.
Stricto dehinc ferro irruemus acriter,
Totum genus delebimus.
Haec colloquentes irriti salsas vias,
Medio tenebant aequore.
Tuus ecce spiritus repente insibilat,
Concretaque unda solvitur,
Nec aereas fert humido tergo rotas.
Omnes in ima, plumbum uti,
Pelagi profundi corruère protinus.
Nos jam recepti litore.
Ejecta porro vidimus cadavera
Virûm, atque equorum fluctibus.
Quis tibi queat, bellantium fortissimus
Virtute compararier?
Tu sanctitate incomparabili inclytus:
Tu fortitudine unicus

Orbi usque maxima exhibes miracula,
Quæ nullus alter audeat.
Dextram tuam excitasti, et hausit terra hiaus
Repente vires hostium.
Genti tuæ vero dedisti te ducem
Jam servitute liberæ,
Nostri misertus, nos ut in pinguissimum
Traduceres manu solum.
Hæc audientes undique populos pavor
Invasit, ac simul dolor.
Fama hac Palæstina omnis attonita jacet,
Et ora Chananeitis tremit
Cum regibus, populisque barbaris, tu eos
Metu coactos illiga.
Pertranseat donec tuorum exercitus,
Immobiles stent, ceu silex,
Nobis nec obstent, sed tibi placidum genus
Super aquilarum alis vehes.
Montem ad beatam; hæreditario in solo
Ut surculos lectissimos
Nos inseras, domumque in altam transferas,
Quam fabricasti tu tibi
Sacrarium, DEUS, tuum, quod affabre
Tuæ expoliverunt manus.
Regnans, io triumphe, victor imperat
Aeternum, et amplius DEUS.
Ingressus eques Aegyptius mare invium
Tot curruum rex millibus.
Rex aetheris eum immersit æquoris rubri
Sub vorticosis fluctibus:
Ast Isaci nepotibus tendentibus
In medio iter stravit mari.

DIVO DAVIDAE REGI PROPHETAE

FACESSITE hinc, vani poetarum greges,
Auferte vestra hinc somnia.
Non est quod audiam, quod amplius legam
Diserta vestra carmina,
Seu Græca, seu Latina sint ea, ut lubet.
Me musa detinet altior.
Inusitatæ dulcior citharae sonor
Meis inerrat auribus.
Et intimis alte insidens præcordiis
Totum mihi me surripit.
Jordanis usque ab algida cycni audio
Ripa canori carmina.
Ut ille luce, ut nocte de multa canit,
Quæ nullus antea audiit!
Cui te sacrorum conferam vatum parem?
Cui regum eundem comparem?
Quid majus in te mirer? an peritiam
Belli, an canendi gloriam?
Artesve, quas callere reges addecet
Clavum tenentes urbium?
Pastoris ultimus Ephrathaei e liberis
Oves paternas pauculas
Pascens puer jam tum imperabas omnibus
Amabilis pastoribus.
Jam te supremus ætheris rex legerat,
Cui regni habenas crederet.

Pascente te nihil timebant pascua:
Feræ abstinebant saltibus.
Fremens supremum graviter ursus in tuis
Efflavit ulnis halitum,
Tuoque pressu vastificus olim leo
Discerptus ingens occidit.
Tu mole vasta corporis teterrimum
Puer gigantem ab hostium
Vallo superbis provocantem vocibus
Vellet sibi qui congredi,
Et insolenter exprobrantem civibus
Turpem tuis ignaviam,
Quum muta legio omnis tuorum absisteret,
Nec quisquam adire comminus
Auderet, ipse aggressus ultro fortiter
Neci dedisti, protinus
Insonuit ad cælum graviter immanibus
Perculsa tellus artubus.
Tum facto in hostes impetu, innumerabiles
Invictus ense demetis.
Nec sustinere versa possunt agmina
In terga dextræ vim tuæ.
Quotiesque confecto redibas prœlio
Multis peremptis millibus
Auro coruscus, omnium pulcherrimus,
Ipsos amore urens agros,
Victori ab oppidis puellæ ubique obviæ
Tibi canebant carmina,
Supraque regem ipsum efferebant laudibus
Ter inclytum, ter amabilem,
Quid mox? ubi ætas firma venit, regiis
Elapsus insidiis quater

Ut regis inimici necem defleveris,
Cui sponte bis peperceras,
Manu in tua quum esset tot ense injurias
Ulcisci, et hostem perdere.
Hinc regnum adeptus, pace ut alta rexeris
Late subactis hostibus.
DEO ut tot aedem sumptibus paraveris,
Quam filius mox conderet.
Tu luce pugnabas manu, noctu fide
Arguta agebas gratias.
DEO usque grata concinebas carmina
Haud munerum tot immemor,
Quibus tuos evexit ad sidera atavos
Ab orbis usque exordio.
Tot hic triumphos, tot canis miracula
Antiqua gentis prœlia.
Quin et futura prævidens longe refers
Coram velut præsentia,
Et nasciturum prædicas mortalibus
Heroa de DEO DEUM,
Qui nostra penitus demeret piacula,
Cruore nos lavans suo:
Nobisque nostra ostendis idem tempora,
Et nosmet ipsis indicas.
Salve, procul videntium vatum optime.
Regum idem, ave, lectissime.
Nobis ab alto dexter ades, et nos tua
Prece junge summo Numini.
Nobis tuis innitier vestigiis
Detur, imitentur te duces
In prœliis, reges sequantur formulam
Tuam in regendis urbibus.

Sat mihi foret tua aemulari carmina,
Dum fila percurro citharae.
Quod si neque id penitus datum est accedere,
Nec pluma tam alta volat mea,
Abstrusa mitto versibus mysteria,
Divina mitto evolvere,
Quibus alta cæli transilis cacumina,
Quibus inferum penetras chaos.
Unum erudiri aveo, docē saltem meis
Orare veniam noxiis.
Unis mihi his te præbeas saltem rogo
In versibus imitabilem,
Quibus juventæ errata deprecans, studes
Placare regem cælitum.
Ut flebilibus, atque miserabilibus modis
Nostros in animos influis,
Miserere, miserere o mei, DEUS, iterans,
Mecum tua age clementia!
Ego enim piacula mea novi, quod male
Feci, mihi est usque in oculis.
Soli tibi peccavi, inique egi, pater,
Tuis sub oculis impius.
Contaminatis sum parentibus satus,
Conceptus ipso in crimine.
Tu, quicquid admissum est, tua indulgentia
Ignosce noxiæ immemor.
Delicta dele, nequiter facta occule.
Meas remitte amentias,
Et inquinatum quicquid in me est, dilue,
Me rore respergens tuo,
Novamque mentem in me, novum cor suffice,
Virumque verte in alterum.

Afflа tui aura numinis mirabili,
Hilara tuo me spiritu.
Demum ita priori restitutum gratiæ
Aspice benigno lumine.
Laudes aperies ita mihi labia ad tuas,
Flectantur ut tibi impii.
Meae tibi hae sint victimæ: hos immolem
Super tuum altare vitulos.

DIVO JOANNI BAPTISTAE

Quæso, quid id negotii? quamobrem boni
Semper premuntur improbis obnoxii?
Quo nullus ortus major umquam gentium
DEI loquentis vera testimonio,
Perit perit vates ter ille maximus
Insanientis mulieris libidine,
Quod abdicari is tenderet regem illico
Oportuisse inauspicatis nuptiis,
Fratrique reddi clamitaret conjugem,
Ipsa ferente incesta animo id aegerrimo,
Vatique pestem interminante pessimam.
Tantum ne mulieri uspiam licentiæ?
Indignus ille qui satus sit masculus,
Cui serio imperat mulier, et arduis
In rebus advocata semper consulit;

Quum procreandos conjuges ob liberos
Tantum viris sint additæ imperantibus,
Nec feminæ ingenio suopte pessimæ,
Sed sint equorum sicut optimum genus,
Eumque quem vult sessor, incedant gradum.
Freno viri si uti sciant, quisque in suas,
Possit carere mundus hac molestia,
Nec tot fuissent gentibus tragœdiæ.
Mandavit illa saltitanti filiæ
Incesta, regem posceret sibi aurei
Tradi amputatum vatis in disco caput.
Mero ille, ludo, amore captus annuit
Juratus, in patina sacrum affertur caput
Squalore fuscum, tabo, et atro sanguine,
Horrentibus quotquot aderant convivio.
Convivium incestum! efferum spectaculum!
Insane, cæce, brute rex, tun' optimi
Viri muliebri offers caput libidini?
Tun' inclytum, sanctum, DEOQUE proximum
A Solis almo aspellis almi lumine,
Quem tu colebas, expetebas pessima
Tua exprobrantem probra confidentius?
Lugete, valles, antra, solitudines,
Et quicquid est ubique montium avii,
Lamenta, flebilesque voces rumpite
Tam destituta amabili solatio.
Non audietis amplius vocis sonum
Felicis ævi nuntiæ, venisse jam,
Quem nesciebat nocte mundus obrutus,
DEUM patri futurum, ut agnum, victimam,
Mortalibus qui tolleret piacula,
Cælique clausas panderet nobis fores.

O pessime factum! adeon' innocentia
Cessit subacta? vicit impotens furor?
Nec Sol repente lucidum abdidit caput?
Nec terra ruptis dissilivit vinculis?
Nec ignibus coruscus orbis arbiter
Mortalia in cineres redegit omnia?
At at quievit ira credo cælitum,
Cæli quod omnis curia id providerat,
Vates ut esset ille, non modo voce qui
DEUM indicaret editum mortalibus,
Vita sed ipsum, moribusque redderet,
Et morte dira prævius præcurreret;
Quod tu sciebas ipsemet præsagio,
Pectus futuri plene Joannes sacrum,
Lubensque morti te obtulisti fortiter.
O morte felix non minus natalibus,
Quibus tibi queat nemo compararier.
Tu regis index cælitum prænuntius,
Tu matre sterili, anu satus divinitus
In matris alvo labe communi omnium
Ante expiatus, quam fores lucî editus,
Nec noxiæ ulli mox fuisti obnoxius.
Ne te inquinarent civium commercia,
Silvis latebas victitans in abditis.
Silvestre mel stillans vetusta ab ilice,
Nucesque, et unguibus revulsa gramina
Regale erat semper tibi convivium.
Præbebat ultro viva flumen pocula:
Pelles ferarum delicatam purpuram.
Hîc nationes perluebas flumine,
Suadens probrorum voce pœnitentiam,
Monstransque ad altas aetheris viam domos.

Felix ter o, et amplius! qui venerat
Maculas lavare, et omnium piacula,
DEI regentis cuncta ubique filium
Tu proluisti vulgus inter cæterum.
Sanctum lavacrum! balneum admirabile!
Nec te fefellit artubus mortalibus,
Sed nare ceu canis procul odora feram
Numen sagaci deprehensti pectore.
Repente gurgite aureo resplenduit,
Igni fluentum ceu flagrantibus vadis,
Tuis simul vox insonuit ampla auribus,
Ruptis ut olim cælum ubi tonat nubibus,
Quem proluebas quis foret, denuntians.
Salve, orientis alme Solis Lucifer,
Jubar propinquum gentibus prænuntians.
Ades, et adhuc quicquid potes, nos erudi,
Et rectam ad astra errantibus viam indica,
Nostrisque abolitis nos piaculis lava.

DIVO PETRO APOST.

DE EJUS CATHEDRA.

PAPAE! potestate uspiam mortalium
Diis proxima adeo quemquam in altum subvehi,
Ut summus unus cæteris mortalibus

Præscribat, illi nemo prorsus omnium,
Mussent sed omnes, sponteque uni pareant
Pietate sola adducti in animis insita
Suapte vi, parentiumque ritibus!
Porro ille mortales adhuc apud manens
Quaecumque de hominum constituerit noxiis
Sunt rata apud ipsos cælites arbitria,
Animæque corporum expeditæ nexibus,
Sive illigarit idem eas, seu solverit,
Hærent ligatæ, et inferis fornacibus
Cremantur igne, vel solutæ devolant
Feliciores cælitum invectæ domos.
Recto modo arbitrio, nec errore id fuat.
DEI hæc potestas maximi, DEI optimi est
Communicata filio unigenæ optimo,
Et maximo, de virginis utero edito,
Mortalibus quum se artubus mundo obtulit
Spectabilem, doloribusque obnoxium,
Mortique acerbæ pro salute publica.
Ille indi tibi mortalibus præ omnibus
Eam reliquit ætheris repetens domos,
Hæreditario velut jure caperes:
Tibique concessit suas prorsus vices,
Petre, sive Cephas, seu Simon dici eligis.
Quid hoc negoti? quo tuo istuc facinore
Meritum esse dicam, quave gratia rear?
Tu pisculento natus in gurgustio,
Parentibus sane satus pauperrimis,
Nulla inclytus nisi arte piscatoria,
Nihil patrasti gloriosi facinoris.
Nonnulla potius, si merita perpendimus,
Malefacta te plane arguunt, et pessima

Quidem, ferenda neque gregario in homine.
Tun' ille qui tutus, proculque periculo
Magnifica verba prolocutus ampliter,
Sponponderas te mille subiturum neces,
Si opus fuisset, pro duce meritissimo?
At mox ubi usus venit, in discrimine
Deserere eum haud puditum est, ab hostium globo
Obsessum, inermem, dum metu perterritus
Fuga saluti consulis turpissima,
Fœdeque dissimulans tibi usquam cognitum,
Eum ter abjurasti amicus optimus.
Convincimus se habere ita hæc, nec quispiam
Potest negare, pœnitentia hanc tamen
Mœrens luisti noxiam celerrima.
Factum putamus provide divinitus
DEO volente, scilicet, quo sontibus
Expertus hinc ignosse disceres reis,
Statim futurus arbiter mortalium.
Quod deinde factum est, namque tibi concreditas
Tot civium vitas fovens humanitus
Nullo usus imperio, acerbitateve
Benignitate temperabas unica.
Demum quod olim perperam peccaveras
Morte expiasti gloriosa occubans
Pulchre pro eodem quem antea fefelleras:
Atque is fuisti tam ardua in provincia,
Numquam ut pigitum eum sit, tibi hanc qui credidit,
Tibique succedere adeo innumerabiles
Alium, deinde alium instituit in saecula,
Eadem ut potestate pariter præcellerent
Sella sedentes in tua, eodemque solio,

Consultum ut hominum generi ita deinceps foret,
Omnes ut unum agnoscerent ultro caput.
Periculosum, forte siquis dixerit,
Tandem hæc potestas ne in potentiam exeat,
Merumque regnum hominis soluti legibus,
Latissime patenti adeo licentia;
Tua, Petre, cautio hæc, tuum est succurrere
Gregi tuo olim, ne umquam id ei mali accidat
Es ubi caveri id detur, es apud quem omnia
Orare possis, facileque istuc assequi
Quare, quod hominum legibus fieri est nefas,
Saltem impetrato, ita ipse, qui solus potest,
Tantae potestati modum statuat DEUS,
Nobis ut usque præsit optimus pater,
Pietate sanctus re magis, quam nomine,
Castis initiis qui ad honores repserit
Non imperandi cupidus, aut sitiens opum:
Qui non oves deserat, ubi lupum aspexerit,
Eviscerandas, dum timet rebus suis,
Ut cavit olim pastor omnium optimus:
Nihil sibi arroget, nisi id jure optimo,
Sed ipse tibi sit sponte lex, et terminus,
Quem præterire peste pejus censeat,
Et quam rogarit ipse legi obtemperet.
Mente ætheri semper quam humo propinquior:
Privata penitus missa faciat omnia,
Domus suæ oblitus, suûmque liberûm.
Primum procuret publica, aequus proximos
Sibi remotosque eodem habeat omnes loco,
Dum Christiano censeantur nomine.
Sitiat et omnium salutem æque, ac suam,
Ac pastor ut sibi traditas oves domum

Reducere omnes satagit, una ne abfuat,
Sic creditas animas sibi mortalium
Deo optimo resignet ultimo is die,
Pro singulis paratus, haud tibi degener,
Mortem, si opus sit, oppetere pulcherrimam.
Talem usque nobis, si merebimus, patrem
Dabit, nec umquam negliget suos DEUS.

DIVO JOANNI APOSTOLO

Ecqua leves adeo se cæli ardentis in auras
Tollit avis? viden' ut celeri super æthera penna
Enarit, liquidique secet supera ardua mundi?
Ut nostris ablata oculis, vix denique visa
Radit iter facili lapsu, neque conciet alas?
Stare putes, nec gressum usquam proferre volando
Aethereis cæli libratum corpus in auris:
Sed tacitam secum cælesti in lumine pura
Luce frui, propiusque vago succedere Soli
Gaudentem, et liquidos oculis depascier ignes,
Obtutu hærentem, lucis dulcedine mira.
Quod genus hoc volucrum? neque enim regina volantum,
Quaeve altam praepes supra volat ardua nubem.
Fortunate ales, qua te de gente volucrum,

Qua de stirpe rear? neque enim te præpete pluma
Credo equidem fretum, neque enim pernicibus alis,
Humano sed te potius de semine cretum,
Quisquis es, auguror, haud nostræ rationis inanem
Nec tamen agnosco, corpusne, an corporis expers,
Quicquid id est, se se liquidas super efferat auras.
Quales sæpe hominum mentes, animique volucres,
Corporis in terris terrena mole relicta,
Tollunt se, et superi peragrant confinia cæli
Summa leves, celsaque diu regione fruuntur.
Quis vero ille adeo felix, cui contigit uni
Longe alios supra se se alite tollere sensu,
Rimarique acie nostros fugientia visus,
Sanctaque cælestum penitus penetralia adire,
Et cæli insueto libare e fontibus haustu?
Quid fuerit vasti longe ante exordia mundi,
Omnia quo constent, quo cuncta auctore creata,
Quæ sunt, quæ fuerunt, et quæ ventura sequentur.
Mira quidem hæc, nam cuncta sibi jam redditus ales
Ore canit, nostrosque vehit super æthera sensus
Insolitas rumpens voces, insueta locutus:
Ut Verbum omnipotens (dictu mirabile) Verbum
Illapsum cælo moribundos corporis artus
Induerit DEUS, et nostris habitarit in oris
Factus homo, illius decus, et facta inclyta testes
Vidimus, illius, inquit, uti stellantis olympi
Rege sati; omnipotens, non enarrabile Verbum
Vidimus, ac veros geniti attractavimus artus,
Gratia cui comes, et nudi vis plurima veri.
Quis canat hæc, nisi divino qui Numine plenus
Cuive olim rege ipse satus radiantis olympi
Eximio præsens eadem instillarit amore?

Quis canat hæc, nisi Joannes, quem maximus Heros
Unigena in terris socium sibi pectore toto
Junxit, præque aliis miro dilexit amore,
Atque unum erudiit, superûmque arcana retexit?
Ales, Joannes, tu certe, ille inclytus ales,
Alta petens sensu, cælique abstrusa recludens.
Felix! e tali cui talia plurima fonte
Haurire, et largo perdiscere contigit haustu.
Felix! quem tanto sancti rex ætheris ipse est
Complexus præsens mortali in corpore amore,
Et juvenem juvenis dilexit, amicus amicum.
Non genus ista tibi præclarum, aut ulla parentum
Nobilitas dedit, exigua Bessaide creto,
Ars ubi erat tibi per ripas muscosa secundum
Flumina deceptos in retia trudere pisces.
Is tamen unus eras generosis omnibus illi
Posthabitis, cui præcipuo indulgeret amore,
Quique parem sibi responderes gratus amorem.
Dulcis amor! dulces animi super omnia curæ!
Prædulces nexus amborum, et amabilis ardor!
Quænam mente rear tum gaudia vestra fuisse
Mutua, quasve vices flagrantis pectora amoris
Utraque, quam dulces subter præcordia flammas?
Te tamen o certe felicem, terque beatum,
Evenit cui talis amor, cui qualis amicus
Nusquam alias inter mortalia corpora visus,
Gratus luce magis, vel sidere pulchrior aureo!
Aspiceres quoties oculos, pulcherrimaque ora,
Insolitumque decus, totoque in corpore honores
Divinos, visu dulcem jaculantis amorem,
An poteras totis non exarsisse medullis?
Audires quoties voces, et verba loquentis,

Divinas juvenis voces, divinaque verba
Lætitiam æthereæ instillantia mentibus aulæ,
An poteras totis non delicuisse medullis?
O certe te felicem quater, atque beatum,
Cui se talis amans, soboles æterna parentis
Aeterni interdum est solitus committere seorsum
Omnibus ab caris, tutoque affarier unum,
Inque omnes socium curarum admittere casus,
Et tibi divinos animi concredere sensus.
Testis eras, quum cælestem clam sæpe parentem
Affatus, miras hauriret ab æthere voces,
Interdumque suas divino redderet ore
Illustris radiis, et clara luce coruscus,
Confessusque DEUM se toto corpore verso
O quoties, illum supra radiantia cæli
Lumina fulgentem Solis septemplice luce
Miratus, subitis fulgoribus expavisti!
O quoties, rupto velut acta tonitrua caelo,
Territus ad voces divinas contremuisti!
Ipse tibi placidis firmabat pectore dictis,
Arcebatque metus juvenili vinctus amore,
Consilia aeterni rescrans aeterna parentis.
Quumque alios omnes sua per vestigia caelum
Ingressos, perimi sit funere passus acerbo,
Unum te ferro exemit, plagisque cruentis,
Annis qui placida centum actis morte jaceres;
Si tamen absumpto defunctus corpora obîsti.
Nam perhibent vulgo comperto corpore nusquam
Degere adhuc vitam Syriae felicibus hortis,
Nec te posse mori, donec flammantibus auris
Undique supremos mundus considat in ignes.
Atque ideo, immitis quum te vis effera regis

Ureret impositum gremio exsultantis aheni,
Nil aestus nocuit flammis stridentis olivi;
Molliter unde unctus tantum, haud exustus abisti.
Nec tibi supplicio exilium fuit, aequore vasto
Inclusus silvas, et inhospita litora circum
Ibas, ac veteres repetebas carmine amores,
Atque DEO plenus foliis inscripta notabas,
Quae ventura forent labenti sæcula mundo
Clara videns, sed cuncta tegens obducta sub umbra.
Sublustri tamen e nebula undique tralucebant.
At non passus amor, tibi erat qui plurimus oris
Aethereis, pelagi arceri te semper ab undis
Extorrem: merita sublato morte tyranno,
Redditus in patriam vicinis gaudia terris
Quanta repente refers! tunc ad tua vota, precesque
Fama canit, nuper defunctos munere vitae
Aereas blandi rediisse ad luminis oras:
Et tibi plus Heros devinctus amore rependit,
Quam pro te, ac pro fratre parens male cauta poposcit.
Ille etiam tibi supremo sub funere pendens,
Ut poterat, solitum ex oculis respondit amorem,
Et tibi dilectam genitricem credidit uni
Dulcibus extremum verbis affatus utrumque,
Illa tibi ut genitrix, illi ut tu filius esses
Pro se se post hinc, dum in terris vita maneret.
Tantus amor! tanto cumulatum liquit honore!
Tantum in te potuit supremum munus amici,
Ne tibi quam velles teda sociale jugali
Ignarusque, expersque tori, dum visus in orbe es.
Scilicet addecuit custodem virginis esse,
Qui neque connubia, Veneris neque munera nosset.

Sanctior intus amor, fax gratior intus edebat
Noctes, atque dies veniens illius ab ore
Qui caelum vultu, tempestatesque serenat
Sole oriente recens, vel Eoo pulchrior astro.
Ante ferunt hesterno etiam te vespere amico
Incubuisse sinu, somno, ac maerore gravatum,
Cui positus caput haerebas, sublimia caeli
Arcana hinc, sensusque DEUM traxisse per omnes.
Hic tibi praecipue divini pabula amoris
Largius hausta reor, quae verbis te inde juvabat
Suavidicis late mortales spargere in omnes.
Nil nisi praedulcem, quaecumque effatus, amorem
Ore loquebaris, tibi erat tibi dulcis in ore
Semper amor, blandum spirabas semper amorem
Mutua concilians hominum fera pectora dictis
Inter se, placidaeque serens bona semina pacis,
Unus paciferi sator, atque hortator amoris,
Unus amans, unum nil curans praeter amorem
Omnia amor tibi, vivus adhuc in corde vigebat
Priscus enim calor ille DEO abscedente relictus.
Vivus adhuc residebat amans in sensibus Heros,
Et veterem innexus cordi integrabat amorem:
Ac veluti, ut saxis liquefactis plurima fornax
Incensa est, longoque ardens incanduit aestu,
Materies subducta licet sit, pabulaque igni,
Ignis adhuc tamen intus inest, et flamma superne
Luxuriat, vivaxque diu furit ardor ad auras.
Felices o mortales, si mutua se se
Cenjuncti pariter nullo discrimine amarent,
Inque vicem mites animis, sine fraude foverent!
Aurea conversis irent nova sæcula rebus.
Nil cuiquam desit, nec opum ulli defuit uber.

Divitiae fluerent vulgo, omnes omnia haberent.
Quandoquidem unum nimis omnes concordibus essent.
Auri dira fames, et habendi sacra cupido,
Fraudesque, insidiaeque, et furta latentia abessent.
Omnibus una etenim laetandi caussa, dolendique
Esset, et una salus, unum, et commune periclum,
Et labor, et laetis accedat gloria rebus.
Tot curis hominum careat genus, omnibus omnia
Tuta forent, degant sine vi, sine caedibus aevum
Mortales securi, altaque in pace quiescant,
Et passim pleno fluat aurea copia cornu.
Hîc fructus, placidi sunt haec commercia amoris.
Aureus hîc hominum generi omnia sufficit unus.
Hoc uno sumus, hoc orimur, hoc vivimus uno.
Unus amor nobis praesentem Numinis auram
Conciliat, quin ipse favor, quin gratia et ipsa,
Qua fruimur, qua nos sibi jungit Numen amicum,
Lustratosque iterum qua nos in pristina reddit,
Nil nisi amor pius est, ipsum quoque denique Numen
Est amor ille DEUS, DEUS ille effusus ubique
Regnat amor, caelumque movet, terrasque, fretumque
Omnipotens, requies hominum, superûmque voluptas.
Talia suaviloquo per gentes ore canebas,
Omnibus inque locis miscebas pocula amoris,
Omnia demulcens, discebant omnia amare.
Omnia largiflua dulcedine distillabant.
Quum vero solus sola sub nocte relictus
Errares, ubi corda sopor mortalia solvit,
Nulla quies animo tibi erat, sub pectore semper
Versabas, quali fueris dejectus amico:
Et dulces numquam insomni discedere curae.

Illum absens oculis absentem cernere coram
Usque videbaris, blandosque agnoscere vultus,
Optatosque oculos, et gratae frontis honores,
Cujus ab aspectu jucundo lumine cassi
Saepe resurgebant repetitas lucis in auras,
Usque videbaris dulces haurire loquelas,
Cujus ab eloquio jam vitae munere functi
Saepe resurgebant in blandas luminis oras,
Atque iterum dulcis visebant limina lucis.
Usque animo tibi fixus erat, tibi dulcis imago
Ante oculos, blandum obversari nomen ad aures,
Quo superi caetus, atque omnis curia caeli
Audito laetantur, et infera regna tremiscunt.
Illum per nemora, et silvas, perque alta canebas
Litora, et in solis per noctem montibus ibas.
Reddebant valles tibi JESON: undique JESON
Saxa resultabant: iterabant omnia JESON.
Haec placidam semper duxti per munera vitam
Dulce querens, dulci fallens ingrata querela
Tempora, confectus donec membra aegra senecta
Corpore paulatim absumpto lux sola remansti,
Et sonus, in nostras qui nunc quoque laberis aures.
Huc ades o, seu te jam functum corpore caeli
Regia habet, seu vivus adhuc, spiransque sub auris
Felices Arabum saltus, et amoena peragras
Rura canens, felix utcumque, utcumque beatus,
Huc ades, et praesens te sensibus insere nostris.
Te reserante acie nostros superantia captus
Cernamus, quae tu Aegaeis vallatus ab undis,
Obscuris vera obducens, ventura canebas:
Atque DEUM colere, et nos assuescamus amare
Mutua, te monstrante; piumque bibamus amorem.

*

DIVO ANDREÆ APOSTOLO.

Quam veteres nulla arte tuo de nomine dictam
Caelicolûm regi quondam posuere parentes
Labentem, victamque situ renovavimus aedem,
Andrea, tibi, conspicuoque polivimus aere,
Marmoreque e niveo candentem ereximus aram.
Huc quicquid nobis bellum exitiale reliquit,
Contulimus, tibi nec pro tempore rebus egenis
Defuimus, si fortunae foret illa prioris
Copia nunc; nec opes nostras fera bella tulissent,
Forsitan hic lento templi quoque plurimus auro
Fulgeret tholus, et rigui plebs laeta Ticengi
Dives te dignos aris inferret honores.
Illa Deum te post unum veneratur, et omnem
In te spem locat, iratum tu saepe tonantem
Concilias nobis, et justae te objicis irae.
Quandoquidem nihil omnipotens non annuit ultro
Devinctus tibi, nil veteri non donat amori:
Quaeque olim in terris fuerat tibi gratia vivo,
Haec eadem te consequitur caeli arce receptum;
Caelestumque choros inter spectabilis omnes
Incedis bis sex procerum non ultimus unus,
Quos Deus humanos indutus corporis artus
Subjunxit sibi delectos ex omnibus unos,
Retiaque, et pisces, et flumina linquere jussit.
Fortunati omnes! vobis pro retibus, hamisque
Æthereus vigor est menti divinitus altae
Additus, unde animas hominum pro piscibus ipsas

Venari datur, et superûm conjungere regi,
Ad superosque aperire viam mortalibus aegris.
Piscosis pro fluminibus, pro fluctibus alti
Æquoris, aetherei vobis data regia caeli,
Ventorum flabra unde absunt violenta, nec ulla
Tempestas metuenda, feri neque prœlia ponti:
Sed placida, et sine fine quies, secura voluptas,
Votaque plena, omnisque animis exempta cupido est.
Jam quid enim cupiant aeterna luce fruentes,
Atque bonis saturati omnes, et sorte beati
Quisque sua, dulci complexi mutua amore?
Sed vos praecipuo pater insignavit honore
Omnipotens longe ante alios, quos scilicet omnes
Quum suprema dies perituro illuxerit orbi,
Atque iterum natum cœlo demiserit alto,
Arbiter ut vitas hominumque, et crimina quaerat,
Addet ei arbitrii socios, bissena sedentes
Vos solia accipient bissenos ardua, ibi omnis
Vos tremet, atque metu mussans venerabitur orbis.
Fortunate! domus sub tecto pauperis ortus
Craticeo ad patrias pauper Bessaidos undas
Piscator, ut sublimi conspectus honore,
Judicis aeterni lateri subjunctus amico
Haerebis, neque te sociorum ante iverit alter
Post fratrem, quem praefecit mortalibus olim
Arbiter ipse Heros, terrasque, hominesque relinquens.
Tu prior accesti divina voce vocatus
Ad lucem, verumque datum est tibi cernere lumen
Ante alios. Petrus ipse tua est post voce secutus.
Fortunate! datum est tibi caeli cernere regem
Mortali, et sanctos manibus mortalibus artus
Tangere, tum veras voces, divinaque verba

Haurire, et sociis toties accumbere mensis
O ego tunc illas cur non sum natus ad undas
Piscator? quos non hamos, quae non cava laetus
Retia liquissem, et lembum, et cum flumine pisces,
Nassasque, cratesque, et vimineos calathiscos,
Et tectum, et patriam, et caros? me denique et ipsum
Omnibus adjiciens, haesissem protinus uni,
Omnia qui superat, quippe omnibus est satis unus,
Quem qui habet, omnia habet, nullisque indigus ultra est:
Quae tu praesagi sensisti pectoris haustu.
Omnia despexti, praeque uno nil ratus esse
Caetera, flagrabas ardenti unius amore.
Illum animo suspirabas noctesque, diesque
Et dulcem cupido pascebas pectore curam.
Praecipue postquam moriens terrena reliquit
Sponte sua, et nostram delevit sanguine labem.
Protinus aetherea afflatus divinitus aura
Cum sociis, miroque animum inflammatus amore,
Quos casus, quae non discrimina sponte subisti
Intrepidus, totum quo ferres facta per orbem
Illius, et sanctas vulgares undique leges,
Mortalesque novo lustrares luminis ortu?
Quumque alias alius purgandas isset ad oras
Cura tibi Scythiae cecidit concredita sorti.
Quam postquam insolitae recreasti lumine lucis,
Atque omnem factis implesti ingentibus oram
Graecia restabat divinae impervia luci,
Dum nimium freta humanis se se artibus effert,
Nec cedit nisi fallaci ratione subacta,
Divinaeque potestati nihil arrogat ultro,

Quae sensus hominum longe praevertitur aegros
Et refugit tardos animorum obnubila captus.
Protinus Argolicas perrexti gnavus ad urbes.
Nec te ullae tenuere morae, quod multa priorum
Corpora missa neci Danais acceperis oris
Praesidis Argivi invidia, caecoque furore
Ut faciles omnis tibi Archaïa praebuit aures,
Audiit ut mira rerum novitate loquentem,
Atque animis verum, Lucemque volentibus hausit
Impie quid foris, Ægea, Lucique repugnas?
Tene putas posse illustres abscondere caeli
Auricomi flammas, ipsumque exstinguere Solem
Undantem luce, ac toto res orbe rigantem?
Forsitan humentem nebulam proflare, brevemque
Obsessis poteris radiis obtendere nubem:
Erumpet lux, erumpet rutilantibus auris
Lampas, et auriflua face nubila differet omnia.
Nempe pium nihil obstantem, nulla arma moventem
Pro se vim contra, sed mortis amore ruentem
Optatae infando potuisti perdere leto
Efferus; at clarum vis nulla exstinguere nomen
Evaleat, quod per populos magno ore sonabat.
Sed quo tu magis obstabas, hoc latius illud
Serpebat, penitusque animis haerebat adactum.
Id potuere, quibus praeras, ostendere Patrae,
Felices Patrae, quibus almam cernere lucem
Hoc monstrante datum, et certam sperare salutem
Pignore tam certo, quis enim non se eximat ultro
Protinus abruptis, si detur copia, vinclis?
Sed tibi dulce, senex (etenim ad te, sancte, revertor)
Vilem per mortes omnes omnes effundere vitam
Pro duce qui se se nostra ob commissa necandum

Obtulit, infamique trabi suffixus obivit.
Quod mortis genus efferres quum multus ad astra
Laudibus, et nostram hinc caneres prodisse salutem,
Supplicio, obsequium simulans, te affecit eodem
Impius, ingentique parem dedit esse magistro.
Te poteras tam crudeli subducere morti,
Quum subito tota urbe ruens manus omnis in aram
Arsisset, dirique faces in tecta tulissent
Praesidis, insonti tibi ni vincla arcta levasset.
Tu vitae magno aeternae correptus amore
Mortalem optabas quam primum effundere vitam,
Atque ideo tendens exutas vincula palmas
Obvius orabas populum pietate furentem
Ne faceret, studio tibi ne male amicus obesset,
Ne prope jam partum eriperet sub fine triumphum.
Atque adeo saevis qui tempestatibus actus
Per maria Arcturi dubio sub sidere iniqui,
Si quibus impegit ventorum munere tandem
Litoribus, cumuloque ratem subjecit arenae,
Non tam avido siccum arripiat telluris amore,
Quam tu tunc procul aspiciens feralia ligni
Brachia, flagrabas, miraque cupidine captus,
Impatiensque, morae orabas dispendia tolli,
Utque obiturus olor moriens insueta canebas,
Et dulcem amplectens inhiabas pectore truncum.
Ut te conspicio, ut te animo, Crux alma, volenti
Accipio, inscendoque libens, et pectore glisco!
Suscipe me, dignare tuo mea viscera fulcro,
Quae prius ingentis divinos hospitis artus
Laeta onere insolito felici sede tulisti;
Unde decus tibi per gentes, et gloria parta est.
Nunc ducis ingredior tanti vestigia longe.

Nec fuerit mihi rex tantum dum vita manebat.
Me me etiam quamvis longe inferiore secuta
Suscipe, et optato sublatum redde magistro.
Nam veluti angustas duplicis per roboris oras
Vere novo ingrediens renovat se lubrica serpens,
Sic tua dulce mihi est nunc inter robora molem
Linquere, et exuvias moribundi corporis hujus,
Liberiusque poli volucri petere ardua lapsu.
Haec repetens, robur tandem es sublatus in altum,
Heu nimium duros perpessus morte dolores.
Nunc fueris placida felix in saecula pace.
Salve, bissenos inter pater optime patres.
Aspice nos bonus, atque tuo nos junge magistro.

DIVO PAULO APOSTOLO

Et sunt qui tendant caeli explorare profunda
Consilia, ac penitus tectas deprendere caussas,
Nec dubitent in jus prope sacra voce vocare
Regem ipsum caeli, si forte quid evenit usquam
Legibus a nostris quod longe, ac moribus absit
Obductum nube, ac picea caligine opertum?
Non equidem meritis praesentem Numinis auram
Assequimur freti nostris: nostrique labores,
Aut benefacta parum prosint, ni desuper adsit
Auxilium prius, et favor omnipotentis olympi.
Ecquibus egregie factis, quo munere Saulus,

Qua pietate DEUM sibi conciliavit, ut ultro
Tam nigra mentis de nocte repente vocatus
Tam claram in lucem, tantisque ereptus ab undis
Tam tuta, pelagi securus, in arce sederet?
Ille quidem primis veri comtemptor ab annis
Gaudebat CHRISTO infestis se opponere signis,
Ne nova relligio surgens se ferret in auras,
Quam pater omnipotens tandem mortalibus aegris
Ostendit placitam sibi prisca nube remota
Legiferi adventu nati, qui cuncta novaret.
Quoque magis sancti cultores incumbebant
Hanc veluti eductam struere, atque attollere caelo,
Atque recens latas orbi diffundere leges,
Acrius hoc urgens animis hostilibus ille
Omnia deturbare, piisque obsistere coeptis.
Tantus amor patrias inerat defendere leges.
Ille etiam quum pene puer pubescere primum
Inciperet, mollique genas vestire juventa,
Sacrilegis se se adjunxit, socia arma secutus,
Dum Solymi insontem saxorum grandine dira
Obruerent juvenem, qui primus sanguine fuso
Post caeli indigno mulctatum funere regem
Purpurea meruit caput insignire corona.
Nec dehinc ille etiam crescens juvenilibus annis
Destitit incepto, usque piis minus aequus, ad unum
Omnibus intentans letum, genus omne perosus,
Donec praecipitem altitonans, et ad ima ruentem
Suscepit pater, eximioque evexit honore.
Proh caeli obscuras latebras, noctemque profundam!
Sensibus a nostris quantum summota recedunt

Caelicolûm arbitria, et sortes! abstrusaque jura
Juribus humanis quanto discrimine abhorrent!
Omnibus horror erat Saulus meliora secutis
Caede madens multa (infandum!) plenusque minarum,
Terrorumque potens Solymûm saevibat in oris.
Forte olim missu primorum gentis ab urbe
Arduus ibat equo, galea cristisque superbus,
Ense minax hastaque, et ahena luce coruscus.
Haud impune olli quisquam pius obvius isset.
Quippe magistratus jussu discrimine nullo
Correptos omnes atrox in vincla petebat,
Quos pietas nova, relligioque incepta tenebat.
Jamque advectus erat prope opimae antiqua Damasci
Mœnia, jam summas spectans de vertice turres,
Et jam se cædi spirans immane parabat,
Terribiles acuens animos, irasque, manusque:
Qualis nocte lupus, quem dudum insana libido
Faucibus errantem siccis exercet edendi,
Quum caulas videt, et balatus haud procul audit,
Incassum fremit, ac rictus frustratur hiantes.
Protinus aetherea superûm regnator ab arce
(Qui caeli tantus favor?) haec speculatus, amico
Lumine respexit juvenem in sua damna ruentem,
Supposuitque manum dexter, mentemque benignam
Concipiens in eum praesenti Numine fovit.
Namque improvisus vibratus fulgor ab aethra
Tendenti venit ecce repens, et luminis aura
Afflatum aetherea lux plurima circumfulsit.
Illicet actus equo ad terram ruit, atque relictis,
Calce petens auras, jacuit resupinus habenis.

Audiit hinc vocem horrificam: Quid Saule, quid ultra
Saule, furis, mihique adversis opponere castris?
Nequicquam caelo arma moves, stimuloque repugnas.
Saulus ad haec tenebris sustollens lumina obortis;
Quaesivit lucem, frustra, extimuitque negata.
Demum haec submisso vix hiscens pectore fatur:
Sancte, edice, mones quaecumque, ego jussa capessam.
Vix ea; quum volucres vox rursum audita per auras:
Surge age, solve metus, urbi succede propinquæ.
Hinc responsa feres, quae porro obeunda tibi instent,
Qui te hac dehinc maneant pro relligione labores
Quae pariter comitum juxta manus audiit omnis.
Obstupuere viri, nam vox veniebat ad aures
Omnibus hausta quidem; sed vocis comminus auctor
Nusquam apparebat, vocalibus abditus auris.
Vix aegre se se attollens surrexit, iterqne
Ingrediens frustra tenebris tentavit in atris.
Lapsantem, et dubios nitenti cuspide gressus
Firmantem, manibus socii intra mœnia ducunt.
Jam tres in tenebris exegerat urbe receptus
Et frugum, et laticum penitus sine munere soles,
Quum subito Ananias, quo non servantior aequi
Tunc illa urbe fuit, nec caelo gratior alter,
Hospitis antiqui penetrali in sede jacenti
Improvisus adest, jussis caelestibus actus,
Compellatque virum, et divino pignore firmat.
Saule, ades huc animo, tibi amico ab Numine veni,
Luminis amissi jucunda ut luce recepta

Desuper afferis caeli omnipotentibus auris.
Haud ignota audis, eadem, scio, nam modo qui me
Huc adigit, tibi detexit manifestius idem.
Ille tuos etiam mihi porro ostendit honores,
Quanta tuae faveat cæli indulgantia laudi,
Quam junctus superûm sis regi, prae omnibus unus
Delectus jam, qui totum nova sacra per orbem
Divulges verborum opifex, uberrimus oris.
Quae furiis modo carpebas agitatus iniquis,
Omnibus haec propter caput objectare periclis
Haud renues, ultroque insigni occumbere leto.
Haec fatus, liquida accurvum lustravit in unda,
Unde animis scelus eluitur, veterumque parentum
Crimine contractæ excedunt contagia labis.
Inde manum super imposuit, templisque sacratis
Præposuit, populisque ducem dedit esse docendis.
Interea afflato visi cava lumina circum
Scintillare ignes, velutique erumpere ahenae
Squamæ oculis; lucemque hausit, visusque recepit,
Atque suae victu rediere in pristina vires.
Continuo Saulo plane mutatus ab illo
Qui modo ubique pios ferro, vinclisque petebat,
Longe alios verso accepit cum nomine sensus:
Et jam Paulus erat, subito illi copia fandi,
Verborum, rerumque potens prudentia venit
Orta magis, studio quam, aut ullo parta labore.
Jam claros hominum fandi fabricator adibat
Conventus, medioque foro divina loquutus
Pendentem populum insueto sermone tenebat:
Semine ab æthereo terris venisse virûm, quem
Venturum toties vates cecinere per orbem,
Quo veterum lueret scelus exitiale parentum.

Proditus, et læsum placaret sanguine Numen
Ipse suo, morti pro cunctis deditus unus,
Atque haec crebra quidem, populosque ad sacra vocabat,
Multa querens super exstincto, super arbore multa
Infami, et pœnas fando integrabat acerbas.
Obstupuere omnes, nimiumque ea mira videri:
Unde nova haec species, tam versa repente cupido,
Et veterem in Pauli quærebant pectore Saulum.
Haud aliter suadente fame implacabilis ingens
Exitium pecori modo qui, cædemque parabat,
Ille lupus, pleno si forte receptus ovili
Mitescat, jamque inter oves innoxius erret,
Et pavidos lambat, linguaque remulceat agnos.
Nec mora jam Solymûm magnæ quoque redditus urbi
Commovit totam monstris ingentibus oram.
Vix oculis credunt, nec primum fiditur illi,
Insidiasque pii metuunt, vix ducere amicum
Possunt, quem tot erant experti cædibus hostem.
Parte alia patriis trepidi pro legibus omnes
Concurrunt urbis primi, durique resistunt,
Et se certatim contra exhortantur ad arma.
Bella cient, et saxa fremunt, rapit arma juventus.
Ille autem nullisve minis, nullisve periclis
Territus, inceptis perstat: nec flectitur usquam
Quove magis pugnant acres, hoc amplius ore
Fulminat, atque aperit vetiti nova lumina veri,
Præfatus sanctas nil se convellere leges,
Sed legum arcanos penitus recludere sensus,
Amotisque palam nebulis ostendere Solem.
Dum loquitur, circum ora silent, et sensibus imis
Illapsus faciles animos, ac mollia fando

Fingit corda premens; vivaeque loquentis ab ore
Visae exire faces, labrisque erumpere flammae,
Et vibrans, rupto velut aethere, lingua tonare.
Jamque Palaestinam monitis impleverat oram,
Atque omnes genus Isacidum quas incolit urbes
Cornigeri degens sub vatis legibus aevum,
Quum pater omnipotens templi in penetralibus altis
Astitit oranti, atque alias quoque luce carentes,
Jussit adire plagas, aliasque capessere gentes
Barbaricas, Grajasque, Italoque a sanguine cretas,
Quas coleret, lucisque novae splendore rigaret:
Nil veritus, fidens nil se praesente timeret.
Ergo animi intrepidus nil ille horrebat acerbi,
Omnes per mortes mente imperterritus ibat
Sponte sua. Quas aerumnas, quos mente labores
Invicta tulit, huc illuc, terraque, marique,
Jactatus! non ille dapis, non ille quietis
Aut somni memor instabat, placitoque labori
Indulgere, odiis primorum objectus iniquis.
Ille etiam insidias muro demissus ab alto
Per funem evasit, nocti et se credidit atrae.
Ille etiam saxis quoties jactante petitus
Plebe tulit diros lapidum sub grandine jactus!
Terque magistratus virgis per compita sectus
Contempsitque minas, ignominiaeque pudenda
Verbera, divini facibus succensus amoris.
Jamque illi carcer requies erat, usque adeo omnes
Pertulerat, leti securus, vincla per urbes.
Quid referam quoties, veluti contagia secum
Dira ferens, fuerit muris exclusus, et atra
Nocte graves tulerit caeli intractabilis iras
Inter saxa jacens pernox, sociusque ferarum

Montibus aut gelidis, aut horriferis speluncis?
Flumina non illum ab studio torrentibus undis,
Aut objecta feri tardarunt aequora ponti.
Terque mari in medio fracta rate navit, et haustus
Noctem omnem, totumque diem sub gurgitis imo
Deerravit, leti parvo discrimine, fundo.
Ut sileam insidiasque hominum, incursusque ferarum:
Et quae mille die non parva pericula adivit,
Hîc illic, quo mortales in nocte jacentes
Obscura erigeret bonus, in lucemque vocaret,
Palantesque, proculque errantes tramite recto
Inveheret caelo sibi per divortia nota.
Cernere erat late hîc illic per regna, per urbes
Atque hos, atque illos ad verae surgere lucis
Lumina, lustrarique undis, et credere dictis.
Felices, Paulum magno quibus ore tonantem
Mulcentemque iras, invictaque corda prementem
Coram audisse datum est! quantus scelera impia fando
Invectus quateret, quantis assurgeret undis,
Vel quum rege satum superûm omnipotente referret
Morte sua nostris ultro cavisse periclis,
Quanta animos mœsti afficeret dulcedine amoris
Egregius linguae, fœcundo pectore veri:
Quantove ipse loquens intus flagraret amore.
Frustra eadem seri optabunt vidisse nepotes,
Et votis hoc in summis numerabitur unum.
Jamque ea Grajugenûm regnabat lingua per urbes
Altitonans, victrixque animos ducebat hiantes.
Jumque novis Asiam sacris permoverat omnem:
Resque illi externis melius successit in oris,

Verus ubi penitus DEUS omnipotentis olympi
Rex ignotus erat, sed diis simulata colebant
Saxa, hominum multo manuum fabricata labore.
Jamque opibus quondam Romæ suspecta Corinthus
Pæne omnis nutare: suæ et diffisa Dianæ
Alta Ephesus celebri paulatim absistere templo
Miratæque virum doctæ narrantur Athenæ
Orantem, ignotique DEI nova sacra canentem,
Carmine quo capti e primoribus Actaeorum
Nonnulli ad verum properarunt surgere lumen
Signorum memores quæ quondam maxima Sole
Viderunt nulla cæli ratione subacto,
Cernere dum piget æterni fera funera regis.
His actis venit in mentem Solyma alta redire,
Quamvis multa palam vatum responsa minentur,
Vinculaque ipse sibi vulgo canat inde, futurumque
Exitium, sua nec Grajis ultra ora videnda.
Hic circumfusi nequicquam plurima amici
Orabant, fletuque amplexi genua tenebant,
Parceret, infensæ ne se committeret urbi
Rursus, ubi nuper perpessu haud mollia passus.
Ille autem precibus nequicquam flectitur ullis.
Cœptum tendit iter, nec quæ tulit aspera quondam,
Nunc subeunt: sed quo graviora instare pericla
Sentit, eo major semper furit ardor eundi.
Qualis nocturni pingues ad luminis ignes
Plurimus illectus volitans fert tangere flammam
Jucundam visu; propiusque accedere lucem,
Usque sibi admotam licet experiatur iniquam,
Urat et extremas in amatis ignibus alas,
Non tamen absistit ludo: sed lumina circum
Itque reditque, vagoque assultat plurima gyro,

Dum cadat, et moriens crepitanti pendeat igne.
Tantus amor lucis, flammæ tam dira cupido:
Talis abire fuga, Paule, imperterritus ardes.
Nulla quies animo, non mentem horrentia vatum
Dicta movent, cælique minæ, quæque ipse videbas
Præscius Isacidum tibi tendi vincula in oris
Primorum scelere, invidia flagrantis Idumes:
Denique Romulea portendi funera in urbe.
Noctes atque dies optanti pectore versas,
Istent quanta tibi capto discrimina terra,
Quanta mari; Ausonias ibis quum vinctus ad urbes,
Litora Grajorum subeunt relegenda, tot oræ,
Tot maria, atque urbes, pelagoque tot insulæ in alto,
Bellaque ventorum, tempestatesque futuræ;
Italiæ tandem portus, Laviniaque arva,
Et pulcher Tybris, tibi enim super omnia in ipsis
Roma oculis, dirusque Nero est, et Romulus ensis.
Felix Roma! ducum non tantum elata trophæis,
Quantum morte tua, felicique inclyta busto.
Scilicet huic uni cælum concesserat urbi
Ut Cilicas inter natus Perseide Tharso,
Quam vastum procul a nostris mare dividit oris,
Hic spoliis moriens peteres supera alta relictis.
Illa tuos obitus vidit, miserata cadentem,
Explentem regis crudeles sanguine pœnas,
Regis inhumani materna cæde madentis.
Illa tuum vidit caput a cervice recisum,
Dum caderet, resilire icta ter pondere terra,
Atque solum undanti toties signasse cruore:
Ad signum subitos laticum erupisse liquores,
Tresque adeo, ut fama est, secretos margine fontes
Dissiluisse, nova et maduisse aspergine terram.

Nunc etiam sanctas venerati visimus undas,
Teque illi socium donis, et honoribus addunt
Usque parem, cui Rex cæli mortalia linquens
Credidit arbitrium, ac rerum commisit habenas.
Utque tibi consors fuit hic necis, atque laborum,
Sic aræ, sic sacrorum tibi junctus honore est.
Ossaque vestra tegit pariter commune sepulcrum.
Vos ambos pariter juvat altæ mœnia Romæ
Tutari, atque Italas studiis consortibus urbes.
Tu regis superûm interpres lectissimus unus
Ante alios, vatumque potens; orbisque magister
Terrarum, edoctæ tibi debent undique gentes,
Acceptamque ferunt veram tibi sæcula lucem.
Ipsi bisseni, rerum queis credita cura,
Mirati proceres te mira arcana canentem;
Linquentem terras, atque æthera voce sequentem.
Inter quos ipsum, qui se se primus agebat,
Quum veri specie deceptus; tramite recto
Digrediens dubia inciperet regione vagari,
Corripere, in meliusque ausus revocare magistrum es
Tu falso Argolicæ delusum numine pectus
Virginis, atque illam rabido actam saepe furore
Sedasti, veroque implesti Numine versam.
Tu falsum magicis vatem artibus illudentem,
Et tibi necquicquam verbis certare parantem
Obtutu solo terres, et lumen obortis
Victo adimis tenebris, cæcumque in nocte relinquis,
Quærentem tenues manibus prensantibus auras,
Quo nitens trepida regeret vestigia dextra.
Unus amor tibi fixus erat, cura una sepultas
Nocte animas revocare novæ ad nova lumina lucis.
Utque novam semper traheres ad retia prædam,

Omnibus omnia eras: tu civis civibus ipsis,
Inter et externos externi verba sonabas.
Romanis Romanus eras: Argivus Achivis,
Omnes obsequio, simulatis moribus omnes
Concilians, sic credentem circumvenit auceps,
Et volucrem fictæ deludit imagine vocis.
Nemo adeo vacuis Gallorum in saltibus olim
Venatu assiduo indulgens tot retibus apros
Implicat, aut canibus tot agit de vertice capros,
Quot tu hominum tibi corda die devincta trahebas.
Tu lupus ille die primo nascentis in ortu
Cæde madens, toto multum crassatus ovili,
Vespere dein prædam socios partitus in omnes,
Bissenûm ut procerum moriens pater ipse minori
Prædixit nato, unde tibi descendit origo.
Jam tunc ille tuos spe percipiebat honores,
Quæ secum tulit ad manes solatia leti.
Quos vero semel illectos sub signa vocaras,
Hærebant validis tibi juncti nexibus usque,
Certi animo te ardente sequi quocumque juberes.
Illi etiam, quo liberius cælestia obirent
Mente, alacres rebus spretis mortalibus agros
Vendebant, pretiumque tuos æs grande ferebant.
Ante pedes, tecum læti omnes rebus egenis.
Tu vero placita tibi paupertate fluebas
Tecum dives opum, rerum licet omnium egenus,
Atque inopum potius vertebas omnia in usus,
Et tibi dulce famem manuum tolerare labore.
Per populos ideo gressum quocumque ferebas,
Ceu lux gratus eras, et magni Numinis instar.
Digredientem ægre semper dimittere cives
Quum gnatisque, domoque ad litora curva sequuti,

Mutuaque amplexi, noctemque, diemque morati
Hærebant, totoque erat ingens litora fletus:
Remivagamque ratem, quo fluctibus usque dabatur,
Spectabant, donec pelago evanesceret alto.
Vixque inde avelli poterant, bona verba precati.
Rex etenim omnipotens, quo se nova tolleret astris
Te duce relligio, sensusque ut flectere quires
Spectantûm huc illuc, decus ori, oculisque decoram
Addiderat speciem, diumque afflarat honorem
Tecum habitans, intus diffusus pectore toto.
Altior hinc, majorque homine haud mortale sonabas.
Nam tibi sufficere ille animo praesentia semper
Verba nivis ritu, toto quum ex aethere ningit.
Ille tibi occultam quoque vim inspirare, nec usquam
Deserere, ut tanto posses superare labori,
Claraque signa dabat caelo mortalibus, et te
Casibus eripere interdum, variisque periclis
Illæsum; ut quondam, quum carceris ima teneres
Nil opis exspectans humanæ, protinus ecce
Sub pedibus tota cœpta omnia in urbe moveri
Ingenti terræ motu, quo cuncta soluta
Vincula parietibus patefactis carceris ultro.
Olim etiam egressum navi te vipera ab igni
Experrecta petens, morsu nihil obfuit acri.
Vipereum hinc parere tibi genus omne, tuosque
Attrectare ferunt diras impune colubras.
Ille tuis etiam precibus, quæcumque petebas,
Annuere, humanis et numquam viribus ausa
Posse tibi dabat, atque tuo indulgebat honori.
Hinc quibus impositis umbrabas tempora palmis,
Protinus afflati cæli divinitus aura
Tollebant actas ab humo super æthera mentes.

Teque etiam orabant omnes quibus ægra jacebant
Corpora: tu miseratus ope, auxilioque levabas.
Et quoniam haud omnes poteras accitus adire,
Sæpe tuis ipsos operibant vestibus ægros.
Ad tactum pulsi linquebant corpora morbi.
Tu longo jam depositum languore parentem
Præsidis Ausonii, morbo de corpore abacto,
Servasti, revocans ad priscæ munera vitæ.
Tu miserum incurvis plantis genua ægra trahentem
Stare jubes, pedibusque suis consistere nixum.
Continuo ad vocem erigitur, (mirabile visu!)
Incessu properata ferens vestigia recto.
Tu puerum in somnis dejectum pariete ab alto,
Quassatumque artus, crepitantiaque ossa refractum
Morte obita luce reddis, flentique parenti
Incolumem, atque prius, valido se robore agentem.
Tu tempestatem caelo multo ante sereno
Praedixti sociis nil tale timentibus augur,
Sed tamen e numero fracta rate defore nullum.
Haec propter tibi divinos manus omnis honores
Quum ferrent, struerentque aras, et thura pararent,
Tu fugis, inspecto veluti qui forte colubro
Horruit; inque DEUM oblatos traducis honores,
Qui mare, qui terras, caelum, aethera, cuncta
creavit.
Nos animas viles, mortalia corpora fassus,
Pulveris exiguam partem, nil tale merentes.
Cuncta accepta refers illi, cui gratia, et omnis
Debetur cui laus, et honos, et gloria soli:
Quem propter tantos gaudebas ferre labores,
Praeque uno, unius tantum inflammatus amore
Omnia fastidis, cupis hunc, nil caetera curas:

Hunc unum tibi cor, tibi mens hunc deperit unum,
Quem semel expertus haustisti pectore toto.
Toto animo, tota seclusus corpore mente.
Fortunate animi! quod paucis contigit olim,
Hausisti mortalis adhuc mortalibus oris
Lucis inaccessae jubar, immemorabile lumen.
Illa tibi vivo sublata nube tueri
Ora datum est quorum aspectu illustrata beantur
Omnia, quae superae vix possunt cernere mentes
Alituum caelestum acies, gens, incola caeli.
Fortunate animi! quam dulci pectus amore
Tunc tibi flagrabat! quanta dulcedine, quali
Nectare perfusus præcordia distillabas!
O ego cur illo infelix. si sontibus ista
Præmia erant ipsis, non sum quoque tempore natus
Servatus sterile, extremumque relictus in ævum?
Scita tamen cæli alta latent, penitusque reposta
Arbitria ad nostros non pervenientia sensus,
Omnia quæ te tunc oculis vidisse putarim.
Hæc adeo sunt illa, nefas quæ ferre sub auras
Mortali ajebas, sed relligione premenda.
Hinc largum epotus mortali pectore flumen
Hausisti, quo corda rigas, quo plenus inundas.
Hinc largam effulgens mortali lumine lucem
Hausisti, qua corda reples, qua nubila differs.
Et licet omne ipsum vulgo diffundere flumen,
Arcanamque tibi vetitum sit prodere lucem,
Attamen ipse adeo torrens fluis undique, ut ad nos
Stillantes veniant transfusim in pectora guttæ,
Eque tuo erupti radii de Sole redundent.
Timotheus bibit inde, bibit Titus, inde Philemon,
Et Solymi in primis hausere, humilisque Colosse,

Cumque Epheso, solo nunc nomine clara Corinthus.
Et Galatae, et Macedum populi, Aemathiique Philippi,
Atque potens Latium, ac rerum pulcherrima Roma.
Felices! queis parta tuis ea gloria dictis.
Nunc etiam monimenta manent, semperque manebunt.
Salve, hominum interpres, lux gentibus addite ubique.
Nunc ades, obtentas hominum de cordibus umbras
Lumine pelle, tua lustrati luce fruamur,
Nec tua quosdam adeo dubios oracula reddant,
In partesque animos varias obnubila raptent,
Ne rem discerqens late discordia turbet.
Aspice ut hinc illinc studia in contraria passim
Oppositæ inter se placitis discordibus urbes
Confligant, sua dum studiis inventa tueri
Adversis tendunt certi non cedere utrique,
Inque suas certent hostes deducere partes.
Conversos, proh quanta animis discordia gliscit!
Quam tenui, quam raptim ingens exorta favilla
Undique seditio cælo caput extulit altum
Protinus, et terras regnat bacchata per omnes!
Illinc nos contra totis Germania castris
Invehitur, veterumque audet patrum aurea scita
Oblinere, et sanctas dictis evertere leges,
Sive errore novo capti, tenebrisque sepulti,
Seu potius scelus est, animisque volentibus errant.
Nos contra hinc tegimus priscorum jura, tuisque
Responsis freti leges tutamur avitas,
Frustramurque feros, vanosque eludimus ictus.
Illis affer opem, tuaque alta edissere sensa.

Ipse ades, atque animis te protinus insere captis,
Ut tandem nebula lucem mirentur abacta.
At nobis, nostris si quicquam moribus obstat,
Si nostris quicquam insynceri mentibus hæsit,
Sit fas diluere; et precibus nos effice, et illos
Unum omnes, simul infusa quo luce fruamur
Unanimes positis odiis, eademque foventes;
Lucis inexstinctæ jubar, inviolabile lumen
Quæramus, vitamque inhiemus fine carentem.
Interea pietas ea nos, is mutuus ardor
Tantus edat, quanto te olim flagrare canebas
Ut cuperes aliis præ lætis omnibus unus
Aeternum miser ipse amplexu, atque ore carere,
Illius ore (ah ne sit fas mihi credere tantum)
Cujus ab aspectu fluit illa immensa voluptas,
Qua saturati animi cælestum in sæcula gaudent.
Hunc tu, oro, hunc nobis innecte algentibus ignem.
Hæ flammæ nostro vivæ usque in pectore alantur,
Dum tua fixi animis depascimur aurea dicta.
Tende preces ideo, nostrisque occurre periclis.
Ille tibi orandus pro nobis, qui tibi se se
Ostendit coram, tenebrisque evolvit ab atris,
Ut, quoniam quos vult liber damnatve, probatve
Hos acuens, illos permissa nube retundens,
Ut libet, ipse operum dominusque, potensque suorum,
Nobis corda sinens non asperet ipse, sed ultro
Molliat, atque sua præsens nos subvehat aura.

DIVO PAULO APOSTOLO.

Hoc, Paule Christi ad optimi divinitus
Converse partes, Vida tibi fanum addicat,
Haud passus obsoleta in æde tuum amplius
Solariolli nomen implorarier,
Places ut iram sæpe læsi Numinis.
Id quicquid est tu muneris lubens cape,
Tuo et datorem sub patrocinio tege,
Tuosque ab alto spiritus ei suffice:
Fidei ut suæ docere queat accreditos,
Bonumque cum illis nosse verum, et assequi,
O doctor orbis, institutor gentium.

DIVIS INFANTIBUS BETHLEEMITICIS INNOCENTIBUS.

Beatæ animulæ, parvuli integelluli,
Quos hausit immanissimi regis furor
Ab ubere abreptos, parentium ab sinu,
Dum perdere simul autumat, regno cavens,
Incognitum sibi aureum puellulum,
Quem nuntiabat siderum præsentia

Regem universis nuper ortum gentibus :
Vos, vere veluti gemmulæ quas primulo
Adussit albicaps pruina primulas,
Ætatulæ ipso concidistis flosculo.
Pro illo ante vobis contigit pulchre mori
Qui pro omnium vita immolandus venerat,
Beatæ animulæ, flosculi cælestium.

DIVO STHEFANO PROTOMARTYRI.

Dis alii laudes aliis, et carmina dicant:
Te te ego, sancte puer, qui post fera funera regis
Cælicolûm, insignem meruisti morte coronam
Primus, et effuso tinxisti saxa cruore,
Dum juvenem immerita testaris cæde peremptum;
Te, Stephane, ipse canam, tu, dum mihi vita manebit,
Muneribus, semperque meo celebrabere honore.
Non tua nequicquam Leo mi dilubra tuenda
Crediderit pater, atque tuæ præfecerit aræ.
Huc ades o, seu felicis te regia cæli
Nunc habet, et superûm regis juvat ora tueri:
Seu juvat interdum mortalia visere templa,
Et patrias Solymorum arces lustrare, ubi quondam
Te perhibent se se indigenæ vidisse per altas
Jordanis ripas prima sub luce sedentem,
Dum liquido solus sacrum lavis amne cruorem:

Huc ades indignæ linquens loca conscia cædis.
Hic tibi digna domus, melior (ne despice) sedes
Hanc patrio antiqui Ligures in litore molem
Ingentem posuere, tibique hæc templa sacrarunt.
Hic tibi thure calent, æternisque ignibus aræ.
Hic patrio de more canunt tua maxima facta,
Alternique tuas jactant ad sidera laudes.
Ipse audis, tacitusque lates, nec cerneris ulli,
Et tibi tranquillam demulcent gaudia mentem.
Huc olim quicumque tuam miser imploratum
Venit opem supplex, voti reus usque recessit;
Donaque servati tibi solvunt debita nautæ.
Salve, sancte puer, cæli decus: haud tibi quisquam
Cælicolas inter divos certarit honore.
Tu proceres longe ante omnes, qui sanguine fuso
Ante diem veræ pro relligionis amore
Projecere animas, meriti post funera cælum,
Incedis Tyrio chlamydem spectabilis ostro,
Purpureamque aciem ducis per lucida olympi
Atria, ductorem te cuncti sponte sequuntur,
Et tibi præcipuum non invidet alter honorem.
Nam quis non magno te afflatum Numine quondam
Protinus obstupuit mira, atque insueta loquentem
Dum patrum intrepidus semper mandata facessis,
Quos olim comitesque viæ, sociosque laborum
Bissenos numero ipse omni delegerat Heros?
Illi etiam tua sæpe adeo tua maxima facta
Mirati stupuere, sacro dum Numine plenus
Illa audesque, potesque puer, quæ scilicet æque
Paucis posse datum est cælo divinitus ante.
Non ullus potuit tua contra tendere dicta,
Dum canis invictumque ducem sine crimine morti

Demissum, regemque ipsum testaris olympi.
Fortunate puer! tibi se se regia cæli
Omnis, cælicolûmque domus patefacta reclusit.
Mortali tibi fas superum vidisse parentem
Immensum, ingentem, qualis diis cernitur unis,
Et quantus, rutilans flammis, radiisque coruscus.
Ecce autem invidiæ stimulis exercita iniquis
Effera te insurgit subito Solyma omnis in unum.
Saxa fremitque, rapitque simul commota juventus,
Præcipitemque agitant, atque extra mœnia pellunt
Insontem, et meritis non præmia digna ferentem.
Hinc atque inde sonat circum cava saxeus imber
Tempora, et inscribunt sacram fera marmora frontem.
Ipsae te rupes, ipsa et te flumina mœsta
Labentem videre, animaeque extrema trahentem.
Tunc et te Libani flerunt palmeta propinqui,
Eque sacro aereæ lacrimarunt vertice cedri.
Tu tamen attollens passas ad sidera palmas,
Immotosque oculos, media ipsa in morte rogabas
Caelicolûm regem, crudeli parceret hosti,
Quum ferus interea non ille absisteret ictu,
Sed magis atque magis stimulis agitatus iniquis
Saeviret, donec lapidum sub grandine dira
Efflasti felicem animam, caelumque petisti
Unde hominum curas rides miseratus inanes,
Supplicibusque faves, tua qui prece nomina poscunt.
Me nunc, qui novus ingredior tua templa sacerdos,
Et tibi sacra fero puero puer, aspice praesens.
Da fraudis, scelerumque exsortem ducere vitam,
Da contemnere opes, et vulgi gaudia honores,
Et casto usque tuis operari pectore sacris.

DIVO LAURENTIO MARTYRI.

TANTA ne te, juvenum, quondam, pulcherrime, virtus
Impulit, ut facibus flagrans melioribus intus
In mediis diros tuleris fornacibus aestus
Impavidus, regemque ferum irritaveris ultro
Instaurantem ignes, incendiaque igne novantem?
Me si bella mea paterentur vivere sede,
Pulcher ubi Tanarus rigat arva Ligustidis Albae,
Sacra tibi sacer haec hodie rite annua ferrem
Longe omnes supra in mediis penetralibus astans,
Sollemnemque tibi, ut mihi mos, praefarer honorem,
Tectum auro caput effulgens, et vestibus aureus,
Prosequererque tuas haud ficto carmine laudes.
Ut genere haud humili terra prognatus Ibera
Parvulus et dulcem patriam, carosque parentes
Liqueris, Italiae captus florentis amore:
Ut flavum ad Tiberim, magnamque invectus ad urbem
Æneadum, cunctas quae se super extulit urbes,
Haeseris Actaeo Xysto, cui tempora fulgens
Infula tergemina redimibat sacra corona:
Ut dehinc ille tua virtute inductus, et acri
Pectore divûm adytis post se praefecerit unum,
Qui secum sanctae libares frugis honorem
Semper, et in templis populos peragenda moneres:
Ut demum ille neci pro relligione parentum
Devotus trucis invidia, furiisque tyranni;

Mille tibi instantes praedixerit ore labores
Veridico, ad mortem senior laetissimus ibat
Ensibus in mediis, morituri pone magistri,
Actus amore pio, sequeris vestigia, nec te
Absterrere queunt edicta immitia regis.
Sed te luce palam mediis in millibus offers.
Me me etiam: quo tractus abis? quo proripis? inquis;
Sancte audi, casus quoque me tecum arripe in omnes,
Est hoc est etiam praesens in corpore virtus.
Est animus lucis contemptor, lucis amore
Alterius, toto quo dudum pectore tendo.
Me sine nulla tuis accedat gloria rebus.
Omnia constitui, quae me ad majora reservas?
Tecum tolle, tuisque volentem adjunge periclis.
Talia vociferans, quae vero deinde sequuntur
Mens refugit luctu, atque animus meminisse perhorrens
Deficit, et victi torpent ad carmina sensus.
Quae, proh sancta fides, quaeso, superûmque, hominumque,
Quae quadrupes sacris viva umquam est tradita flammis
Victima? quis memoret lacrimis sine talia sacra?
Summa tamen sequar, et rerum fastigia tangam.
Mox te digna canam, positis si tempora bellis
Mitescent reddentque meas mihi denique sedes,
Templaque quae surgunt tibi caeli educta sul auras.
Urbis Romanae imperio, sceptrisque potitus
Audierat Decius, Xysti post funera Iberum
Divitias templi juvenem occuluisse repostas

Ingens argentum, priscorum munera regum,
Crateras magnos, lancesque, urnasque, scyphosque,
Cymbiaque, et lychnos, vectesque, crucesque, lebetesque,
Et tripodas, mensasque, et cladem thuris acerras,
Effigiesque sacras, simulacraque grandia divûm:
Haec super et vestes ostroque, auroque nitentes,
Inclusasque auro gemmas, aurique talenta
Plurima, quae cuncta, hisque etiam majora tyrannus
Pectore dudum inhians sibi jam spondebat avaro.
Continuo tota id propter Laurentius urbe
Quaeritur, ille die rerum haud ignarus agebat
Occultus vitam in latebris: sed nocte per umbras
Ibat, et huc illuc inopum cava tecta subibat,
Quos omnes larga miserans ope sustentabat,
Donec; quicquid opum fuit, hos absumpsit in usus.
Hinc tunica ad talos demissa inducitur aurea,
Sericaque ex humero dependet taenia laevo,
Fibula quam lateri dextro subnectit eburna,
Muneris ante aras commissi insignia nota.
Atque ita conspicuus, sacraque in veste coruscus
Emicat, et recto ad regem se tramite confert
Divini jaculis haud mollibus ictus amoris.
Ibat ovans, cupidus ceu pactae it conjugis olim
In thalamos juvenis primae ad nova gaudia noctis.
Si quando tamen in ripa subsistit amœni
Tybridis, aspectans auras, caelique profunda,
Solis ad occasum versus, Non te amplius, inquit,
Aspiciam, dives regnis Hispania opimis,
Nec vos, o patriae fluvii, carique parentes,
Qui spem forte mei reditus agitatis inanem.

Tuque, o Tybri, vale, colles, salvete, Latini:
Quos colui, heroum tumuli, sacrataque busta.
Nec me, sancta urbis delubra, videbitis ultra.
Me terris meliora vocant nunc templa relictis.
Haec ait, unigenamque flagranti pectore Christum
Versabat memor, hunc amor ingerit ossibus ignem.
Cui rex: Tu ne sacrum furatus comprimis aurum,
Contemnisque deos omnes; novaque orgia templis
Inducis vana sub relligione dicatis?
Aut aurum huc deprome, deûmque hic numen adora,
Aut Xysto inferias merita te morte remittam.
Ille autem intrepide vultu immutabilis infit,
Irritatque virum dictis, et voce lacessit:
Quid Xysto me praerepto, saevissime, terres,
Aurea quem jam nunc stellantis regia caeli
Accipit, et divûm numerum non ultimus auget?
Pone auri, quam dudum animo spem pascis inanem.
Quicquid erat, quod quaeris, inops, miserandaque turba
Abstulit, et caeli penetralibus abdidit imis.
Nec tua frigida saxa colo simulacra deorum.
Est unus mundi omnipotens fabricator, et auctor,
Qui mare, qui terras, qui caelum Numine complet.
Hunc colimus, huc fas est omnia nostra referri.
His rex auditis, curarum carpitur aestu:
Irarum caecos tamen abdit pectore fluctus.
Stat cunctis prius artibus omnia pertentare,
Sive illum abstrusi tenet auri extrema cupido
Seu speciem egregii juvenis miseratur, et annos.
Quippe erat ante alios forma spectabilis omnes
Vix prima ora puer signans intonsa juventa;
Atque illum hic vultu gratum mage fecerat ignis,

Quem sparsus rubor acceuso subjecerat ori.
Nunc hos, atque illos aditus, blandisque retentat
Vocibus oppugnans, nunc saeva territat ira
Infrendens, variisque incassum assultibus urget.
At juvenis magno caeli perculsus amore
Obstat inaccessus, penitusque immobilis haeret,
Contemptu vitae, et mortis amore superbus.
Hic rex, se nihil ut vidit multa irritus arte
Profecisse, omnes irarum effudit habenas.
Continuo loris corpus juvenile, flagrisque
Horrificis plumbo insuto, atque haerentibus hamis
Subjecit, pulchrosque jubet fœdarier artus:
Sic cordi affixum sperans divellere Christum.
Omnia quae superans animo, ingratusque salutis
Perpessu gravia, et sensu aspera pertulit heros.
Quem demum fessis lacerum tortoribus imas
Trudunt in latebras, et tetro carcere claudunt.
Postera vix áderat lux, et jam nuntius ardens
Evolat ad regem, monstrisque ingentibus implet.
Nil agimus, rex, moliris frustra omnia porro.
Carceris ut limen subiit Laurentius, ecce
Terrifica subito visa omnia luce cremari.
Respicimus, lacero puer actus ab aethere praepes
Pulcher adest, miroque abstersit rore cruorem
Immundum, et priscum membris afflavit honorem.
Hic lucem jucundam oculis Lucillius hausit,
Quem penitus caecum jamdudum lumine adempto
Vidimus, Hippolytusque, omnis cui credita cura
Vinctorum, fœde mutato pectore versus
Detrectat tua jussa; fidemque oblitus, et omnia
Vincula longe alio jactat se Numine haberi:
Vana superstitio socios quae serpit in omnes;

Quos simul allata lavit Laurentius unda
Relligione nova, et magicis ligat artibus omnes.
Talibus accenso gliscit violentia regi.
Æstuat, et stimulis furiarum haud mollibus actus,
Magna parat, medioque foro jubet ilice secta
Ingentem struxisse pyram; juvenemque superbum,
Ni cedat, flammis vivum torrere minatur.
Protinus undanti caeli alta ad culmina fumo
Ingens erigitur, dum robora pascitur; ignis.
O qui res hominum, mortaliaque omnia summis
Imperiis regis, atque tuo sub Numine torques,
Haec ne vides, paterisque? adeon' te deficit ignis,
Fessaque dextra tua est? cur caeli innubila cerno
Atria, et aereos piceo sine turbine campos?
Cur tonitru ingenti cessas caelum omne ciere?
Disjice crudeles caelestibus ignibus ignes.
Hic nihil iste suos nisi nomina vana tyrannus
Sentiat esse deos, tremat unum cuncta videntem
Cuncta gubernantemque et nutu cuncta moventem
Vosque adeo, maria alta, voco, pelagique profunda,
Quae siccam assiduis tellurem tunditis undis,
Fontesque, fluviique, lacusque, huc ite, liquentes,
Et plenis diras rivis restinguite flammas.
Aut vos, o gravidae, pluvia succurrite, nubes,
Et sancto infamem juveni defendite pestem.
Jam superans alte congestam exhauserat ignis
Materiem, et multa stabant sola fervida pruna.
Huc statuunt fulcrum infandum, exitiale cubile
Vectibus intextum ferreis, atque aere rigenti
Compactae in morem cratis, cui plurimus ater
Subjicitur fumus, semustaque robora subdunt.
Ecce autem egregius juvenis (miserabile visu!)

Haud dubiam ad mortem rapitur, hinc comminus, atque hinc
Spectantes animis cuncti miserantur euntem.
Adjuvat insignem formam pudor, haud metus olli
Dejecit vultus pallentes morte propinqua.
Non alias grato magis umquam apparuit ore.
Illum suprema Deus ille afflayerat hora,
Quem propter tantos libuit perferre labores,
Impressitque genis divini signa decoris,
Et totum multo corpus perfudit honore.
Ut passim circumstantum rorantia vidit
Ora puer lacrimis, has fudit ad aethera voces:
Non mihi ob admissum fœde tam dira parantur
Supplicia, haec caelo jampridem me sacra debent.
Hic mihi erit requies, cunctorum hic meta laborum:
Quipe ferus vitam mortalem auferre tyrannus
Nunc tendit, meliorem affert mihi fine carentem.
Ille prius, cui sponte mea nunc immolor igni,
Pro nobis graviora tulit, nos crimine nostro
Æterni justas patris irritavimus iras:
Ille luit diras insonti sanguine pœnas.
Ipse mihi hos ignes infuso protinus imbri
Desuper, aut solo posset restinguere nutu,
Cujus ad imperium pueris insontibus olim
Abstinuit vapor in mediis fornacibus ardens.
Ipse egomet precibus flexi, illum, ne mihi mortem hanc
Demeret haudquaquam indecorem, auxilioque levaret.
Meque ideo indefensum, inopem, atque reliquit inermem.
Totus adest animo tamen, et mentem erigit altam.
Olim tempus erit, quum corda ferocia ponent

Romulidae, et magnae CHRISTUS dominabitur urbi
Tum neque per gentes erit hoc sine nomine letum.
Haec memorans, medios per cœtus flebilis ibat.
Ut vero infandos perventum est denique ad ignes,
Rursus ait caelum aspectans, Solemque cadentem:
Ardua caeli equitans Sol, splendorque alme diei,
Quandoquidem properas te gurgite tingere Ibero,
Funera uterque parens mea per te, hunc nesciat
    ignem;
Quos nunc longinquis Hispania dividit oris.
Fama incerta malum prius illis mitiget, et se
Spemque, metumque inter dubio solentur amore:
Atque ita quicpuid id est assuescant ferre timendo.
Haec fatus sacros humeris rejecit amictus.
Diffulsit roseos lumen juvenile per artus,
Et dulcem toto jaculatus corpore amorem,
Spectantûm molli labefecit corda dolore.
Porrectum duro tandem extendere cubili,
Quod dudum impositum subjecto incanduit igni.
Avertere oculos ipsi, visuque ministri
Abstinuere, feri exsecrantes jussa tyranni
Horruit aspectu caelum, perterrita toto
Sidera clara polo faciem abduxere serenam,
Lunaque sublustri latuit circumdata nimbo,
Atque adeo fortunatum, nimiumque beatum
Mundi oculum illustrem Solem, cui talia sacra
Contigit haud vidisse, infra dum circuit orbem!
Jamque vapor serpens per viscera viva, per artus
Strinxerat expresso pingui sudantia membra.
Ast heros superans animis, patiensque dolorum
Sustulit, ut potuit, turgentia lumina fumo,
Ætheraque aspectans, tanti velut immemor ignis,

Oblitusque sui, caelestum gaudia versat,
Quo properat leti securus, pectore toto
Vivus inest amor, unum animo volvitque, tenetque
Haerentem, quantos obita morte ille dolores
Pertulerit Deus, atque Dei indubitata propago,
Quo clausum generi humano reseraret olympum:
Illiusque graves dum versat pectore pœnas,
Ipse suas contemnit, obustisque artubus ardens
Jucundo fruitur sensu, laetusque dolorum
Ipse per aestatem gelida sibi valle videtur
Propter aquae rivum, vel fontem propter amœnum
Aut flores varios legere, aut viridantibus herbis
Mollibus in pratis praedulces carpere somnos.
Jam magis, ac magis ambusto de corpore sensus
Undique diffugiens, et vitae lumina linquens
Cesserat, et totus prope mors immissa per artus
Vaserat, irridens hostem tamen, Ocius, inquit,
Viscera tosta, viri, epulanda apponite regi.
Haec dicens vitae morientia claustra reliquit.
Projiciunt corpus, campique in pulvere linquunt
Deserto, admotus medium perstrinxerat ignis:
Servat adhuc medium priscae vestigia formae,
Quale rubens roseo malum plerumque colore,
Quum cadit ante diem, maternaque brachia linquit,
Sole sub ardenti coquitur qua parte per aestum
Tabescens, pulchrum cutis almae amisit honorem:
Caetera pars veteri manet inspoliata nitore.
Impie, mentis inops furiis, saevissime regum,
Qui potes insontes, et corpora viva cremare,
Non scelus hoc Tybris, non tota plurimus unda
Proluet Eridanus, nil o nil proficis, olim

Adveniet lustris mundo labentibus aetas,
Quum domus Æneae praestans Romana propago
Insonti juveni flammis extrema sequuto
Centum aras, centum magnis penetralia templis
Eriget, et tumulo divinum imponet honorem.
Tu vero, venerande puer, sanctissima caelo
Digna anima, informi quaesitos morte triumphos
Laetus adis, potuit mortalia membra tyrannus,
Et corpus saevis tibi vivum exurere flammis:
Non valuit te sidereis avertere regnis,
Est ubi vera quies, numquam peritura voluptas.
Ille avido insontem dum fert te perdere corde,
Servavit, cupidusque nocendi profuit igni.
Nam tibi fine carens parta est in funere vita,
Partus honos ignominia, atque in caede triumphus.
Sic flammis ultro senium exuit unicus ales:
Purius et multo sic aurum redditur igni.
Nunc tibi adepta quies caeli in penetralibus altis
Purpureos inter proceres, qui sanguine fuso
Per varia aeternam meruerunt funera palmam,
Atque humiles celso mutarunt aethere sedes.
Respice nos inde, et nostri miserere laboris.
Quandoquidem regnant quot nostro in pectore curae,
Undique quas nobis acuit non una libido,
Nostra tot incendunt intus praecordia flammae,
Quae nos saepe ipsis nobis furantur aguntque
Praecipites, nostri oblitos, rationis inanes.
Auri hinc sacra fames, et amor sceleratus habendi,
Hinc laudum, hinc plausus, et honorum immensa cupido,
Et Veneris curae, et caecae mala gaudia mentis,

Iraeque, invidia, atque odium, studiumque nocendi,
Unde tot et caedes, fraudesque, et plurima quae nos
Crimina fœda premunt, caelique a sedibus arcent,
Indignis nimium succensos pectora flammis.
Tu nobis miseratus opem flagrantibus affer.
Nil tibi (credo equidem) merito negat optimus ille
Cujus amor saevas suasit tibi temnere flammas.
Ille faces diras facito, hos nos exuat aestus,
Atque tuum nostris bonus implicet ossibus ignem.
Me vero jam nullus opum, jam nullus honorum
Tentet amor, nec tantum aliis ambita fatiget
Purpura, sed placida contentus pace quiescam:
Nec mihi commissis usquam regionibus absim,
Dum sedet hic multos opibus, monitisque juvare.
Tantum compositis rebus fera bella quiescant,
Nec ferus in nostris dominetur finibus hostis.
Sin nos nostra premunt commissa, suosque relinquens
Damnavit Deus, et victor ruet omnia Turca,
Me nemo indecorem victori tendere inermes
Aspiciat palmas, sacrataque solvere jura,
Et Numen violare nova sub relligione.
Sit mihi dulce aras dextra, legesque tuendo
Oppetere: et calidus mihi linea texta per artus
Inficiat cruor, haec capitis sit purpura nostri.
Hoc sacer incedam sacro conspectus in ostro,
Purpureosque petam tua per vestigia honores.

DIVO LUARENTIO MARTYRI.

Huc ades, clarum jubar inter omnes
Caelites partam nece qui coronam
Induunt, pictasque suo colorant
Sanguine palmas.
Huc ades; dum te canimus frequenti
Æde, Laurenti, tua dum quotannis
Dicimus laeti redeunte certa
Luce trophaea.
Seu Tagus te nunc, patriaeque fines
Detinet dulcis, sacra seu Quiritum,
Quae tuos olim miserata vidit
Terra labores,
Nos quoque alternos adeas vocatus
Rite sollemni prece: ne vocantem
Temne non queisvis minus addicatam hanc
Urbibus oram:
Post Deum quae te venerans secundum,
Spes suas in te locat advocato,
Et tuo haec regi superûm dicavit
Nomine templa.
Tu potes nostris mala molientem
Multa peccatis prece flectere ipsum
Maximum caeli, superûmque regem
Numine laeso:
Asperas pro quo puer horruisti
Nec minas regis nimis efferati
Prodigus vitae, nec acerba spretis
Funera flammis.

Tu levas omni, fera jussa contra,
Pauperum cœtus ope destitutos,
Queis sacrum templi bonus erogasti
Divitis aurum.
Tu, rosas inter velut in viretis,
Ustus in prunis mediis triumphas:
Despicis flammas meliore tostus
Intus ab igni.
Nunc pii fructu frueris laboris,
Caelitum gaudens vagus in rosetis.
Hic tuis spirant Zephyri perennem
Ignibus auram.
Civium hinc dexter varios tuorum
Aspicis casus, et in omne tutos
Protegis tempus tibi nil negante
Numine fretus.
Hujus in primis tibi cura tractus
Adsit, et nostros tueare fines.
Sint fames, pestisque procul, quiescant
Aspera bella.
Sint nurus castae, valeat juventus
Optimas artes studio aemulata,
Et senum cœtus potiora callens
Consulat urbi.
Utque nil obsit, face quos libido
Suggerit menti, excutiamus ignes:
Et tuas nostris animis salubres
Injice flammas.
Ut Deo regi superûm canamus,
Gratias, a quo bona cuncta, qui ter
Optimus, ter maximus omne ubique
Regnat in aevum.

DIVO LAURENTIO MARTYRI.

Quae Vida cecinit, edidit que carmina
Commissa chartis, laudibus Christi optimi
Et maximi indulgens, caduca fore ratus,
Sibique diffisus, tua has in aede tibias
Syringa multisonaram, et omnifariam
Factam organis e musicis, versuum loco,
Erexit, et commendat has quam maxime,
Beate Laurenti, tibi, qui praesides
Albae advocatus plurimum Ligustidi.
En ut coruscae, ut templum ubique illuminent.
Argenteas dicas, vel argento pares.
Discriminatae auro ut nitent interlito!
Expressam ubi hae de follibus tumentibus
Auram hauriunt, praedulcibus sonant modis;
Neque simul omnes, sed vocatae scilicet,
Jussaeque solum, caeterae interim silent.
Hic musicorum omne audias prorsum genus,
Seu tibias veras velis, seu barbiton,
Seu fistulam, seu tympanum; seu cornua,
Tubamve bellicam, lyram quoque, et lituum;
Quae cuncta syrinx, aliaque refert plurima
Modo hoc, modo illud musici ad libidinem.
His Vida saltem concinet Christum modis,
Chartae, et caduca si peribunt carmina.

DIVO DALMATIO MARTYRI.

Nec te nos tacitum, indictumve relinquere fas est,
Nec sinere ire tuos sine carmine, Dalmati, honores,
Quos tibi rite die memores redeunte novamus.
Huc ades, o quondam clarum jubar addite caelo,
Post tantas vitae aerumnas, post mille labores,
Et quos insigni es perpessus morte dolores
Pro Christi decore, et verae pietatis amore.
Huc ades, et festas quas laeti ereximus aras,
Inter et Eridani ripas, et fluminis Ollii
Dexter adi, populique tua prece vota secunda;
Seu Rhodani te gens halantibus invocat aris
Accola, quam quondam in tenebris, et nocte jacentem
Erexti, verumque dedisti cernere lumen,
Omnem luce nova, radiisque recentibus oram
Perfundens, dictisque hominum fera pectora lustrans:
Seu Ligurum extremis tenet inclyta finibus Alba.
Quandoquidem haud procul inde ferunt te lucis inisse
Limina, et in Tanari ripa vagisse sonantis.
Mox caram implesti meritis ingentibus urbem,
Celsa docens rectas ad sidera tollere mentes.
Nec potius te Ticini liquidissimus amnis
Detineat, sedesve juvet cognominis urbis,
Quam pater imperiis sacris placidissimus olim
Rexisti gentis custos, templique sacerdos.
Illic, credo equidem, fumant majoribus aris

Templa tibi, quae quondam atavi eduxere sub astra
Indigenae tua mirati immortalia facta.
Illi jure quidem haec memores, visuque coacti:
Nos vero, quos longe alia regione remotos
Vix tantorum operum tenuis famae attigit aura.
Ad nomen tibi praecipuos largimur honores.
Sponte autem, non dives opum, non aeris abundans
Stat pagus, sed enim pietate in teque, fideque
Nulla faselifero certaverit ora Paderno.
Nulla tuas tendat melius gens dicere laudes.
Nam simul ac laetum in cœtum convenimus omnes,
Femina, virque choros agimus, tuaque inclyta facta
Æquamus caelo, responsant densa salicta
Undique, et aerea recinit de turre Cremona
Armipotens, gaudetque procul pietate suorum.
Primus, ego ante aras vates, vicique saeerdos
Carmina mille cano, totidem plebs consona reddit.
Primum, ipsam ut meritis praesens devinxeris Albam,
Expulerisque adytis mentitos numina divos
Indigetes, verumque Deum detexeris urbi
Implentem maria, ac terras, caelumque profundum,
Concinimus, tum ut tota tuis ultroque, citroque
Gallia praebuerit faciles hortatibus aures,
Admirata, hominem supra, te plurima ubique
Posse Deo plenum, vanasque reliquerit aras,
Et simulacra, deûm falsos reddentia vultus:
Sparseris ut veri divinos Numinis haustus
Per populos in corda, animosque in nube jacentes
Obscura illustrans, monitis erexeris aureis
Ad sanctum jubar, immensique ad luminis ignes:
Omnia per terras quae late fama canebat.
Hoc te Ticini gens accola nomine tanto

Profecit divûmque adytis, morumque magistrum
Haud urbi indecorem summo insignivit honore:
Multa ubi mira olim superûm regnator ab alto,
Te poscente, hominum solitas superantia vires
Edidit, obstupuit regio ad miracula rerum.
Tu variis ope divina de casibus aegros
Mortales nulla eripuisti praeditus arte.
Tu vocem surdis, tu lucem lumine cassis
Reddis, et in media positos jam morte, relictosque
Erigis, elatos tu priscae ad munera vitae
Restituis, animasque in frigida membra reponis.
Tu ductori Italo, quum te miser imploratum
Finibus aequoreae venisset ab usque Ravennae,
Incolumem ac validum praedixti vivere natum,
Quem modo discedens aegrum, mortique propinquae
Luctantem, et superis prope functum liquerat auris.
Addimus innumeros, quos nocte dieque labores
Pro superûm decore, et vera pietate tulisti:
Quot casus, quot per mortes, per quanta pericla
Iveris, aut diros quoties evaseris enses.
Ipse aderat pater omnipotens, teque ocius usque,
Ceu fulvarum avium subvectum insignibus alis,
Omnibus eripiens servabat casibus ultro.
Hujus ope, instantem fugeres quum protinus hostem,
Ticinum, pleno tibi qui se objecerat alveo,
Tranasti suspensus, iterque impune tulisti
Aera per, fluctusque supra, sine ponte, sine ullis
Navigiis, rapidae correptus turbine nubis,
Ocior aut Euri pennis, aut fulminis igni:
Nec te oculis potuere sequi trans flumina, donec
Conspexere amnis ripa ulteriore canentem

Caelicolûm tanto grates pro munere regi.
Talia frustati viderunt multa, nec umquam
Gens infesta tuum potuit contingere corpus,
Donec purpurea emeritum insignire corona
Omnipotens statuit pater, e tenebrisque vocare
Jucundam ad lucem semper florentis olympi.
Tum demum ipsius Ticini in litore captum
Sponte ferunt gladio colla objecisse secanda,
Et nil mutato laetum isse ad funera vultu.
Nec commune tamen fuit, aut sine Numine letum.
Nam caput exsectum penitus cervice cadendo
Blandum nomen adhuc servantis cuncta sonabat;
Et longo erectus tenuit se tempore truncus,
Vivus adhuc veluti vigor, et vis pristina adesset.
Quo monstro attoniti crudeli caede madentes
Agnovere Deum; veniamque immanibus ausis
Orantes, verum tenebris hausere fugatis.
Omnia quae in numerum memores altaria circum
Dicimus, hic nullus qui non mihi succinat ordo est,
Nulla tuis quae non titulis indulgeat aetas.
Nempe tibi primos pueri, mixtaeque puellae
Semper vere legunt flores, et cerea cantu
Dona ferunt, variisque onerant altaria frugum
Primitiis de more viri, matresque suorum
Ipsae etiam tibi dant operum testantia fructum
Munera, bombycum folles, liniqne maniplos
Enodis, albumque oculo nigrante faselum.
Tu populi praesens vota audis rite vocatus,
Avertisque tuis precibus mala plurima genti,
Concilians nobis aversum crimine nostro
Caelestum regem, et quodcumque piacula pubis
Infecere, tuo tu diluis ipse favore:

Et tua, qua multum polles, nos gratia servat.
Nunc vero si nostrae umquam fuit ulla salutis
Cura tibi, aut nostri si te movere labores,
Nunc, o, nunc, pater, auxilio, nunc munere nobis
Est, opus, alme, tuo: tantis occurre periclis,
Quae nostris, nisi pulsa vetes, cervicibus instant.
Inter se reges adversi bella lacessunt:
Militis ipsi inopes nos semper praetereuntis
Praeda sumus, nostros manus est externa labores.
Aspice nos, et tanta tuis dispendia pelle.
Vitam idopem nostro liceat tolerare labore,
Solarique famem, parvosqne educere natos.
Si quid praeterea in nostris fraudisve, dolive est,
Corrige tu, et meliorem animum prece suffice genti.
Nos furto nihil inter nos carpamus avari
Dives quisque suo, pateant noctesque, diesque
Praedia nostra, domus nullo custode relictae
Nullos nocturno metuant neque tempore fures.
Ipsi jam culmis sint tuti arentibus agri,
Prataque, silvaeque, et pictis vineta racemis,
Surripiant nec justa avidi plus parte coloni.
Assuescantque satis dominorum inhibere juvencos,
Sponte sua pactos nec agro subducere sulcos.

DIVO CASSIANO MARTYRI.

Commendo tibi, Cassiane, nostros
Hic quoscumque vides virere agellos.
Non frustra hoc pia struxerit vetustas
Dictum nomine de tuo sacellum:

Quo matres pueros gravedinosos
Albenses querulis ferunt grabatis;
Et plerique tua levantur aura,
Morbus quos diuturnior peredit.
Idcirco id vetus, erutumque bellis
Nuper Vida tibi tuus refectum
Forma reddidit elegantiore.
Hinc nos aspice: plurimumque nostros
Commendo tibi, Cassiane, agellos.

DIVO CHRISTOPHORO MARTYRI.

Christophore, infixum quod eum usque in corde gerebas,
Pictores Christum dant tibi ferre humeris.
Quem gestans quoniam multa es perpessus amara,
Te pedibus faciunt ire per alta mari.
Id quia non poteras nisi vasti corporis usu,
Dant membra, immanis quanta gigantis erant;
Ut te non capiant, quamvis ingentia, templa:
Cogeris et rigidas sub Jove ferre hiemes.
Omnia quod victor superasti dura, virentem
Dant manibus palmam, qua regis altus iter.
Quod potis, ars tibi dat, nequeat quum fingere vera.
Accipe cuncta bono tu bonus ista animo.

DIVO SILVESTRO

PONT. MAX.

Urbis sacerdos maxime Romulæ,
Silvester, olim quum fugeres opes
Caussam malorum, victitabas
Urbe procul latitans superba,
Soractis antro sive sub horrido,
Seu Tusculanæ rupis in angulo,
Ubi tuo hoc exstat dicatum
Nomine nunc etiam sacellum.
Ubi morari me quoque nunc juvat,
Regis canentem cælituum aspera
Majore plectro personanda
Funera, carminibus Latinis.
Hic tu beata pauperie potens,
Parvoque lætus cælitibus parem
Vitam actitabas, non tibi aurum, aut
Purpura, non triplices coronæ
Gemmis nitentes multicoloribus,
Tanti ut decebat Pontificis caput,
Praestans sed alta mente, regum
Altior omnium eras coronis.
Opes perosum te tamen occupant
Opes, et usque iis juncta potentia.
Repente dives fis, potensque
Urbis ad imperium vocatus.

Caeli secutus prodigia optimus
Caesar relicta sede Quiritium
Tellure decessit Latina
Sedem aliis positurus oris :
Urbem potentem Romulidum tibi,
Lateque regnandum Latium ferox
Concessit ultro, posterisque
Perpetua serie insecutis.
Non tantum ut esset relligio suis
Vallata muris, tutaque viribus;
Vique abstinerent, atque cæde
Hac ratioue truces tyranni :
Sed Rex id egit maximus ætheris
Periclitatus, dives an is fores
Qui pauper olim, nec tibi æquus
Divitiis animus labaret ;
Utque eniteret conspicuo tua
Virtus theatro maxima, posteri
Quam deinde possent æmulari
Haud tibi degeneres futuri.
Non horruisti munera Cæsaris ;
Non hæret ipsis divitiis malum,
Nobis sed ipsis, dantur æque
Nempe bonisque, malisque habendæ.
Tu sicut ipsa pauperie prius
Dives fuisti, divitiis item
Pauper fuisti mox adeptis,
Plurima egentibus erogando.
Non cruda duri robora militis,
Decebat ut tantum imperii caput,
Non arma formidanda terra,
Non tibi erant metuenda ponto.

Non proferendi cura erat imperi,
Urbesve captas adjicere urbibus.
Te sceptra regum nil movebant,
Nil periturum animo exstruebas.
Mens fixa caelo sed penitus tua
Regnabat alto exercita in aethere.
Ibi locabas regna, et urbes,
Quosque ageres alacer triumphos.
Ibi beatus nunc ideo viges,
Curas inanes, et studia irrita
Mortalium spectas ab alto,
Continuos miserans labores.
Tuis adesto, ne officiant opes,
Quas per te adepti sunt humiles, face
Tuamque mentem illis precare,
Sintque tuis studiis potentes.
Mens prisca nostris, et pietas tamen
Resurgat ante in regibus: ii sacra,
Olim ut solebant, absque fraude
Mente pii tueantur ipsi.

DIVO AURELIO AUGUSTINO

HIPPONIS EPISCOPO

Ut te, dive potens Libyæ, nunc pectore toto
Accipio, patiorque libens! me lumine quando

Lustrasti vates olim, divûmque sacerdos,
Nunc ipsos inter divos stellantis olympi
Templa tenens, audi, atque tuas ne despice laudes,
Dum nos mortali facta immortalia voce
Libamus, sacrosque aris adolemus honores.
Huc, omni chorus, huc pariter, juvenesque, senesque,
Ferte pedem, lætoque faventes agmine adeste.
Hæc est illa dies, penitus caligine mersis
Quæ claram rebus lucem attulit, atque nigrantem
Eloquio noctem insigni, tenebrasque resolvit,
Nam cui non notum, quanta perculsa jacerent
Olim corda patrum formidine, queis pia cordi
Relligio? quem non Tyriae telluris alumnus
Terruerat linguae confisus fallere doctae,
Cui non audacis, cui non audita furentis
In superos, superûmque ipsum convicia regem?
Non tulit omnipotens genitor miseratus ab alto,
Et juveni immisit mentem se pectore toto
Diffundens, subito est oculis densissima nubes
Discussa, et ratio manifesta in luce refulsit.
Quos ah tum gemitus, quae tum suspiria ab imo
Pectore jam culpam fassus dedit! haud mora, victus
Exuit hostilesque animos; mentemque benignam
Accipit in veros divos; divûmque parentem
Jam melior, jam noster, amans quos oderat ante
Protinus illa animi vis vivida, et aurea lingua,
Quae modo caelicolas toties exercita contra est,
Invigilat veterum pro relligione parentum.
Ille quidem in mediis hominum conventibus ore
Incipit effari, immortalis gaudia vitae
Ostendens, altique acie penetralia caeli

Mentis adit, sed quae nunc prima exordia sumam?
Nam modo nascentis canit incunabula mundi,
Quis rerum sator, immensum per inane quis auctor
Terrarum validis vinclis libraverit orbem.
Nunc docet obliquos Solis, Lunaeque meatus,
Astrorumque vices. pascentiaque aethera dium
Sidera inexhaustis flammis, laticesque coactos
Astra super, quae dehinc liquidi ignis semina, quae vis
Torqueat immensi irrequieta volumina mundi.
Addit caelicolûm sedesque, domosque quietas,
Agminaque alituum superûm ter terna recenset.
Quin etiam ulterius solertis lumina mentis
Sustollit, figitque oculos in luce suprema.
Qua ratione animae nascentibus insinuentur,
Quaeve animis natura, quis et vigor, omnia dictis
Illustrans, tum nescio qua dulcedine mentem
Captus, vitam aliam post sæcula sera futuram,
Atque alios populos, nova regna, nova arva, novum æquor,
Æraque, stellasque alias, renovandaque Lunae
Lumina, nec motu volvendos ætheris orbes
Perpetuo canit, at tempus jam jam affore, quum Sol
Aureus, atque suos dediscent sidera cursus.
Tum canit, ut multum miserans incommoda nostra
Vera Dei soboles caelo divinitus olim
Demissus Deus intemeratae virginis alvum
Implerit clausus, mox ut mortalis in auras
Prodierit puer, utque patres eduxerit antris
Morte obita infernis, magna et vi straverit hostem
Regnatorem Erebi, spoliisque animosus opimis
Victor ovans rursum astra petiverit, addit et olim

Affore quum terras iterum idem viset ab aula
Siderea, ut vitas hominumque, et crimina discat
Quaesitor, damnetque Erebo (miserabile!) sontes,
Atque pios caeli vocet alta ad sidera manes.
Nempe iterum vita functis, ac lumine cassis
Pristina deberi sua corpora cuique ferebat.
Atque ideo contemnere opes, et gaudia vitæ
Mortalis lapsu subito peritura monebat,
Justitiamque, animisque Deum, et virtutis amorem
Infundens, veris purgabat pectora dictis.
Continuo in melius mores formavit, et artes
Humanas, legesque dedit quas mille sequuntur
Nunc etiam gentes, observabuntque minores,
Dum circum astriferi volvetur machina mundi.
Quid mirum, illius si, Sol quacumque recurrens
Aspicit extremum Oceanum, cita didita porro
Exiit immensum terrarum fama per orbem?
Quis nescit, quantos etiam mox ille labores
Pertulerit, sacra pro re, pro regis amore
Cælicolûm objiciens certis se se usque periclis?
Ut formidatos toties superaverit hostes
Fandi ope? ut aversumque Deum mortalibus ægris
Assidua supplex prece conciliaverit? utque
Excidium patriæ belli flagrantibus armis
Inconcusso animo tulerit; plebemque, patresque
Solatus? neque enim quisquam certaverit umquam
Laudibus, Augustine, tuis, tu maximus ille es,
Nobis labentem qui verbis restituis rem.
Templa tibi, tibi relligio non perdita debet.
Te numquam ullius fando violentia vicit.
Te nulla incautum veri sub imagine fugit
Pellacis hostis fallacia, solvere nodos

Tu bonus, atque dolos verborum aperire latentes.
Se tibi se ratio ostendit, tibi saepe futura
Nosse datum, et vera populis prædicere voce.
Tu mulcere potens hominum fera pectora, dictis,
Exacuens, animosque rudes formare colendo.
Nunc merito caelum, mortali corpore functus,
Incolis, æthereæque plagæ juga læta, tibi omnis
Astrorum chorus assurgit, tibi lucidus æthra
Siderea applaudit polus, altum nubila longe
Te nigra, te fugiunt nimbique, Austrique madentes,
Terroresque, metusque: et inexorabile letum
Sub pedibus jacet, aereis tibi carmina campis,
Perpetuasque canunt laudes vatum chorus omnis
Cælestum vatum chorus omnis, amœna per arva
Qui te incedentem medium comitantur ovantes,
Sublimemque humeris attollunt; atque beatos
Per caeli populos alacres arcana canentem
Magna ferunt, sistuntque supremi ante ora parentis.
Salve, inter summos lumen venerabile divos,
Magne pater, facilis precibus nunc annue nostris,
Dum tibi sollemnem de more novamus honorem,
Et cœtum celebramus, adi haec tibi sacra sêcundo
Templa pede, et proprias tibi quas ereximus aras,
Seu Libyam patriæ captus telluris amore
Nunc colis, atque Hippona tuam, seu propter amœni
Ticini ripas, Insubrum respicis urbes,
Ossa ubi marmoreo tua sunt tumulata sepulcro.
Da deinde auxilium, pater, en nunc aspice, quantis
Degitur hoc ævi in tenebris, vitæque periclis:
Ut curæ nostra assiduæ præcordia carpant,
Utque auri malesuada fames, et dirus habendi

Ducat amor captos, veræ et rationis egentes.
Eripe nos his, sancte; malis, sit nescia vita
Culpaeque, fraudisque, et prorsus criminis expers.
Suffice dehinc animis visum, da tollere mentes
Ad caeleste jubar, fontemque ad lucis, ut artus
Exuerimus ubi moribundos, Tartara sontes
Impia non subeamus, et illætabile regnum.
Hoc precibus, pater, hoc prohibe, per si qua parentis
Longævae est pietas, quae te terraque, marique
Sola anus ausa sequi per mille pericula quondam
Finibus excessit Libycis, patriaque relicta
Litoris Ausonii ignotas penetravit ad oras;
Nostraque nunc etiam tellus complectitur ossa
Illius, et proprias divae sacravimus aras.

JO. MATTJÆO GIBERTO

VERONÆ EPISCOPO.

NON IN ΑΠΟΘΕΩΣΙΝ RELATO.

Qui poterat fluxis unus succurrere rebus,
Atque hominum lapsos revocare in pristina mores,
Caelestum aequiparans mortali corpore vitam,

Occidit ante diem, et spes nostras morte fefellit.
Scilicet omnipotens genitor mortalia nondum
Respicit, humanis sed adhuc irascitur ausis.
Spes mihi pacis erat, res citra posse ruinam
In melius verti, dum se et sua quisque retractat
Hoc duce, et egregias priscorum accingimur artes.
Hujus enim simul atque Athesim lux propter amoenum
Diffulsit, squalens ad tantum protinus omnis
Obductos oculos passim jubar extulit orbis.
Fortunatae Athesis ripae, collesque beati!
Tam prope, tam clarum quibus unis cernere lumen
Contigit, et primos tam sancti sideris ortus.
Tuque adeo, Verona, poli acceptissima regi,
Qui talem Siculis partum usque accivit ab oris,
Sacrorum ut tibi praeficeret, morumque magistrum
Esse daret, nec se penitus mortalibus aegris
Subducens pietas, terrenas linqueret oras:
Sed dictis ille, et rebus, rectique, piique
Cordibus in nostris priscum renovaret amorem.
Illum ideo a teneris regum in penetralibus altis
Educi voluit, summisque assuescere rebus.
Mollis adhuc tenero quum vix pubesceret aevo,
Jam tum Romulei accitu patris, atque senatus
Illum Roma orbi mirata est jura ferentem,
Miratique duces pacis praescripta notantem.
Hinc acris vis illa animi decora alta superbi,
Semper celsa petens, et nil mortale agitans mens,
Prodiga mens vitae, nec hăbendi obnoxia amori.
Nullae non animis curae caelestibus aequae
Illum habuere, procul fuit omnis vana cupido,
Et quae multae hominum exercent praecordia pestes.

Unus amor recti, sanctique arrecta cupido
Una erat, et totum capiebat pectore caelum.
Ille viam ingrediens, longe nos ante volabat,
Attollensque facem dextra vibrante coruscam
In tenebris nostras lustrabat lampade mentes,
Et recti, justique vias dabat esse patentes:
Illius impressis ponens vestigia signis
Qui Deus humanos, morti obvius, induit artus.
Utque Dei ille animo observabat facta sequaci
Æmulus, humanis quantum fas viribus ulli,
Sic nobis, quibus est is honos, parque infula cingit,
(Atque utinam quoque par virtus, visque æmula mentis)
Illius ad speculum nostros componere sensus
Cura erat, et vitas hominum formare colendo.
Ille quidem metuens, ne se se gloria inanes
Tolleret in ventos, semper benefacta tegebat,
Dissimulansque premebat humi se sponte jacentem.
Attamen usque suo tralucens igne micabat
Proditus: et quo se premeret magis, hoc magis altum
Ore sonans cunctas tollebat fama per urbes.
Multi illum populi, multaeque per oppida gentes
Optavere ducem, sibique ascivere magistrum.
Mortalesque adeo quam densa in nocte jacerent
Oppressi, admonitos, vitæ tædere prioris
Cœptum erat, hic illic flentes admissa per urbes
Longe alio versi incipiebant vivere sensu.
Jam sacris cedebat ubique coercita frenis
Fraudumque scelerumque licentia: jam nova rebus
Mutatis facies mortalibus apparere.
Jamque sacerdotes casti, jam pectora virtus

Nunc meliora hominum, recti modo inhospita, habebat.
Jam templis antiquus honos, jam debitus aris
Cultus erat, cunctique suos desuescere mores
Sponte sua, priscumque ætas meditarier aurum
Decolor, et versis hoc Sole nitescere rebus:
Omnia lætari, spes heu sed pascere inanes.
Cuncta Euri volucres sparserunt vota per auras.
Namque ecce in medio quum vere tepentibus auris
Jam viret omnis ager, quum mille coloribus arva
Picta nitent, tenerasque omnis se se induit arbos
In frondes, tolluntque caput sata, et omnia rident,
Tum tacitis spes agricolis accenditur ingens,
Et cupidas penitus subeunt nova gaudia mentes
Ah nimium ignaris, sibi cælo quanta paretur
Tempestas, namque ecce ruens venit horrida grando,
Spemque anni una dies aufert, tot acerba labores.
Hæc, Verona, tuum populata est horrida agellum
Tempestas, qui cultos erat, qui floribus omnem
Afflabat late circum bene ulentibus oram.
Giberto moriente perit labor irritus omnis;
Præside quo tollens caput aurea sidera adibas,
Ut priscos jam non malles Zenonas apisci.
Occidis o nostri decus, et lux unica saecli,
Occidis, et rursum nos alta in nocte relinquis.
Te moriente, simul toto detractus olympo
Sol penitus, rebusque videtur lumen ademptum.
In pejus jam cernere erit ruere omnia rursum,
Et bene cœpta iterum retro prolapsa referri.
Ut pro te cunctantem animam prior ipse dedissem,
Tercentumque alii, quorum minus utilis ætas,
Et virtus! longo tu vita dignior ævo.

Ipse mihi in cunis videor ceu mollibus infans
Desertus, media quem somnus nocte reliquit:
Quum sibi nutricio sentit solatia blanda
Deesse, locum querulis omnem vagitibus implet.
Cujus ego admonitu posthac componere vitam,
Cujus ego impressis niti vestigia signis,
Quo duce tendere iter potero per devia cœptum?
Circum errant umbræ, tenebrisque involvor obortis.
Jamque magisterii, quodcumque est, pœnitet hujus.
Qui potero dux esse aliis errantibus, ipse
Obsitus, et nigræ noctis caligine pressus?
Tu mihi lumen eras, tu fax, tu prævius ignis.
Te sine nil dubiis mihi mens confidere rebus.
Omnis nostra perit penitus fiducia tecum.
Tu cælestum agitans mortali corpore vitam,
Oblitusque hominem, et cæli cava nubila tranans,
Ardua terrarum nos linquere mente jubebas;
Ostendensque, breves quam sit mortalis ad usus
Conditio, quam nos fluxos natura crearit,
Suadebas contra vulgi communia vota
Mortales contemnere opes, contemnere honores.
Etsi dives opum flueret tibi copia semper,
Dives opum, tibi parcus eras, sed largus egenis.
Hinc etiam, quae tantum alios quæsita fatigat,
Sæpe oblata, alta spreta est tibi purpura mente.
Longe alios flagrans inhiabas corde rubores.
Si tibi fors umquam, si tempora forte dedissent
Pro templis, arisque tuum effudisse cruorem,
Atque ita purpurea caput insignire corona,
Nullum ideo horrebas discrimen sponte subire
Jam duris animum assuetus, quaecumque ferendo.

Et siquando (etenim virtus obnoxia semper
Ictibus, infestique pios odere profani)
Horrida tempestas te contra forte coorta est,
Inconcusso animo te fluctibus opponebas
Omnibus, et fractas temnebas arduus undas.
Nec tamen auctores noxæ, quum perdere posses
Ipse tuis opibus, sævibas ultus in ipsos:
Sed, veluti meritos bene, amica mente fovebas,
Et caros inter nullo discrimine habebas;
Tantum illis meliorem animum, mentemque precatus.
Quæ nos erudiens propriora exempla docebas
Ultro ignominiam ferre et convicia inultos
Æquo animo, et mala sponte pati; mentemque benignam
Concipere in meritos male, nec sua præmia cuique
Reddere pro meritis, sed amando uno ordine habere
Æque omnes, studia illius præclara secutos
Qui moriens nostro pro crimine versus ad astra
Orabat veniam latum intentantibus ipsis.
Atque ideo tibi vita fuit discrimen ubique,
Et labor, humanis dum te pro viribus effers,
Terrenisque animo, quantum potes, eximis oris,
Assiduum ducens contempto fœdere bellum
Cum scelerum invictis auctoribus, undique duris
Hostibus objectus, quos in te armabat Erinnys
Addita: et infernis tibi erat certamen ab oris,
Corporeisque animo obluctatus pestibus acri,
Gaudebas varios numquam tibi deesse labores;
Et tibi ludus erant certamina, cuncta ferendo
Nunc tibi parta quies, tibi pax secura laborum.
Et quamvis nos imbelles, orbique relicti

Tristemur, quamvis fusis Verona capillis
Sæviat, et mœstis ululatibus impleat auras,
Tu tamen o pelagi tantis defuncte periclis,
Tot maria emensus, tot tempestatibus actus,
Optato frueris portu, et tuta arce receptus
Despicis errantum casus, miseratus ab alto,
Et nostros ope, sancte, levas propriore labores.
Quandoquidem superûm domus illa impervia vivis
Nunc tibi aperta patet, patet alti janua cæli.
Lucis inaccessæ diffuso lumine fulges
Aureus, et quo cuncta beantur Sole reluces:
Quasque preces longe fundebas nuper ad auras,
Nunc patris ad solium omnipotentis faris ad aures.
Et quamvis cæli nondum dignentur honore
Mortales noctis densa caligine pressi,
Tu tamen æternum titulis florentibus aevum
Immixtus superis agis altis aetheris oris.
Tot divos terra genitos veneramur ad aras
Projecti, quorum tantum benefacta minores
Credimus, et tenuem vix famae accepimus auram:
Verum oculis tua nos his hausimus aurea facta,
Irreprensa, sacro divûm dignissima honore.
Scilicet adveniet, nec sera morabitur aetas,
Quum te mortales vulgo per templa, per aras
Ore sonent, humilesque vocent in vota, tuique
Nominis objectu supremi Numinis iras
Placabunt, statuentque tuo de nomine templa.
Spero equidem pater omnipotens tua nomina ab alto
Audiet ad tumulum orantes, tu vota secundans,
Quae non humanis opibus, non artibus ullis
Confieri possunt, cunctis mirantibus edes,
Et tabulas templo testantes omnia figent.

Jamque hujus mihi nescio quid rumoris ad aures
Repit, et hanc in spem vicinas erigit urbes:
Illum carminibus me in saecula mille juvabit
Æternis aperire diem, sacrisque dicare
Annua quae seri celebrent toto orbe nepotes.
Interea mihi sanctus eris, mihi sideris instar
Ætherei, unde meae veniat lux plurima nocti.
Jamque adeo magnis magnum decus addite divis,
Jam votis hominum assuescens, Giberte, vocari
In melius flecti cœptis ne defice rebus.
Et quamquam nos arma premant, hostisque superbus
Victor ovans sævo nostros terat undique bello,
Et pulchræ Italiæ immineat, sacrisque Quiritum
Mœnibus, atque orbis raptis aspiret habenis,
Haud tamen ipse velim super his te multa moveri
Nunc primum, primasque preces consumse precando.
Sunt alii quibus haec curae, toto æthere divi.
Ipsa Dei genitrix, cæli regina, periclo
Huic aderit, natique pedes complexa tonantis
Nos tutos dabit, et si præstet, ad otia reddet.
Nec sinet everti sua tot delubra, tot aras.
Te vero quæ cura fuit, dum vita manebat,
In terris, eadem cæli super astra sequatur.
Aspice nos propius, quæque intus bella fatigant
Convulsos animos, propiora averte pericla.
Scis, quid opus, nostris quid tantum mentibus obstet,
Scis, pater, et coram flens mecum es sæpe locutus.
Luce nova adveniens illustres pectora nostra;
Ut nostri ah nimium, et nostrorum semper amorem
Exuti, ac vitae curas mortalis inanes

Obliti, vacuas tollamus ad æthera mentes,
Atque ibi regnemus securi, ibi nostra locemus
Sceptra, hominum varios numquam metuentia casus:
Quove graves pater omnipotens attemperet iras,
Nec novet excidiis res versas funditus omnes,
Ipsi nos versis renovemus mentibus ultro.
Mutemus mores, veterumque insignia nobis
Aptemus studia; et nostros antiqua labores
Respiciens pietas subeat nova corda, noventur
Sæcula, converso redeat gens aurea mundo.

DIVO HOMOBONO CREMONENSI.

Beate pauperum pater,
Decus Cremonæ, Homobone,
Juva tuos cives tuis
Cantu vacantes laudibus.
Nil post Deum, Deique post
Magnam parentem virginem
Noster chorus te sanctius
Colit sacra tibi die.
Sensere nostri sæpius
Tuam patres præsentiam,
Dum supplicum victus prece
Nostris ades periculis.

Tu sæpe nobis percitum
Ira tonantem mitigas :
Nec in merentes nos sinis
Sævire pœnis debitis.
Non templa frustra ponimus;
Arasve dictas de tuo
Vetusta rite nomine
Dicavit olim civitas.
Hæc consecuti nobiles
Tui lobores præmia ,
Dum more divûm degeres
Vitam caducò corpore.
Tu mente cælum cogitans ,
Deum gerebas pectore ,
Quem deperibas unice
Rerum tuarum nil memor.
Tu largus indigentibus
Eras , profundens omnibus
Parvum tuo quod prædium
Vix suppetebat victui.
Quod erogebas , largius
Supplebat illico Deus :
Et tosta liba crescere
Sunt sponte visa in arcula.
Quid? obvio quum pauperum
Non abnuisti cœtui
Quod afferebas vineæ
Fossoribus pactum merum ;
Cados inanes prodigus
Lympha replesti fluminis ,
Quæ visa mox bibentibus
Merum colonis nobile.

Per se tibi templi fores
Ultro patebant vi sua,
Dum nocte concinentium
Choros adires flaminum.
Adscriptus inde cælitum
Choris beatis, indicas
Apud Deum qua polleas
Rerum satorem gratia.
Funus venitur ad tuum,
Cæci vident, claudi meant.
Muti loquuntur, audiunt
Surdi, levantur languidi.
Quin et sepulcrum sub tuum
Ducunt furore percitos:
Nunc usque cedit protinus
Vis inferæ potentiae.
Regi tamen sit gloria
Horum datori munerum,
Qui trinus unus omnia
Regnat Deus per sæcula.

DIVO THOMÆ AQUINATI.

Læta dies nobis rediit volventibus astris,
Qua Volsci Thomas decus, et lux unica Aquini
Digressus terris, cæli aurea templa petivit.
Ferte rosas, date thura, pio date carmina vati.

Ille Deo ante diem plenus, puerilibus annis
Mortales contempsit opes, contempsit honores.
Quicquid opis potuit miseris partitus egenis,
Quos exercebant morbique, algorque, famesque.
Nobilium longe fugit tecta ampla parentum,
Fortunamque domus, inopem traducere vitam
Maluit, atque humiles cœtu cum paupere sedes
Antetulit habitare, rudi male tectus amictu.
Fortunate puer! non haec sine Numine venit
Mens tibi, sed teneris jam tum Deus affuit annis,
Fortunas fragiles, perituraque gaudia vulgi
Despiciens, sequeris longe meliora, supernisque
Aspiras opibus divûm, regnisque beatis,
Nulla tibi quae vis umquam, nulla auferat ætas.
Si non regifico hîc tibi dives regia cultu
Luxuriat; si non ostro fulgens comitatus,
At secura quies, et raris nota voluptas,
At tibi tranquillam permulcent otia mentem
Otia laeta, quibus mortales pectore curas
Exutus, vacuo, egregias amplecteris artes,
Atque choris prope par degis caelestibus aevum,
Regum sceptra animo superans, ipsaque beatus
Pauperie, duris dum pares legibus ultro.
Fortunate animi! egregias divinitus artes
Hîc haurisque, colisque, tibi se recta loquendi
Ostendit ratio in dubiis veri omnibus index,
Ne quis fallaci tenebras offunderet astu
Verborum, et nigram lucis sub imagine noctem.
Hîc etiam penitus se se omni ex parte videndam
Ostendit natura parens tibi daedala rerum,
Et caussas penitus dedit alte accesse repostas.
Insuper et caeli numeros, mensusque, viasque,

Et superos aperis motus ratione : nec ulla est
Ars usquam , docto quam non vulgaveris ore.
Pectore nil intentatum , nil linquis inausum.
Quid recti mox per populos praecepta canentem ,
Unigenaeque Dei , veterumque oracula vatum
Pandentem referam ? mortalia pectora vero
Implesti , accendens lucis caelestis amorem.
Tu quoque divina pro re , pro relligione
Pugnando , in populis ubi plurima saepe coorta est
Seditio , aversas revocasti in pristina mentes :
Auctoresque mali multa ratione subactos
Urges voce , adigisque invitos vera fateri.
Aurea adhuc monimenta manent divina reperta ,
Thesauris sensa orando e caelestibus hausta ,
Pro quibus optabas (tibi veri tanta cupido ,
Tantus amor caeli) mortalem effundere vitam
Fortiter , atque tuo testari vera cruore ,
Et petere insignem palma e victrice coronam.
Atque ideo in terris tibi saepe affulsit ab alto
Caelicolûm pater , ac pleno se Numine fudit ;
Quo praesente datum tibi saepe micantia divûm
Templa animo peragrare , polique arcana referre.
Saepe hominum tacitas simulato in pectore curas
Detexti , saepe instantes morbosque , famemque ,
Prœliaque , cladesque , et funera praedixisti ,
Te nulla inferni potuit vis vertere monstri.
Nil animi nocuere truces sine corpore vulgus
Nubivagum , aereas quos clam volitare per auras,
Atque hominum perhibent mentes abducere recto.
Pestibus his magna invictus virtute resistis,
Et puram puro servasti corpore mentem
Integer , intactum flexit te nulla cupido ,

Nulla venus, nulli subierunt pectus amores.
Unus amor caeli supero tibi venit ab axe.
Ipse sator rerum rex omnipotentis olympi
Usque amor, usque tibi dignis fuit ignibus ardor.
Hunc unum captus sequeris, hunc saucius unum
Noctes, atque dies flagranti pectore versas.
Hoc sine dulce nihil tibi erat, nec amabile quidquam.
Quidquid agis, quidquid moliris, ad aethera versus
Usque adeo hunc supplex ante omnia consulis unum.
Ipse tibi afflatam manifesto Numine mentem
Firmabat, votisque tuis nihil abnuit umquam.
Te vario hinc illinc positi in discrimine adibant
Suppliciter, tu dexter opem, praesensque ferebas
Omnibus: atque tuo servati munere abibant.
Te quoque fama refert, prece dum vim tendis olympo,
Funere jam elatos revocasse ad munera vitae.
Haec adeo aetherei tibi erant commercia caeli
In terris, quoties socii te nocte silenti
Deprendere, tuos dum in templo affaris amores!
Ara vetus stabat: stabat venerabile saxum
Supra aram nostrae servans simulacra salutis
Pendentem caeli ferali e stipite regem.
Hîc tibi, consuleres tacitus dum Numen amicum,
Multa super Christi latitanti corpore in almis
Frugibus arcana vi, quae libamus ad aras
Pro veterum tauris, pro sanguine quadrupedantum,
Reddita vox caelo, templumque audita per omne est:
Macte animo insigni, mortali corpore, Thoma,
Septus adhuc habili hausisti mysteria mente,

Quae vix caelestes animi caelestibus oris
Securi norunt; sed quae satis ampla tuarum
Praemia erunt laudum? quae merces grata laborum?
Tu mihi solus ais magna atque uberrima merces
Tu mihi solus eris, nihil o nihil apprecor ultra.
Hac vice sermonum oblitum mortalia cuncta
Te perhibent, caelique oculis adiisse profunda.
Namque ab humo te sublatum (mirabile visu!)
Cernebant, ea dum fierent, pendere per auras,
Libratumque solo nil jam debere relicto.
Qualis avis, liquido dum captat flumine piscem,
Stat super, et levibus vix aera conciet alis.
Qualis item volucrum regina, liquentibus auris
Summa tenet, radiis oculos dum explorat acutis.
Quanta tuam hic porro mulcebant gaudia mentem!
Quantus amor! te o felicem! quanta voluptas!
Tunc tibi laetitia liquefacta in pectore corda
Crediderim, et membris penitus stillasse solutis,
Molleque praedulci flagrasse cupidine pectus.
Quas ego opes regum his, quos victo ex hoste triumphos
Contulerim? quos non mortales sanus honores
Post habeam? tantum istius me tenuis amoris
Corripiat scintilla, tuo de fomite lapsa,
Et rapido algentes mihi torreat igne medullas.
Tu, pater, haec tu nos divinae incendia flammae
Erudias bonus, has felices suggere tedas,
Ut versi in melius renovatis moribus ultro
Placemus superûm regem, quem crimine nostro
Laesimus, et justas crebri irritavimus iras.
Sancte veni: precibusque tuas, mitissime, nostris
Junge preces, nobisque tuo placabile Numen
Concilia adventu, nostrisque occurre periclis.

Respice nos duris attritos undique bellis.
Hinc, atque hinc hostes fessis crudele minantur
Exitium, jam capta Rhodos, jam Pannonia omnis
Debellata jugum subiit, quin nuper ab Afris
Infestis vis ventorum pia reppulit arma.
Pro trucibus mare pugnavit praedonibus in nos
Iratum: caelumque piam intractabile caussam
Damnavit, nostra hostiles pro classe per undas
Disjecta, evasit raro cum milite Caesar,
Ah dolor! et laceras vix legimus aequore puppes.
Tende piis redeat vigor in praecordia priscus,
Et nostris rursum assuescat victoria dextris.
Nunc o si vestro sit quisquam e sanguine ductor,
Qui decus antiquum, laudesque imitatus avorum
Obvius amplexis magno sub Caesare rebus
Succurrat, patriisque avertat sedibus hostem.
Sit vestrae tibi cura domus, sit cura tuorum,
O Avalae gentis decus, utque ex orbe tenebras
Unus tu sola quondam ratione fugasti,
Gentibus et clarum potuisti ostendere lumen,
Sic eadem quoque nunc aliquis de stirpe nepotum
Terrorum has tenebras victricibus auferat armis.
Atque adeo hunc juvenem pietate, et fortibus ausis
Insignem, modo qui generi superaverat unus,
Omnipotens pater his velit aspirare trophaeis.
Non ille ignarus decorum, non ille triumphis
Insuetus, veterum sed famam egressus avorum
Tanto operi sat erit; nec onus detrectat iniquum.
Hunc olim Italiae portus laetantis, et urbes
Excipiant redeuntem, armis felicibus ultum
Argolicas arces, Solymamque, et nobile bustum.
Vix praedam ingentem capiant, Turcasque frementes

Regia Parthenope, Prochyteque latrantibus undis
Cincta, Pythecusæque, et vestri mœnia Aquini.
Quod si perstat adhuc cæli tamen ira, malisque
Nondum finis adest, etiamque admissa luendum,
Nec male amica viro hanc permittunt tempora laudem,
Huic peperit sobolem egregiam pulcherrima conjux.
Qui pueri! quantum ostentant virtutis amorem!
Nec jam ullum occasum metuit domus alta, nec ullum
Progenies finem, spes fulsit tanta nepotum
Hæc saltem de tot natis crescentibus uni
Debita suspensis maneat victoria bellis,
Si tibi nunc intra Sirenum mœnia templa
Alfonsus dicat, et propriam pater eregit aram.
Ille suis laudem eximiam concesserit ultro,
Nec pulchris genitor natorum inviderit ausis.
Tolle tuum cælo genus, et res aspice nostras

DIVÆ MARGARITÆ VIRGINI

Nunc te, diva; canam, quando tua templa sacerdos
Ingredior, custosque tuæ novus addicor aræ.
Nympha decus cæli, quam late fama sequuta est
Per gentes sævum non expavisse draconem

Squamigerum, ingentem, et cristis capita alta ferentem.
Non te vesani valuit vis ulla tyranni
Vertere, non diræve minæ flexere, precesve,
Non ingens auri pondus, non munera opima.
Ille tuo ardebat nimium crudeliter igni,
Optabatque tuos thalamos accensus amore;
Quandoquidem Armenias par forma inventa per urbes
Nulla: tamen multæ Armenias viguere per urbes.
Mortales sed enim tu non dignata hymenæos,
Cælesti face flagrabas et regis amore
Cælicolûm, cui formam uni, mentemque sacraras,
Pro quo etiam tantos voluisti ferre labores.
Hunc unum suspirabas, hunc scilicet unum
Noctes, atque dies infixum corde gerebas.
Quin etiam vera pro relligione, pudoreque
Ultro læta dares gladio quum colla secanda,
Hunc unum exsiliens caput a cervice vocabat.
Ille igitur tibi, conditio ut mortalis adempta est,
Pro vita moribunda, et pro spretis hymenæis
Continuo dedit æthereas regnare per oras,
Felices populi degunt ubi morte carentes
Æternum, pascuntque optato lumina vultu
Numinis immensi; superûm quæ immensa voluptas.
Hic tibi celsa domus, molemque, et corporis artus
Hic habitas exuta, tibi mortalia regna
Sub pedibus: tu cælivagis immixta puellis
Æthera per, superique incedis sidera olympi.
Nempe choros quum sæpè vocat, festasque choreas
Siderei regina poli, veniuntque vocatæ
Mille nurus, cintaeque olea felice puellæ,

Secreti quo læta magis plaga lucida cæli,
Ipsa venis forma ante alias spectabilis omnes,
Nympha decus cæli, o pulcherrima Margarita.
Omnis te sequitur chorus, omnes lilia matres
Cana tibi sternunt, tibi narcissosque rubentes
Sub pedibus, capitique addunt redolentia serta.
Ipsa suas tibi partitur sanctissima curas
Æterni regis genitrix domina ætheris alti,
Qaum mortale genus cæli miseratur ab arce,
Atque iras nati meditatur flectere justas.
Nos ambæ aspicitis simul, arcetisque periclis.
Nec te compellat nequicquam nomine quisquam.
Te matres facilem partus jam mensibus actis
Implorant, mediaque vocant in morte jacentes.
Ipsa faves Lucina, tuo se munere lætæ
Incolumes testantur, adit tua protinus omnis
Hinc delubra chorus matrum, et tibi sacra quotannis
Dona ferunt, gnatasque docent connubia nondum
Expertas, primis tua templa invisere ab annis,
Et votis venerari, et sacras dicere laudes.
Salve, cælicolûm virgo decus innuptarum
Huc ades, et quamvis alibi majoribus aris
Templa tibi fumant, cæloque minantia tecta,
Nec tamen ex longo addictam tibi sperne Cremonam:
Sed quoties hanc thura tibi incendemus ad aram,
Læta veni, et facilis nostris, diva, annue votis.
Aspice ut Italiae felicem hanc divitis oram
Servitio usque premant externi: ut finibus hostes
Nunc hi, nunc illi in nostris aeterna fatigent
Bella, nec Italia possunt decedere victa.

Nos fessi rerum interea victoris iniqui
Praeda sumus, coram aspicimus populatibus arva
Nostra rapi, nostros maculari caede penates.
Pinguia jam squallent abductis arva juvencis
Undique, praecipitesque fugam petiere coloni.
Civibus o tandem lucem da cernere nostris:
Et populis redeat vetus in praecordia virtus.
Inter se positis ultro civilibus armis
Pacem agitent, unaque velint occurrere pesti
Communi, atque ferum divellere finibus hostem.

DIVÆ MARGARITÆ VIRGINI.

Margarita, tuam, senium quam everterat, aedem
   Vida tibi e patrio marmore restituit.
Pro qua si pietate ulla est ei gratia apud te
   Parta, sacerdotem respice, diva, tuum.
Non aurum, non, quos vulgus suspirat, honores,
   Non, longa in terris sit sibi vita, petit.
Verum illum sibi concilies cui sanguine fuso,
   Cui simul aeterna virginitate places.
Numen ut illius in morte experiatur amicum,
   Illius inque piis sit pius usque choris.

DIVÆ PELAGIÆ VIRGINI.

Tu quoque carminibus, Pelage, memorabere nostris,
Parva meis cui flore halat penetralibus ara,
Diva, olim Armenias inter celeberrima Nymphas,
Fax juvenum, neque enim melior fuit altera forma,
Ornatuque prior, gressum quacumque ferebas
Antiochi mediam pube stipante per urbem,
Gemmiferum caput attollens, auroque relucens,
Ore, oculisque faces jactabas: unde juventus
Pestem animis male cauta, acremque bibebat amorem.
Et tibi ludus erat cupidos suspendere amantes,
Ac torquere diu, foribus tibi pendula serta
Semper erant, querulumque iterabat janua carmen;
Nec tua erant stratis sine limina amantibus umquam,
Quae miseris durum praebebant nocte cubile.
Hae tibi erant artes, primae haec commercia vitæ.
Ast ubi verus amor caelo te cepit ab alto,
Corque tibi omnipotens divinitus attigit aura
Ad miras vatis voces, et verba loquentis,
Continuo totis tota es resoluta medullis,
Et tibi delicuit, glacies ceu, mobile pectus.
Atque ubi sublata est oculis, quae plurima nubes
Te circum caligabatque, aciemque premebat,
Ne caeli quires jucundum cernere lumen,
Quae facies rerum horribilis, quae noctis imago est

Visa tibi! quantus tibi pectus perculit horror!
Vidisti, fueris quam tetro obnoxia monstro.
Vidisti, quibus in tenebris, quantisque periclis
Expositam certae morti te sponte ferebas.
Ah nimium secura mali, secura pericli
Ni tibi dexter opem supera Deus arce tulisset.
Ac veluti pelagi in medio pugnantibus austris
Si quis forte, gravi qui vinctus membra sopore
Nil sensit dum saevit hiems, mox fluctibus actus
In siccum, somno excitus, quanto aequora motu
Turbentur, videat, quantas evaserit undas,
Syrtesque, scopulosque, et navifragos Euripos,
Horreat, et tutum vix se se in litore credat:
Sic tu, Nympha, mali admonita, instantisque pericli,
Quos pelagi fluctus, quantos enaveris aestus,
Horrebas vitae studia illaudata peractae
Incusans, tendensque ambas ad sidera palmas
Flebas, purpureasque genas largo imbre rigabas,
Pacem orans, imoque trahens suspiria corde.
Jamque animos penitus, sensusque oblita priores
Rejicis ornatus veteres, corpusque superbum
Frigore vix prohibens hirsuto involvis amictu;
Fortunasque omnes, quarum tibi copia larga,
Venturi secura, inopum partiris in usus:
Jam tibi lucentes gemmae, jam purpura, et aurum,
Tectaque marmoreis sordent subnixa columnis.
Jam species vilis, jam vilia munera formae,
Et solitum tibi dulce nihil, mortalia temnis
Omnia, sublimique animum defigis olympo.
Ille sibi aeterno te captam junxit amore,
Qui nos morte sua tenebris eduxit ab atris,

Criminaque effuso delevit nostra cruore.
Huic uni te. Nympha, colis, huic pecteris uni:
Hos unos tacito suspiras pectore amores.
Atque ideo vitas hominum vestigia, et urbem
Effugis incomitata, petis loca sola, nec horres
Praeside freta Deo saevarum lustra ferarum.
Non tamen omne solum cordi tibi, sed placet unus
Montis oliviferi, Solymorum qui imminet urbi,
Altus apex, quem saepe tuos audimus amores
Cum sociis lustrasse Deum sub mole latentem
Corporea, fessumque oleis jacuisse sub altis.
Quove pudicitia incolumi vis omnis abesset,
Veste genus mentita, virumque imitata latebas.
Fortunata! amplis opibus, rebusque relictis,
Sede sub angusta, tugurîque in pauperis antro
Pauper agis duram non paupere pectore vitam.
Vincis opes animo, nuper quibus ampla fluebas:
Nec quicquam tibi deſit, habes quando omnia in uno,
Quo frueris, quo cuncta refers, ille omnia solus
Est tibi, nil illum praeter tibi, quem cupis unum
Saucia, suspirasque, imisque e sensibus ardes
Noctes, atque dies: animo haec una addita cura.
Saepe ideo terris subvecta mente relictis
Tolleris alta petens, liquidumque per aera vecta
Carpis iter, superas nubes, atque aethera tranas,
Sanctorumque acies, volucrum ter terna pererras
Concilia, hac, illac vestigans lumine passim
Quem sine fine ardes, quem cor tibi deperit unum,
Donec eum teneas tandem complexa repertum.
Illum animo, tota illum hauris laetissima mente,

Totum obiens acie (neque enim dimittis) acuta.
Nec tibi divina labefiunt lumina luce,
Qua frueris, miraque animum dulcedine pascis.
Interea exanimum, leti ceu frigore, corpus
Labitur, et dulci torpent tibi membra sopore.
Et pigeat castas post vincula sacra puellas
Spernere mortales ignem unum propter amores?
Non tamen invidia volucer tibi defuit hostis
Noctipotens, pulchris semper contrarius orsis.
Ille tibi memorabat opes. memorabat amores,
Quos fugeres, priscae et revocabat ad otia vitae
Mollia, desidiasque, animum convellere nixus.
Tu saxo veluti turris fundata vetusto
Stas contra, et fractas objectu rejicis undas,
Illius objectu, cui toto pectore flagras.
Te quoties petiit, toties certamine victus
Cessit; et exutus, fidit quibus, arma reliquit:
Usque adeo, ut pugnae fugeret se credere iniquae,
Et tremeret nigris manus importuna sub oris.
At non nulla etiam durae solatia vitae
Hic tibi erant aliunde, cohors neque deerat amantum.
Nam vulgo tugurî ante fores examina sera
Saepe audita forunt superûm sub nocte volucrum
Ludere, et in numerum liquidos tibi fundere cantus.
Tunc etiam quandoque, antro quum exire juvabat,
Ibas, et loca plena Deo sola sancta legebas,
Et fortunatas lustrabas lumine sedes,
Unde salus hominum infanda trabe nexa pependit.
O illis mihi si quoque detur degere in oris,
Quod superest hujus moribundo in corpore vitae!

Dulce foret sacra vestigia ponere terra,
Atque vias legere interdum quas isse per olim
Saepius audirem regem omnipotentis olympi,
Quando (humiles nam me retrahunt onera invida
curae)
Pressus humi nequeo sublimem tollere mentem
Ad caeli jubar, et superas percurrere sedes.
Sic animum saltem dulci solarer amore.
Inspiciens tantorum operum monimenta per agros,
Felices agros nimium felicia rura,
Felices montes, pedibus quos presserit ille,
Felices fontes, queis labra admoverit ille.
Nullum mane mihi, nullus mihi vesper abiret,
Quin tumulo accumbens venerarer nobile bustum
Saxa lavans lacrymis, fortunatumque sepulcrum
Amplectens, cui divinos tegere obtigit artus,
Donec ad aethereas redivivus surgeret auras.
Tum siquis mihi demonstret, quo pulvere fusus
Divinus cruor, ore legam, terraeque beatae
Saepius accurvus numquam satis oscula figam.
O saltem si, quum mihi venerit ultimus aevi
Finis, ibi fessae vitai claustra relinquens,
Sensibus extremas auras fugientibus hauriam,
Quas moriens Heros posito capite expiravit,
Tum mihi felici quam molliter ossa quiescant!
Haec tibi semper erant, nec te ulla avertere, Nympha,
Tempestas potuit tam turbida, quin loca adires
Ardua quottidie, lacrymarumque imbre rigares,
Donec languentes te mors sera exuit artus,
Et superas anima petiisti praepete sedes,
Is ubi in amplexus numquam fallentis amantis

Saepius, et dulci frueris per saecula amore.
Ille tibi, spretis pro gemmis, murice, et auro,
Indutae caeli aeterna dat luce nitere.
Pro juvenum cœtuque, et pro nuruum famulatu,
Aligeris immixta choris, immixta puellis
Caelivagis plaudis choreas, et carmina promis.
Ipsa tibi consors, patriae non immemor, olim
Usque comes graditur pulcherrima Margarite:
Nec sine te juvet aeternae indulgere choreae.
Salve, diva, Erebi terror; decus addita caelo.
Accipe, nunc tibi quos utcumque novamus honores.
Promeritae tibi templa damus, tibi ponimus aras,
Atque tuo frumentiferos de nomine campos
Diximus, ipsi etiam norunt tua sacra coloni.
Serta tibi e primis suspendunt spicea aristis,
Pomaque, mellaque, purpureosque e vite racemos.
Praesentemque vocant agris, pecorique, satisque,
Arboribusque, rogant ne culmos aspera adurat
Rubigo. grandoque leves terat horrida aristas:
Neve nemus laetum vites coquat alba pruina:
Decutiatque novos exusta ex arbore flores:
Neu pyrus arescat, foliisve uberrima morus:
Neve apibus noceant longae mala frigora brumae.
Plurima praecipue volitans lactentibus absit
Messibus, heu, nostris nunc primum cognita terris,
Prataque ne nigro viridantia demetat ore.
Sit laetum pecus omne, lupus procul absit acernis
A stabulis, valeantque canes, sit rustica proles
Uvida, ne pubes sit turpi obnoxia morbo,
Nec fleat informi lapsos de vertice crines.
Nos vero, humani generis quos invidus hostis
Insidiis petit, et recto deducere tendit,

Respice, diva, vides, quibus undique pectore captet
Nostra dolis, quot se in facies, quot vertat in ora
Additus, incautosque occulto indagine cingat.
Nunc Veneris curis paullatim innectit amaris,
Illecebrasque animis, atque otia inertia suadet;
Adque epulas vocat, et nocturnae pocula mensae.
Nunc petit injecto ventosae laudis amore.
Saepe ostendit opes, interdum ostendit honores.
Invidiaque, odiisque animos inflammat acerbis.
Quot scelerum facies, illi tot retia; queis nos
Implicet, et varia deludat imagine captos.
Eripe nos, precibusque tuis evadere casses
Detur, et occultas hostis deprehendere fraudes.
Quandoquidem tectis potuit te fallere numquam
Irritus ille dolis, semperque irrisus abivit.
Hos tu non ignara modos nos instrue, et artes,
Et tibi sit pietas nostra, o pulcherrima, cordi,
Te quamvis parvo colimus, Pelagia, sacello.

CÆLITIBUS VIRGINIBUS.

Cæli deliciae beatioris,
Quid vos in superûm domo, puellae,
Tam multis rear actitare saeclis?

Vos mi dicite, vos ne sempiterna
Juvant otia, et usque feriatis
Cordi est perpetua frui quiete;
Dum vestros animos alit voluptas
Illa illa illius effluens ab ore,
Aspectu omnia qui beat vel uno?
An vos o potius juvat choreis
Indulgere, chorosque ductitare
Ad caeli numerum usque concinentis?
Vos o vos videor videre molli
Stellatis pede lusitare in hortis
Molles, lacteolas, venustulasque.
Quam vos quam juvat insequi usque amantem
Formosum placitae arbitrum choreae!
Quam vos carmina dicere usque amanti
Ductori placitae juvat choreae,
Qui quocumque oculos, et ora vertit,
Haustis omnia amant repente flammis!
Quam vos quam juvat undique expetitas
Huic nescisse virum, huic necem subisse,
Pro vobis quoque qui integer peremptus!
Hunc ut sensibus intimis amatis!
Toto ut pectore deperitis unum!
Et vestro est in amore nil amarum.
Haec mi dicite, virgines. Sed unum est
Quod nunc vos aliud velim rogatas.
Id mi dicite puriter roganti:
Haec inter quid agunt, mei ambo ocelli,
Margarita rosa prior recenti,
Et forma Pelage haud minus venusta,
Quas nos plus oculis amamus ipsis
De nobis meritas bene, atque amantes?

Ecquae illis aliae venustiores
In vestra choreae vacant corona?
Ut o ut mihi nunc videntur ambae
Post caeli dominam, Dei parentem
Praelucere, aliasque praeterire
Subsultim celeris duces choreae!
En blando ut pede, blanduloque motu,
Casto ut corpore, castulisque ocellis,
Haec ut purpureo rubens in ostro,
Illa ut candidulo albicans ligustro,
Laetae virgineis utraeque palmis.
Salvete, o simul aetheris puellae
Omnes aureolae, integellae et omnes.
Nos interdum opibus juvate vestris.
Qui mortalibus ignibus calemus,
Vestrae nos facis ustulate flamma.

DE DIVIS CAELITIBUS.

ADESTE mecum, virgines, et integri
Pueri, et puellae, et omnis aetas, maxime
Casti, et pudicae conjuges adhuc viris
Junctae, aut solutae vinculis jugalibus.
Neque non vocamus quos juventae nequiter
Piget peractae, admissa pœnitentia
Ex corde, ab imo diluentes pectore.
Adeste, mecum laudibus sustollite

Quos praeterivimus, beatos aetheris
Sublimioris, generis omnis, incolas.
Non unus omnes prosequi ego versu queam.
Favete linguis, saltem eos silentio
Taciti simul veneremur innumerabiles.
Miremur omnium perennes laureas,
Claros triumphos, inclytasque glorias,
Eos et omnes advocemus sedulo,
Nobis ut alto opem ferant ab aethere
Periculis in omnibus, neque nos sinant,
Quoad valebunt, cedere obrutos malis.
Non quod suapte vi, sua aut potentia
Queant juvare hominem, et ope impartirier.
Divi neque bona, neque ulla dant cuiquam mala.
Est unus omnium bonorum publicus
Disseminator, ille caeli praepotens
Regnator, orbis conditor, hominum sator,
Cui omnia famulantur, omnia subjacent
Obnoxia, unus omnibus ubique imperat,
Unusque quos vult, eligit, quos ope juvet
Nullius ipse externae opis porro indigus.
Quos vero habet neglectui, in praeceps sinit
Ruere misellos, ac malis prorsum omnibus
Circumvenit, dans cuique pro merito, ut lubet,
Ultor severus criminum, mortalibus
Perterrefaciens conscia intus pectora,
Caelum trisulcis quum coruscat ignibus,
Tonitruque templa concutit caelestia.
Nobiscum enim persaepe agatur saeviter,
Nobis nisi ejus praesto ubique filius
Adesset advocatus, et se opponeret
Caro parenti, is dum parat nos funditus

Vertere, malisque, quae meremur, perdere:
Cui detegit, quae passus est olim volens
Vulnera peremptus pro salute publica.
Hunc supplices homines in omnibus adeunt
Discriminibus, et advocatum unum admovent.
Verum quia plerumque suppudet reos
Adire recta regium gnatum unicum,
Hunc deprecatorem ut sibi illico parent,
Neve alloquantur eum sine internuntio,
Prius adhibent de civium numero aliquos,
Et, advocatum qui precentur, advocant,
Seu sint adhuc nos inter hic superstites,
Sive in supernam jam advolarint curiam.
Est tutius vero advocare quos scias
Intra receptos jam aetheris domicilia.
Neque est verendum ne advocati exaudiant,
Quod oppido remoti ab iis habitent plagis,
Humusque ab astris absiet quamplurimum.
Vident piorum animae, ac volucres spiritus
Semper beati humana facta, et audiunt,
Sed non suapte acie, suove lumine:
His omnia repraesentat ante oculos sua
In luce soboles cuncta cernentis Dei,
Rerum fideles suggerens imagines.
Hunc intuentes intuentur omnia,
Quæcumque opus, vel quæ haud pater eis abnuit:
Itidem audiunt omnia vocati caelites,
Et obsecrati pro obsecrantibus obsecrant.
Est ille speculum, est unus idem Echo omnibus.
Ob id tamen mortalium ipsi mentibus
Haud inseruntur, solus illapsu Deus
Adest, et animis influit præsentia,

Solusque propitio fovet nos Numine.
Nulli creato est Numen, aut divinitas.
Vult ipse post se nos tamen venerarier
Honore proximo Quirites aetheris,
Et supplicabundos sepulcra visere,
Et quicquid eorum adhuc apud nos relliquum est,
Nec thura eis negare, nec crocum, aut rosam.
Quare agite mecum adeste cuncti, et aetheris
Onerate votis universam curiam,
Nobis benevolum ut advocatum sedulo
Reddant, suaque caelites nos evehant,
Qua plurima pollent apud eum gratia.
Is dehinc parentem propitium nobis dabit,
A quo, perenni ut fonte, cuncta fluunt bona.

DIVIS CÆLITIBUS.

Adeste, sancti caelites,
Cives supernae curiae.
Vestra levantes nos ope
Deo propinquos jungite.
Tu, diva virgo, virginum
Princeps, Dei puerpera,
Regina caeli, da tuum
Adesse nobis filium.
Vos dehinc, beati praepetes,
Dei fideles nuntii,

Simul creati cum nova
Nascentis orbis machina,
Quos contumax contra Deum
Non extulit suserbia.
Sed perstitistis in fide
Ulti rebelles prœlio.
Tum vos caduci corporis,
Ceu nos, onusti pondere
Quondam, mares, aut virgines,
Nunc dii beati caelites,
Quos vestra virtus aetheris
Evexit ad fastigium.
Floretis illic, maxima
Jam consecuti praemia.
Vos invocamus supplices.
Nobis famem defendite.
Sint bella longe, sit lues.
Sit nostra cælo arrecta mens.
Ut mox, levati vinculis,
Gravique mole corporis,
Migremus ad vos illico
Vestros adoptati in choros.
Possimus haec ut assequi,
Vobis rogandus maximus
Ter unus ille qui bona
Potens opum dat omnia.

***** ***

MARCI HIERONYMI

VIDÆ CREMONENSIS

POETIC.

AD

Franciscum, Francisci Regis Franciae filium Delphinum

LIBER. I.

Sit fas vestra mihi vulgare arcana per orbem
Pierides, penitusque sacros recludere fontes,
Dum vatem egregium teneris educere ab annis,
Heroum qui facta canat, laudesque Deorum,
Mente agito, vestrique in vertice sistere montis.
Ecquis erit juvenum, segni qui plebe relicta
Sub pedibus pulchræ laudis succensus amore
Ausit inaccessae mecum se credere rupi,
Lætæ ubi Pierides, cithara dum pulcher Apollo
Personat, indulgent choreis, et carmina dicunt?

Primus ades Francisce , sacras ne despice Musas,
Regia progenies cui regum debita sceptra
Gallorum , cum firma annis accesserit ætas.
Hæc tibi parva ferunt jam nunc solatia dulces ,
Dum procul a patria raptum , amplexuque tuorum,
Ah dolor , Hispanis sors impia detinet oris
Henrico cum fratre , patris sic fata tulerunt
Magnanimi, dum fortuna luctatur iniqua.
Parce tamen puer o lacrymis , fata aspera forsan
Mitescent , aderitque dies lætissima tandem ,
Post triste exilium patriis cum redditus oris ,
Lætitiam ingentem populorum , omnesque per urbes
Accipies plausus , et lætas undique voces ,
Votaque pro reditu persolvent debita matres
Interea te Pierides comitentur , in altos
Iam te Parnassi mecum aude attollere lucos.
Iamque adeo in primis ne te non carminis unum
Prætereat genus esse licet celebranda reperti
Ad sacra sint tantum versus, laudesque Deorum
Dicendas , ne relligio sine honore jaceret ,
Nam traxere etiam paulatim ed cætera Musas ,
Versibus et variis cêcinerunt omnia vates.
Sed nullum e numero carmen præstantius omni,
Quam quo post divos heroum facta recensent ,
Versibus unde etiam nomen fecere minores ,
Munere concessum Phœbi venerabile donum
Phœmonoes, quæ prima dedit (si vera vetustas)
Ex adyto haud aliis numeris responsa per orbem.
Tu vero ipse humeros explorans consule primum,
Atque tuis prudens genus elige viribus aptum.
Nam licet hîc divos , ac dîs genitos heroas
In primis doceam canere , et res dicere gestas ,

Hæc tamen interdum mea te præcepta juvabunt,
Seu scenam ingrediens populo spectacula præbes,
Sive eligis juvenem lacrymas, quibus igne medullas
Urit amor, seu pastorum de more querelas,
Et lites Siculi vatis modularis avena,
Sive aliud quodcumque canis, quo carmine cumque,
Numquam hinc (ne dubita) prorsum inconsultus abibis.
Atque ideo quodcunque audes, quodcunque paratus
Aggrederis, tibi sit placitum, atque arriserit ultro
Ante animo, nec jussa canas, nisi forte coactus
Magnorum imperio regum, si quis tamen usquam est,
Primores inter nostros qui talia curet.
Omnia sponte sua, quæ nos elegimus ipsi,
Proveniunt, duro assequimur vix jussa labore.
Sed neque cum primum tibi mentem inopina cupido,
Atque repens calor attigerit, subito aggrediendum est.
Magnum opus, adde moram, tecumque impensius ante
Consule, quicquid id est, partesque expende per omnes
Mente diu versans, donec nova cura senescat.
Ante etiam pelago quam pandas vela patenti,
Incumbasque operi incipiens, tibi digna supellex
Verborum, rerumque paranda est, proque videnda
Instant multa prius, quorum vatum indiget usus.
Illis tempus erit mox cum lætabere partis.
Sponte sua, dum forte etiam nil tale putamus,

In mentem quædam veniunt, quæ forsitan ultro,
Si semel exciderint, nunquam revocata redibunt,
Atque eadem studio frustra expectabis inani.
Nec mihi non placeant, qui fundamenta laborum
Cum jaciunt, veterum explorant opera inclyta vatum
Noctes atque dies, passimque accommoda cogunt
Auxilia intentique aciem per cuncta volutant.
Quin etiam prius effigiem formare solutis,
Totiusque operis simulacrum fingere verbis
Proderit, atque omnes ex ordine nectere partes,
Et seriem rerum, et certos tibi ponere fines,
Per quos tuta regens vestigia tendere pergas.
Jamque hic tempus erat dare vela vocantibus Euris,
Condendique operis primas præscribere leges:
At prius ætati teneræ quæ cura colendæ
Dicendum, quantus puero labor impendendus.
Nulli etenim insignem dabitur gestare coronam,
Pieridum choreas, teneris nisi norit ab annis.
Postquam igitur primas fandi puer hauserit artes,
Iam tunc incipiat riguos accedere fontes,
Et Phœbum, et dulces Musas assuescat amare.
Ille autem, parvum qui primis artibus ante
Imbuit, atque modos docuit, legesque loquendi,
Syncerus vocis cuperem, ac purissimus oris
Contigerit, fandi ne fors puer, atque nefandi
Nescius imbiberit male gratæ semina linguæ,
Quæ post infecto ex animo radicitus ulla
Non valeas meliora docens evellere cura.
Idcirco mihi ne quisquam persuadeat oro,
Ut placeant qui, dum cupiunt se numine lævo

Tollere humo, et penitus jactant se ignota docere,
Conventu in medio, septique impube corona
Insolito penitus fandi de more magistri,
Obscuras gaudent in vulgum spargere voces
Irrisi, fœdam illuviem, atque immania monstra.
Non minus a recta mentis ratione feruntur
Decepti, quam qui, liquidi cum pocula fontes
Sufficiant, malunt grave olentem haurire paludem.
Ne mihi ne teneræ talis se admoverit auri,
Sed procul o procul ista ferat, natosque Getarum
Imbuat, aut siqua est gens toto obtusior orbe.
Jamque igitur mea cura puer penetralia vatum
Ingrediatur, et Aonia se proluat unda.
Jamque sacrum teneris vatem veneretur ab annis,
Quem Musæ Minci herbosis aluere sub antris,
Atque olim similem poscat sibi numina versum,
Admirans artem, admirans præclara reperta.
Nec mora: jam favet Ascanio, tactusque dolore
Impubes legit æquales, quos impius hausit
Ante diem Mavors, et acerbo funere mersit.
Multa super Lauso, super et Pallante perempto
Multa rogat, lacrymas inter quoque singula fundit
Carmina, crudeli cum raptum morte parenti
Ah miseræ legit Euryalum, pulchrosque per artus
Purpureum, leto dum volvitnr, ire cruorem.
Nec non interea Grajos accedere vates
Audeat, et linguam teneris assuescat utramque
Auribus exercens nunc hanc, nunc impiger illam.
Nulla mora est: nostro Aeneæ jam conferet ignes.
Æaciden flagrantem animis, Ithacumque vagantem,
Atque ambos sæpe impellet concurrere vates.
Nunc geminas puer huc aures, huc dirige mentem.

Nam quia non paucos parte ex utraque poetas
Nostrosque, Grajosque tibi se offerre videbis,
Quos hîc eviter, quibus idem fidere tutus
Evaleas, dicam, ne quis te fallere possit.
Haud multus labor auctores tibi prodere Grajos,
Quos inter potitur sceptris insignis Homerus.
Hunc omnes alii observant, hinc pectore numen
Concipiunt vates, blandumque Heliconis amorem.
Felices quos illa aetas, quos protulit illi
Proxima, divino quanto quisque ortus Homero
Vicinus magis, est tanto præstantior omnis.
Degenerant adeo magis, ac magis usque minores
Obliti veterum præclara inventa parentum.
Jamque fere Inachiæ restincta est gloria linguæ
Omnis, et Argolici jussi concedere avitis
Sunt pulsi reges soliis, civesque coacti
Diversa exilia, atque alienas quærere terras:
Huc illuc inopes errant, habet omnia victor
Barbarus, et versis nunc luget Graecia fatis.
Nostri autem ut sanctum divas Helicona colentes
Cœperunt primum in Latium transferre, fluebant
Versu incomposito informes, artisque Pelasgae
Indociles Musa fundebant carmina agresti
Sylvicolas inter Faunos, tunc omne sonabat
Arbustum fremitu sylvai frondosai.
Nondum acies; nondum arma rudi pater Ennius ore
Tentarat, qui mox Grajo de vertice primus
Est ausus viridem in Latio sperare coronam.
Tum rerum causas naturae arcana latentis
Explorare ausi cecinerunt carmine dulci
Omnia Pierio spargentes nectare vates.
Atque ita deinde rudes paulatim sumere versus

Cæperunt formam insignem, penitusque Latini
Agrestem exuerunt morem, liquidissima donec
Tempestas veluti cœli post nubila, et imbres
Extulit os sacrum soboles certissima Phœbi.
Virgilius, qui mox veterum squalore, situque
Deterso in melius mira omnia rettulit arte
Vocem, animumque Deo similis date lilia plenis
Pierides calahis, tantoque assurgite alumno.
Unus hic ingenio præstanti gentis Achivæ
Divinos vates longe superavit, et arte,
Aureus, immortale sonans, stupet ipsa, pavetque,
Quamvis ingentem miretur Græcia Homerum.
Haud alio Latium tantum se tempore jactat.
Tunc linguæ Ausoniæ potuit quæ maxima virtus
Esse fuit, cœlique ingens se gloria vexit
Italiæ, sperare nefas sit vatibus ultra.
Nulla mora, ex illo in pejus ruere omnia visa,
Degenerare animi, atque retro res lapsa referri.
Hic namque ingenio confisus posthabet artem.
Ille furit strepitu, tenditque æquare tubarum
Voce sonos, versusque tonat sine more per omnes.
Dant alii cantus vacuos, et inania verba
Incassum, sola capti dulcedine vocis,
Pierides donec Romam, et Tyberina fluenta
Deseruere Italis expulsæ protinus oris.
Tanti causa mali Latio gens aspera aperto
Sæpius irrumpens, sunt jussi vertere morem
Ausoniæ victi, victoris vocibus usi.
Cessit amor Musarum, artes subiere repente
Indignæ, atque opibus cuncti incubuere parandis.
Iampridem tamen Ausonios invisere rursus
Cœperunt Medycum revocatæ munere Musæ

Tuscorum Medycum, quos tandem protulit ætas
Europæ in tantis solamen dulce ruinis.
Illi etiam Grajæ miserati incommoda gentis,
Ne Danaûm penitus caderet cum nomine virtus,
In Latium advectos juvenes, juvenumque magistros,
Argolicas artes quibus esset cura tueri,
Securos Musas jussere, atque otia amare.
Illi etiam captas late misere per urbes,
Qui doctas tabulas veterum monimenta virorum
Mercati pretio adveherent, quæ barbarus igni
Tradebat Danaûm regnis, opibusque potitus.
Et tentamus adhuc sceptris imponere nostris
Externum, necdum civiles condimus enses.
Hæc ætas omnis, vatum hæc fortuna priorum.
Ergo ipsum ante alios animo venerare Maronem,
Atque unum sequere, utque potes, vestigia serva,
Qui si forte tibi non omnia sufficit unus,
Adde illi natos eodem quoque tempore vates.
Parce deinc puer, atque alios ne quære doceri.
Nec te discendi capiat tam dira cupido.
Tempus erit, tibi mox cum firma advenerit ætas,
Spectatum ut cunctos impune accedere detur.
Interea moniti vos hic audite parentes.
Quaerendus rector de millibus, eque legendus
Sicubi Musarum studiis insignis, et arte,
Qui curas dulces, carique parentis amorem
Induat, atque velit blandum perferre laborem.
Illa suis niti nondum ausit viribus ætas;
Externae sed opis, alienaeque indiga curae est.
Nam puerum, ni praesentis vis fida regentis
Adsit, et hunc dulcem studiorum infundat amorem,

Illecebrae sacris avertant mille camœnis
Deceptum falsa melioris imagine curae.
Sic quoque ubi cultis plantas defodit in hortis
Agricola, et teneras telluri credidit almae,
Fraxineos contos subito erigit, et sua cuique
Robora, ut innixae ventos, coelique ruinam
Contemnant, surgantque leves impune per auras.
Ille autem, pueri cui credita cura colendi
Artibus egregiis, in primis optet amari,
Atque odium cari super omnia vitet alumni.
Ne forte et sacras simul oderit ille camoenas
Imprudens, et adhuc tantae dulcedinis expers,
Deficiciantque animi studiorum in lumine primo.
Ponite crudeles iras, et flagra magistri
Foeda ministeria, atque minis absistite acerbis.
Ne mihi ne quaeso puerum quis verbera cogat
Dura pati, neque enim lacrymas, aut dulcis alumni
Ferre queunt Musae gemitus, aegraeque recedunt,
Illiusque cadunt animi, nec jam amplius audet
Sponte sua quicquam egregium, ingratumque laborem
Invitus trahit aegrae, animoque ad verbera durat.
Vidi ego qui semper levia ob commissa vocabat
Ad poenam pueros, furiis insurgere, et ira
Terribilem, invisos veluti saeviret in hostes.
Hinc semper gemitus, hinc verbera dira sonabant.
Atque equidem memini cum formidatus iniquis
Urgeret poenis, solitoque immanior ille
Terreret turbam invalidam, miserabile visit,
Forte puer prima signans nondum ora juventa
Insignis facie ante alios exegerat omnem
Cum sociis ludens lucem, oblitusque timoris

Posthabuit ludo jussos ediscere versus.
Ecce furens animis multa increpat ille, minisque
Insurgens saevo pavitantem territat ore
Horrendum, et loris dextram crudelibus armat.
Quo subito terrore puer miserabilis acri
Corripitur morbo, parvo is post tempore vitam
Crescentem blanda cœli sub luce reliquit.
Illum populifer Padus, illum serius imis
Seriadesque diu Nymphae flevere sub undis.
Tempore jam ex illo, vatem cum dura jubentem
Phœbigenam Alcides animo indignante peremit
Vocali invisam feriens testudine frontem.
Debuerat saevos factum monuisse magistros.
Vos tamen o jussi juvenes parete regentum
Imperiis, ultroque animos submittite vestros.
Si quem igitur clari formandi gloria vatis
Digna manet, verbis puerum compellat amicis
Sæpe rogans, laudisque animum pertentat amore.
Quandoquidem nunc imis postquam semel ossibus igne
Implicuit, labor inde levis, sese excitat ardens
Sponte sua, durosque volens fert ille labores,
Et tacito vivens crescit sub pectore flamma.
Quid memorem? socium nam mos æqualibus annis
Iungere, cui paribus studiis contendit alumnus,
Aemula cum virtus stimulis agitarit honestis:
Praesertim si victori sua praemia rector
Pollicitus celeremve canem, pictamve pharetram.
Continuo videas studio gestire legendi
Ardentem, ac sera sub nocte urgere laborem,
Dum timet alterius capiti spectare coronam.
Ast ubi sponte sua studia hæc assuerit amare

Iam non laudis amor, non illum gloria tantum
Sollicitat, sed mira operum dulcedine captus,
Musarum nequit avelli complexibus arctis.
Non ne vides duri natos ubi saepe parentes
Dulcibus armorum studiis, et discere avaras
Iusserunt artes, mentem siquando libido
Nota subit, solitaque animum dulcedine movit.
Ut laeti rursum irriguos accedere fontes
Ardescant studiis, et nota revisere Tempe?
Exultant animis cupidi, pugnantque parentum
Imperiis, nequit ardentes vis ulla morari.
Sic assuetus equus jam duris ora lupatis
Forte procul notis si armenta aspexit in arvis
Huc veterum ferri cupit haud oblitus amorum,
Atque hîc atque illic hæret, frenisque repugnat:
Quove magis stimulis instas; hoc acrius ille
Perfurit, it tandem multo vix verbere victus
Cœptum iter ipsa tamen respectans crebra moratur
Pascua, et hinnitu late loca complet acuto.
Ah quoties aliquis sacros reminiscitur æger,
Fontes incassum, et lucos suspirat amatos,
Dulcibus ereptus Musis puer, atria ut alta
Incoleret regum rebus præfectus agendis?
Tybure quam mallet, gelido aut sub Thusculo iniquam
Pauperiemque pati, et ventos perferre nivales?
Contra autem vanum multi effudere laborem,
Quos frustra excoluisse solum male pinguis arenae
Pœnituit, ventisque viam tentasse negatis.
Quod ne cui sero contingat forte docenti,
Continuo poterit certis præsciscere signis.
Namque puer nullis rectorum hortatibus ipse

Sponte sua exercetur, amatque, rogatque docentes
Primus, inardescitque ingenti laudis amore.
Provocat hinc socios pulchra ad certamina primus,
Exultatque animo victor, superatus amaris
Mordetur curis, latebrasque, et sola requirit
Infelix loca, ad æquales pudet ire, gravesque
Vultus ferre nequit cari rectoris inultus.
Nec lacrymis penitus caruerunt ora decoris.
Hic mihi se divis, fatisque volentibus affert.
Huic Musae indulgent omnes, hunc poscit Apollo.
At nullam prorsus tibi spem frustra excitet ille,
Quem non ulla movet praedulcis gloria famae,
Et praecepta negat duras dimittere in aures,
Immemor auditi, cui turpis inertia mentem
Dejicit, atque hebetes torpent in corpore sensus.
Huic curam moneo ne quisquam impendat inanem.
Nec placet ante annos vates puer, omnia justo
Tempore proveniant, ah ne mihi olentia poma
Mitescant prius, autumnus bicoloribus uvis
Quam redeat, spumetque cadis vindemia plenis.
Ante diem jam lapsa cadent, ramosque relinquent
Maternos, calcabit humi projecta viator.
Nec ludos puero abnuimus, subducere mentem
Interdum studiis liceat, defessus amœna
Rura petat, saepe et mores observet agrestum,
Et venator agat de vertice Tyburtino
Veloces capreas, aut tendat retia cervis.
Non ille interea penitus patietur inanem
Ire diem, comitum cætu se subtrahet ultro
Interdum, et sola secum meditabitur umbra
Agrestem Faunis laudem, Musasque sub alta
Consulet Alburnea vitreas Anienis ad undas.

Nempe etiam alternis requiescere fœtibus arva
Permittunt sponte agricolae, et cessare novales.
Interea vires tellus inarata resumit.
Quique subit largis respondet frugibus annus.
Verum non eadem tamen omnibus esse memento
Ingenia inventus saepe est cui carmina curae,
Cui placeant Musae, cui non sit laeva voluntas:
Nititur ille tamen frustra, et contendit inani
Delusus studio, vetitisque accingitur ausis.
Numina laeva obstant, precibusque vocatus Apollo.
Orabit melius causas fors ille, animoque
Naturam, et caecos rerum scrutabitur ortus.
Sæpe tamen cultusque frequens, et cura docentum
Imperat ingeniis, naturaque flectitur arte.
Nec labor ille quidem rectoribus ultimus, acres
Incauto juveni stimulos avertere amoris,
Donec crescentem doceat maturior aetas
Ferre jugum, atque faces, sævique Cupidinis iras.
Sæpe etenim tectos immitis in ossibus ignes
Versat amor, mollesque est intus cura medullas,
Nec miserum patitur vatum meminisse, nec undæ
Castaliae, tantum suspirat vulnere caeco.
Ante oculos simulacra volant noctesque, diesque,
Nuntia Virginei vultus, quem perditus ardet.
Nec potis est alio fixam traducere mentem
Saucius, ignari frustra miscere parentes
Paeonios succos, medicasque Machaonis artes
Consulere interea penitus calor ille reliquit
Pierius: torquent alii cor molle calores.
Cum vero jam pubescens mente altius hausit
Musarum dulcem sanctique Heliconis amorem,
Et sese Phaebo addixit, propriumque sacravit

Haud tantum exploret vatum monimenta, sed idem
Consulat, atque alios auctores discat, ut acri
Nulla sit ingenio quam non libaverit artem.
Proderit in primis linguam Ciceronis ad unguem
Fingere, et eloquii per campos ire patentes.
Ille decus Latii, magnae lux altera Romae
Ore effundit opes fandi certissimus auctor,
Tantum omnes superans praeclarae munere linguæ,
Quantum iit ante alias Romana potentia gentes.
Profuit et varios mores hominumque, locorumque
Explorasse situs, multas terraque, marique
Aut vidisse ipsum urbes, aut narrantibus illas
Ex aliis novisse, et pictum in pariete mundum.
Quid referam qui ut saeva queant æquare canendo
Prælia, non horrent certamina Martis adire,
Per mediasque acies vadunt, et bella lacessunt?
At quia dura vetant longum nos fata morari
In cunctis revocatque angusti terminus aevi,
Vos sat erit pueri tantum omnes esse per artes,
Quarum summa sequi saltem fastigia oportet.
Nec refert rate qui varias legit æquoris oras,
Mercis ut in patriam referat se dives opimae,
Si non cuncta oculis lustraverit oppida passim,
Et circumfusis longum terat otia terris.
Sat fuerit portus, extremaque litora tantum
Explorasse: secus toto vagus exulet aevo,
Et serus natos dulces, patriamque reviset.
Nulla dies tamen interea tibi nulla abeat nox
Quin aliquid vatum sacrorum e fontibus almis
Hauseris, ac dulcem labris admoveris amnem.
Sed tibi praesertim princeps tunc haereat illa
Cura animo, noctem atque diem te te excitet una,

Omnem quam propter libuit perferre laborem.
Non hîc te quibus aut pedibus, spatiisve monebo
Tendantur ducti versus, labor iste regentum
Postulat haud multum curae, qui saepe morando
Ipsa minutatim metiri carmina sectis
In partes membris, et tempora certa docebunt.
Continuo edico jam tunc animosus alumnus
In numerum incipiat sub leges cogere verba.
Jam tunc submissa meditetur carmina voce
Sermonum memor, antiquis quos vatibus hausit.
Tum votis sibi centum aures, tum lumina centum
Exoptat dubius rerum, metuensque pericli.
Dividit huc, illuc animum, cunctamque pererrat
Naturam rerum, versatque per omnia mentem,
Quis rebus dexter modus, aut quae mollia fandi
Tempora, vertuntur species in pectore mille.
Nec mora, nec requies, dubia sententia surgit
Multa animo, variatque omnes convertitur anceps
In facies, nescitque etiam notissima, et haeret
Attonitus, nunc multa animum, nunc consulit aures
Secum mente agitans siqua olim audita recursent
Sponte sua, et memorem mentem excitat, atque repostas
Thesauris depromit opes, laetusque laboris
Ipse sui parto fruitur, multa ecce repente
Fors inopina aperit cunctanti, aliudque putanti.
Jamque haec, jamque illa attentat, texitque, retexitque,
Et variis indefessus conatibus instat.
Saepe etenim occurrunt haud dictu mollia, ubi haeret
Cura diu, multoque exercita corda labore.

Nunc hos, nunc illos aditus vestigat, et omnia
Attentans scopulo longum luctatur iniquo,
Dum se qua ostendat facilis, via denique multa
Aut vi, aut cœli, et fartunae munere victor
Exultat, domitoque animis it ad aethera monstro.
Ast ubi nulla viam nec vis, nec dextra aperit fors,
Nec prodest vires fessas renovare, nec aptum
Nunc hic, nunc illic captare ad carmina tempus,
Invitus cura absistit, tristisque relinquit
Cœpta infecta, pedem referens, ceu forte viator
Si quis tendat iter campis, cui se amnis abundans
Ecce viae in medio objiciat, spumisque fragosos
Post imbrem volvens montis de verti ce fluctus
Horrescit, ripaque moratus oba mbulat anceps.
Tum demum metuens retro re dit aeger, iterque
Aut alia tenet, aut, cedant dum flum ina, differt.
Sed neque inexpertus rerum jam texere longas
Audeat Iliadas, paulatim assuescat, et ante
Incipiat graciles pastorum inflare cicutas
Jam poterit culicis numeris fera dicere fata.
Aut quanta ediderit certamine fulmineus mus
Funera in argutas, et amantes humida turmas,
Ordirive dolos, et retia tenuis aranei.
Consiliis etiam hic nostris, vobisque docentes
Est monitis opus, ingeniis nam parcere multa
Fas teneris, donec paulatim attollere sese
Incipiant animi, videantque in carmine labem
Per se ipsi, et tacito rubeant ultro ora pudore.
Nam maculas si forte omnes per carmina monstret
Quaesitor ferus, abjiciant spem protinus omnem,
Atque alias animo potius vertantur ad artes.
Nostrum igitur si forte adeat puer indole limen

Egregia, ut consulta petat parere paratus,
Quique velit sese arbitrio supponere nostro,
Excipiam placidus: neo me juvenile pigebit
Ad cœlum vultu simulato extollere carmen
Laudibus, et stimulos acres sub pectore figam.
Post tamen ut multa spe mentem arrexerit ardens,
Si quis forte inter veluti de vulnere claudus
Tardus eat versus, quem non videt inscius ipse,
Delususque sonis teneras fallacibus aures,
Haud medicas afferre manus, aegroque mederi
Addubitem, et semper meliora ostendere pergam.
Quod superest, etiam moneo, creberque monebo
Ne quisquam nisi curarum, liberque laborum
Inchoet egregium quicquam, verum procul urbis
Attonitae fugiat strepitus, et amœna silentis
Accedat loca ruris, ubi Dryadesque puellae,
Panesque, Faunique, et montivagi Sylvani.
Hîc laeti haud magnis opibus, non divite cultu
Vitam agitant vates, procul est sceleretus habendi
Hinc amor, insanae spes longe, atque impia vota,
Et nunquam dirae subeunt ea limina curae,
Dulcis, et alma quies, ac paucis nota voluptas.
At nimium trux ille, ferisque e cautibus ortus,
Qui sanctos, genus innocuum, populumque deorum
Aut armis audet vates, aut lædere dictis.
Vidi ego, qui ad summos Musarum munere honores
Evecti, mox ingratos contemnere Musas,
Nec vates saltem alloquio dignarier ipsos.
Parcite mortales sacros vexare poetas.
Ultores sperate Deos, sub numine quorum
Semper vita fuit vatum defensa piorum.
Illi omnes sibi fortunas posuere volentes

Sub pedibus, regumque et opes, et sceptra superba
Ingenti vincunt animo, ac mortalia rident.
Non illis usquam scelerum mens conscia caecos
Horrescit coeli crepitus, ignemve coruscum,
Cum pater omnipotens praeruptas fulmine turres
Ingeminans quatit ac montes deverberat altos.
Securi terrorum hilares ad sidera mentes
Arrexere, Deûmque agitant sine crimine vitam.
Dona deûm Musae: vulgus procul esse profanum.
Has magni natas Jovis olim dixit ab astris.
Callidus in terras insigni fraude Prometheus,
Cum liquidos etiam mortalibus attulit ignes:
Quippe rudes hominum mentes, et pectora dura
Ipse sagax animo miseratus, ubi astra per aurea
Ire datum ac superûm laetis accumbere mensis,
Miratus sonitum circumvolventis Olympi
Ingentem, magnique argutos aetheris orbes,
Quos, sua quemque, cient vario discrimine Musæ.
Continuo utilius ratus est mortalibus addi
Post ignem nil posse, animumque ad callida movit
Furta vigil, Dii mox coelestia dona volentes
Concessere, doli licet audentissimus ipse
Auctor caucaseo saevas det vertice poenas.
Quo terrore nisi multo post tempore inertes
Non hausi dias homines accersere Musas.
Sed ventura prius pandebant carmine soli
Coelicolae, dubiisque dabant oracula rebus.
Ipse pater divûm Dodonae carmina primus
Et Libycis cecinit lucis, mox Phocidis antro
Insoneit Thumis alma, suos quoque pulcher Apollo
Desponsis monuit Delphos, nec defuit olim
Antiquis Faunus caneret qui fata Latinis.

Tum Solymûm prisci vates, tum sacra Sibyllae
Nomina divinas coeli in penetralia mentes
Arripuere, Deûmque animis hausere furentes.
Nec mora, quae primum Fauni, vatesque canebant
Carmina mortales passim didicere per urbes,
Post epulas laudes heroum, et facta canentes.
Quid mirandum homini coelo divinitus aeque
Concessum? mortale genus tua numina sentit
Quisquis es ille, Deus certe, qui pectora vatum
Incolis afflatasque rapis super aethera mentes.
Te sine nil nobis laetum, nec amabile quicquam:
Ipsae etiam volucres vario tua numina cantu
Testantur, pecudesque ferae, mutaeque natantes
Ad tua jussa citae properant, tua munera saxa
Dura movent, sylvasque trahunt hinc inde sequentes
Te quoque senserunt olim impia Tartara, et umbræ
Pallentes stupuere, minas tibi janitor Orci
Oblitus, saevas posuere et Erynnyes iras.
Tu Jovis ambrosiis das nos accumbere mensis.
Tu nos Diis aequas superis, tu blanda laborum
Sufficis, et durae praesens solatia vitae.
Salve hominum dulcis requies, divûmque voluptas.
Ipse tuae egregios audax nunc laudis honores
Ingredior vates idem superumque sacerdos,
Sacraque dona fero teneris comitatus alumnis.

MARCI HIERONYMI

VIDÆ CREMONENSIS

POETIC.

LIBER II.

PERCITE Pierides natae Jovis: en mihi totum
Nunc fas venturis Helicona recludere sæclis,
Inspirate animum, templa ipse in vestra sacerdos
Sacra ferens juvenes florentes mollibus annis
Duco audens durum per iter, vos mollia Divae
Si qua latent, vobis tantum divortia nota,
Præsentes monstrate, novosque ostendite calles,
Quos teneam, Vos en omnis, vos Itala pubes,
Quæ juga sub nostris nunc tendit ad ardua signis,
Supplicibus poscit votis, facilesque precatur.
Nam mihi nunc reperire aptæ, atque reperta docendum
Digerere, atque suo quaeque ordine rite locare
Durus uterque labor: sed quos Deus aspicit æquus,
Saepe suis subito invenient accommoda votis.
Altera nempe arti tantum est obnoxia cura,
Unde solent laudem in primis optare poetae
Vestibulum ante ipsum, primoque in limine semper
Prudentes leviter rerum fastigia summa

Libant, et parcis attingunt omnia dicti
Quae canere statuere: simul cœlestia Divûm
Auxilia implorant propriis nil viribus ausi.
Quos ores autem non magni denique refert,
Dum memor auspiciis cujusquam cuncta Deorum
Aggrediare, Jovis neque enim nisi rite vocato
Numine fas quicquam ordiri mortalibus altum.
Nec sat opem implorare semel, Musasque ciere,
Sed quoties veluti scopuli durissima dictu
Objicient sese tibi non superanda labore
Mortali, divos toties orare licebit.
Incipiens odium fugito, facilesque legentum
Nil timidus demulce animos, nec grandia jam tum
Convenit, aut nimium cultum ostentantia fari,
Omnia sed nudis prope erit fas promere verbis.
Ne si magna sones, cum nondum ad prælia ventum,
Deficias medio irrisus certamine, cum res
Postulat ingentes animos, viresque valentes.
Principiis potius semper majora sequantur.
Protinus illectas succende cupidine mentes,
Et studium lectorum animis innecte legendi.
Jam vero cum rem propones, nomine nunquam
Prodere conveniet manifesto, semper opertis
Indiciis, longe et verborum ambage petita
Significant, umbraque obducunt, inde tamen ceu
Sublustri e nebula rerum tralucet imago
Clarius, et certis datur omnia cernere signis.
Hinc si dura mihi passus dicendus Ulysses,
Non illum vero memorabo nomine, sed qui
Et mores hominum multorum vidit, et urbes
Naufragus eversæ post sæva incendia Trojae.

Addam alia angustis complectens omnia dictis.
Ergo age quæ vates servandi cura fatiget
Ordinis intentos operi, cum carmine aperto
Rem tempus narrare, loco ut disposta decenti
Omnia sint opere in toto, nec meta laborum
Usquam dissideat ingressibus ultima primis.
Principio invigilant non expectata legenti
Promere, suspensosque animos novitate tenere,
Atque per ambages seriem deducere rerum.
Nec, quacumque viam suadet res gesta, sequuntur.
Plerumque a mediis, arrepto tempore fari
Incipiunt, ubi facta vident jam carmine digna.
Inde minutatim gestarum ad limina rerum
Tendentes prima repetunt ab origine factum.
Hoc faciunt, operum primo ne in limine lector
Hæreat ignarusque viae, incertusque laborum.
Namque ubi eum metam jam tum statuere sub ipsam,
Lætior ingreditur spe mentem arrectus inani,
Dum putat exigui finem prope adesse laboris.
Sed portus, quos ante oculos habet usque propinquos
Approperans, jam jamque tenet, similisque tenenti est.
Longa procul longo via dividit invia tractu.
Flectendi retro cursus, via plurima eunti
Restat adhuc, multumque illi maris æquor arandum,
Haud sapiens quisquam, annales ceu congerat, illi
Inchoet excidium veteri pastoris ab usque
Judicio memorans ex ordine singula, quicquid
Ad Trojam Argolicis cessatum est Hectore duro.

Conveniet potius prope finem prælia tanta
Ordiri, atque graves iras de virgine rapta
Aversi Aeacidæ præmittere tum fera bella
Consurgunt, tum pleni omnes Danaûmque, Phrygumque
Xanthusque, Simoisque, et inundant sanguine fossæ.
Haud tamen interea quæ præcessere silendum,
Aulide jurantes Danaos, vectasque per æquor
Mille rates, raptusque Helenes, et conjugis iras,
Quaeque novem Troja est annos perpessa priores.
Atque etiam in patriam siquis deducere adortus
Errantem Laertiaden post Pergama capta,
Non illum ideo solventem e litore classem
Cum sociis primum memoret, Siconesque subactos,
Sed jam tum Ogygiam delatum sistat ad alta
Virginis amissis sociis Atlanditos antra.
Exin post varios Pheacum in regna labores
Inferat hîc positis demum ipse miserrima mensis
Erroresque suos narret, casusque suorum.
Ante tamen si gesta canunt, ab origine causas,
Expediunt, quis dehinc status, et quae tempora rerum.
Primus at ille labor versu tenuisse legentem
Suspensum, incertumque diu, qui denique rerum
Eventus maneant, quo tandem durus Achilles
Munere placatus regi rursum induat arma
In Teucros, cujusve Dei Laertius heros
Auxilio Polypheme tuis evadat ab antris,
Lectores cupidi expectant, durantque volentes,
Nec perferre negant superest quodcumque laborum
Inde licet fessos somnus gravis avocet artus,
Aut epulis placanda fames, Cerrerisque libido.

Hoc studium, hanc operam sero dimittimus aegri.
Nonne vides ut saepe aliquis nimis arte superbit
Improbus, et capitis animis illudere gaudet,
Et nunc huc, deinde huc mentes deducit hiantes,
Suspenditque diu miseros, torquetque legentes?
Ille quidem si te magnum certamen Atridae
Et Paridis multo promissum carmine nuper
Expectare avidum, saevaque cupidine captum
Senserit, usque mores trahet ultro, et differet arma,
Dum celsa Priamo, patribusque e turre Lacaena
Nomine quemque suo reges ostendit Achivos.
Ipsa procos etiam ut jussit certare sagittis
Penelope optatas promittens callida taedas
Victori, per quanta morae dispendia mentes
Suspensus trahet ante, viri quam proferet arcum
Thesauris clausum antiquis, penitusque repostum?
Haud tamen omnino incertum metam usque sub ipsam
Exactorum operum lectorum in nube relinquunt.
Sed rerum eventus nonnullis saepe canendo
Indiciis porro ostendunt in luce maligna,
Sublustrique aliquid dant cernere noctis in umbra.
Hinc pater Aeneam, multique instantia vates
Fata docent Latio bella, horrida bella manere,
Atque alium partum Trojanis rebus Achillem.
Spem tamen incendunt animo, firmantque labentem
Spondentes meliora, et res in fine quietas.
Ipse quoque agnovit per se, cum in lumine belli
Navibus egressus turmas invasit agrestes,
Atque (omen pugnae prostravit marte Latinos,
Occiso, ante alios qui sese obiecerat, hoste
Fata Menoetiades etiam praedixerat olim

Victori moriens majori instare sub hoste,
Quamvis haud fuerit res credita, tu quoque Turne
Praevidisse tuos poteras heu perdite casus
Longe ante exitium, cum crebro obscena volucris
Per clypeum, perque ora volans stridentibus alis
Omine turbavit mentem, admonuitque futuri.
Hinc tibi tempus erit magno cum optaveris emptum
Intactum Pallanta, et cum spolia aurea baltei
Oderis atque tibi haud stabit victoria parvo.
Nam juvat haec ipsos inter praescisse legentes
Quamvis sint et adhuc confusa, et nubila porro.
Haud aliter longinqua petit qui forte viator
Moenia, si positas altis in collibus arces
Nunc etiam dubias oculis videt, incipit ultro
Laetior ire viam, placidumque urgere laborem,
Quam cum nusquam ullae cernuntur quas adit arces,
Obscurum sed iter tendit convallibus imis.
Tuque ideo nisi mente prius, nisi pectore toto
Crebra agites quodcunque canis, tecumque premendo
Totum opus aedifices, iterumque iterumque retractes,
Laudatum alterius frustra mirabere carmen,
Nec te fors inopina regat, casusque labentem.
Omnia consiliis provisa, animoque volenti
Certus age, ac semper nutu rationis eant res
Quandoquidem saepe incerti huc, illucque vagamur,
Inque alia ex aliis inviti illabimur orsa,
Dum multa ac varians animis sententia surgit.
Saepe vides primis ut quidam longius orsis
Digrediuntur, et obliti quasi coepta priora
Longe aliis haerent nulla sermonibus arte,
Et longos peragrant tractus aliena canentes.

Ac velut in patriam peregrina si quis ab ora
Ire cupit post exilium, durosque labores,
Ille tamen recto non qua via tramite ducit,
Carpit iter, sed nunc vagus hac, nunc errat et illac,
Undique dum studio fontes invisit inani,
Fontesque fluviosque, et amoenos frigore lucos.
Nam quid opus gemmis armatos pingere currus,
Multa superque rotas, super axes multa morari
Tunc, cum bella manus poscunt, atque arma fremit Mars?
Nec siquem indecoremque animi, pugnasque perosum
Egregios inter memoras heroas in armis
Castra sequi, cupidi expectant audire legentes
Qua facie, quibus ille humeris, qualive capillo
Incedat, captus ne oculo, an pes claudicet alter,
Aut longo vertex ductu consurgat acutus,
Ordine cuncta, aliud quasi nil tibi restet agendum.
Aptior Ausonius Drances, cui frigida bello
Dextra quidem, sed consiliis non futilis auctor
Dives opum, pollens lingua, et popularibus auris.
Multa tamen Grajae fert indulgentia linguae,
Quae nostros minus addeceant graviora sequentes.
Quid tibi nonnullas artes, studiumque minorum
Indignum referam? sunt qui ut se plurima nosse
Ostentent, pateatque suarum opulentia rerum,
Quiquid opum congesserunt, sine more, sine arte
Irrisi effundunt, et versibus omnia acervant,
Praecipue si quid submotum, si quid opertum,
Atque parum vulgi notum auribus, aut radiantis
De coeli arcana ratione, Deûmve remota
Natura, aut animae obscuro impenetrabilis ortu
Saepe etiam accumulant antiqua exempla virorum

(Carminis ingratum genus) hinc atque inde petita,
Quamvis saepe illis tempusque locusque repugnet
Ne pueri, ne talem animis inducite morem,
Nec vos decipiat laudis tam dira cupido.
Haud sum animi dubius magnos remorare poetas
Interdum solisque vias, lunaeque labores,
Astrorumque ortus, qua vi tumida aequora surgant,
Unde tremor terris, quamvis illi orsa sequantur
Longe alia, aut duri cantantes praelia Martis,
Aut terrae mores varios, cultusque docentes.
At prius invere locum, dein tempore capto
Talia subjiciunt parci, nec sponte videntur
Fari ea rem credas hoc ipsam poscere, ita astum
Dissimulant, aditusque petunt super omnia molles.
Cur pater Anchises natum opportuna rogantem
Non doceat, rursusne animae semel aethere cassae
Ad coelum redeant, blandique ad luminis auras?
Igneus an ne ollis vigor, et coelestis origo
Seminibus, quantum non noxia corpora tardant?
Quandoquidem ut varium sit opus (namque inde voluptas
Grata venit) rebus non usque haerebis in iisdem.
Verum ubi vis animis varius succurrere fessis,
Ingrederisque novas facies, rerumque figuras,
Paulatim capto primis delabere coeptis
Tempore, nec positis insit violentia rebus.
Omnia sponte sua veniant, lateatque vagandi
Dulcis amor, cunctamque potens labor occulat artem.
Sic olim Aeneae venturi haud inscius aevi
Res Italum in clypeo, Romanorumque triumphos
Fecerat ignipotens, pugnataque in ordine bella,
Stirpis ab Ascanio quondam genus omne futurum.

Tum si quis Latio cretus de sanguine vates
Prosequitur varias oras, moresque locorum,
Medosque, Aethiopasque, et dites arboris Indos,
Immemor ille nimis patriae, oblitusve suorum,
Si non Italiae laudes aequaverit astris,
Cui neque Medorum sylvae, neque Bactra, neque
Indi,
Totaque thuriferis panchaia certet arenis.
Quare etiam egregii vates ego carmina vestra
Haud equidem arguerim, qui pectora fessa legentum
Interdum, atque aures recreatis carmine dulci.
Non ego post Celei crates, post tribula dicta
Rastraque, plaustraque, et inflexo cum vomere aratra
Addubitem flere extincti miserabile funus
Romani ducis, aut ruris laudare quietem
Post vites dictas Bacchi, et silvestria dona.
Vidi etiam qui jam perfecto munere longam
Subiecere moram, extremo sub fine vagantes
Exactores operum, vacua dum carmina musa
In longum traherent, cujus dulcedine mira
Fessi animi cuperent iterumque iterumque, redire.
Me nulla idcirco quiret vis sistere, quin post
Naturas et apum dictas, et liquida mella
Tristis Aristaei questus, monitusque parentis
Prosequerer dulci sermone, et Protea vinctum.
Addam Threicii carmen miserabile vatis
Qualis populea queritur Philomela sub umbra,
Ut Rhodope, ut Pangaea fleant, Rhoesi ut domus
alta
Atque Getae, atque Hebrus, et Actias Orithyia.
Non aliam ob causam reges qui in praelia euntes
Dinumerant, populosque moram traxere canentes

Aut Ligurum regi, ob casum Phaethontis amati
Dum gemit, et moestum musa solatur amorem,
In silvis cano natas in corpore plumas,
Aut rursum Hyppolitum superas venisse sub auras
Paeoniis revocatum herbis, et amore Dianae.
Nec vero interea quae cuique insignia, quae arma
Praetereunt, pingunt clypeos, atque Hercule pulchro
Pulcher Aventinus satus olim insigne paternum
Centum angues, cinctamqua gerit serpentibus Hydram.
Saepe etiam loca amoena canunt, et frigida Tempe,
Nunc variis pingunt cum floribus auricomum ver,
Nunc virides liquidis inducunt fontibus umbras,
Crebraque fluviorum in ripis spatiantur opacis
Aut Veneti Eridani, aut Aetoli Acheloi.
Addunt et Panas, Faunos, Dryadasque puellas,
Et centum aequoreas Nereo genitore sorores.
Saepe tamen memorandum inter ludicra memento
Permiscere aliquid, breviter mortalia corda
Quod moveat, tangens humanae commoda vitae,
Quodque olim jubeant natos meminisse parentes.
At non exiguis etiam te insistere rebus
Abnuerim si magna voles componere parvis,
Aut apibus Tyrios, aut Troja ex urbe profectos
Formicis, Libycum properant dum linguere litus.
Sed non Ausonii recte fœdissima musca
Militis æquarit numerum, cum plurima mulctram
Pervolitat, neque enim in Latio magno ore sonantem
Arma, ducesque decet tam viles decidere in res,
Nec dictis erit ullus honos si cum actus ab urbe
Daunius hostili Teucris urgentibus heros

Vix pugna absistit, similis dicetur asello,
Quem pueri laeto pascentem pinguia in agro
Ordea stipitibus duris detrudere tendunt
Instantes, quatiuntque sudes per terga, per armos.
Ille autem campo vix cedere, et inter eundum
Sæpe hic, atque illic avidis insistere malis.
Omnia conveniunt, rerumque simillima imago est,
Credo equidem, sed turpe pecus. nec Turnus asel-
lum
Turnus avis, atavisque potens dignabitur heros.
Aptius hanc speciem referat leo, quem neque terga
Ira dare, aut virtus patitur, neque sufficit unus
Tendere tot contra, telisque obstare sequentum.
Hoc quoque non studiis nobis levioribus instat
Curandum, ut, quando non semper vera profamur
Fingentes, saltem sint illa simillima veris.
Vidi aliquos, qui, cum Glauco medio æquora belli
Tydides ferus occurrit, vix credere possunt
Tot traxisse moras longis sermonibus usos
Inter sese ambos, dum fervent omnia caede.
Alter enim diri narrat fera fata Lycurgi,
Crimine damnati falso alter Bellerophontis
Facta refert, magna domitam virtute Chimaeram,
Et victos pariter Solymos; et Amazonas armis
Nam quæ multa canunt ficta, et non credita vates,
Dulcia, quo vacuas teneant mendacia mentes,
Illis nulla fides, quam nec sibi denique aperti
Exposcunt, nec dissimulant, licet omnia abrumbrent
Relligione Deûm, quæ non credenda profantur.
Idcirco solis perhibent armenta loquuta
Mortua, et in verubus Vulcano tosta colurnis,
Ut minus acris equos itidem miremur Achillis,

Verbaque veliferas rostris fudisse carinas ,
Omnia quae porta veniut insomnia eburna.
Disce etiam , pulchri tibi si cura ordinis ulla est,
Res tantum semel effari , repetita bis aures
Ferre negant , subeunt fessas fastidia mentes.
Quanquam etiam hîc nostris cernes differre Pelasgos:
Nam tibi non referent semel illi somnia Atridae.
Nec sat erit si retulerint quid fortis Achilles
Mente dolens Danaûm sese subduxerit armis ,
Ipse iterum : Aeacides nisi solo in litore ponti
Flens eadem aequoreae narraverit omnia matri.
Quin etiam reges cum dant mandata ferenda ,
Cuncta canunt prius ipsi, eadem mox carmine eodem
Missi oratores repetunt nihil ordine verso ,
Non sic Ausonius Venulus legatus ab Arpis
Cum redit Aetoli referens responsa tyranni.
Altum at iis assurgat opus : nocte , pieque
Exiguum meditator , ubi sint omnia culta ,
Et visenda novis iterumque , iterumque figuris.
Quod si longarum cordi magis ampla viarum
Sunt spatia , angustis cum res tibi finibus arcta ,
In longum trahito arte , viae tibi mille trahendi,
Mille modi , nam ficta potes multa addere veris ,
Et petere hinc illinc variarum semina rerum.
Nonne vides , ut nostra Deos in praelia ducant,
Hos Teucris , alios Danais socia arma ferentes ,
Certantesque inter se odiis , donec pater ipse ,
Concilium vocet , atque ingentes molliat iras ?
Cum secura tamen penitus natura Deorum
Degat , et aspectu nostro submota quiescat.
Addunt infernasque domos regna invia vivis ,
Tartareosque lacus , Ditemque, et Erinnydas atras

Tum volucrum captant cantus, atque omina pennæ.
Saepe etiam hospitibus convivia laeta receptis,
Regalesque canunt epulas, ubi multa repostis
Narrantur dapibus vario sermone vicissim,
Nunc ludos celebrant magnorum ad busta virorum,
Annua nunc patriis peragunt diis sacra periclo
Servati quondam, laudesque ad sidera tollunt
Aut Phoebi, monstro ingenti Pythone perempto,
Aut magni Alcidae, Cacum ut videre jacentem.
Rege sub Euristeo tulerit quos ille labores
Alterni repetunt cantu, super omnia Caci
Speluncam adjiciunt, spirantemqne ignibus ipsum.
An memorem, quandoque omnes intendere nervos
Cûm libuit, verbisque ipsam rem aequare canendo,
Seu dicenda feri tempestas horrida ponti,
Ventorum et rabies, fractaeque ad saxa carinae
Aut siculo angusto, aut impacato Euxino?
Sive coorta repente lues, cum multa ferarum
Corpora multa hominum leto data, sive Sicana
Dicendum quantis terra tonet Aetna ruinis
Prorumpens atram coeli usque ad sidera nubem
Turbine fumantem piceo, et candente familla.
Vidisti cum bella canunt horrentia, et arma
Arma fremunt, miscentque equitum, peditumque
ruinas,
Ante oculos Martis sese offert tristis imago,
Non tantum ut dici videantur, sed fieri res,
Unde ipsis nomen Graji fecere poetis.
Armorum fragor audiri, gemitusque cadentum,
Cædentumque ictus, et inania vota precantum.
Quis quoque, cum captas evolvunt hostibus urbes,
Temperet a lacrymis? tectorum ad culmina saevas

Ire faces, passimque domos involvere flammas
Cernere erit, trepidosque senes, puerosque parentes
Amplexos, flentesque ipsas ad sidera matres
Tollentes clamorem hostes interque, suosque,
Abstractasque, nurus adytis, arisque Deorum
Et crinem laniare, et pectora tundere palmis,
Hos fugere, ast illos ingentem abducere praedam;
Perque domos perque alta ruunt delubra Deorum.
Atque huc, atque illuc tota discurritur urbe.
Quid cum animis sacer est furor additus, atque
potens vis?
Nam variant species animorum, et pectora nostra,
Nunc hos, nunc illos multo discrimine motus
Concipiunt, seu quot caeli mutatur in horas
Tempestas, hominumque simul quoque pectora mutant,
Seu quia non iisdem respondent saepe labore
Sensus effoeti, atque animus cum corpore languet,
Seu quia curarum interdum, vacuique doloris,
Interdum tristes caeco intus tundimur aestu
Dii potius nostris ardorem hunc mentibus addunt
Dii potius, felixque ideo qui tempora quivit,
Adventumque Dei, et sacrum expectare calorem,
Paulisperque operi posito subducere mentem,
Mutati donec redeat clementia coeli.
Sponte sua veniet justum (ne accersite) tempus.
Interdum et sylvis frondes, et fontibus humor
Desunt, nec victis semper cava flumina ripis
Plena fluunt, nec semper agros ver pingit apricos.
Sors eadem incertis contingit saepe poetis.
Interdum exhaustae languent ad carmina vires,
Absumptusque vigor, studiorumque immemor est
mens

Torpescunt sensus, circum praecordia sanguis
Stat gelidus, credas penitus migrasse camoenas,
Notaque nunquam ipsum rediturum in pectora Phœbum,
Nil adeo Musae, nil subvenit auctor Apollo.
Ah quoties aliquis frustra consueta retentat
Munera, nec cernit coelum se tendere contra,
Adversosque Deos, atque implacabile numen?
Quidam autem inventus, qui saepe reduceret auras
Optatas veterum cantando carmina vatum,
Paulatimque animo blandum invitaret amorem,
Donec collectae vires, animique refecti,
Et rediit vigor ille, velut post nubila, et imbres
Sol micat aethereus, unde haec tam clara repente
Tempestas? Deus ecce Deus jam corda fatigat,
Altius insinuat venis, penitusque per artus
Diditur, atque faces saevas sub pectore versat.
Nec se jam capit acer agens calor, igneaque intus
Vis saevit, totoque agitat se corpore numen.
Ille autem exultans jactat jam non sua verba,
Oblitusque hominem mirum sonat, haud potis ignem
Excutere, invitum miratur se ire, rapique
Praecipitem te Phoebe vocans, te Phoebe prementem
Vociferans, plenusque Deo, stimulisque subactus
Haud placidis, non ille dapum, non ille quietis,
Aut somni memor hanc potis est deponere curam.
Saepe etiam in somnis memoris Phoebeia versant
Munera, et inventi quidam qui saepe sopore
In medio Musis cecinere, et Apolline digna.
Tantus amor famae, praesentis tanta Dei vis.
Ne tamen ah nimium puero ne fide calori.
Non te fortuna semper permittimus uti,

Praesentique aura, saevum dum pectore numen
Insidet: at potius ratioque, et cura resistat.
Freno siste furentem animum, et sub signa vocato,
Et premere, et laxas scito dare cautus habenas.
Atque ideo semper tunc expectare jubemus,
Dum fuerint placati animi, compressus et omnis
Impetus, hic recolens sedato corde revise
Omnia, quae eaecus menti subiecerit ardor.
Praeterea haud lateat te nil conarier artem,
Naturam nisi ut assimulet, propiusque sequatur.
Hanc unam vates sibi proposuere magistram:
Quicquid agunt, hujus semper vestigia servant.
Hinc varios moresque hominum, moresque animantum
Aut studia imparibus divisa aetatibus apta
Effingunt facie verborum. et imagine reddunt
Quae tardosque senes deceant, juvenesque virentes,
Femineumque genus, quantum quoque rura colenti,
Aut famulo distet regum alto e sanguine cretus.
Nam tibi non placeat, teneros si sit gravis annos
Telemacus supra, senior si Nestor inani
Gaudeat et ludo, et canibus, pictnsve pharetris.
Et quoniam in nostro multi persaepe loquuntur
Carmine, verba illis pro conditione virorum,
Aut rerum damus, et propriis tribuuntur honores.
Cuique suus, seu mas seu femina, sive deus sit.
Semper enim summus divûm pater, atque hominum rex
Ipse in concilio fatur, si forte coorta
Seditio, paucis, at non Venus aurea contra
Pauca refert Teucrûm indignos miserata labores.
Ingreditur furiis, atque alta silentia rumpit

Acta furore gravi Juno ac foeta usque querelis.
Cumque etiam juveni gliscat violentia major,
Ardens cui virtus, animusque in pectore praesens
Nulla mora in Turno, nec dicta animosa retractat.
Stat conferre manum, et certamine provocat hostem
Desertorem Asiae, verum quantum ille feroci
Virtute exuperat, tanto est impensius aequum
Et pietate gravem, et sedato corde Latinum
Consulere, atque omnes metuentem expendere casus
Multum etiam intererit, Dido ne irata loquatur,
An pacato animo. Libycas si linquere terras
Trojanus paret, et desertum fallere amorem,
Saeviet, ac tota passim bacchabitur urbe
Mentis inops, immanis, atrox verba aspera rumpet,
Confusasque dabit voces incertaque, et anceps
Quae quibus ante ferat, quantum ab distabit ab illa
Didone, excepit Teucros quae nuper egentes,
Solvere corde metum, atque jubens secludere curas,
Invitansque suis vellent considere regnis?
Nec te oratores pigeat, artisque magistros
Consuilisse, Sinon Phrygios quo fallere possit
Arte dolis quocunque animos impellere doctus,
Quove tenere queat Grajos fandi auctor Ulisses
Stante domum Troja tandem discedere certos.
Quid tibi nunc dulcem prae cunctis Nestora dicam,
Qui toties inter primores Argivorum
Ingentes potuit verbis componere lites,
Et mulcere animos, et mollia fingere corda
Artibus his certe Cytherea instructa, dolisque
Arma rogat nato genitrix, et adultera laesum
Vulcanum alloquitur, dictisque aspirat amorem.
Nam causas petit ex alto indeprensa, virique

Circuit occulta verborum indagine mentem.
Discitur hinc etenim sensus , mentesque legentum
Flectere , diversosque animis motus dare , ut illis
Imperat arte potens dictu mirabile vates.
Nam semper seu laeta canat , seu tristia moerens
Affectas implet tacita dulcedine mentes.
Quem non Threicii quondam sors aspera vatis
Molliat , amissam dum solo in litore secum
Eurydice solans aegrum testudine amorem
Te veniente die , te decedente vocaret?
Quid? puer Euryalus cum pulchros volvitur artus
Ah dolor, inque humeros lapsa cervice recumbens
Languescit moriens , ceu flos succisus aratro
Ardet adire animus lectori , et currere in ipsum
Volscentem , puerique manum supponere mento
Labenti , ac largum frustra prohibere cruorem
Purpureo niveum signantem flumine pectus.
Postremo , tibi siqua instant dicenda , ruborem
Quae tenerum incuterunt Musis adaperta, chorisque
Virgineis , molli vel praeterlebare tactu
Dissimulans , vel verte alio, et rem suffice fictam.
Si pater omnipotens tonitru coelum omne ciebit,
Speluncam Dido , et dux Trojanus eandem
Deveniant , pudor ulterius nihil addere curet.
Nam sat erit tellus si prima , et conscius æther
Connubii dent signum, ululentque in vertice Nymphæ.
Neve aliis impar nimium , ne Troilus armis
Ah puer infelix facito concurrat Achilli ,
Quam quibus in Lybico conspexit litore pictum
Illum Anchisiades heros , dum victus anhelis
Fertur equis , curruque hæret resupinus inani ,

Nec pueri veros congressus dicere cures.
Quid deceat, quid non, tibi nostri ostendere possunt.
Inventa ex aliis disce, et te plurima Achivos
Consulere hortamur veteres, Argivaque regna
Explorare oculis, et opimam avertere gazam
In Latium, atque domum laetum spolia ampla referre
Haud minor est adeo virtus, si te audit Apollo,
Inventa Argivûm in patriam convertere vocem,
Quam si tu te aliquid intactum inveneris ante.
Aspice ut insignis peregrino incedat in arvo
Fatidicae Mantus, et Minci filius amnis,
Fulgeat ut magni exuvia indutus Homeri
Nec pudet egregias artes ostenderit esto
Græcia, tradiderit Latio præclare reperta
Dum post in melius aliunde accepta Latini
Omnia rettulerint, dum longe maxima Roma
Ut belli studiis, ita doctis artibus omnes,
Quod sol cumque videt terrarum, anteiverit urbes.
Dii Romæ indigetes, Trojæ tuque auctor Apollo,
Unde genus nostrum cœli se tollit ad astra,
Hanc saltem auferri laudem prohibete Latinis.
Artibus emineat semper, studiisque Minervæ
Italia et gentes doceat pulcherrima Roma,
Quandoquidem armorum penitus fortuna recessit,
Tanta Italos inter crevit discordia reges.
Ipsi nos inter saevos distringimus enses,
Nec patriam pudet exemis aperire tyrannis,
Spes tamen Italiæ prostratæ affulserat ingens
Nuper, et egregiis animos erexerat ausis.
Heu frustra invidit laudi fors læva latinæ,
Nec dum fata malis Italûm exaurata quierunt.
Iam gentes longe positæ trepidare, ducesque

Externi jam dives Arabs, jam Nilus, et Indus
Audierant longe Tusci decora alta Leonis.
Audierant Medycumque genus, stirpemque Deorum.
Iam tum ille egregias curas accinxerat ardens
Pro patriae decore, pro libertate sepulta
Antiquæ Ausoniæ germano fretus Iulo,
Qui cum partitus curarum ingentia semper
Pondera commissas rerum tractabat habenas
Idem regnatorque hominum, divûmque sacerdos.
Iamque illum Europæ reges, gensque omnis in unum
Conversique oculos conversique ora tenebant.
Iamque duces animis illum concordibus omnes
Velle sequi trepidos in Turcas arma parantem,
Illum quadrijugo invectum per moenia curru
Roma triumphato vidisses protinus orbe.
Illum Tybri pater lætanti spumeus alveo
Exciperes Thuscus Thuscum, veheresque per undas
Miratus habitusque novos, hominumque figuras.
Issent post currus capti longo ordine reges.
Oblitusque minas minor iret barbarus hostis,
Qui victis Solymis nunc, atque oriente subacto
Exultat fidens, orbisque affectat habenas
Efferus, atque Italae jam jam (scelus) imminet oræ.
Visendi studio passim Romana juventus
Per fora, perque vias festa discurreret urbe.
Ipse suos solio fulgens pater aureus alto
Aspiceret cives longo post tempore visos,
Barbaricumque aurum, prædæque juberet acervos
Sacratis adytis, penitusque alta arce reponi.
Verum heu (Dii vestrum crimen) spes tanta repente
Italiæ absumpta, ac penitus fiducia cessit.
Egregius moriens heros secum omnia vertit.

MARCI HIERONYMI

VIDÆ CREMONENSIS

POETIC.

LIBER III.

Nunc autem linguæ studium, moremque loquendi,
Quem vates, Musæque probent, atque auctor Apollo,
Expediam curam extremam, finemque laborum.
Discendum indicia, et verborum lumina quæ sint
Munere Pieridum lustrandis addita rebus.
Ne te opere incepto deterreat ardua meta,
Audendum puer, atque invicto pectore agendum.
Jam te Pierides summa en de rupe propinquum
Voce vocant, viridique ostentant fronde coronam;
Victori atque animo stimulos hortatibus addunt.
Iamque rosas calathis spargunt per nubila plenis
Desuper et florum placido te plurima nimbo
Tempestas operit, gratumque effusus odorem
Ambrosiæ liquor aspirat divina voluptas.
Verborum in primis tenebras fuge, nubilaque atra,

Nam neque (si tantum fas credere) defuit olim
Quī lumen jucundum ultro , lucemque perosus
Obscuro nebulæ se circumfudit amictu :
Tantus amor noctis , latebræ tam dira cupido.
Ille ego sim , cui Pierides dent carmina Musæ
Lumine clara suo , externæ nihil indiga lucis.
Nec tamen id votis optandum denique magnis.
Ipse volens per te poteris , vis daedala fandi
Tot se adeo in facies , tot se convertit in ora
Mille trahens varia secum ratione colores.
Mille modis aperire datur mentisque latebras ,
Quique latent tacito arcani sub pectore motus.
Si tibi , dum trepidas , non hac successerit , et lux
Non datur hinc , te verte alio , lumenque require
Nunc hac , nunc illac , donec diffulserit ultro ,
Claraque tempestas cœlo radiarit aperto.
Quin etiam angustis si non urgebere rebus.
Cum fandi tibi mille viæ , tibi mille figuræ
Occurrent , tu mille vias , tu mille figuras
Nunc hanc, nunc aliam ingredere , et mutare memento ,
Jamque hos , jamque alios haud segnis sumere vultus.
Nempe inde illectas aures immensa voluptas
Detinet , et dulci pertentat pectora motu.
Ergo omnem curam impendunt, ut cernere nusquam
Sit formas similes naturæ exempla sequuti ,
Dissimili quod sint facie quæcumque sub astris.
Vitales carpunt auras , genus omne ferarum ,
Atque hominum , pictæ volucres, mutæque natantes.
Nonne vides verbis ut veris sæpe relictis
Accersant simulate , aliundeque nomina porro

Transportent, aptentque aliis ea rebus, ut ipsæ
Exuviasque novas, res, insolitosque colores
Indutæ sæpe externi mirentur amictus
Unde illi, lætæque aliena luce fruantur,
Mutotoque habitu, nec jam sua nomina mallent?
Sæpe ideo cum bella canunt, incendia credas
Cernere, diluviumque ingens surgentibus undis.
Contra etiam Martis pugnas imitabitur ignis,
Cum furit accensis acies Vulcania campis.
Nec turbato oritur quondam minor æquore pugna.
Confligunt animosi Euri certamine vasto
Inter se, pugnantque adversis mollibus undæ
Usque adeo passim sua res insignia lætæ
Permutantque, juvantque vicissim, et mutua sese
Altera in alterius transformat protinus ora.
Tum specie capti gaudent spectare legentes.
Nam diversa simul datur e re cernere eadem
Multarum simulcra animo subeuntia rerum.
Ceu cum forte olim placidi liquidissima ponti
Æqnora vicina spectat de rupe viator,
Tantum illi subjecta oculis est mobilis unda,
Ille tamen silvas, interque virentia prata
Inspiciens miratur, aquæ quæ purior humor
Cuncta refert, captosque eludit imagine visus.
Non aliter vates nunc huc traducere mentes,
Nunc illuc, animisque legentum apponere gaudet
Diversas rerum species, dum tædia vitat.
Res humiles ille interea non secius effert
Splendore illustrans alieno, et lumine vestit;
Verborumque simul vitat dispendia parcus.
Hunc fandi morem (si vera audivimus) ipsi
Cœlicolæ exercent cœli in penetralibus altis,

Pieridem chorus in terras quem detulit olim,
Atque homines docuere, Deûm præclara reperta.
Illæ etenim Jovis ætherea dicuntur in aula
Immixtæ superis festas agitare choreas,
Et semper canere alternæ, Phœbique fruuntur
Colloquio, vatumque inspirant pectora ab alto.
Nec tamen haud solis fugit haec me nota poetis,
Verum etiam auctores alii experiuntur, et audent,
Præcipue orantes causas, fandique magistri,
Seu sontes tendant legum compescere habenis,
Seu caros cupiant atris e mortis amicos
Faucibus eripere, et defletos reddere luci.
Quin etiam agricolas ea fandi nota voluptas
Exercet, dum laeta seges, dum trudere gemmas
Incipiunt vites, sitientiaque aetheris imbrem
Prata bibunt, ridentque satis surgentibus agri.
Hanc vulgo speciem propriae penuria vocis
Intulit, indictisque urgens in rebus egestas.
Quippe ubi se vera ostendebant nomina nusquam
Fas erat hinc, atque hinc tranferre simillima veris.
Paulatim accrevere artes, hominumque libido,
Quodque olim usus inops reperit, nunc ipsa voluptas
Postulat, hunc addens verborum rebus honorem.
Sic homines primum venti vis aspera adegit,
Vitandique imbres stipulis horrentia tecta
Ponere, et informi sedem arctam claudere limo.
Nunc altae aeratis trabibus, Pariisque columnis
Regifico surgunt aedes ad sidera luxu.
Parcius ista tamen delibant, et minus audent
Artifices alii, nec tanta licentia fandi
Cuique datur solis vulgo concessa poetis.

Nempe pedum hi duris cohibentur legibus, et se
Sponte sua spatiis angusti temporis arctant:
Liberius fas campum aliis decurrere apertum.
Sacri igitur vates facta, atque infecta canentes
Libertate palam gaudent majora loquendi,
Quaesitique decent cultus magis atque colores
Insoliti, nec erit tanto ars deprensa pudori.
Crebrius hi fando gaudent super aethera miris
Tollere res (nec sit fas tantum credere) dictis.
It cœlo clamor, tremit omnis murmure Olympus.
Nec mora, bis vocem ingeminant, urbisque ruinas,
Fataque, praeliaque, et sortem execrantur iniquam,
O pater, ô patria, ô Priami domus inclyta quondam,
Clamantes, cecidit proh Juppiter Ilion ingens.
Quid cum Neptunum dicunt mare, vina Lyæum,
Et cererem frumenta, patrumque e nomine natos?
Significant, memorantque urbes pro civibus ipsis
Atque ideo timor attonitos cum invaserit Afros,
Africa terribili tremet horrida terra tumultu.
Nec deerit, tibi pro fluviis, proque omnibus undis
Pocula qui pressis Acheloia misceat uvis.
Ecce autem subitis conversi vocibus ultro
Saepe aliquem longe absentem, desertaque et antra,
Et solos montes affantur, saepe salutant
Sylvasque, fluviosque, et agros; sensuque carentes
Speluncas, velut haec sint responsura vocata.
Et vos ô vacui compellant nomine saltus.
Praeterea verbis inimicos addere sensus
Oppositis, dum dissimulant, aliudque videbis
Saepe loqui, atque aliud simulata condere mente.
Egregia interea conjux ita nocte suprema

Deiphobo fidum capiti subduxerat ensem.
Nec minus insignis Drances, cum stragis acervos
Tot dedit, et claris insigniit arva trophæis.
Quid sequar ulterius, quanta dulcedine captas
Detineant aures, vocem cum rursus eandem
Ingeminant, modo non verborum cogat egestas?
Pan etiam Arcadia neget hoc si judice præsens,
Pan etiam Arcadia dicam te judice vanum.
Hæc adeo cum sint, cum fas audere poetis
Multa modis multis, tamen observare memento
Si quando haud propriis rem mavis dicere verbis,
Translatisque aliunde notis, longeque petitis,
Ne nimiam ostendas, quærendo talia, curam.
Namque aliqui exercent vim duram, et rebus iniqui
Nativam eripiunt formam indignantibus ipsis,
Invitasque jubent alienos sumere vultus.
Haud magis imprudens mihi erit, et luminis expers
Qui puero ingentes habitus det ferre gigantis,
Quam signis stabula alta, lares appellet equinos,
Aut crines magnæ genitricis gramina dicat.
Præstiterit vero faciem, spolia et sua cuique
Linquere, et interdum propriis rem prodere verbis,
Indiciisque suis, eo sint modo digna Camœnis.
Res etiam poteris rebus conferre vicissim,
Nominibusque ambas verisque, suisque vocare.
Quod faciens, fuge verborum dispendia, paucisque
Includas numeris, unde illa simillima imago
Ducitur, et breviter confer, ne forte priorum
Oblitus sermonum alio traducere mentem,
Inque, alia ex aliis videare exordia labi.
Jamque age verborum qui sit delectus habendus,
Quæ ratio: nam nec sunt omnia versibus apta,

Omnia nec pariter tibi sunt uno ordine habenda.
Versibus ipsa etiam divisa, et carmina quantum
Carminibus distant, tantum distantia verba
Sunt etiam inter se, quamvis communia multa
Interdum invenies versus diffusa per omnes.
Multa decent scenam, quæ sunt fugienda canenti
Aut Divûm laudes, aut Heroum inclyta facta
Ergo alte vestiga oculis, aciemque voluta
Verborum sylva in magna: tum accommoda Musis
Selige, et insignes vocum depascere honores,
Ut nitidus puro versus tibi fulgeat auro.
Rejice degenerem turbam nil lucis habentem,
Indecoresque notas, ne sit non digna supellex.
Quî fieri id possit veterum te semita vatum
Observata docebit, adi monimenta priorum
Crebra oculis, animoque legens, et multa voluta.
Tum quamvis, longe siquis supereminet omnes,
Virtutem ex illo, ac rationem discere fandi
Te jubeam cui contendas te reddere semper
Assimilem, atque habitus, gressusque effingere euntis,
Quantum fata sinunt, et non aversus Apollo,
Haud tamen interea reliquûm explorare labores
Abstiteris vatum moneo, suspectaque dicta
Sublegere, et variam ex cunctis abducere gazam.
Nec dubitem versus hirsuti saepe poetæ
Suspensus lustrare, et vestigare legendo,
Sicubi se quaedam forte inter commoda versu
Dicta meo ostendant, quae mox melioribus ipse
Auspiciis proprios possim mihi vertere in usus;
Detersa prorsus prisca rubigine scabra.
Flumina saepe vides immundo turbida limo:

Haurit aquam tamen inde frequens concursus, et altis
Important puteis ad pocula, desuper illa
Occultis diffusa canalibus influit, omnemqne
Illabens bibulas labem exuit inter arenas.
Nil adeo incultum, quod non splendescere possit,
Praecipue si cura vigil non desit, et usque
Mente premas, multumque animo tecum ipse volutes,
Atque ideo ex priscis semper, quo more loquamur,
Discendum, quorum depascimur aurea dicta,
Proacipuumque avidi rerum populamus honorem.
Aspice ut exuvias, veterumque insignia nobis
Aptemus, rerum accipimus nunc clara reperta,
Nunc seriem, atque animum verborum, verba quoque ipsa:
Nec pudet interdum alterius nos ore loquutos.
Cum vero cultis moliris furta poetis,
Cautius ingredere, et raptus memor occule versis
Verborum indiciis, atque ordine fallere gentes
Mutato. nova sit facies, nova prorsus imago.
Munere (nec longum tempus) vix ipse peracto
Dicta recognosces veteris mutata poetae.
Saepe palam quidam rapiunt, capiuntqne videri
Omnibus intrepidi, ac furto laetantur in ipso
Deprensi, seu cum dictis nihil ordine verso
Longe alios iisdem sensus mira arte dedere,
Exueruntque animos verborum impune priores,
Seu cum certandi priscis succensa libido,
Et possessa diu, sed enim male condita victis
Extorquere manu juvat, in meliusque referre:
Ceu sata, mutatoque solo felicius olim

Cernimus ad coelum translatas surgere plantas.
Poma quoque utilius succos oblita priores
Proveniunt: sic regna Asiae, Trojaeque penates
Transtulit auspiciis Phrygius melioribus heros
In Latium, quamvis (nam Divûm fata vocabant)
Invitus Phoenissa tuo de litore cessit,
Nec connubia laeta, nec incepti Hymenaaei
Flexerunt immitem animum, tu victa dolore
Occidis, et curae vix ipsa in morte relinquunt.
Numquam o Dardaniae tetigissent vestra carinae
Litora, fors nulli poteras succumbere culpae.
Ergo agite o mecum securi accingite furtis
Una omnes pueri, passimque avertite praedam.
Infelix autem (quidam nam saepe reperti)
Viribus ipse suis temere qui fisus, et arti,
Externae quasi opis nihil indigus abnegat audax
Fida sequi veterum vestigia, dum sibi praeda
Temperat heu nimium, atque alienis parcere crevit,
Vana superstitio, Phoebi sine numine cura.
Haud longum tales ideo laetantur, et ipsi
Saepe suis superant monimentis, illaudatique
Extremum ante diem foetus flevere caducos,
Viventesque suae viderunt funera famae.
Quam cuperent vano potius caruisse labore,
Eque suis alias didicisse parentibus artes?
Saepe mihi placet antiquis alludere dictis,
Atque aliud longe verbis proferre sub iisdem.
Nec mea tam sapiens per sese prodita quisquam
Furta redarguerit, quae mox manifesta probabunt
Et nati natorum, et qui nascentur ab illis.
Tantum absit, poenae metuens infamis; ut ipse
Furta velim tegere, atque meas celare rapinas.

Non tamen omnia te priscis fas fidere, qui non
Omnia sufficient, quaerenti pauca labore
Attentanda tuo nondum illi audita supersunt.
Nos etiam quaedam idcirco nova condere nulla
Relligio vetat, indictasque effundere voces.
Ne vero haec penitus fuerint ignota, suumque
Agnoscant genus, et cognatam ostendere gentem
Possint, ac stirpis nitantur origine certae.
Usque adeo patriae tibi si penuria vocis
Obstabit, fas Grajugenum felicibus oris
Devehere informem massam quam incude Latina
Informans patrium jubeas dediscere morem.
Sic quondam Ausoniae succrevit copia linguae.
Si auctum Latium, quo plurima transtulit Argis
Usus, et exaustis Itali potiuntur Athenis.
Nonne vides mediis ut multa erepta Mycenis
Graja genus fulgent nostris immixta, nec ullum
Apparet discrimen: eunt insignibus aequis
Undique per Latios et civis, et advena tractus.
Iamdudum nostri cessit sermonis egestas:
Raro uber patriae, tibi raro opulentia deerit.
Ipse suis Cicero thesauris omnia promet,
Auctoresque alii nati felicibus annis
Omnia sufficient, nec solis crede poetis.
Saepe etiam vidi veterum inter carmina vatum
Barbarico versus cultu, gazaque superbos:
Belgicaque immisit trans alpes esseda Gallus
In Latium, et longe Macedum venere sarissae.
Et metuam ne deficiat me larga supellex
Verborum, angustique premat sermonis egestas?
Quin et victa situ, si me penuria adaxit,
Verba licet renovare, licet tua sancta vetustas

Vatibus indugredi sacraria, saepius olli
Aetatis gaudent insignibus antiquai,
Et veterum ornatus induti incedere avorum.
Non tamen ille veter squalor fuat undique, et ater
Verborum situs, his modus adsit denique: quando
Copia non desit, quorum nunc pervius usus.
Tum quoque si deerunt rebus sua nomina certa
Fas illas apta verborum ambire corona,
Et late circumfusis comprendere dictis.
Verba etiam tum bina juvant conjungere in unum
Molliter inter se vinclo sociata jugali.
Verum plura nefas vulgo congesta coire,
Ipsaque quadrifidis subniti carmina membris.
Itala nec passim fert monstra tricorpora tellus.
Horresco diros sonitus, ac levia fundo
Invitus perterricrepas per carmina voces.
Argolici quos ista decet concessa libido,
Talia connubia, et tales celebrent Hymenaeos,
Tergeminas immane struant ad sidera moles
Pelion addentes Ossæ, et Pelio Olympum.
At verbis etiam partes ingentia in ambas
Verba interpositis proscindere, seque parare,
Deterere interdum licet, atque abstraxe secando
Exiguam partem, et strinxisse fluentia membra,
Idcirco siquando ducum referenda, virumque
Nomina dura nimis dictu, atque asperrima cultu,
Illa aliqui, nunc addentes, nunc inde putantes
Pauca minutatim levant, ac mollia reddunt,
Sichæumque vocant mutata parte Sicharbam.
Hinc mihi Titanum pugnas, et sæva Gigantum
Bella magis libeat canere, Enceladique tumultus,
Quam populos Itala quondam virtute subactos,

Atque triumphatas diverso a litore gentes.
Sed neque verborum causa vis ulla canentem,
Consilium præter, cogat res addere inanes,
Nomina sed rebus semper servire jubeto
Omnia perpendens versus resonantia membra.
Verba etenim quaedam ignarum te fallere possunt,
Ni vigiles, mandatum et munus obire recusent,
Furenturque operi clam sese, et inertia cessent,
Caetera dum labor exercet concordia jussus
Quaeque suus: tantum illa dabunt numerumque, sonumque,
Atque ideo quidferre queant, quid quaeque recusent
Explorare prius labor esto, et munera justa
Mandato, ac proprium cunctis partire laborem.
Obscuros aliter crepitus, et murmura vana
Miscebis, ludesque sonis fallacibus aures
Nec tamen interdum vacuas, animoque carentes
Addubitem ipse volens incassum fundere voces,
Verbaqne, quae nullo fungantur munere sensus,
Dives ut egregio tantum, et conspectus amictu
Versus eat, dulcisque sono demulceat aures.
Atque adeo quae sint, ne vero quaere, profecto
Illa tibi se sponte dabunt per se obvia passim.
Saepe autem ruptis vinclis exempta volutes
Membra, et compactum quaesitor disjice versum,
Post iterum refice, et partes in pristina redde
Partibus avulsas: numquam te libera vinclis
Incautum fallent resoluto carmine verba.
Huc ades, hic penitus tibi totum Helicona recludam.
Te Musae puer hic faciles penetralibus imis
Admittunt, sacrisque adytis invitat Apollo.

Principio quoniam magni commercia cœli
Numina concessere homini, cui carmina curae,
Ipse Deûm genitor divinam noluit artem
Omnibus expositam vulgo, immeritisque patere.
Atque ideo, turbam quo longe arceret inertem,
Angustam esse viam voluit, paucisque licere,
Multa adeo incumbunt doctis vigilanda poetis.
Haud satis est illis utcumque claudere versum,
Et res verborum propria vi reddere claras:
Omnia sed numeris vocum concordibus aptant,
Atque sono quaecumque canunt imitantur, et apta
Verborum facie, et quaesito carminis ore.
Nam diversa opus est veluti dare versibus ora,
Diversosque habitus, ne qualis primus et alter,
Talis et inde alter, vultuque incedat eodem.
Hic melior motuque pedum, et pernicibus alis
Molle viam tacito lapsu per levia radit:
Ille autem membris, ac mole ignavius ingens
Incedit tardo molimine subsidendo.
Ecce aliquis subit egregio pulcherrimus ore,
Cui laetum membris albis Venus afflat honorem.
Contra alius rudis informes ostendit et artus;
Hirsutumque supercilium, ac caudam sinuosam
Ingratus visu, sonitu illaetabilis ipso.
Nec vero hae sine lege datæ, sine mente figurae,
Sed facies sua pro meritis, habitusque, sonusque
Cunctis, cuique suus vocum discrimine certo.
Ergo ubi jam nautae spumas salis aere ruentes
Incubuere mari, videas spumare reductis
Convulsum remis, rostrisque stridentibus aequor.
Tunc longe sale saxa sonant, tunc et freta ventis
Incipiunt agitata tumescere, litore fluctus

Illidunt rauco, atque refracta remurmurat unda
Ad scopulos, cumulo insequitur praeruptus aquae
mons.
Nec mora, Trinacriam cernas procul intremere
omnem
Funditus, et montes concurrere montibus altos.
Cum vero ex alto speculatus caerula Nereus
Leniit in morem stagni, placidaeque paludis,
Labitur uncta vadis abies, natat uncta carina.
Hinc etiam solers mirabere saepe legendo,
Sicubi Vulcunus sylvis incendia misit,
Aut agro stipulas flamma crepitante cremari.
Nec minus exultant latices; cum taeda sonore
Virgea suggeritur costis undantis aheni.
Carmine nec levi dicenda est scabra crepido.
Tum, si laeta canunt, hilari quoque carmina vultu
Incedunt, laetumque sonant haud segnia verba,
Seu cum vere novo rident prata humida, seu cum
Panditur interea domus omnipotentis Olympi.
Contra autem sese tristes inamabile carmen
Induit in vultus, si forte invisa volucris
Nocte sedens serum canit importuna per umbras,
Ut quondam in bustis, aut culmintbus desertis.
Verba etiam res exiguas angusta sequuntur,
Ingentesque juvant ingentia, cuncta gigantem
Vasta decent, vultus immanes, pectora lata,
Et magni membrorum artus, magna ossa, lacertique
Atque adeo, si quid geritur molimine magno,
Adde moram, et pariter tecum quoque verba la-
borent
Segnia, seu quando vi multa gleba coactis
Aeternum frangenda bidentibus, aequore seu cum

Cornua valatarum obvertimus antennarum.
At mora si fuerit damno proparare jubebo.
Si se forte cava extulerit mala vipera terra:
Tolle moras, cape saxa manu, cape robora pastor.
Ferte citi flammas, date tela, repellite pestem.
Ipse etiam versus ruat, in praecepsque feratur,
Immenso cum paaecipitans ruit Oceano nox,
Aut cum perculsus graviter procumbit humi bos.
Cumque etiam requies rebus datur, ipsa quoque ultro
Carmina paulisper cursu cessare videbis
In medio interrupta, quierunt cum freta ponti
Postquam aurae posuere, quiescere protinus ipsum
Cernere erit, mediisque inceptis sistere versum,
Quid dicam, senior cum telum imbelle sine ictu
Invalidus jacet, et defectis viribus aeger?
Nam quoque tum versus segni pariter pede languet.
Sanguis hebet, frigent effoetae in corpore vires
Fortem autem juvenem deceat prorumpere in arces,
Evertisse domos, praefractaque quadrupedantum
Pectora pectoribus perrumpere, sternere turres
Ingentes, totoque ferum dare funera campo.
Nulla adeo vatum major prudentia, quam se
Aut premere, aut rerum pro majestate canendo
Tollere, nunc illos animum submittere cernas
Verborum parcos, humilique obrepere gressu,
Textaque vix gracili deducere carmina filo.
Nunc illos verbis opulentos, divite vena
Cernere erit fluere, ac laxis decurrere habenis
Fluxosque, ingentesque, redundat copia laeta
Ubere felici, verborumque ingruit agmen
Hybernarum instar nivium, cum Juppiter alpes

Frigidus aereas, atque alta cacumina vestit.
Interdum vero cohibent undantia lora.
Non humiles, non sublimes media inter utrumque
Litus arant veluti spatia, et confinia radunt.
Sic demum portu laeti conduntur in alto.
Quod superest, quae postremo peragenda poetae
Expediam, postquam casus evaserit omnes,
Signaque perpetuum deduxit ad ultima carmen,
Exultans animo victor, laetusque laborum
Non totam subito praeceps secura per urbem
Carmina vulgabit, ah ne sit gloria tanti,
Et dulcis famae quodam malesuada cupido.
At patiens operum semper, metuensque pericli
Expectet, donec sedata mente calorem
Paulatim exuerit, foetusque abolerit amorem
Ipse sui, curamque alio traduxerit omnem.
Interea fidos adit haud sucurus amicos,
Utque velint inimicum animum, frontisque severæ
Dura supercilia induere, et non parcere culpae
Hos iterum atque iterum rogat, admonitusque latentis
Grates laetus agit vitii, et peccata fatetur
Sponte sua, quamvis etiam damnetur iniquo
Iudicio, et falsum queat ore refellere crimen.
Tum demum redit, et post longa oblivia per se
Incipit hic illic veterem explorare laborem.
Ecce autem ante oculos nova se fert undique imago,
Longe alia heu facies rerum, mutaque ab illis
Carmina, quae tantum ante recens confecta placebant.
Miratur tacitus, nec se cognoscit in illis
Immemor, atque operum piget, ac sese increpat ultro.

Tum retractat opus commissa piacula doctae
Palladis arte luens, nunc haec, nunc rejicit illa
Omnia tuta timens,ślioraque sufficit illis,
Attondetque comas stringens, sylvamque fluentem,
Luxuriemque minutatim depascit inanem
Exercens durum imperium, dum funditus omnem
Nocturnis instans operis, operisque diurnis
Versibus elucrit labem, et commissa piarit.
Arduus hic labor, hic autem durate poeta,
Gloria quos movet æternæ pulcherrima famæ.
Tum siqua est etiam pars imperfecta relicta;
Olim dum properat furor, ingeniique morari
Tempestas renuit, suppletque, et versibus affert
Invalidis miseratus opem, claudisque medetur.
Nec semel attrectare satis, verum omne quotannis
Terque, quaterque opus evolvendum, verbaque versis
Æternum immutando coloribus, omne frequenti
Sæpe revisendum studio per singula carmen.
Quod non una dies, fors afferet altera, et ultro
Nullo olim studio, nulla olim in carmine cura
Deprensæ per se prodentur tempore culpæ,
Quæque latent variæ densa inter nubila pestes.
Quin etiam doctum multum juvet ille laborem,
Qui varias cœli creber mutaverit oras.
Namque etiam mutant animi genioque locorum
Diversas species, diversos pectora motus
Concipiunt, nostrisque novæ se mentibus offert
Ultro aliquid semper lucis, tenebræque recedunt,
Atque novos operi semper fas addere flores.
Verum esto hic etiam modus, huic imponere curæ
Nescivere aliqui finem, medicasque secandis

Morbis abstinuisse manus, et parcere tandem
Immites, donec macie confectus, et aeger
Aruit exhausto velut omnis sanguine fœtus,
Nativumque decus posuit, dum plurima ubique
Deformat sectos artus inhonesta cicatrix.
Tuque ideo vitae usque memor brevioris, ubi annos
Post aliquot (neque enim numerum, neque tempora pono
Certa tibi) addideris decoris satis, atque nitoris,
Rumpe moras, opus ingentem dimitte per orbem,
Perque manus, perque ora virûm permitte vagari.
Continuo laeto te dulces undique amici
Gratantes plausu excipient, tua gloria cœlo
Succedet, nomenque tuum sinus ultimus orbis
Audiet, ac nullo diffusum abolebitur aevo.
Et dubitamus opes animo contemnere avari,
Nec potius sequimur dulces ante omnia Musas?
O fortunati; quibus olim haec numina dextra
Annuerint praecepta sequi, quaeve ipse canendo
Jussa dedi plenus Phœbo, attonitusque furore
Quando non artes, satis ullae, hominumque labores,
Et mea dicta parum prosint, ni desuper adsit
Auxilium, ac praesens favor omnipotentis Olympi.
Ipse viam tantum potui docuisse repertam
Aonas ad montes, longeque ostendere Musas
Plaudentes celsae choreas in vertice rupis,
Quo me haud ire sinunt umquam fata invida, et usque
Absterrentque, arcentque procul, nec summa jugi umquam
Fas prensare manu fastigia: sat mihi siquem,

Siquem olim longe aspiciam mea fida sequutum
Indicia exuperasse viam, summoque receptum
Vertice, et haerentes socios juga ad alta vocantem.
Sed non ulla tamen nostri quoque gratia facti
Forsan erit, me fida olim praecepta canentem
Stipabunt juvenes denso circum agmine fusi,
Et vocem excipient intenti sensibus omnes.
Tum vitae si justa meae procedere lustra
Fata sinent, nec me viridi succiderit aevo
Impia mors, olli gelida tardante senecta
Languentem, et sera defessum aetate magistrum
Certatim prensa super alta cacumina dextra
Saepe trahent, ultroque ferent per amœna locorum,
Et summi invalidum sistent ad limina Phœbi
Cantantem Musas, vatumque inventa piorum.
Vergilii ante omnes laeti hic super astra feremus
Carminibus patriis laudes: decus unde Latinum,
Unde mihi vires, animus mihi ducitur unde
Primus ut Aoniis Musas deduxerit oris
Argolicum resonans Romana per oppida carmen,
Ut juvenis Siculas sylvis inflarit avenas,
Utque idem Ausonios animi miseratus agrestes
Extulerit sacros ruris super aethera honores
Triptolemi invectus volucri per sidera curru,
Res demum ingressus Romanae laudis ad arma
Excierit Latium omne, Phrygumque instruxerit alas
Verba deo similis, decus a te principe nostrum
Omne pater, tibi Grajugenûm de gente trophaea
Suspendunt Itali vates tua signa sequuti,
Omnis in Elysiis unum te Graecia campis

Miraturque, auditque ultro, assurgitque canenti
Te sine nil nobis pulchrum, omnes ora Latini
In te, oculosque ferunt versi, tua maxima virtus
Omnibus auxilio est, tua libant carmina passim
Assidui, primis et te venerantur ab annis.
Ne tibi quis vatum certaverit: omnia cedant
Saecla, nec invideant primos tibi laudis honores.
Fortunate operum! tua praestans gloria fama,
Quo quemquam aspirare nefas, sese extulit alis.
Nil adeo mortale sonas, tibi captus amore
Ipse suos animos, sua munera laetus Apollo
Addidit, ac multa praestantem insigniit arte.
Quodcumque hoc opis, atque artis, nostrique reperti
Uni grata tibi debet praeclara juventus,
Quam docui, et rupis sacrae super ardua duxi,
Dum tua fida lego vestigia te sequor unum
O decus Italiae, lux o clarissima vatum.
Te colimus, tibi serta damus, tibi thura, tibi aras,
Et tibi rite sacrum semper dicemus honorem
Carminibus memores, salve sanctissime vates:
Laudibus augeri tua gloria nil potis ultra,
Et nostrae nil vocis eget, nos aspice præsens,
Pectoribusque tuos castis infunde calores
Adveniens pater, atque animis te te insere nostris.

MARCI HIERONYMI

VIDÆ CREMONENSIS

BOMBYCUM.

AD ISABELLAM ESTENSEM MARCHIONISSAM MANTUÆ

LIBER I.

Quos mores, quas aut parvis reptantibus artes
Juppiter addiderit, quae fila tenacia Serum
Ore vomunt saturae, vos mecum evolvite Nimphæ
Seriades, vos lanifici gregis aurea nostis
Munera, quae pater Italiae prior intulit olim
Serius huc patriis Serum devectus ab oris.
Tuque ades, et nostro succurre Isabella labori
Nympha Padi in ripa magnis e regibus orta,
Quae gentem pulchra auxisti pulcherrima prole
Consagam, exiguis ades huc non aspera cœptis.
Et vos o placidae properate, ubi quaeque, puellæ.
Vestrum opus, hoc vestros faciles hic discite cultus.
Id tineae in silvis multis volventibus annis
Gentibus ignotum vixit genus, aurea frustra
Edebant opera umbriferis pendentia ramis:

Nam pluviae, lateque immites omnia venti
Vastabant, tenui nec honos, nec gloria filo
Ulla erat, in silvis ceu quondam more ferarum
Degebant homines antiquo robore nati.
Nondum urbes, nondum certos gens dura penates
Noverat aut ullas vitam excoluisse per artes.
Verum postquam homini divini est muneris usus
Traditus, in tectis, atque intra septa domorum
Silvestres tineas alere, atque impendere curam
Cœpit, opes multi hinc ad summas emersere.
Quamvis esse aliquas etiam nunc fertur in oris
Longe aliis gentes, quae nondum in tecta relatas
Per lucos errare sinunt, nulloque labore
Fila suo carpunt oneratis mollia ramis.
Namque malo assuetae arboribus frondentibus illæ
Pubentes silvas, et quaeque tenerrima carpunt,
Injussæque instant operi, non horrida multum
Flabra nocent, neque provisi prudentibus imbres.
Quippe, ubi senserunt in nubes aera cogi,
Diffugiunt trepidae, foliisque sub omnibus haerent.
Securaeque hiemis velut alta ex arce sonantes
Accipiunt Austros, pulsataque robora nimbis.
Sed tu ne, moneo, in silvis permitte vagari
Incustoditas, nec curam adhibere recusa
In tectis, hujus non gratia parva laboris.
Haud longum tempus fuet, et jam stamine multo
Dives eris, filoque ibis spectabilis aureo.
Principio ne te lateat quae tradita agendae
Sint illis vitae spatia, brevis omnibus aetas,
Vix ulli Lunae completur tertius orbis,
Et nunquam ex sese prolem videre creatam.
Intereunt omnes, pecus occidit omne quotannis,

Et cunctam evertunt fera fata ab origine gentem.
Immortale tamen restat genus his, neque morti
Et penitus locus, aeternum nam semina durant.
Ceu quondam silvae si forte aut frigore diro,
Aut aestu arescant summae, tamen abdita quaedam
Vitalis superat vis in radicibus imis,
Et trunco exciso nova vere repullulat arbos.
Non secus extinctis bombycibus annuus ortus.
Usque nova in regnis proles succedit avitis.
Ne vero ante diem, sed tempestiva creata
Sit soboles; veto ne revoces in luminis oras
Progeniem extinctam, attonsis cum gramina campis
Nondum ulla, aut frondes apparent arbore nullae.
Ante nova incipiat morus reviscere silva;
Neve fames teneris, neve obsint frigora alumnis.
Ipsi etiam morum agricolae, ne tempora fallant,
Observare solent, nam cum sese illa virentem
Induit in frondem, nostris tum protinus oris
Excessisse hiemem, et manes abiisse sub imos
Nil dubitant, nec saeva ultra pecorive, satisve
Frigorave, glaciemve timent, canamve pruinam.
Praeterea tibi Lunai gelidae incrementa
Sunt servanda, senescentis fuge tempora laeva.
Nec tum etiam liquidis cum sese nuper ab undis
Extulit Oceani, Pallentesque humida vultus
Ostendit gracili incedens per inania cornu,
Utile erit teneros ovis excludere foetus. *
Expecta cum plena animis, cum lumine largo
Solis ab igne tumens, altumque per aethera vecta
Carpit iter, fratremque audet se attollere contra.
Tum fas fœturae, tum justum incumbere tempus,
Quandoquidem validas crescenti a lumine vires

Semina concipiunt genitalia, tum favet aether,
Majoremque trahunt nascentia membra vigorem.
Quo foveas autem pacto? mos ipse fovendi
Haud simplex: sunt quae calido sub sole relinquunt
Ova recens donec foetus in luminis auras
Prodierit: tu conde sinu velamine tecta,
Nec pudeat roseas inter fovisse papillas,
Si te tangit honos, et flavi gloria fili.
Cumque dies, alterque dies processerit, ecce
Cernere erit formis animantia fervere miris.
Ante opus omne tamen pete matutina Deorum
Limina, ferque preces supplex, Divisque litato
Auspicibus cunctorum operum, cum mane sacerdos
Synceram Cererem, et Lenaeum libat honorem.
Nec non lacinii florem velamina prima
Suspendens templis, avertunt omnia fœtu
Munere placati superi mala, frigora, et aestus,
Et quae multa solent bombyci instare pericla.
Interea populis sedes, et tecta futuris
Ipsa novare jube, tabulataque victa senecta.
Non aptae sine sole domus, sine luce penates.
Sed duplices recta lumen regione fenestrae
Admittant, quarum surgentes altera Phoebi
Spectet equos, fessos contra altera, jamque cadentes.
Tum vitri pellucentes opponere quadras
Hinc atque hinc jubeo, lini aut firmissima texta,
Ut neque concutiant venti, neque nubila nimbis
Conspergant, obsitque intus penetrabile frigus.
Nec postrema fuit cautis praetendere cura
Retia rara, avium insidias, et callida furta
Averte illudit passer custodibus olim

Improbus illudit cortis cristata volucris.
Dant stragem passim rostris immitibus, implentque
Ingluviem, ac vivo viva abdunt corpora busto.
Nec, quibus est tineae felicis copia multa,
Parietibus sedem affigunt, sed quattuor aequis
Tectorum in medio erectis hinc inde columnis
Plurima suspendunt tabulata, aulaeque per altos
Surgunt mille gradus, digestaeque ordine sedes.
Tuque etiam, variae ut nequeant irrepere pestes,
Parietis antiqui vitium ne neglige segnis:
Sed calce, aut creta linito, atque angusta viarum
Quaeque time, mus saepe cavis sese abdibit imis
Luce latens, at cum in tenebris cinis occulit ignem
Sopitum indulgetque gravi custodia somno,
Improbus egreditur tutis ad furta latebris,
Et citus irreptat tabulis, saevitque per omnes
Caede madens aulas, praedamque avertit ab altis
Porticibus satur, atque cavis epulatur in antris.
Molire insidias, deceptum carcere claude,
Ignarusque doli ipse sibimet vincula nectat,
Dum petit ostensam confidentissimus escam.
Quaedam etiam trabibus, quibus omnis machina rectis
Nititur, auxiliantur, et imas sentibus armant
Sentibus, et tribulis, ac juniperi hirsutae
Vulnificos addunt gladios, circum undique ut hostis
Indeprensus eat saltem per vulnera mille,
Nec referat captam multo nisi sanguine praedam.
Verum age vix tenebras pepulit lux tertia rebus,
Ecce sinu incipiunt tepido calefacta moveri
Semina, jam visenda novis animalia formis

Irrepunt, passimque albis mantilibus errant.
Ne vero jam tum hæc thalamis sublimibus infer,
Exiguus primum capiet sobolem locus omnem,
Corpora deinde auctae cunabula prima relinquent.
Tum cunctam in populos, in vicos divide gentem.
Divisasque dabis sedes, secretaque regna.
Nec satis hoc semel, at quoties his arcta videbis
Esse domus spatia, augentur dum corpora cuique,
Has toties legere, inque novas diducere sedes,
Ne dubita, donec tabulas impleveris omnes.
Nec tamen interea parvas non pascere oportet.
Ut primum hauserunt cœli auras, pabula pascunt,
Assuescunt jam tum dapibus, mensasque requirunt·
Sed prodest, nondum thalamos experta puella,
Prima manu tenera teneras si pascat alumnas.
Primam autem mori pubem, atque tenerrima semper
Quaeque legunt, dum grex tener est, atque inscius aevi.
Continuo veterum veluti memor ille parentum
Agnoscit vescas frondes, ipsasque recentes
Deposcit, nam si plenis serventur in horreis
Hesternae, dulcis succi corrumpitur aura,
Et sapor ingratus subit, atque inamabilis haustu,
Mane petunt igitur sylvas, et quaque reportant
Pabula lecta die famulae, gratumque laborem,
Sortitae inter se folia illibata canistris
Expediunt, legit illa, domum fert altera lecta,
Instaurant aliae mensas, epulasque ministrant.
Pabula larga superjaciunt pecus omne tegentes.
Protinus emergunt tineae, folioque jacenti
Victrices super assistunt, omnisque juventus
Vescitur, atque avidæ dapibus implentur opimis.

Fit strepitus, longe qualem olim saepe solemus
Cum pluit, in tecto clausis audire fenestris.
Nec mora nec requies, properant, et grandia morsa
Attondent folia emensæ, redeuntque iterumque
Incumbunt, longam nequeunt explerier alvum,
Dum superant frondes, et plenæ pabula mensæ.
Tuque ideo parcis epulas moderare canistris,
Terque die tantum pasces, nam prodiga cunctam
Si frondem simul effundas, sine more, dapesque
Accumules, mensasque onores, avertitur ultro
Ingratum saturum morum pecus, atque repente
Ipsa parit largi fastidia copia victus.
Paulatim invita, metuant sibi pabula semper
Deficere, expectentque dapes, prius injice ludens
Frondem unam, ac certare sine, ille protinus omnes
Arrexere animos cupidæ prædamque capessunt
Certatim pariterque ingens subit ardor edendi.
Tum demum solitas epulas effunde canistris,
Dum dapis optatæ fuerit compressa libido.
Sed ne longa fames noceat tamen aspice prudens,
Dum nimium differs epulas; et gaudia mensæ.
Nam soliti impastis si desit copia victus,
Nulla mora est, miseras macies deformat iniqua:
Pabula deinde parum exhaustis duplicare juvabit,
Et vix longa dies lapsas in pristina reddet.
Dira fames adeo nocet, ac penuria edendi
Quin etiam haud parvi mutari pabula refert,
Est bicolor morus, bombyx vescetur utraque,
Utraque grata illi, cui vero assuerit, eandem,
Nigra, albensve fuat, nullo discrimine amabit,
Quamvis Ausoniis laudetur nigra puellis.
Forte etiam si deficiant folia omnia mori,

Et subito sylvæ (Dii talem avertite casum)
Thysbaeæ arescant nimio æstu, aut frigore, quæris
Quasnam tum, pereant ne res tibi funditus omnes
Bombyci jubeam legere, et submittere frondes.
Orandi superi eveniant ne talia nobis,
Si tamen urgeris, conscendat robora pastor
Ulmea per sylvas, et summa cacumina carpat.
His etenim arboribus multum est affinis origo,
Iamque ideo agricolæ morum dedicere per agros
Inserere umbrosæ ramis ingentibus ulmi,
Et steriles sylvæ nunc dant bicoloria mora.
Sunt aliæ, quæ, si fœtus sibi nascitur ante,
Quam Thybaea novis adolescat frontibus arbos,
Urticamgue, rubosque legunt, dum plurimus humor
Vere subest, at tu teneris tunc parce puellis,
Crura manusque arment facito, nec robora dura
Ascendat permitte in sylvis innuba virgo:
Verum operum patiens anus, et cui durior annis
Sit cutis (ingratæ facilis jactura senectæ)
Munere fungatur tali, ne forte quis altis
Egressus sylvis Satyrorum e gente procaci
Suspiciat, teneræque pudor notet ora puellæ:
Illa quoque in primis cura est, ut pabula semper
Sicca legant, nullaque fluant aspergine sylvæ
Aut pluviae, aut roris nocturni, quippe venenum
Saepe fuit quamvis tenuis bombycibus humor.
Numquam igitur, cum nox horis silet intempestis,
Accedant sylvam: expectent dum gurgite Eoae
Tethyos exierit, sursumque eduxerit omnem
Collectum noctis humorem purpureus Sol,
Et jam tres scandens supra alta peregerit horas.
Quod si forte etiam fuerit tunc humida sylva,

Ut potes, e foliis stillantem decute rorem.
Profuit et si quando matutina pruina
Perstrinxit teneras frondes, ostendere Soli
Cratibus impositas, et frigora vincere flammis.
Cumque tibi fuerint suspecti denique nimbi,
Appropera, calathos cape, moros scande, ministras
Voce voca, mitte in sylvas, sine lege legunto
Obvia quaeque, penum foliis atque horrea comple,
Ne, dum saevit hyems, perdant jejunia pubem
Lanivomam, at parta securae fronde fruantur.
Quod si adeo subitum cito non praevideris imbrem,
Ne turpi rigeat, macieque, fanieque senescat
Omne pecus, validos in sylvas mitte colonos;
Qui tibi utraque manu nunc huc, nunc robora et illuc
Crebra agitent, frondem patulis tu impone canistris
Rorantem, quando fatis urgemur acerbis.
At labor interea famulas exerceat alter.
Cura sit hesternae semesas tollere mensae
Relliquias, tabulisque immundam avertere ventris
Proluviem, mane ante, pecus quam pabula gustet
Tergendae sedes, et gramina perverrenda.
Tum Bacchi irrorant gratum bene olentis odorem,
Purgatisque abigunt tabulis tristem omnibus auram.
Hinc leviter digito medicatis sedibus omnes
Traducunt coetus laetos melioribus auris,
Nec super extremas errare licentius oras
Permittunt, semper media ad penetralia cogunt,
Praecipitesque timent lapsus, altasque ruinas.
Huic generi facilis leti via, protinus aegras
Delapsae effundunt animas, lucemque relinquunt.
Siqua tamen superest, et coeli vescitur aura
Post casum, inspicito, nam si pars corporis ulla est

Laesa tibi deprensa, aliarum sedibus ultro
Projice, nec frustra libeat tibi pascere inertem.
Nullam operam omnino, nullum expectabis ab illa
Certa opus, ignavum deducet inutilis aevum,
Et comitum egregias tantum mirabitur artes.
Saepe etiam impastas averti pabula cernes,
Sopitasque gravi veluti torpere veterno
In tabulis: hîc parce metu, ne corpora morbus
Forte aliquis, gentemque lues invaserit aegram.
Hunc illis morem, natura hunc ipsa soporem
Addidit, indulgent somno, stratisque quiescunt,
Sopitisque dies alter transibit, et alter.
Cum vero expulerit noctem lux tertia rebus,
Consurgent, laetaeque ad pabula nota redibunt.
Ergo illas tumidas jubeo observare, nec ingens
Nosse labor, ne improvisus sopor occupet, ultro
Signa dabunt ipsae, coelo capita ardua tollent
Arrectae, spernentque dapes, tum pigra notabis
Corda, animos resides insueta silentia mensis.
Non tamen adveniet somnus simul omnibus idem.
Insomnes aliquae vigilant, dum turba quiescit
Caetera, nondum aptae, teneros quibus alliget artus
Irrepens sopor advenient sua tempora et illis,
Atque omnes tandem demittent lumina somno.
Cura sit interea insomnes legere, atque vagantes,
Secretasque aliis aliam cito transfer in aulam.
Sopitae stabulent simul: his par omnibus aetas.
Una operi incumbent, et eodem tempore sese,
Artubus exolvent supra ad convexa volantes.
Dumque Deus stratis, thalamisve silentibus ales
Regnat Letheo perfundens corpora rore,

Pabula tubtrahito solita, frondemque negato,
Nam tumidae interea renovant torpentia alumnae
Corpora, et exuvias veteres, ac tegmina ponunt,
Et nitidam induitur pubes renovata juventam.
Ceu fodere domos serpentum ubi lubrica turba
Sub terram veniente hieme, stant frigore iner tes
Dum redeat terris tepidi clementia veris,
Tum demum egressi, ad solem squalentia terga
Convolvunt posita turpi cum pelle senecta
Annuus hic illis mos, ab bombycibus ipsis
Ter pigra, dum vivent, renovabit corpora somnus.
Iamque age, jam grandes foetus, jam ducitur aetas
Ultima, turgenti filum tralucet in alvo
Omnibus, accingunt alacres, operique parant se.
Pabula jam saturae fugiunt, nova quaerere regna
Ardor agit, tollunt oculos, arrectaque terga.
Omnia vestigant late loca, sicubi rami
Arbutei per quos sua possint tendere fila,
Atque novis priscos cupiunt mutare penates,
Et tabulae extremis pendentes sedibus haerent.
Tum famulae properare, omnes provisa parare
Sarmenta, et steriles tectis inferre genistas.
Iamque ille antiquas sedes supera ardua linquant,
Atque nova hospitia invadant per vimina lenta
Demissae, nisi succurrat nuruum ocyus omnis
Hinc atque inde manus durum miserata laborem.
Ipsae nam manibus secernunt grandia natu
Corpora jam natura operi, jamque apta labori,
Per ramosque locant arentes agmina densa.
Submotas alias arcent, dum funditus omnes
Corporeae excedant labes, ac temporis orbe
Perfecto sua cuique dies exemerit omnem

Alvi insyncerae illuviem, purumque relinquat
Laciniun, et fili traducens simplicis aurum.
Sic ubi mitescunt pendentes vitibus uvae,
Paulatim liquor ille intus rarescit, et aureus
Accedit color, elucent purissima musta.
Tum demum tabulis passim sarmenta relictis
Complerunt omnes, perque atria virgea laetae
Exercentur, et effundunt quaesita per aevum
Stamina ditis opes uteri, suspensaque densos
Fila regunt inter ramos, atque ordine ducunt,
Mille legunt, releguntque vias atque orbibus orbes
Agglomerant, cæco donec se carcere claudant
Sponte sua tanta est edendi gloria fili,
Mox autem clausae interius circum undique lecta
Stamina condensant, teretisque ovi instar opus sit
Nullae operum immunes, est omnes cernere passim
Noctes atque dies niti praestante labore,
Et quasi de palma summas contendere vires.
Aspicias quasdam incipere, primumque laborem
Tendere adhuc, quasdam obscuro jam carcere clausas,
Ast aliae velut in nebula, fumoque nigranti
Nunc etiam apparent properantes intus, et omnes
Fas oculis spectare vias, variumque laborem.
Quin et nonnullae paribus communia curis
Associant opera, et nebula clauduntur eadem.
Quaedam adeo (visu miserabile) saepe repertae,
Dum tendunt superare alias, instantque labori,
Vitam opere in medio clausae sub nocte dedisse
Ante diem ah miserae, jacuit labor interruptus.
Parva mora est tamen, ut se aliae inclusere latebris,

Extremoque manum summam imposuere labori,
Exhaustae intereunt omnes, terrasque relinquunt.
Itc animae egregiae, fortunataeque laborum
Ultro in fata alacres; vobis nempe altera fato
Corpora debentur, vobis miserata priorem
Eripiet formam Venus, atque ad dulcia reddet
Lumina, et aereas rursum revocabit in auras.
Prima Venus docuit bombycem in tecta referri
Eductam sylvis, atque hanc impendere curam.
Ante homines nati durum genus ilice rupta
In sylvis nudi degebant more ferarum,
Necdum ullus lini, necdum ullus velleris usus.
Verum dura hyemis pellebant frigora, noctisque
Humorem fruticum se frondibus involventes,
Et liquidos imbres vitabant arbore tecti,
Per noctemque cavis latitabant rupibus hirti.
Hic illic mixti latos impune per agros
Cum nudis nudi juvenes errare puellis.
Ast ubi crescenti paulatim cognitus orbi
Irrepsit pudor, exuviis coepere ferarum
Aut tergo bovis, aut villosi pelle Leonis
Se tegere, et coriis involvere mollibus artus.
Ipsi etiam nudi degebant aethere in alto
Coelicolae, coelique nurus discrimine nullo.
Prima Deum Pallas docuit committere campo
Enodis lini segetem, et tondere bidentem
Lanigeram, ac tenui telas intendere filo.
Illa quidem primum vario se ornavit amictu
Egregiam picto pallam circumdata limbo.
Mox alias etiam texit ditissima divas
Nec mora, deinde novam ostendit mortalibus artem.

Tantum nuda Venus moerebat muneris expers
Egregii, ob formam textrici invisa Minervae,
Atque irrisa diu super Idalium frondosum
Se natosque suos in sylvis condidit atris,
Cui post optanti Fors et Deus attulit olim
Auxilium, nam Peliacis te in montibus altis,
Phyllira Nympharum pulcherrima montanarum,
Saturnus captus forma, et florentibus annis
Viderat errantemque, et gramina certa legentem
Ah quoties precibus Nympham Deus aspernantem
Tentavit supplex, ingrataque munera verbis
Addidit? ah quoties nimbosis montibus errans
Matutinus iter tulit, et monstravit in agris
Praesentes morbis herbas, usumque medendi?
Illa aversa Deum semper fugiebat amantem.
Quid faceret? Venerem supplex adit ipse, rogatque . . .
Auxilium, et meriti promittit praemia tanti.
Diva monet durae frustra praecordia Nymphae
Tentari, nulli pectus penetrabile amori,
Nec precibus: nec muneribus mutarier ullis,
Fallendamque dolis tantum, furtisque domandam.
Ergo se in faciem subito transformet equinam
Imperat, et pascat qua gramina sueverat illa
Quaerere; ut ignaram furto aggrediatur opertus:
Nec mora praeceptis, hinnitu Pelion altum
Clausus equo Deus implevit, votoque potitus
Vi tenuit frustra pugnantem, et multa recusantem.
Exin promeritae Veneri pro munere magno
Semina clausa dedit niveo tenuissima linteo;
Et meriti memor his, inquit, pulcherrima texes

Diva tibi insignes tunicas nihil indiga lanae,
Aut lini, quae dona negat tibi iniqua Minerva.
Hinc praecepta dedit, divinam et prodidit artem,
Quam primus, nati fugeret cum protinus iras,
Deprendit solis meditando in montibus olim.
Insuper admonuit venturi praescius aevi
Quondam aliquos, sed enim multo post, affore vates,
Qui totum canerent praeclara inventa per orbem
Gratum opus Ausoniis, dum volvent fila, puellis.

MARCI HIERONYMI

VIDÆ CREMONENSIS.

BOMBYCUM

LIBER. II.

Rursus ades Nympha, inceptum jam perfice munus
O decus Italidûm fortunatissima matrum,
Quae vastas fessae Italiae miserata ruinas
Haud dubias pulchra spes nobis prole tulisti.
Tu jam laeta tuos natos praestantibus ausis
Cœlicolas ipsos supra se ferre videbis.
Aspice jam quantas ostentet corpore vires
Federicus puer, ut vultu decora alta parentum
Spondeat, ut veniant scintillae ardentis ab ore,
Flagrantesque micent oculi, utque horrentia semper
Bella sonet, puerique agitet se pectore Mavors.
Jamque adeo nunc arma placent, jam fervidus acri

Gaudet equo, indomitusque animi, cupidusque pericli.
Hunc jam regna Asiae metuunt, oriensque subactus
Gangesque, Tigrisque tremunt, atque Indus Hydaspes.
Saepe hunc Eufratae propter vaga flumina Eoae
Bellantem aspicient multa inter millia matres,
Horrescentque animis hostem, pariterque timebunt
Egregio juveni; caecoque urentur amore,
Praestranti captae forma, et juvenilibus annis.
Gaudia mox trepidae referet tibi quanta revertens
Ultus avos Grajûm, Solymorumque eruta templa?
Tunc illum Mincî in ripis facta ampla canentes
Carminibus tollent sublimem ad sidera vates.
Lanificas nos interea revocamur ad artes
Frondosae invitant rursus sub tegmine mori
Seriades, grataque legunt e fronde coronam,
Quando nundum ausim laurum sperare superbam,
Aut caput intonsis hederarum innectere ramis.
Ergo age, sarmentis dum se super aurea bombyx
Exercet, nitidumque edit de pectore filum;
Nempe tu interea prorsus nihil indiga curae est,
Dum novies roseus se laverit aequore Titan,
Disce laboranti pecori non pigra mederi,
Tristibus et morbis occurrere, vos quoque nostri
Parvae animae exercent per tot discrimina casus,
Vestraque pallentes infestant corpora morbi.
Currupta sive illa lues cœli influit aura,
Seu vitio infectae frondis, gens labitur aegra,
Et cœtus subito serpunt contagia in omnes.
Invadit mors, intereunt data corpora leto,
Et thalamis passim retro manantia tabo

Fusa jacent: perit omne pecus, spes irrita fili,
Dii teneros, Dii vos fœtus arcete periclis,
Cum nondum morbis praesentes omnibus herbas
Monstrarit natura, hominumque industria solers
Nondum morborum causas deprenderit omnes.
Multa tamen, longo quae nos invenimus usu,
Quaeque alii docuere, tibi nunc dicere pergam.
Nil adeo tineis fuerit praesentius aegris,
Quam subito e medio jucundo lumine cassas
Tollere, ne totam perfusa cadavera tabo
Latius incestent miserando funere gentem.
Nec minus inde tibi tristis contagia cæli
Sit studium vitare; juvat cum lucidus aether,
Cum noctis gelidum Sol rorem sustulit, et cum
Inter se alpinus Boreas, atque humidus Auster
Pacem agitant, vitro detracto aperire fenestras
Quove almam lucem aspiciant; quove aethera purum,
Aurarumque leves animas; et frigora captent.
Nempe intro veniens Zephyris variantibus aer
Aera dispellit pigrum novus, et grave olentes
Lustrat, agens sese, thalamos, variatque saluber,
Qui nisi mutetur crebro, corrumpitur, haustusque
Inducit varios reptantum in corpora morbos.
Ceu puteis pigros latices nisi saepius urna
Hauseris, ut subito inde locum novus occupet humor,
Continuo sapor immotae vitiatur aquai,
Oraque potantum tristis perturbat amaror.
Tum vero ad solem, blandique ad luminis auras
Exultare pecus videas, et corpora luci
Pandere, non tamen immisso sub sole jacere

Securum fuit, aspiciant sed lumina longe,
Si vero fuerit gelidis Aquilonibus aer
Frigidus; aut nimbos-spirantibus humidus Austris,
Protinus in thalamos inferri profuit ignes;
Ne tamen infestet lacrymosus lumina fumus,
Ipsos occuluere cavis fornacibus ignes,
Unde aditus fumo sit nusquam in tecta, sed extra,
Respirans Vulcanus in aera fumet apertum.
At calor interea placidus defunditur intus
Paulatim, et tepidi calida e fornace vapores.
Sunt etiam, quae, cum nigrescit fœtibus arbos,
Incipiunt cum mora rebescere, pabula lecta
Retibus imponunt raris, in perque foratis
Pellibus, in gyrumque agitant, jactantque per auras.
Namque cadunt veluti per lata foramina grando
Nigrantes baccæ; vel quicquid inutile mensis,
Et tantum folia ipsa manent, quod solvere mollem
Alvum mora ferunt, tristesque inducere morbos.
Præterea liquido respergi corpora olivo
Mors erit extemplo ah miseris, lucemque relinquent.
Ergo ubi nocte gregem famulæ, et stabula alta revisent
Edico procul ardentem deponere testam.
In tenebris ubi pingue oleum depascitur ignis:
Ne super incautis gutta stillantis olivi
Decidat; at totos deformet peste penates.
Usque adeo in Venerem longas exercuit iras
Infensam inventrix semper frondentis olivæ.
Exin cum liquor officiat bombycibus omnis,
Præcipue sale qui fuerit vitiatus amaro

Cum semel attigerit, miseris erit acre venenum.
Protinus elucet languentibus aurea pellis,
Deinde tument, turpisque animis ignavia venit,
Desidibus tandem rumpuntur, et omnia tetro
Inficiunt tabo: sanies fluit undique membris,
Nec quicquam salso Venerem æquore profuit ortam.
Quædam ideo sylvas servant noctesque, diesque,
Quandoquidem inventæ salso quæ pabula rore
Invidia infecere (scelus prohibete nefandum
Diique, Deæque, omnes) cæcum et liquere venenum
In sylvis, quod mox foliis bibit inscia bombyx.
Arce etiam strepitus: cantu cava cornua rauco,
Fistulaque horribili procul absit ahenea bombo,
Tympanaque, et voces ludentis comprime pubis.
Invalidas sæpe exanimat leve murmur alumnas.
Sed neque tum pueri vastantes irrequieta
Cuncta manu hîc illic, stragemque impune ferentes
Jamque has, jamque illas digitis dum tangere gaudent,
Introducantur, quos longe arcebis, et ultro
Absistent, ætas si improvida ludificetur.
Verbis falle illos: tineas finge acre venenum,
Inspirare anima, vel spicula linquere caudis
Atque angues, colubrosque voca, dirosve chelydros.
Observabis item, ne qui gustaverit allii,
Aut cæpe, aut acris porri illetabile virus
Introeat, ne res pereat tibi funditus omnis.
Bombycem exanimem vidi sæpe ipse jacere
Afflatam famulæ graviter spirantis odore.
Continuo vis illa subit, naresque lacessit,

Intimaque infestum venit ad praecordia virus.
Non igitur cunctis aditus permiseris, illas
Spectatum quicumque adeunt, quis spiritus ollis
Quis vultus, vocisque sonus, quis euntibus ultro,
Sit gressus, qui oculive, notes, discrimine nullo
Limine anus omnes monstra infelicia longe
Pelle: nocent cantu tristes, oculisque malignis.
Intro autem tantum juvenes, pulchraeque puellae
Ducendae, queis forma, ætasque ignara nocendi est.
Hic impune choros agitent, alternaque læti
Idaliæ Veneri, ac Saturno carmina dicant.
Quandoquidem memini Thusci alta in rupe Viterbi
Ipse senem vidisse ferum, cui dira rigebant
Ora, gravesque oculi suffecti sanguine circum,
Fronsque obscena situ, hirtique in vertice cani.
Ille truci, scelus, obtutu genus omne necabat
Reptantum, tenues animas, parvasque volantes.
Quin etiam siquando hortos ingressus, ubi annus
Exuit expleto turpem novus orbe senectam,
Floribus et passim per agros incanuit arbor,
Ille hortis stragem dedit, arboribusque ruinam,
Spemque anni agricolæ mæsti flevere caducam.
Nam quocumque aciem horribilem intendisset, ibi omnes
Cernere erat subito afflatos languescere flores,
Mox album late nimbum volitare per auras,
Nec tantum noceat raptor ferus Orithyiæ,
Siquando iratus male tutis incubet hortis.
Nostram igitur si forte domum praetermeet olim
Pestis, et ira deûm talis, cum plurima reptans
Complevit sedes omnes, atque atria circum,
Non illum affari libeat, longumque morari.

Sed properate fores famulae, properate fenestras
Claudite, pestiferamque avertite limine cladem.
Iam promissa dies terris lucem intulit almam,
Iam, licet, ingredere, artificum mirare laborem
Egregium, mirare artes, ut pendula ramis
Omnibus haeserunt varii glomeramina fili.
Qualiter autumni primo cum frigore in hortis
Arboribus pendent haud uno poma colore,
Sic haerent nitidi vario discrimine ramis
Folliculi, sunt quae viridem traxere colorem
E foliis, quae depasta est Saturnia bombyx,
Fila, auri quaedam, electrique simillima puri.
Omnibus est reliquis color albi velleris instar.
Ergo ubi per ramos jam perfecisse laborem
Clausas, quamque suum, vigil exploraveris aure,
Atque ubi nec strepitus, nec vim datur amplius ullam
Audiri, sed jam motus requieverit omnis,
Pelle moram, exonera ramos, impone canistris
Carpe utraque manu, et famulas properare jubeto.
Primus deinde labos extrema, et inutile quicquid
Lanicii detraxe, et luxuriantia circum
Vellera, quae stuppae veluti nodosa puellae
Ruris pensa trahunt torquentes pollice fila,
Unde sibi intexant festis gestanda diebus
Tegmina, cum laetas agitant per prata choreas.
Hinc triplex delectus erit meliora Deorum
Imponunt aris, aliqua in spem gentis, et anni
Venturi ad sobolem servant de more creandam.
Caetera dein varios devolvunt vestis in usus.
Quae vero in generis spem vis servare caduci,
Deligito ex omni numero: neglecta quotannis

Degenerat proles magis ac magis, atque propago
Deterior tibi semper erit labentibus annis.
Sed non ob sobolem multos servare necesse est
Folliculos, capitum multorum semina partu
Una dabit mater, centum quaeque ova relinquet.
Quos igitur foeturae habiles provideris, omnes
Connectes ducto per acus vestigia filo.
Sed parcens leviter terebrato, extremaque tantum
Tangito acu tenui, ne inclusa cadavera ferro
Ah violes, et res evertas funditus omnes.
Post hinc consertos ita frigida sub loca conde,
Aut Bacchi in cella sub terram, aut sicubi montis
Exesi specus ardenti impenetrabile Phoebo,
Ne calor absumat defuncta cadavera vita.
Fata dabunt quibus ad jucundum surgere lumen
Rursus, et in parvas volucrum se vertere formas,
Cum primum coelo stellas aurora fugarit,
Et decies roseos Sol laverit aequore currus.
Nam quondam (ut perhibent) cum primos aurea foetus
Nutriret Venus umbrosis in vallibus Idae,
Nuda cohors tenerûm circum ludebat amorum,
Et nunc hic manibus temere dare pabula blandis,
Nunc illic tractare levi reptantia tactu
Corpora, Acidaliosque toris diffundere flores.
Dum vero incauti nunc huc, nunc protinus illuc
(Forte parens aberat) studiis puerilibus errant,
Impliciti inter sese altis in cratibus urgent.
Fit strepitus, pontes vastam traxere ruinam
Lanifici stabula alta gregis jacet undique bombyx
Fusa solo, exanimum ingentes (miserabile) acervi.
Quam cladem accepit rediens ubi mater, et omnem

Caede madere locum vidit procul, et genus omne
Funditus extinctum, totamque ab origine gentem,
Et famulas nusquam sibi, nusquam occurrere natas,
Qui sese abdiderant sylvis, tacitique latebant,
Infelix stetit ingenti perculsa dolore.
Tum furiis acta huc illuc clamore supremum
Idalium implevit natos, famulasque requirens,
Nulla quies animo, noctesque, diesque vagatur,
Incassumque gemens solos interrogat agros.
Infernas etiam sedes, atque atria Ditis
Aegra adiit, quo moestae animae post fata feruntur
Squamigerum pecudum, atque hominum, vitaeque volantum,
Si forte ipse sibi patruus rex maximus Orci
Annueret paucas animas in tarda reverti
Corpora, ut inde novam sobolem revocaret in auras.
Iamque ibant umbrae tenues Styga circumfusae
Obscuram, nigrosque lacus, et rauca fluenta.
Tum dominae adventu laetae circum ora volantes
Nondum oblitae alis plausere, et signa dederunt
Laetitiae nondum trans livida flumina vectae.
Agnovit Venus, et secum est laetata repertis.
Quam Saturnius horrentis regnator Averni
Ut procul aspexit, multo est dignatus honore,
Permisitque animas in corpora tanta reverti
Rursus, ut extinctam sobolem revocaret in auras,
Seminaque his generis penitus repararet adempti.
Utque sequi possent dominam super alta petentem,
Corporibus geminas renovatis addidit alas.
Hanc legem posuit tamen, ut genus omne quotannis
Alitis in faciem se post opera, atque labores

Verteret, et nigros Orci bis viseret amnes.
Ut quosdam populos in Hyperborea Pallene
Esse ferunt, qui, se ut novies Tritonide in unda
Merserunt, natis tollantur in aera pennis.
Nonne vides, cum carceribus exire reclusis
Instant ardentes, quanta nitantur opum vi?
Clausa obstat domus, et fili densissimus ordo.
Nec mora, nec requies, vestigant omnia circum,
Explorantque aditus omnes, si qua potis extra
Rumpere, et optatae rursum re reddere luci.
Ecce autem ut rostro follem terebravit acuto
Protinus erumpit (visu mirabile monstrum)
Alitis in parvae bombyx collecta figuram,
Et nova se rerum facies mirantibus offert.
Nam quae longa fuit tinea olim, fit levis alis
Papilio, tineae pallentes concolor artus.
Ergo carceribus cum rupit multa viam vis,
Et sese caecis populi eripuere tenebris
Aligeri, atque iterum lucis venere sub auras,
Haerent attoniti rerum novitate, neque audent
Remigio alarum se aperto credere cœlo,
Dissimilesque sui tacite nova corpora secum
Mirari, forma nec sese agnoscere in illa.
Cornua mirantur fronti, mirantur et alas,
Et vires nil supra audent tentare priores
Diffisi, memoresque sui, sed tum neque gustant
Pabula, nec vitae quærunt alimenta prioris:
Tantus adhuc memores timor atri detinet Orci.
Nunc etiam ante oculos Styx livida, nigraque regna,
Tartareique canis tria guttura, monstraque Ditis
Impacata, brevis ne vitae gaudia quaerant.

Idcirco aligerae neque frondem suffice genti
Incassum, neque potandos admoveris amnes.
Carpe manu resides, et funibus insidentes,
In tabulamque refer stratam velamine molli.
Quippe ubi subtracto se rursum ad fata vocari
Senserunt victu, turbantur tum simul omnes,
Excidium veluti cælo, terrisque propinquum
Immineat, dum supremo mortalia cuncta
Una dies dabit exitio, multosque per annos
Sustentata ruet perituri machina mundi,
Attoniti dubiis properant succurrere rebus,
Concubitu iudnlgent omnes, ut semina gentis
Munere defuncti vitae post fata relinquant,
Et servare genus valeant, stirpemque tueri.
Nec vero, velut in sylvis genus omne ferarum,
Alituumque, vagos passim furantur amores,
Sed cônnubia certa, sed electi hymenaei.
Ille suam tenet, illa suum, dulcique fruuntur
Amplexu caudis ambo per mutua nexis,
Instant, et validis juncti compagibus hærent.
Nec veneris brevis usus erit, videre revincti
Quartam sæpe diem: nec quas legere relinquent,
Donec uterque cadat, neque enim, si viribus haustus
Mas prior occiderit, longum tamen ipsa superstes
Foemina erit: sed ubi concepta effuderit ova,
Nulla mora, amplexu nondum divulsa sequetur.
Idem omni interitus generi, fata omnibus æqua.
Aspicies miserans confusa cadavera passim
Procubuisse toris genialibus, omnia primûm
Sedibus exportato, et tristia funera ducito,
Illis namque operum est cunctorum finis, et aevi.

At vero quæ infusa vides mantilibus albis
Semina, ceu milii exigui tenuissima coge.
Hæc tibi post annum sobolis spes certa creandae.
His etenim sese reparat moribunda quotannis
Seminibus, sobolesque venit nova semper ad auras.
Abde domo, his aptam super omnia delige sedem,
Qua neque sint aditus torrenti æstate calori,
Nec Boreae, bruma in media, contraria vis est
Utraque seminibus servandis: frigora dira
Vim genitalem omnem perimunt, frustraque fovebis
Semen inane: calor vero si admissus in ova
Paulatim sese insinuet, parva est mora, proles
Ante diem superas incassum rumpet in auras,
Cum frondes jam consumptae, cum pabula sylvae
Deficiunt, et tonsa comam Thysbeïa nudos
Ostentat ramos populatis frondibus arbor.
Quod si spes generis defecerit omnis ubique,
Seminaque aruerint Iovis implacabilis ira,
Sicut apes, teneri reparantur caede juvenci.
Hic super accedit tantum labor, ante juvencus
Bis denosque dies, bis denasque ordine noctes
Graminis arcendus pastu, prohibendus ab undis.
Interea in stabulis tantum illi pinguia mori
Sufficiunt folia, et lactenti cortice ramus,
Viscera ubi caesi fuerint liquefacta, videbis
Bombycem fractis condensam erumpere costis,
Atque globos toto tinearum effervere tergo,
Et veluti putres passim concrescere fungos.
Quod superest moneo generis tibi semina sunto
Annua: degenerant supra annum condita, et inde
Omnis abit vigor, atque intus vitalis hebet vis.

Tum vero laetas exercent fila puellas,
Haud brevis hic labor, exhausti cui nil satis unquam,
Dum redeat moro attonsae nova vere juventus.
Folliculos primum domitant ferventibus undis,
Filaque devolvunt nigris fumantia ahenis.
Tum currente rota torquent, eademque retorquent,
Stamineque implicito cura est dissolvere nodos.
Hinc vocat exremum tandem textura laborem,
Intenduntque nurus discretas pectine telas
Multifido, radiisque sonantibus intertexunt
Iactantes dextra, laevaque sequentia fila,
Alternisque suus pedibus labor additus, atque
Desuper acta gemit tereti rota garrula nervo.
Nec mora, certantes properant, falluntque laborem
Aut cantu, aut Veneris curae narrantur inanes.
Nec modus est simplex texendi, nec genus unum
Telarum, nunc rasa vides, et laevia texta
Nunc pexis, leviterque attonsis mollia villis.
Quin etiam varios tenui subtegmine pingunt
Nexilibus flores hederis, sylvasque virentes,
Pomaque, graminaque, et cervos, capreasque fugaces.
Adde velut nebulas tenues velamina textu
Rara, quibus matres crines, et tempora velant,
In templisque Deûm prohibent a pulvere vultus,
Vidi etiam varium quae mutant texta colorem,
Eluduntque oculos, ut discolor aura refulsit.
Quid sequar ulterius? nil vis humana reliquit
Intactum, filum tunicis includitur aureis,
Indutæque rigent fulvo subtegmine vestes:
Ut quondam Phrixi de finibus Aeetaeis

Vecta ovis aurato fulgebat pectora villo ,
Pectoraque , et pexo pallentia terga metallo.
Et dubitant matres pinguem serere undique morum,
Aut inter teneras bombycem ferre papillas ?
Quid mirum, si jam totum diffusa per orbem
Saturni et Veneris pascunt pecora aurea gentes ?
Mollia nec soli noverunt stamina Seres,
Lanivomum ipsa genus Saturni munere magnó
Jamdudum super Idalium, super alta Cythera
Transtulit et Venus, et nostras penetravit ad oras.
Quippe olim (sed fama annis obscura) regebat
Felices Seras læti ditissimus agri
Serius, antiquo patriæ de nomine dictus.
Mox acri infelix Phæthusæ incensus amore
Italiam petiit , postquam illam ad flumina magni
Audiit Eridani correptum fulmine fratrem
Flere diem, noctemque, Jovis fera tela querentem.
Sed vix Ausonios fines, Oenotriaque arva
Attigerat, novus ecce illi cum perculit aures
Rumor, virgineam formam amisisse puellam,
Protinus et longos ad cœlum tendere ramos
Pro manibus ; duroque includi pectora libro :
Ah miseram , subito stetit acri corda dolore ,
Saucius , insignemque a pectore rupit amictum ,
Pictus acu molles tunicas opera aurea Serum.
Tum viridi in ripa , caræ sub virginis umbra
Implevit cœlum questu , dilectaque frustra
Robora complexus tereti dabat oscula ligno ,
Et tenero ereptos in cortice flebat amores
Infelix : non sceptra animum , non regna parentum
Alta movere queunt , nec opimæ copia gazæ.
In patriam negat ire, placet tantum Itala tellus.

Nec procul Eridani ripis absistit, et omnem
Vitam agit in lacrymis, bis senos ordine menses
Illum adeo perhibent solos flevisse per agros,
Et tandem superos extrema voce precatum,
Neve oculis lacrymæ, neu deesset luctibus humor
Perpetuus, superis quæ vota audita repente.
Perstat in incepto, gemitu nemora omnia complet.
Non oculis lacrymæ, non defit luctibus humor.
Solvunt se in lacymas artus, et corpore toto
Liquitur humor, abitque omnis conversus in undas,
Fit fluvius, cursuque brevissimus exit in alveum
Addua magne tuum, et tecum in vada solvitur alti
Eridani, atque pedes Phaetusæ humectat amatæ
Flumine turrigerae radens sata culta Cremonae.
Mansit amor, veteres amni mansere calores.
Saepe illum fama est clausam sub cortice Nympham
Tentasse, optatum mox ascendisse cubile.
Tandem juncta Dryas fluvio est, licitisque hymenaeis
Egressam rupta divam Deus arbore duxit,
Cui picturatas vario subtegmine vestes,
Illusasque auro tunicas, et tenuia laetae
Texta dedit missa a patriis sibi munera terris.
Paucaque praeterea bombycis semina donis
Addidit, ostendens hujus quis muneris usus,
Ipsa eadem egregias longo post tempore natas
Seriadas docuit patris de nomine dictas.
Mox illae Ausonias passim sparsere per urbes,
Et morum umbrosam latos severe per agros,
Unde sacri viridem vates petiere coronam,
Et meritis gratas sibi devinxere puellas.

MARCI HIERONYMI

VIDÆ CREMONENSIS

SCACCHIA

LUDUS.

Ludimus effigiem belli, simulataque veris
Proelia, buxo acies fictas, et ludrica regna.
Ut gemini inter se reges albusque, nigerque
Pro laude oppositi certent bicoloribus armis.
Dicite Seriades Nymphae certamina tanta
Carminibus prorsus vatum illibata priorum.
Nulla via est, tamen ire juvat, quo me rapit ardor,
Inviaque audaci propero tentare juventa.
Vos per inaccessas rupes, et inhospita euntem
Saxa Deae regite, ac secretum ostendite callem.
Vos hujus ludi in primis meminisse necesse est.
Vos primæ studia hæc Italis monstrastis in oris
Scacchidis egregiæ monimentum insigne sororis.

Juppiter Aethiopum sedes, et Memnonis arva
Jverat, Oceani mensas dignatus amici,
Qui sibi tum optatis junxit Tellurem Hymenæis,
Affuit una omnis superûm chorus: omnia festo
Æquoris immensi resonabant litora plausu.
Ut dapibus compressa fames, mensæque remotæ,
Quo superûm mentes ludo mulceret inani,
Oceanus tabulam afferri jubet interpictam,
Sexaginta insunt et quattuor ordine sedes,
Octono parte ex omni via limite quadrat
Ordinibus paribus, necnon forma omnibus una
Sedibus, æquale et spatium, sed non color unus,
Alternant semper variæ, subeuntque vicissim
Albentes nigris, testudo picta superne
Qualia devexo gestat discrima tergo.
Tum superis tacite secum mirantibus inquit:
Marti aptam sedem, ludicraque castra videtis.
Hoc campo adversas acies spectare licebit
Oppositis signis belli simulacra ciere,
Quæ quondam sub aquis gaudent spectacla tueri
Nereides, vastique omnis gens accola ponti,
Siquando placidum mare, et humida regna quie-
runt.
En vero simulata adsunt qui prœlia ludant.
Sic ait, et versa in tabulam deprompsit ab urna
Arte laboratam buxum, simulataque nostris
Corpora torno acies fictas albasque, nigrasque,
Agmina bina pari numeroque, et viribus æquis,
Bis nivea cum veste octo, totidemque nigranti.
Ut variæ facies pariter sunt, et sua cuique
Nomina, diversum munus, non aequa potestas:
Illic et reges paribus capita alta coronis,

Et regum pariter nuptas in bella paratas
Cernere erat, sunt qui pedibus certamina inire
Sueti, sunt et equis qui malint, quique sagittis-
Nec deest quae ferat armatas in proelia turres
Bellua, utrinque Indos credas spectare Elephantes.
Jamque aciem in versum statuunt, structaeque cohortes
Procedunt campo, castrisque locantur utrisque.
Linea principio sublimes ultima reges
Parte utraque capit, quartis in sedibus ambos
Tractu eodem adversos inter se, sex tamen æquis
In medio sedes spatiis hinc inde relictae.
Sede albus sese nigra tenet, ater in alba.
Proxima reginas capit orbita regibus ambae
Haerent quaeque suo, dextrum latus altera, laevum
Altera lege datis tangunt stationibus, utrumque
Atra tenet campum, spatio stat candida in albo,
Et proprium servant prima statione colorem.
Inde sagittiferi juvenes de gente nigranti
Stant gemini, totidem pariter candore nivali,
Nomen Areiphilos Graji fecere vocantes,
Quod Marti ante alios cari fera bella lacessant.
Continuo hos inter rex, necnon regia conjux.
Clauduntur medii, duo dehinc utrínque corusci
Auratis equites sagulis, cristisque decori.
Cornipedes in aperta parant certamina Martis.
Tum geminae velut extremis in cornibus arces
Hinc atque hinc altis stant propugnacula muris,
Quas dorso immanes gestant in bella Elephanti.
Postremo subeunt octo hinc, atque inde secundis
Ordinibus pedites, castrisque armantur utrisque

Armigeri partim regis, partimque ministrae
Virginis armisonae, quae prima, pericula belli,
Congressusque ineant primos, pugnamque lacessant.
Non aliter campis legio se buxea utrinque
Composuit duplici digestis ordine turmis,
Adversisque ambae fulsere coloribus alae,
Quam Gallorum acies alpino frigore lactea
Corpora si tendant albis in proelia signis
Aurorae populos contra, et Phaetonte perustos
Insano Aethiopas, et nigri Memnonis alas.
Tum pater Oceanus rursus sic ore locutus.
Cœlicolae, jam quaenam acies, quae castra videtis
Discite nunc (neque enim sunt haec sine legibus arma)
Certandi leges, nequeant quas tendere contra.
Principio alterni reges in proelia mittunt
Quem pugnae numero ex omni elegere suorum.
Si niger arma ferens primus processit in aequor,
Continuo adversum semper se candidus offert,
Nec plures licet ire simul facto agmine in hostem.
Propositum cunctis unum, studium omnibus unum
Obsessos reges inimicae claudere gentis,
Nequo impune queant fugere, atque instantia fata
Evitare, etenim capiunt ita proelia finem.
Haud tamen interea cuneis obstantibus ultro
Parcunt, sed citius quo regem sternere leto
Desertum valeant, caedunt ferro obvia passim
Agmina rarescunt hic illic funere semper
Utraque castra novo, magis ac magis area belli
Picturata patet, sternuntque, caduntque vicissim.
Sed cedentem opus est sublati protinus hostis

Successisse loco, et conatus vindicis alae
Sustinuisse semel, mox si vltaverit ictum,
Inde referre licet se in tutum praepete planta.
At pedites prohibent leges certaminis unos,
Cum semel exierint (facilis jactura) reverti.
Nec vero incessus cunctis bellantibus idem,
Pugnandive modus, pedites in proelia euntes
Evaleant unam tantum transmittere sedem,
Inque hostem tendunt adversi, et limite recto.
Congressu tamen in primo fas longius ire,
Et duplicare gradus concessum. at comminus hostem
Cum feriunt, ictum obliquant, et vulnera furtim
Intentant semper lateri, cavaque ilia caedunt.
Sed gemini claudunt aciem qui hic inde Elephanti,
Cum turres in bella gerunt, ac proelia miscent,
Recta fronte valent dextra, lævaque retroque
Ferre aditum contra, campumque impune per omnem
Proruere, ac totis passim dare funera castris.
Ne tamen obliquis occultent nixibus ictum,
Qui tantum mos concessus pugnantibus arcu
Dilectis Marti ante alios, nam semper uterque
Fertur in obliquum spatiis nigrantibus alter,
Alter candenti semper se limite versat,
Directisque ineunt ambo fera bella sagittis,
Nec variare licet, quamvis fas ire per omnem
Hinc atque hinc campum, atque omnes percurrere sedes.
Insultat sonipes ferus, atque repugnat habenis.
Numquam continuo stipata per agmina ductu
Procurrit, tantum sursum sese arduus effert
Semper, et in gyrum gressus magno impete lunat

Curvatos, duplicemque datur transmittere sedem.
Si nigrante prius campo expectaverit, album
Mox petere, et sedis semper mutare colorem
Lex jubet, ac certo semper se sistere saltu;
At regina furens animis pars optima belli
Infrontem, in terga, ac dextram, laevamque movetur,
Itque iter obliquum, sed semper tramite recto
Procedit neque enim curvato insurgere saltu
Cornipedum de more licet, non terminus olli,
Nec cursus meta ulla datur, quocumque libido
Impulerit. licet ire modo ne ex agmine quisquam
Hostilive, suove aditus occludat eunti.
Nulli etenim super educto fas agmina saltu
Transiliisse, equiti tantum haec concessa potestas.
Cautius arma movent gentis regnator uterque
In quibus est omnis spes, ac fiducia belli.
Omnibus incolumi rege stat cernere ferro,
Sublato, pugna excedunt, et castra relinquunt:
Ille adeo in bello captus secum omnia vertit.
Ergo haerens cunctatur, cum venerantur, et omnes
Agmine circumstant denso, mediumque tuentur.
Utque armis saepe eripiant, sua corpora bello
Objiciunt, mortemque optant pro rege pacisci.
Non illi studium feriendi, aut arma ciendi,
Se tegere est satis, atque instantia fata cavere.
Haud tamen obtulerit se quisquam impune propinquum
Obvius ex omni nam summum parte nocendi
Ius habet, ille quidem haud procurrere longius ausit,
Sed postquam auspiciis primis progressus ab aula
Mutavit sedes proprias, non amplius uno

Ulterius fas ire gradu, seu vulneret hostem,
Seu vim tela ferant nullam, atque innoxius erret.
Hic mos certandi, haec belli antiquissima jura.
Nunc aciem inter se certantes cernite utramque,
Sic ait, at quoniam, quoties fera bella fatigant
Mortales, superi studiis diversa foventes
Ipsi etiam inter sese odiis bellantur iniquis,
Maximaque interdum toto ardent proelia coelo
Iuppiter omnipotens solio rex fatus ab alto
Omnes abstinuisse jubet mortalibus armis,
Atque minis, ne quem foveant, perterret acerbis.
Tum Phoebum vocat intonsum, Atlantisque nepotem
Egregium furto peperit quem candida Maja,
Insignes ambos facie, et florentibus annis.
Nondum Mercurius levibus talaria plantis
Addiderat, nondum Titania lumina agebat
Per liquidum curru gemmato Phoebus Olympum,
Tantum humeros pharetra insignis, et crinibus aureis.
Hos pater adversis solos decernere jussit
Inter se studiis, et ludicra bella fovere,
Ac partes tutari ambas, quas vellet uterque
Nec non proposuit victori praemia digna.
Dii magni sedere, Deûm stat turba minorum
Circumfusa: cavent sed lege, et foedere pacto,
Ne quisquam voce, aut nutu ludentibus ausit
Praevisos monstrare ictus, quem denique primum
Sors inferre aciem vocet, atque invadere Martem
Quaesitum primumque locum certaminis albo
Ductori tulit, ut quem vellet primus in hostem
Mitteret, id sane magni referre putabant.
Tum tacitus secum versat quem ducere contra

Conveniat, peditemque jubet procedere campum
In medium, qui reginam dirimebat ab hoste.
Ille gradus duplices superat, cui tum asbiter ater
Ipse etiam adversum recto de gente nigranti
Tramite agit peditem, atque jubet subsistere contra
Advenientem hostem, paribusque occurrere in armis.
Stant ergo adversis inter se frontibus ambo
In mediis campi spatiis, ac mutua tentant
Vulnera nequicquam, neque enim vis ulla nocendi est
Armigeris, tractu dum miscent proelia eodem.
Subsidio socii dextra, laevaque frequentes
Hinc atque hinc subeunt, late et loca milite complent,
Alternantque vices, necdum tamen horrida miscent
Proelia, sed placidus mediis Mars ludit in armis,
Excursusque breves tentant, tutique tenent se,
Jamque pedes nigri rectoris, qui prior hostem
Contra iit, obliquum laeva clam strinxerat ensem,
Atque album e mediis peditem cito sustulit armis,
Illiusque locum arripuit praestantibus ausis,
Ah miser instantem lateri non viderat hostem.
Ipsa etiam cadit, et pugnas in morte relinquit.
Tum cautus fuscae regnator gentis ab aula
Subduxit sese media, penitusque repostis
Castrorum latebris extrema in fauce recondit,
Et peditum cuneis stipantibus abditus haesit.
Nec mora, surgit eques bellator laevus utrinque,
Et mediis hinc inde insultant cœtibus ambo,
Alternique ruunt, et spargunt fata per hostes.
Sternuntur pedites passim miseranda juventus,

Quod nequeant revocare gradum, sonat ungula
campo
In medio, et totis miscentur funere castris.
Dum vero peditum intentus Latonius heros
Caedibus instat atrox, equitemque per agmina versat
Vastatorem alae piceae, longe Arcada major
Ardor agit tacitis jamdudum invadere furtis
Magnum aliquid, peditumque ultro saepe obvia transit
Agmina, cornipedqm ducens in proelia laevum,
Qui regni insidias tendens huc vertitur. atque huc,
Per mediosque hostes impune infrenis oberrat.
Constitit, optataque diu statione potitus.
Letum intentabat pariter regique, Elephantiqne,
Alae qui dextro cornu turritus in auras
Attollens caput ingenti se mole tenebat.
Delius ingemuit clauso succurrere regi
Admonitus: namque indefensum in morte Elephantem
Linquere se videt, atque ambos non posse periclo
Eripere, et fatis urgeri cernit iniquis.
Cura prior, sed enim est trepidum defendere regem,
Quem rapit in dextrum latus: at niger emicat ense
Stricto eques, et magnis Elephantem intercipit ausis,
Damnum ingens: neque enim est sævæ post virginis arma
Bellantum numero ex omni magis utilis alter.
Non tamen impune evades ait acer Apollo,
Et peditum cuneis, densaque indagine cingit.
Ille igitur trepidare metu, certique pericli
Frustra velle fugam, nam hinc fata minatur Amazon,

Inde obstat conserta phalanx , tandem altius acto
Virginis ense cadit , pulchrae solatia mortis.
Æstuat alba cohors latere heu minus utilis uno ,
Et magis , atque magis furit acri accensa dolore.
Sicut ubi dextrum taurus certamine cornu
Amisit , dum se adverso fert pectore in hostem ,
Saevior in pugnam ruit armos sanguine , et alte
Colla animosa lavans : gemitu omnis silva remugit.
Talis erat facies , caesi post fata Elephantis ,
Candentis turmae , hinc furiis majoribus ardet
Phœbus , et ultrices hortatur in arma cohortes
In ferrum, et caedes pronus , cupidusque nocendi,
Incautusque ambas perdit sine lege phalangas.
Dumque hostes pariter cernat procumbere victos ,
Ipse suos morti indefensos objicit ultro.
Mercurius melior furto cunctatur , et haerens
Usque alium ex alio spectando praevidet ictum.
Saepe ille ex longo meditatus fata superbae
Reginae peditem perdendum comminus offert ,
Dissimulatque dolos , mox poenitet , et trahit alto
Improbus , errorem fingens , suspiria corde.
Iamque sagittiferi e dextro spicula cornu
Virginis in latus albentis tendebat , id hostis
Haud' primum sensit, peditemque trahebat in atram
Laeva aciem ; rerum ignarus , verum improba cladem
Et tantas Ericyna Venus miserata ruinas
Incauto juveni furtim tacito innuit ore ,
Atque oculis (Phoebo nam forte adversa sedebat)
Nulla mora , ad nutus divae tremefactus Apollo
Constitit , atque oculis late agmina circumspexit ,
Et subito insidias sensit , peditemque retraxit ,

Quem contra impulerat dextra impiger, atque periclo.
Reginam eripuit, tum Maja Atlantide cretus
Litoreum caveae consessum vocibus implet,
Reginam captam ingeminans, fremit undique turba
Coelicolûm studiis variis, seseque tuetur.
Phoebus, et his alto fatur de litore verbis.
Quae porro invidia est dextram ludicra petenti
Praemia corrigere incautam, in meliusque referre
Cum nec pacta vetent? Quod si Maja sate posthac
Id sedet omnino prohiberi: lege caveto,
Quique prior fuerit digitis impulsus in hostem,
Sive albus, piceusve fuat, discrimine nullo
Ille eat, et dubii subeat discrimina Martis.
Dixit, et haec toto placuit sententia circo
Cœlicolis, Venerem obtutu clam versus acerbo.
Iuppiter increpuit, nec sensit filius Arcas.
Sed puer ingemuït labefactus corda dolore
Ingenti, vix se tenuit quin ludicra castra,
Injectisque acies manibus confunderet ambas.
Tum secum statuit furtis certare, dolisque
Omnibus, ac totis fraudes innectere castris.
Iam tum igitur juvenem pharetratum in proelia ducens
Cornipedis simulare gradus jubet, ocyus ille
Emicat, atque albae reginae fata minatùr
Non Phoebum latuere doli, subrisit, et ore
Versus ad astantes: quamvis accommoda furtis
Mercurio sic dextra, inquit, fraudique, dolisque
Callide Atlantiada invigiles, haud me tamen ultra
Fallere erit: jamque improbe iniquam corrige dextram.

Spectantum cunei ingenti risere theatro,
Atque Arcas, veluti deceptus imagine falsa,
Submisit buxum concesso in proelia gressu
Arcum intendentem, vigilat jam cautus Apollo
Fraudesque, insidiasque timens, occultaque furta.
Ille etenim persaepe manu dum ducit in hostes,
Alternam buxum, jus contra, et foedera pacta
Implicitans celeres digitos duo corpora bello
Objiciat simul, observet nisi providus hostis.
Iamque equitem contra nigrantem candidus arcum
Intendens sese opposuit pharetratus, et arcet
Reginae jugulo intentum. tum dexter oberrat
Huc, atque huc Elephas, niveisque exultat in armis.
Haeserat in medio, dominae, regique minatus
Albus eques ratus impune, et etiam sorte superbus
Nequicquam spoliorum animum pascebat amore.
Non tulit hanc speciem juvenis pharetratus, et arcu
Contendit calamum, seseque immittit in hostem,
Fata licet pedes intentet, moriturus in armis
Insigni pro laude, alvo mediae haesit arundo
Stridula, et ima chalybs descendit in ilia adactus.
Volvitur ille excussus humique, et calcibus auras
Verberat: in ventos vita indignata recessit.
Inde sagittiferum sternit pedes, hunc pedes alter
Hostili de plebe necat, pugna aspera surgit.
Turribus occurrunt ingenti mole Elephanti.
Saeva pharetrigeri contendunt spicula nervis,
Quadrupedumque gemit bicolor sub verbere campus.
Incaluere animi parte ex utraque, et in armis
Cuncurrunt densi simul omnis copia gentis

Albæque, p'ceaeque, duces, ambaeque phalanges,
Confusaeque acies magno certamine totis
Densantur campis, virtus fortunaque in unum
Conveniunt, hi nunc victores agmina versa
Aequore agunt toto, versis referuntur habenis
Nunc iidem, variantque vices, et fluctuat omnis
Area bellorum: vasti velut aequoris undae
Siquando inter se recluso carcere saeva
Bella cient animosi Euri vertuntque profundum
Ionio in magno, aut undisono Atlanteo,
Alternos volvunt procurva ad litora fluctus.
At medias acies inter crudescit Amazon
Candida plena animis, multisque in millibus ardet.
Namque sagittiferum incursans, rediensque Elephantem
Nigrantes sternit, dextra, laevaque per alas
Fulminat, atque manu spargens hastilia saevit.
Bellanti dant tela locum, retroque residunt
Hinc, atque hinc inimicae acies per tela, per hostes
Illa ruit pulchram in mortem, simul ultima tentat
Castra fuge fidens, animosque in bella viriles
Saeva gerit: penetrat cuneos, aperitque viam vi.
Tandem fusca cohors, nigrantisque arbiter alae
Ipse etiam arma sua trepidus viresque, animosque
Virginis implorat, nulla est mora, fervida Amazon
Emicat, atque ardens, paribus se sistit in armis.
Quem primum hasta, aut postremum bellica virgo,
Demetis, aut quot humi candenti corpora linquis?
Semianimes volvuntur equi niveique, nigrique,
Et peditum cunei, dilectaque pectora Marti
Aligera juvenes ineuntes bella sagitta.
Quis cladem fando illius, quis funera pugnae,

Prostratosque duces speret se aequare canendo ?
Sternitur omne solum buxo, atque miserrima caedes
Exoritur , confusa inter sese agmina caedunt ,
Implicitaeque ruunt albae , nigraeque phalanges.
Sternuntur pedites , et corpora quadrupedantum.
Nam versae inter se jactantes mutua tela
Foemineis ambae nituntur Amazones armis
Usque adeo certae non cedere , donec in auras
Aut haec , aut illa effundat cum sanguine multo
Saevam animam , sola linquentes praelia morte
Interea amborum populorum rector uterque
Captivos hostes , et victa cadavera bello
Carcere serrabant castris vicina , caventes
Ne capti semel , aut obita jam morte jacentes
In vitam revocati iterum certamina inirent.
At lateri innixus Phoebo Threicius Mars
Iunctus amicitia puero Arcadi , si quid amico
Fata sinant prodesse , animum per cuncta volutat,
Observatque omnes casus , tum corpora bina
Capta pharetratum juvenem , peditemque nigrantes
Coetibus e functis jam vita , atque aethere cassis
Surripit, et castris rursum clam immittit apertis.
Ergo iterum gemini captivi proelia inibant.
Miscebantque manus animosi, atque arma ferebant.
Haud secus (ut perhibent) cum Colchis nacta cadaver ,
Aut virgo Massylla recens cantuque triformem
Saepe ciens Hecatem , ac magni numina Ditis ,
Falsam animam insinuat membris ; aurasque loquaces ,
Continuo erigitur corpus , loquiturque , videtque ,
Et vivos inter fruitur cœlestibus auris.

Non tulit indignum facinus Iunonia proles
Mulciber (ille dolum solus deprendit) et ore
Inclamat, Phoebumque monet, Thrax palluit heros
Deprensus, Phœbo exarsit dolor ossibus ingens.
Tum Marti pater omnipotens iratus iniqua
Præsidia abduci, atque indebita corpora bello
Protinus e castris jubet, atque retexere falsos
Hinc atque inde ictus, et cuncta in pristina reddit.
Iamque duces furiis ambo majoribus instant,
Reginasque ambas conversa per agmina mittunt.
Cæde madent illæ, toto æquore fata serentes.
Considunt tandem obuersæ, regesque tuentur
Quæque suum, ecce autem bellatrix agminis albi
A tergo ferro invasit, stravitque nigrantem
Ignaram, verum ipsa etiam cadit icta sagitta
Ah misera, et spoliis haud longum exultat opimis.
Convertere oculos ambæ hinc, atque inde cohortes,
Atque acies lacrymis, et foemineo ululatu
Ambas incubuisse putes, dum funera ducunt.
Tum reges moestos ipsa ad praetoria densi
Agglomerant se se circum, timor omnibus idem
Incubuit, par tempestas, par hausit utrosque
Diluvium populos, et sunt sua vulnera cuique,
Haud prorsus tamen ambobus defecerat omne
Robur, opes restant, et adhuc intacta juventus,
Tres pedites tibi Phoebe, sagittifer alter, et ingens
Bellua turrito dorso, totidemque tibi Arcas
Excepto elephante, alta qui nuper in aula
Pace fruens cecidit positis inglorius armis
Eminus aligera percussus arundine pectus.
Sed dexter tibi restat eques, imperditus : hausit

Caetera bellantum Mars impius agmina, bellique
Alea florentes et desolaverat aulas.
At Cyllenaeo juveni spes occidit omnis.
Aestuat amissae gentis memor, et suspirat
Heroas magnos tot fato corpora functa.
Non tamen excedit pugna, fracta agmina bello
Relliquias tenues immitis Apollinis astu
Cautior in pugnam mittit, post funera tanta
Siqua fata sinant gentis sarcire ruinas.
It nigrum campis agmen, stat ubique morari,
Fortunamque omnem tentare, aditusque nocendi.
Exultat contra non æquo proelia motu
Cynthius invadens facies indigna cohortum,
Heu facies miseranda ducum, raro agmine aperta
Castra patent late, viduatae et civibus aulae.
Mœrebant vacuis thalamis regnator uterque
Iamdudum exosi sine conjuge taedia lecti.
Primus amor maneat, quamvis immotus utrisque,
Sors tamen ad nova conjugia, atque novos hymenaeos
Flectit iniqua, igitur primum rex agminis albi
Reginae comites olim, fidasque ministras
Regali invitat thalamo, quae funera moestæ
Post fera bellatricis herae tela irrita bello
Iactabant acies inter, cuneosque nigrantes
Oppetere amissae dominae pro cæde paratæ
Sed prius explorare ausus sedet, atque viriles
Cunctarum spectare animos, ut digna cubile
Intret in hostiles sedes, atque ultima castra
Hortaturque, jubetque supremam apprendere metam.
Nulli fas etenim regis sperare cubile
(Pacta vetant) nisi quae per tela invecta, per hostes

Transactis spatiis cunctis impune suprema
Attigerit prius adversi penetralia regis.
Arrexere animos famulae, pariterque per hostes
Limitibus properant rectis, tamen ocyor ante it
Tertia, quam dextro ducebat semita cornu,
Exultatque, agitatqne animo connubia regis:
Nam comites spe sublapsa cessere volentes.
Illa volat cœptis immanibus, addidit alas
Gloria praepetibus plantis, et plurima merces.
Nulla obstat mora, nec facinus prohibere tyranno
Cura nigro est, novaque ipsa etiam connubia tentat,
Et vacuis thalamis alias inducere nuptas.
Ergo iter alternae accelerant, famulamque sinistram
Quarto limite agit, saltu sed tardior uno
Parrhasius juvenis, jamque imperterrita virgo
Candida, facta potens voti, penetraverat omnes
Sedes, atque alacris meta considerat alta.
Tum rector jubet afferri sellamque, tiaramque
Extinctæ ornatus, necnon fulgentia sceptra,
Dignaturque toro meritam, optatisque hymenæis.
Gaudet cana cohors, insultatque eminus atræ
Haud lacrymas cohibet Maja satus æthera voce
Incessens, pictosque a pectore rupit amictus.
Nigranti famulæ tantum gradus unus ad ipsam
Restabat metam ah miseræ, sed limite recto
Turritus fera fata Elephas impune minatur
Insurgens, si supremam contingere sedem
Andeat, et toto castra absidet ultima tractu,
Et pavidam observans extremis sedibus arcet.
Interea nova regali dignata virago
Connubio exultans, toto dat funera campo.
Illam tollit honos novus; et fortuna tumentem.

Fulminis in morem ruit, atque nigrantia sævit
Castra per, et sedes ac sidera territat armis.
Horrescunt faciem invisam nigra agmina crudæ
Virginis, atque imae exoptant telluris hiatus.
Diffugiunt trepidi vasto irrumpente fragore
Hoste, metuque omnes acti glomerantur in unum
Aulai in medio juxta latera ardua regis.
Haud secus alta boves sparsæ per pascua quondam,
Ut sensere lupum venientem, protinus omnes
Conveniunt trepidae, et fortem facto agmine taurum
Ductorem armenti implorant, ipsique propinquant
Certatim inter se trudentes cornua rauco
Murmure, mugitu longe nemora alta resultant.
At regina furens trepidos toto agmine victrix
Impingens in terga, ipsique ante omnia regi
Fata parans, pugnas alta ad praetoria miscet,
Nunc ruit huc, nunc huc, tunc et nisi læva fuisset
Mens illi, poterat candentem invadere sedem
Limite in obliquum quarto, et concludere fauces.
Ultimus ille labor regi, gentique fuisset
Nigranti, et fatis Arcas lugeret iniquis.
Nempe erat hinc læti facilis via in ilia regis,
Nec poterat quisquam se tantæ opponere cladi.
Sensit Atlantiades tacitus, dubioque tremebant
Corda metu, accelerare hostem jubet improbus, ictum
Ne videat, verbisque rapit per inania mentem,
Castigatque moras; adeon' juvat usque morari,
Nec pudor est? quæ tanta animis ignavia? sic nos
Increpitas semper cunctantes impiger ipse?
Scilicet expectas dum nox certamina tollat?
His actus, peditem imprudens dum captat Apollo

Praeteriit fortunam, alacer vocem extulit astris
Laetitia exiliens Cyllenius, inde periclo
Regem ipsum eripiens opponit Amazonis armis
Haud invitum equitem qui saevos arceat ictus.
Tum secum meditans candenti laetum Elephanti,
Qui meta arcebat famulam, ne regis iniret
Concessos thalamos, curvato perculit arcu.
Concidit, atque ictu tellurem bellua vasto
Pulsavit moriens, dum regi intentat Apollo
Nequicquam exitium; tum metam impune ministra
Nigra tenet (nec Phoebus obest) jam regia conjux.
Iamque alacres paribus certamina viribus ambo
Rursum ineunt, nuptasque ferunt in bella secundas.
Tum, quamquam ambiguae spes sint, incertaque belli
Alea adhuc, tamen ac si palmae certus, et omne
Discrimen positus sit supra gaudia ficto
Ore puer Majae simulat, verbisque superbit
Improbus insultans, astus genus, et sua creber
Vocibus extollens, albae premit arma cohortis.
Qnem sic deprensa juvenis Latonius arte
Increpitat: nondum extremam dubio ultima bello
Imposuit fortuna manum, et jam voce superbis.
Proinde mihi insulta, et tumidis reple omnia verbis
Certa tuum annuerit tibi cum victoria Martem.
Sed jam nulla mora est, tua nunc, nunc irrita saxo
Dicta manu, haec fatus reginam hortatur in hostes,
Continuo exoritur magnum certamen, et ingens
Hinc atque hinc rabies: dum fixum vincere utrisque
Audentes in tela ruunt: stat multus ubique
Terror ubique pavor, mortisque simillima imago.
Nituntur cuncti adversi, seseque viro vir.

Obtulit, invigilant castris, avertere pestem
Quisque suis, hostemque fugant, hostiliaque ipsi
Castra petunt, variantque vices, fortunaque ludit
Spe cupidos, et corda morae impatientia torquet.
Funera spargebat fuscae regina cohortis
Per medias animosa acies, non aemula contra
Opposuit sese virgo, sed calle per hostes
Secreto interea regis tendebat ad alta
Limina, dein subito captis custodibus arcis
Irruit, atque aditus irrumpens obsidet aulam,
Intentatque necem regi, tum nigra virago,
Postquam altis vidit canam in penetralibus hostem,
Caede madens strages cito linquit, et imperfecta
Funera, et acta pedem retro exanimata repressit,
Nec timuit mediam se certae opponere morti,
Et patriae, et trepido properans succurrere regi.
Hic aliud majus Phoebo, graviusque dolendum
Objicitur, nam cornipedem Cyllenius atrum
Huc illuc agitans campo insultabat aperto.
Ardet equus, saltuque furit: nec destitit ausis,
Donec reginae pariter, regique minatus
Optatam tenuit sedem, exitioque futurus
Aut huic, aut illi nigrantibus obstitit armis.
Ut vidit, tristi turbatus pectus Apollo
Ingemuit, largusque genis non defuit humor.
Et jam jam labi atque retro sublapsa referri
Spes omnis, fluxae vires, aversa deûm mens.
Arcas successu exultans, ac munere divûm
Laetus, ovansque animum vocemque ad sidera tollit,
Et tandem rediit vigor in praecordia victo.
Protinus inclusam feriens sub tartara mittit

Reginam, et spoliis potitur non segnis opimis:
Tantum olli bellator equus cadit ilia fossus
Ultoris ferro regis, nondum tamen expes
Phoebus abit, sed pugnat adhuc, atque agminis albi
Relliquiae pedites duo, et arcu insignis eburno
Martis amor juvenis nequicquam bella lacessunt.
Audentes facit amissae spes lapsa salutis.
Succurruntque duci labenti in funera, sed non
Talibus auxiliis, nec defensoribus istis
Tempus eget, toto Maja satus aequore saevit.
Instat vi multa nigra virgo, septaque regis
Circuit exidium intentans, hac par furit, atque hac
Nec requievit enim, donec certamine iniquo
Relliquias gentis candentis, et ultima bello
Auxilia absumpsit, medio rex aequore inermis
Constitit amissis sociis, velut aethere in alto
Expulit ardentes flammas ubi lutea bigis
Luciferis aurora, tuus pulcherrimus ignis
Lucet adhuc Venus; et coelo mox ultimus exit.
Nulla salus illi superat, spes nulla salutis,
Non tamen excedit victus, sed claudere sese
Hostiles inter cuneos impune per enses
Actus avet, donec nusquam spatia ulla supersint
Effugiis, nam si nemo illi fata minentur,
Nec superet sedes, quam impune capessere possit,
Nil tantorum operum impensis foret omnibus actum,
Sed labor effusus frustra, viresque fuissent,
Nec titulos quisquam, aut victoris nomen haberet.
Ergo per vacuas sedes, desertaque castra
Nunc huc, rursum illuc, incertos implicat orbes

Diffugiens, niger insequitur rex aequore toto,
Atque fugæ semper spatiumque, abitumque relinquit.
Post ubi supremo tendentem limite gressum
Vidit, reginam sedes servare secundas
Iussit, ab angustis ne se ille abducere posset
Ordinibus, tantumque fugae misero ultima restat
Linea, tam sese contra niger æmulus infert
Dux gentis propiore gradu, sedes tamen una
Alterum ab alterius contactu summovet usque.
Ut vero contra exultantem victus, et expes
Constitit invitus, fortunam nacta virago
Extremam insiliit sedem, totoque minatur
Limite, nec misero restat locus amplius usquam.
Tandem illum surgens virgo crudelis in ensem
Immolat, et finem imposuit sors aspera pugnæ
Ingenti superûm plausu, et clamore secundo.
Victor Atlantiades exultat litore toto
Improbus, at victo insultat, ridetque dolentem:
Quem pater omnipotens ad se vocat, et dat habere
Felicem virgam, qua purus evocet umbras
Pallenti Styge, ut infectum scelus eluit ignis,
Quaque Erebo damnet sontes, et carcere cæco,
Detque, adimatque oculis somnos, et funere in ipso
Lumine Lethaeo claudat perfusa sopore.
Mox vero gratum ludum mortalibus ipse
Ostendit Deus, et morem certaminis hujus,
Italiae primum docuit celebrare colonos.
Namque olim, ut perhibent, dilectam Scacchida, qua non
Inter Seriadas præstantior altera Nymphas,
Compressit ripa errantem, et nil tale putantem,

Dum pascit niveos herbosa ad flumina olores.
Tum bicolorem illi buxum dedit, atque pudoris
Amissi pretium vario ordine picturatam
Argentique, aurique gravem tabulam addidit, usum-
que
Edocuit, Nymphaeque etiam nunc servat honorem,
Et nomen ludus, celebrat quem maxima Roma,
Extremaeque hominum diversa ad litora gentes.
Omnia quæ puero quondam mihi ferre solebant
Seriades, patrii canerem dum ad flumina Serii.

MARCI HIERONYMI

VIDÆ CREMONENSIS

BUCCOLICA

ECLOGA I.

DAPHNIS

LYCIDAS, AMYNTAS.

Absentem Daphnim Lycidas, et pulcher Amyntas
Pastores ambo, pueri ambo, ad Thybridis undam
Flebant, et querulo mulcebant flumina cantu.
Dicite vos Musae, et juvenum memorate querelas,
Dicite: nam motas ipsas ad carmina cautes:
Et requiesse suos perhibent vaga flumina cursus.
Incepit Lycidas: Lycidae nam cedit Amyntas.

Has o qui saltem voces tibi ventus ad aures
Daphni ferat, nostrum Daphni absens nosce dolore
Nunc seu te immemorem nostri, pecorisque relicti
Oblitum patria arva juvant, et pascua tantum
Thusca tibi cordi Latii pro pinguibus agris
Antiqui Latii, et pro flavo Tiberino
Dilecti ripas formosas accolis Arni:
Seu tibi (quando urgent sic Divûm tristia jussa)
Saepe animo occurrit quam pinguia liqueris arva.
Dumque acrem frustra quærens lenire dolorem
Secretos lucos solus secreta pererras
Litora, ad hos coeli convertis lumina tractus,
Et tacitus tecum dicis: mea gaudia tellus
Illa habet, illa meos longe plaga servat amores.
Daphni tuos abitus nostris in montibus ursi
Informes gemuere: feræ lustra alta tenentes
Auditæ æreis in verticibus ululasse.
His passim audiri læta olim carmina in oris,
Carminaque, et dulces pastorum semper amores.
Nunc circum silet omnis ager, nunc pascua muta.
Hæc subito liquit tecum omnis rura voluptas.
Hic aderas, aderant simul et fluvialia Nymphae
Numina, Nympharumque timor per litora Fauni.
Hinc abes, hinc absunt, simul et fluvialia Nymphae
Numina, Nympharumque timor per littora Fauni,
Formosi hic tecum montes, formosaque prata.
Te sine deformes montes, deformia prata.
Non horti flores apibus, non sidera rorem
Sufficiunt, gelidae non linquunt arva pruinæ.
Vix paucas æger deserto in litore Amyntas
Ducit oves, paucas deserta in rupe capellas,

Horrentique rubo, et carice pascit acuta.
Ah puer infelix: cui tu dum pascua cara
Commendas, et oves fido, atque armenta recedens,
Et tristis, dilecte vale, vix inquis, Amynta,
Nil potuit contra præ largo reddere fletu.
Illum, singultus dum non compescere longos,
Aut lacrymas valet, aprico de collo juvencæ
Fluminis immemores, et graminis admiratae
Indigno flentis pueri doluere dolore,
Sic Lycidas subito, sic deinde sequutus Amyntas.
Illa luce et oves, fluvios, ac pabula laeta
Fugere, et saturis ipsi praesepibus ultro
Abstinuere boves clausi foenilibus, et vos
Tardius ah miserae rediistis monte capellae
Ut fontes sine aquis, vario ut sine gramine prata,
Ut sine Sole dies, Lunae ut sine lumine noctes,
Haec ita moesta suo squalet sine Daphnide tellus.
Daphni decus ruris, pastorum Daphni voluptas,
Quae modo surgebant tuguri tua culmina ad auras
Thybridis in ripa, nunc semistructa videntur,
Ipsa etiam absentem dominum deserta morari,
Illac praeteriens subsistit saepe viator,
Sive viam carpit pedibus, seu puppe per undas
Et secum admirans, quondam haec felicia tecta
Felices inquit horti cum Daphnis adesset:
Nunc infelices horti, infelicia tecta.
Parcite custodes pecoris; cohibete capellas
O vos o cohibete et oves, haedosve petulcos,
Ne vites carpant immiti dente novellas
Quas posuit modo discendens hic ordine Daphnis,
Et dixit tamen ista mei monimenta manebunt.

Crescetis vites, vobiscum consita crescet
Ulmus, et exilii nostri numerabitis annos.
Sic ait, et dulci sese divellit ab ora
Invitus tristisque: tamen subsistit, et haeret
Hic illic, colles et respiciebat amatos,
Optabatque oculos in cara linquere terra.
Pastores aderant, omnes de collibus illum
Spectabant moesti procul, ac discedere flebant,
At tu vive memor saltem pulcherrime nostri,
Vive tui memoro Lycidae pulcherrime Daphni.
Fortitan et, si quis coelo Deus aspicit alto
Postorum curas, nostri miserabitur olim
Mitior et caris reddet te protinus oris.
Sic pueri paribus se dum solantur avenis,
Illorum sera Thybris sub nocte querelas
Miratus flavum vitreis caput extulit antris,
Et vos ex imo gemuistis Naides amne.

ECLOGA II.

CORYDON.

Hoc mihi vos etiam Nymphae concedite carmen
Serindes, vestris veniens quod nuper ab oris
Cantabat Corydon, grata dum texit in umbra

Fiscellam, amissi gregis immemor, illicet illum
Cantantem nostri densa cinxere corona
Pastores admirati, Faunique secuti,
Et vos vicinis Dryades properastis ab antris.
Nam Satyrum bifores audentem inflare cicutas,
Ipsum dum cantu vocat in certamina Phoebum
Nunc canit, et dempta vivos cute detegit artus
Cernenti, sparsae rorabant sanguine sylvae.
Narcissi dein formosi meditatur amorem.
Ah puer infelix, quis te novus error adegit?
Aut nihil est quod amas, et fallax ludit imago,
Aut tibi tute ignis, teque ardes nescius ipsum.
Tu tamen hanc tenero male sanus pectore curam.
Noctes, atque dies versas, tibi flamma medullis
Altius insedit, seque ossibus implicat ignis.
Parcite fallaces puero jam parcite lymphae
Ipsae etiam parcunt Nymphae, quas lusit amantes.
Ipsi etiam parcunt juvenes, quos torsit amantes
Durus, cemmuois Divûm puer, atque hominum fax.
Illum etiam montesque feri, desertaque late
Fleverunt nemora, umbrosisque in vallibus amnes
Dum jacet in ripis, nec fonte recedit amato,
Et moriens cura extremum tabescit inani.
Haec felix Corydon, dehinc addit Ariona cantu
Insignem, resonant omnes et Ariona saltus,
Et nemora, et montes, atque umbrosae convalles.
Vos quoque muscosi mimiuistis Arionis amnes.
Quae vos Nereides tenuit mora? nam properarunt
Aequoris excitum pecus omne, armentaque Protei,
Et curvam phocae informes cinxere carinam,
Cum nautae insidiis sibi fata instantia cernens
Extremum caneret tristis solatia leti;

Qualis Maeandri queritur moriturus ad undam
Canus olor, qualis rauci per stagna Caystri.
Vos tamen o tandem traxarunt carmina Nymphae
Nereides, tutam cum per vada salsa secaret
Supposito delphine viam, in patriamque rediret
Dulce etiam nunc fila movens testudinis aureae.
Quid caneret, nisi caeruleos per caerula Divos?
Oceanum in primis, cujus sanctissima ubique
Iura tremant uudae, tumidique sub aequore fluctus,
A quo principium deducunt omnia passim
Flumina sub terram occulto labentia tractu,
Mox eadem longo redeunt exercita cursu.
Addit ut et coelum, coelique nitentia tecta
Cantemnat, liquidasque domos praeponat Olympo
Detendus blandis amplexibus Amphitrites.
Interea vitrea auricomus depascitur igni
Arva die, vitreo sol nocte expectat in antro
Hospitis Oceani mensis exceptus amicis.
Interea roseis satura ad praesepia glaucae
Sufficiunt, et flumen equis, et pabula Nymphae
Divina, ambrosiamque, et Paeoniam panaceam,
Caetera dehinc etiam canit alti numina ponti
Cum Nereo, Glaucoque tridentiferum Neptunum.
Addit Nereidas centum, centum addit amores
Nereidum: toto responsant aequora ponto.
Huc ades o Galatea, ades huc Pisaea Aretusa,
Neripe Galatea, argentea Neptunine.
Restabat, nautam infandum quae poena sequuta
Dicere, quos laqueos tulerit, quos perfidus ignes:
Percebatque canens Corydon, dum cuncta referret:
Sed non Sicanium, non ille oblitus Amyntam,
Omnes quem puerum pastores protinus, omnes

Depereunt Nymphæ, Nympharum semper amores
Ille habet, ille ipsas urit saevo igne Napeas.
Huc ades o formose puer tibi carmina amantes
Grata canunt Musae, tibi magno captus amore
Ipse suos numeros addit, sua munera Apollo,
Eque sua viridem texit tibi fronde coronam
Haec Corydon Tiberi nuper mirante canebat.
Caetera pastores meminere ad flumina Melle.

ECLOGA III.

NICE.

Conjugis amissi funus pulcherrima Nice
Flebat, et in solis errabat montibus aegra,
Atque homines fugiens moesto solatia amori
Nulla dabat, luctu sed cuncta implebat amaro
Flens noctem, flens lucem, ipsi jam funera montes
Lugebant Davali, Davalum omnia respondebant.
Interea Nymphae Damon correptus amore,
Vicina ut paucas servabat rupe capellas,
Omnibus ah demens sylvis errabat, et agris,
Atque haec nequicquam vacuas jactabat ad auras.
O quis te nostris oculis pulcherrima virgo

Objecit Deus, et visam te protinus idem
Eripuit nobis, saevo ut consumerer igni?
Sive dea es nemorum (certe dea) sive tibi alta
Undarum dominae parent maris aequora, et amnes:
Illa meo nunquam facies de pectore abibit.
Illam vos etiam mecum discetis amare
Intonsi montes, vos umbriferae convalles.
Sive greges inter captabo frigus, et auram,
Flumina seu propter salices in valle putabo,
Aut agitans instabo aliud quodcumque, tibi ante
Carmina pauca canam, et te pectore suspirabo,
Toto unam te corde, prius dediscet amare
Gramina ovis, nemora alta ferae, vaga flumina pisces,
Quam tua de nostris vellatur cura medullis.
Si nec erunt Fauni, si nec mihi Oreades ullae,
Montibus, et solis dicam mea carmina sylvis.
Ardebunt sylvae, montes ardebitis alti.
Quo fugis ah? Davalus non haec post funera curat.
Siste gradum, atque oculis rursum Dea reddere nostris.
O tibi si tantum hae sylvae, si mollia prata
Haec placeant, lubeatque his mecum in vallibus esse,
O has felices sylvas, felicia prata,
Formosas nimium sylvas, formosaque prata,
Formosas valles, sed tu formosior illis.
Conjugis hic mecum dum carpent grata capellae
Gramina, facta canes ingentia, ut hostibus unus
Obstiterit saepe, et prostratas ceperit urbes,
Utque duces victos tot magnis ceperit ausis
Una eadumque die, tecum omnia quae modo montes

Cantabant ipsi. Davalum omnia respondebant.
Alma suum hic tecum non dedignetur Adonim
Flere Venus, tecumque suas sociare querelis
Ipse autem interea tecum projectus in herba
Insignem calathum tibi junco, et vimine texam,
Et totum miris pergam variare figuris.
Primus erit labor hic, primum hic tamen argumentum
Conjugis extincti funus, miserabile funus
Dum queritur se non bello, non fortibus armis
Oppetere, at lento paulatim cedere morbo.
Pallor erit gelido juvenis morientis in ore,
Et sensum placida claudentur lumina morte.
Abdua aquas juxta fundet moestissimus urna,
Ft circumfusae tundent sua pectora Nymphae
Spargentes stratis violam, moestumque hyacinthum.
Exanimum circumstabunt, regesque, ducesque
Moerentes, largoque undabunt omnia fletu.
Harte alia heroum multis comitatibus addam
Longum iter ingressam te, si quod numen eunti
Conjugis annueret cari producere fata.
Quos non interea Divos in vota vocabis?
Quas non muneribus cumulabis grandibus aras?
Omnes sed frustra divos in vota vocabis
Muneribus frustra cumulabis grandibus aras
Ibis multa metu suspensa, e montibus altis
Occurrent Dryades, et Oreades admiratae:
Nympharumque tibi passim chorus omnis eunti
Floribus e variis, viridique e fronde coronas
Intexent saevi solatia vana doloris.
Cum vero extinctum Davalum saevissimus aures
Nuncius implebit, votis nihil omnibus actum,

Pallentem heu subito faciam, ingentique dolore
Exanimem labi, stabunt circum ilicet omnes
Collapsam famulae, gelidamque a flumine lympham
Rorabunt. gelida vix tu revocabere lympha.
Quos ah dein gemitus, quae tum lamenta referrem,
Si possent gemitus junco, aut lamenta referri?
Crudeles divos, crudelia fata vocares,
Crudelem terram, quod non sponte hisceret, et non
Te subito orantem miserata hauriret hiatu.
Haud aliter tantum finiri posse dolorem
Hetrusci montes, testes vos omnia scitis.
Omnia vos mœstae lamenta audistis, et ipsi,
Dum miseret, celsis de verticibus ululastis.
Nam mihi cuncta senex puero praedixerat olim,
Dum moriens teneros commendat Tityrus agnos.
Sic Damon, simul ibat, eum videre vagantem,
Atque haec nequicquam sera sub nocte canentem
Carmina nimbosis stabulantes montibus ursi
Montibus, et sylvis, ac littoribus desertis.
Illa autem praerupta legens, atque invia saxa
Nunc hac, nunc illac fugere indeprensa, nec usquam
Apparere freti hyberna surdior unda.
Illam vos amnes, vos o, genus amnibus unde,
Sistite, correptamque domum deducite Nymphae.
Sola dies poterit tantum lenire dolorem.

JOAN. MATTHÆO GYBERTO

ODE PRIMA.

MEME rura juvant mea,
Optatoque diu perfruor otio,
Per te quod peperi mihi
Gyberte o animi sola quies mei,
Pro quo mille adeam neces.
Nunc aestus vacuum glandifera juvat
Evitare sub ilice,
Nunc audire Noti murmura garruli
Densas per nemorum comas,
Haud longe scatebris fontis ab algidi.
Ne me desidiæ tamen,
Aut tu me argueris turpis inertiae.
Canto nam modo carmina,
Ad praescripta modo me sapientium
Emendans animum colo.
Princeps te interea detinet urbium
Roma principibus viris
Gratum, inter proceres nobilem honoribus.
Suspirans tamen, et doles
Fortunam cupiens persimilem meæ
Mecum ut saepe negotia
Urbana, ac varias sollicitudines
Detestaris, et angeris,
Felicemque vocas me ter, et amplius.

Ut verum fatear tibi,
    Permutare negem, tu tamen haec cape
Haec solatia amiculi,
    Sortem aequa ut levius mente feras tuam.
Sunt mortalibus omnia
    Divisa studia, et munera disparis
Vitae, ut quisque humeris valet,
    Divis cuique suum distribuentibus
Æquo judicio omnibus.
    Non fossorve oviumve arbiter horridus
Clavum temperet urbium,
    Non, quem templa juvant, curiave, aut forum,
Mulcet divite mercium
    Mutator pelagus Carpathium rate.
His tu temporibus datus,
    Esses ut patriae praesidium, ac bonis.
Has natura tibi dedit
    Artes, hoc dederint dii studium tibi.
Ten' dices miserum rogo?
    Nec contentus eris sorte tua dolens?
Urbs te magna Quiritium
    Mirata est puerum, publica munera
Tractantem graviter diu
    Vix nunc quarta tibi condita olympias,
Regum consiliis tamen
    Jamdudum gravibus conscius interes.
Omnes Italiae angulos
    Fecisti meritis jam memores tui.
Omnis jam tibi Gallia,
    Germanusque ferox funera nil pavens
Debet, debet atrox Geta,
    Debent Sauromataeque, et Morini ultimi,
Debent instabiles Scythae,

Et tellus ubicumque est habitabilis.
Sed nil est quoque, si sapis,
Quod nostra haec inhiens usque adeo ocia.
Ipsi quaerimus in dies
Doctrina studioque hanc sapientiam,
Quam nec forsitan assequi
Unquam fata dabunt, aut labor irritus.
Hujus tu nihil indiges.
Fers tecum puer hanc matris ab ubere
Raro munere cœlitum,
Externaque tibi nulla opus est ope.

LEONI X. PONT. MAX.

ODE SECUNDA.

Ecquis o lætam Leo gratus urbem
Erigit rumor fera te parare
Barbarae jamjam Latio imminenti
Funera genti?
Macte qui tantos animos superbus
Concipis, magnis nova te triumphis
Gloria invitat, nova laurus, o ter
Maxime regum.
O diem illam, qua rediens in urbem
Arduis figes spolia ampla templis,

Quem duces omnes sacra Vaticani ad
Limina ducent.
Ante dejecti capita alta reges
Efferi incident, minor ibit ille,
Qui modo devicto oriente Romae
Dira minatur.
O ubi hic captas numerabis urbes,
Et ducum vita exuvias carentum,
O tuum quae tunc merito lacessent
Gaudia pectus.
Ergo age arrectam Ausoniam, et paratos
Pubblica Europae voca ad arma reges,
Jamque spumosum videam latere
Classibus æquor.
Hoc avent omnes Itali, exterique,
Gestiunt cunctis animi, paratur
Martis ad praeclara opera, et labores
Pulchra juventus.
Ipse ego quamvis alia nitere
Mens erat lauro, ardeo nunc amore
Martis, armorumque tui relinquunt
Phœbe calores.
Nunc vocant artes aliæ, juvet me
Jam gravem ferri strepitum, tubasque
Horridas audire, juvet ruentis
Cernere turmas.
Jam mihi densum videor per agmen
Casside inclusus caput insuetum
Funera horrendum fera fulminanti
Spargere dextra.
Non ego pro te, laribusque, et aris
Horream extremos penetrare ad Afros,

Non ego Xanthum gelea cava potare,
nec Indum.
Pulveris multum, patiensque Solis
Ibo quo Bellona vocabit, et Mars,
Hostium irrumpens cuneos ahena
Luce coruscus.
Ut mihi pectus, mihi sanguis, et vis
Vivida, est praesens animus, trementi
Barbari tellure cadent mea sub
Cuspide reges.
Ante me haud alter vacuus timoris
Audeat muros superare capti
Oppidi, nemo prior obstinatas
Rumpere in arces.
Forsan et vestros aliquis triumphos
Dum canet vates Asiam, Africamque
Cedere, et victum juga vestra ferre
Protinus orbem,
Me quoque heroae memorabit inter
Maximos, noscent animae in periclis
Prodigum expertemque metus futura
saecula Vidam.

IO. MATTHAEO GYBERTO

ODE TERTIA

Hoc est olorum, dulcius ut canant
Gyberte semper, quos senium premit,
Illisque solis est senectus
Usque adeo potior juventa.

Non id sacratis vatibus accidit
Placere cantu Musa quibus dedit.
His obstat usque obliviosa
Consiliis melior senectus.
Ubi ligatus sanguis hebet gelu,
Languentque vires, mentem aliae illico
Curae fatigant, suntque semper
Postera deteriora primis.
Natura rebus, cuiqne suum, dedit
Tempus, quod ultra non bene progredi est.
Non semper idem floret annus,
Aut foliis sylüae virescunt.
Laetis nitorem tristis hyems agris
Aufert procellis, atque gelu potens.
Nec se recognoscit sepulta, et
Sub nivibus stupet alma tellus.
Quid? qui ruenti non semel obstitit
Hosti, ut trementem destituit vigor,
Sedet sacramento solutus,
Et pueris sua facta narrat.
Tu me tamen vis versibus immori
Aevo reclamante, et juveni aptius
Subire discrimen, meamque
Sollicitans hyemem fatigas.
Nec coge, si qua forte nitescimus,
Luci priori inspergere nubila.
Iam fas Camoenis abdicato
Sit mihi ponere plectra, et artem.
Vos o quibus vis, et vigor integer,
Dum fervet intus laudis adhuc amor,
Perstate, certatimque laeti
Vela date egregio labori.

Mollem senectam me deceat magis
Traducere intra Socraticam domum,
Dum cogito quae sit beatis
Post cineres animis voluptas.

EIUSDEM EPISTOLA

AD JOAN. MATTHÆUM GYBERTUM.

Scilicet haec etiam nostrorum summa malorum
Defuerat Gyberte, mea ut tu sola voluptas
Eriperere mihi longinquas missus in oras?
Saltem ego si tecum consors, sociusque laborum
Venissem, non infelix mihi, diisque viderer
Invisus penitus, tibi si non utilis essem
Consiliis, quando ante alios te maxima Pallas
Edocuit, mentemque aspirat Juppiter altam,
Attamen haesissem lateri fidissimus unus
Usque tuo, quascumque oras tecum ire paratus.
Ipse ego prima viae tentare pericula possem,
Perque nives altas vestigia figere primus,
Quae tuto mox tu quires servare sequendo.
I tamen, et magnis de rebus comminus altos
Pro patria intrepide reges affare, decusque
Tutare Italiae, libertatemque tuorum,
Teque adeo egregiis clarum fer ad aethera factis.
Interea solis agitans in montibus aevum,
Infelix aegrum Musis solabor amorem,
Si te absente tamen venient ad carmina Musae,
Nec mihi longe abiit tecum irrevocatus Apollo.

Nempe canam semper Medycum facta ampla tuorum
Praeclare decora alta domus, qua sospite numquam
Italiam amissam, libertatemque fatebor,
Fata licet semper cœptis ingentibus obstent.
Atque ideo Leo mortales modo liquerit auras
Ereptus mediis (sic dii voluere) triumphis.
Invidit libertatem sors laeva ruenti
Italiae, invidit portum decus, omnis in illo
Spes pene extincta, et moriens secum omnia vertit.
Tu tamen interea tanto Gyberte dolori,
Tam justo parce o gemitu, et mortalia tecum
Versa animo, cautusque viae te crede periclis,
Nec tibi tam vilis vitae sit facta cupido.
Forsitan et siqua est benefactis gratia, et usquam
Praemia sunt laudi sua, reges advena amicos
Invenies, tua magna quibus notissima virtus
Ne tamen o dulcem Ausoniam regionibus ullis
Posthabeas, caram neve obliviscere Romam.
Rumpe moras omnes, et caris reddere amicis.
Ipse tuum expectans reditum his in montibus aras
Muneribus cumulo magnis, Nymphasque precatus
Omnibus intacto voveo de flore coronas.
O illum mihi si concedant cernere amica
Astra diem; cum tu extremis mihi redditus oris
Narrabis moresque hominum, diversa locorumque
Ingenia, atque exhausta viae quaecumque pericla.
Si vero ante tuos reditus me corpore fata
Exolvent isto, fert ut praesaga mihi mens,
Dum desiderio, magnoque absentis amore
Tabescens longum nequeo perferre dolorem,
Tecum erit haec anima, et passim te amica sequetur.

Perque nives altas, perque aspera frigora Rheni.
Sic saltem tua me tunc cernere facta juvabit.
Tu demum rediens nostrum si forte sepulcrum
Aspicies, praeter penitus non immemor ibis.
Non lacrymas (neque enim tanti mea funera) posco.
Mi sat erit, tacito tecum si pectore dices,
Et nostri non est expers hic pulvis amoris.
Tum mihi terra levis, placida tum in morte quiescam.

GELELMI VIDÆ ET LEONÆ OSCASALÆ

PARENTUM MANIBUS.

Hic tamen umbrosum nactus nemus, hic loca sola,
Ne mea quis carpsit nimium lamenta severus,
Et nimium teneros fletus irriserit asper,
Mecum indulgebo luctu sub Tusculo alto,
Et lacrymis oculos explebo, et pectora planctu.
Luce querar, noctemque meis ploratibus addam.
Quod solum reputans praesaga mente verebar,
Unde meis posset fortuna illudere rebus,
Accidit. Acta ratis prope jam mea tuta tenebat
Tot pelagi e scopulis victrix, portuque subibat.
Non ego Palladias nequicquam industrius artes
Tentaram, abstrusas jam rerum accedere caussas,
Jam poteram varios coeli deprendere motus,
Et liquidos radio mundi describere tractus.
Jamque canebam animis superans, audaxque juventa,
Quae nulli cecinere. Leo jam carmina nostra

Ipse libens relegebat, ego illi carus, et auctus
Muneribusque, opibusque, et honoribus insignitus.
Omnia erant mihi laeta, animo nihil amplius ultra
Optabam, cunctis sat erat factum undique votis,
Et digito coeli contingere summa videbar.
Ecce repente autem stridens insibilat Eurus,
Æquora turbantur, portuque avellor ab ipso,
Ecce repente ruens mihi acerbus vulnerat aures
Nuntius, atque ambos docet amisisse parentes,
Ante quidem genitorem, aegram subito inde parentem.
Fulmine quo duplici afflatus jaceo, omnis abit mens,
Omnis et exanimi fugit de corpore sensus.
Heu genitor mihi adempte, repens, heu mater adempta!
Non ego vos posthac, non amplius ora videbo
Cara, semel saltem ah licuisset utrumque tueri
Ante obitus, vestraque oculos saturare figura,
Congressuque frui, farique novissima verba.
Ah dolor! ah pietas! non flens morientia pressi
Lumina: funereum non sum comitatus honorem.
Non potui vestro vobis in tempore adesse
Gratus luce magis, vita jucundior ipsa.
Non potui vobis spectabilis affulsisse,
Quum mihi mutato cursu fortuna veniret
Laetior, et numquam optatos afferret honores,
Quos adii vestri tantum memor, haud mihi parcens,
Cui placitam Musis potius traducere vitam
Fixum erat, atque humilem rerum altas discere caussas.

Vobis conspicuos unis ingressus honores
Subdere colla jugo potui male sueta, manusque
Victus sponte dedi, haud onus aversatus iniquum;
Quae mihi cuncta olim (tibi enim commercia di-
vûm)
Praedixti toties, venturi praescia mater.
Vos unos agitabam animo, vestraque fruebar
Lætitia exultans, et gaudia vestra fovebam,
Mecum animo versans, quem vobis illa futura
Laeta dies qua me vestris amplexibus urgens
Irruerem improvisus ad oscula, vix bene utrique
Agnitus, insolitis titulis, et honoribus auctus
Scilicet, et longo tandem post tempore visus,
Dum tenuit me Roma, humili vos sede Cremona.
Una erat haec merces tantorum digna laborum.
Mens erat in gremiis studio jacere omnia vestris
Parta meo, et tantum vestros exponere in usus,
Ut fuerat par, vos claras me scilicet artes,
Re licet angusta, potius voluistis adire,
Quam genere indignis studiis incumbere nostro.
Atque ideo doctas docilem misistis ad urbes
Quamvis in nostris lusisset lubrica rebus
Jampridem fortuna, et opes vertisset avitas,
Et res fluxa alias potius revocaret ad artes.
Quicquid opum hinc, quicquid nobis accessit ho-
norum,
Vestrum est jure, fuisset sat mihi cernere coram
Laetos, atque meis gaudere laboribus ambos;
Ut volucrem perhibent inimicam sontibus hydris,
Esse piam, memoremque parentibus indulgere,
Invalidisque suo venatu tendere vitam.
In tota nihil esse domo me dulce fuisset.

Et nutus servare, et jussa capessere vestra
Subjectum, ac positis famulari fascibus ultro.
Nil umquam nisi quae vestris placitura fuissent
Auribus, effari potuissem, saepe ego ficto
Tristia celassem mentitus gaudia vultu
Ne vos afficeret, siquid me carperet intus.
Quicquid amarum, in me latuisset, quicquid acerbum.
Ad vos arte pia transissent dulcia tantum.
Taedia me vestrae cepissent nulla senectae:
Nec quae multa solent vitia, atque incommoda in illa
Esse aetate, meos poterant avertere sensus.
Quum spueret vestrum alteruter gravis: exque crearet
Plurimus et rauca conspergeret omnia tussi,
Nulla horrescentis vultu asper signa dedissem,
Cuncta ferens; vos aetatis namque ante tulistis
Plura immunda meae, quum cultus nescius infans
Foedarem toties in cunis humida strata.
Siqua autem vobis cassa, atque incondita verba
Exciderent, quando rerum illa est immemor aetas,
Riderem mecum, omnia pro puerilibus essent
Lusibus illa mihi, ceu vos risistis et ipsi
Ad teneros lusus nati, imperfectaque verba,
Quum primas vix inciperem rudis edere voces.
Et quando mihi relligio sobolem abnuit, ambo
Cara fuissetis mihi pignora, dulcis uterque
Ceu puer in nostra qui parvus luderet aula.
Cuncta, utcumque forent, mihi dulcia vestra fuissent
Infelix, caris quicumque parentibus audet
Dura loqui, aut aliud furiis immanius actus

Moliri, extremas in mundi protinus oras
Ferte nefas, nostro nusquam memoretur in orbe.
Quod mare, quae tellus portentum tale feretis?
Ferte procul nulla umquam relligione piandum.
Scilicet iis per quos jucunda luce fruaris,
Lucem adimas ingratus, et almi luminis usum
Eripias per quos almum tibi lumen obortum est?
Ah mihi ne tantum sit credere, barbara corda
Vix capiunt Grajis per ludum inventa poetis;
In gnatos quum tantus amor, quum tanta parentum
Sit pietas, quibus ut proferrent fata, subirent
Ipsi mille neces, nec quicquam est dulce peremptis
Pignoribus, moerent orbi, vitamque morantur
Invisam nil debentes caelestibus auris.
Idcirco, ut duram natis avertere possint
Pauperiem, miseramque famem, tot adire labores
Cernimus, et certis ultro se offerre periclis.
Non me adeo fugit, quantis, pater optime, curis
Anxius, aut quanto indulgebas sponte labori
Ut mihi res tenues per tot discrimina rerum
Eriperes tantis bellorum fluctibus, ut nil
Detractum, licet irent tempora dura, periret.
Tu quoque, sancta parens, variis exercita curis
Pro gnato quas non aras, quae non sacra adibas
Templa? quibus non tunc onerabas aethera votis,
Caro cuncta timens capiti, bona cuncta precata?
Ut mihi ad ingenuas nitenti desuper artes
Auxilium foret, et favor omnipotentis olympi,
Et fors usque, comes crescenti innexa veniret
Virtuti, quae nos ad opes efferret avitas.
Praecipue mihi ne maculae ob contagia turpes,

Aut animi pestes, commerciave ulla nocerent:
Sed mihi mens puro foret usque in corpore pura,
Ductaque ad extremum inculpata adolesceret aetas,
Omnibus ornatum dum vis excellere rebus.
Quae vobis meritis pro tantis mutua contra
Persolvam infelix? quae vobis digna rependam?
Quum mihi sint et opes, animus quoque, et ampla voluntas,
Idque unum affectarem, ast o mortalia numquam
Gaudia plena satis! numquam secura voluptas!
Aut aliquid cumulo semper deest; aut revocat se
Fors infida repente, oculosque avertit amicos.
Fallaces hominum spes! heu nostra irrita vota!
Nil firmum satis, aut stabili munimine tutum.
Omnia in humanis rebus dubia: omnia nutant.
Vos mihi, laeta forent quum caetera, fata tulerunt,
Queis sine dulce mihi nihil est, nec amabile quicquam.
Accipite has saltem lacrymas, haec carmina mœsta,
Quae longum nati absentis testentur amorem.
Salvete aeternum, cari, atque valete parentes
Vida Gelelme, vale, vale, Oscasala Leona.
Sit precor o vobis requies aeterna sepultis,
Sit lux, quae vestris aeternum affulgeat umbris.

CLEMENTI VII. PONT. MAX.

Clemens iniquis temporibus date,
Tu semper alto pectore maxima
Versas, et urgeris regendo
Sollicitis super orbe curis.

Clades receptae nunc etiam tibi
Frustra recursant, nec requiescere
Sinunt molestae, dum peritus
Mente caves vigili in futurum.
Quiesce tandem, et cuncta videntibus
Haec linque divis, vive, nec omnibus
Angare defraudans querentem
Usque adeo genium diebus.
Res ipse summus caelicolûm arbiter
Nostras profundo Numine temperat,
Caussisque caussas usque nectit
Perpetua in seriem catena,
Quam nulla possit vis hominum, aut deûm
Loco movere, hinc dura necessitas
Illa illa non aequos labores,
Aut homini bona fert inempta.
An tu illa nostris quae modo vidimus
Bacchata terris, bella, tot urbium
Graves ruinas, tot virorum
Funera, perpetuasque clades,
Praesente quamvis consilio potens,
Solo Latino avertere quiveris?
Deique, decretum refringas
Duro adamante tot ante saeclis
Incisum? avorum haec parturiit scelus.
Delicta patrum his nos agitant malis
Nostro et merentes crimine: illi haec
Semina post obitus relinquunt.
Tu morte pejus, militiae sciens,
Bellum horruisti semper, et aleam
Periculosam, pace certus
Cuncta pati potius manente.

Te bella circum te tamen undique
Venere (inevitabile erat malum)
Longeque deductae haud volentem his
Motibus implicuere causae.
Pejora multo nunc quoque plurima
Nobis minantur sidera, ni Deus
Ille ipse placatus reflectat
Consilia in melius severa.
Orandus ille est, ipse potens enim
Unus morari quae properant, mala,
Solusque, quam praefixit olim,
Ipse potest abolere legem.
Nostris rogatus forsitan annuet
Votis, ab alto plurimus aethere
In nostra dilapsus benigno
Pectora Numine se refundet.
Sed ante mens est cuique latentibus
Purganda morbis, sunt quoque luridi
Mores retractandi, nec ultra
Progrediendum iter institutum.
Tu sacra vero, tu, pater, ut decet,
Tractabis, aris praeficiens bonos;
Proculque sacris inquinatum
Vulgus honoribus amovebis.

PACI.

PAX alma, dulce ubique nomen gentibus
Inter deos pulcherrima
Pulcherrimos, quam me tui expectatio
Torquet morantis ah nimis!

Tuumne, diva, vivus adventum amplius,
Tempus videbone aureum?
Umquamne erit, mundum his tenebris obsitum
Tuo ut serenes lumine?
Quando expetentem me, dea, spe id irrita
Tanto beabis munere?
Vereor, laboriosa ne longe prius
Vincat senectus languidum,
Quam rursus urbes divites conviviis
Ludisque distinerier,
Quam rura videam cantibus lætissimis
Omni sonare ab angulo,
Unisque ventorum duellis aequora
Metuenda, non Martis dolis
Ut omne telum pereat, ut chalybum genus
Haud nominetur amplius.
Ut regum avarities, et ambitio impotens
Sepulta sit sub aequore.
Absente te, vix uberes alunt agri
Numquam colonum desidem:
Praesente vero, nuda saxa qui colit,
Vel dormiens bonis fluit,
Tu grata Musis, tu in foro versantibus
Places, et urbi praesides.
Tu merce transmarina opes parantibus
Voto invocaris publico.
Te divites, te ubique pauperum greges
Laboriosi praedicant.
Tibi viri, tibi pudicae mulieres
Praegestientes supplicant.
Tui senes, tui pueri amantissimi,
Tui omnis aetas appetens.

Tu , siquid est mortalibus boni uspiam ,
Id una nobis comparas.
Tu sanitatem gentibus , sacraque , et opes ,
Et victum , et annonam , et merum ,
Securitatem , litteras , et otium,
Et nuptias , et liberos ,
Vitamque tandem affers amica cantibus ,
Adversa vero luctibus.
Tui simul Mars hauserit pedis sonum ,
Facesset hinc celerrimus.
Simul quiescent furta , caedes , vulnera ,
Strages , ruinae , incendia ,
Tot orbitates , liberorum tot stupra ,
Crebrique raptus virginum.
Nec audietur amplius clangor tubae
Viros cientis ad necem ,
Juvenemque vellentis tenello ab conjugis
Gremio metu inspersum genas.
Quae , pluraque viri si viderent principes
Quum bella initio cogitant ,
Vel abstinerent ; vel quibusvis ponerent
Mox coepta conditionibns ,
Neque eos libido , neque adeo ageret gloria ,
Ut perderent caeci omnia.
Istis si ego ab malis procul tandem absiem
Tranquillitati redditus ,
Videamque pendentes acervos arduis
Scutorum ubique postibus
Araneorum fila quos adduxerint
Nigros vetusto in pulvere ;
Ensesque rursus , ferreasque cuspides
In vomerem conflarier ;

Vitam haud recusem pauperem traducere
    Fodiens agrum incurvus manu.
Saltem animus ablatis mihi his terroribus
    Quiesceret liberrimus.
Possem laborem versibus solarier
    Cinctus olea canum caput.
Et nocte pauculos revolverem libros,
    Vel imbre detentus die.
O diva largitrix bonorum una omnium,
    Quo te vocabo nomine?
Quibus te honestis efferam praeconiis?
    Dignum unde te verbum exprimam?
Opulenta, salve, jam recurre huc, aurea,
    Et nos tuo vultu bea.

TELLURI.

Has tibi, terra, fabas, Albae contermina muris,
    Dat Vida, in facili tu bona conde sinu.
Has serit esuriem populi miseratus egentis,
    Pallida dum capta saevit in urbe fames.
Hoc jejuna famem solari turba paratu,
    Et teneras poterit carpere dente fabas.
Ille sua aspectans campum sublimis ab aula
    Concipiet dulcem pectore laetitiam.
Hos legere, hos lectis vesci, praedamque virentem
    Vectam humero aspiciet ferre domum saturos.
Quam juvet his sua vastari populantibus arva,
    Et messes condi in horrea viva suas!
Tu, bona, tu interea, tellus, ne defice jactis
    Seminibus: nusquam sit prior ulla seges.

SCIPIONI VEGIO MEDICO.

Phoebo alius voti reus, herbarumque potenti
Thura ferat nato, sacrasque exsuscitet aras:
Ipse, meis, Vegi, semper celebrabere donis,
Semper honore meo: te numinis instar habebo.
Ipse suas artes ultro, sua munera Apollo
Concessit tibi, nec primos habet alter honores.
Tu revocare animas in lucem corpore functas
Faucibus ex Orci, atque hominum producere fata,
Tu potes in media cymbam Styge sistere onustam,
Et vetitam nautae seniori avertere praedam.
Quicquid ero posthac, quicquid mea cura laborum,
Atque operum tentabit, erit, Vegi optime, munus
Artis, opisque tuae, tua me solatia vitae
Reddidit in medio jactatum vortice leti.
Stabam indeprenso consumptus languida morbo
Membra, lues penitus totos exederat artus.
Circum aderant omnes aegrae, mea lumina, Musae,
Atque mihi inceptam miseri solotia leti
Tendebant frustra palmarum e fronde coronam,
Quam mihi Idumaeo sub vertice festinarant,
Dum canerem unigenae crudelia funera regis.
Hic mea inexcitus tu limina sponte subisti:
Ipsa salus tecum pariter mihi visa subîsse.
Ut vidi, ut penitus fugit de corpore languor,
Atque suum rediit membris in pristina robur!
Quo tibi, quas potero, tanto pro munere grates
Semper agam, et tibi nunc, utcumque, haec carmina pango.
Tu vero exigui munus ne despice amici,
Et servasse pium non dedignabere vatem.

Tot titulos inter, procerum post nomina tanta;
Paeoniis quos tu succis a morte reduxti.
Nec me post ipsos pigeat subnectere reges
Servatos, non me tibi gloria sospita nulla est.
Si mihi opes, regumque genus laeva astra negarunt
Nascenti, at mihi casta domus, sine labe penates,
Est animus qui vincat opes, regumque coronas,
Contemptu rerum, rectique insignis amore.
Forsitan ii merito tibi debita praemia solvent
Aurum ingens, gemmasque, et latis praedia fundis:
Ipse ego nil horum, sed, dum mihi vita manebit.
Te, munusque tuum memor imo in pectore condens,
Servabo usque recens, nulloque abolebitur aevo.
Praeterea, siquid poterunt quoque carmina nostra,
Quicquid agam, quicquid Musis suadentibus edam,
Semper eris mecum tentati muneris auctor.
Auspice te juvet incepto me carmine regem
Caelicolûm canere, et Musas super astra vocare,
Atque inter divûm sit dulce senescere laudes.
Te sine nulla meis accedet gloria cœptis.

ROMA DISCEDENS.

Roma, vale, tibi debeo plurima, quod mihi per te
Partum est ingenuis artibus, unde habeam,
Nec jam egeam addictus nulli, mihi id est satis
abs te.
Caetera, quae poteras mi dare, linquo aliis;
Plusque meis oculis absens te semper amabo,
Et procul, ut colimus numina sancta, colam.

IN QUEMDAM.

Carmine quid carpis qui numquam carmine laedit,
Cui numeri insontes, et sine felle placent?
Unum id te cruciat, quod vulgi a moribus absim,
Hincque meis tendis moribus insidias,
Meque remordentem cuperes tua cernere contra,
Numquam hoc efficies, candida Musa mea est.

IN CŒNACULO VILLÆ SUÆ RONCIANÆ.

Hospes, si olus, dapesque inemptas non piget
Cœnare mecum, accumbe, personam exue.
Natura, disces, quantuli indigeat cibi,
Ne transmarinis sit opus apparatibus.

FINIS.

Quae Vida *agnovit, explorataque habuit, sua huc omnia ipse de scrinio suo deprompta adhuc vivens congessit. Siquid forte praeterea ullo umquam tempore adjectum fuerit, adulterinum censeto, ab aliquo aut maligno, aut in re aliena nimis officioso, ac diligente adinventum; quod de Poeticis tantum dictum volo. Nam quae soluta oratione ad* christi *rem spectantia idem auctor conscripsit, propediem se itidem superstitem sospitemque in lucem editurum sperat* DEO OPT. MAX. *approbante, atque juvante; cui uni se, suaque omnia addixit, ac consecravit.*

INDEX.

TOM. I.

INDEX.

TOM. II.

HYMNI.